FEFA

د افغانستان د آزاد او عادلانه ټولټاکنو بنیاد

بنیاد انتخابات آزاد و عادلانه افغانستان

Free&Fair Election Foundation of Afghanistan

دافغانستان د ازاد اوعادلانه ټولټاکنوبنسټ(فیفا)

دڅارنې وروستی راپور

د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال ټاکنې

دافغانستان دازاد اوعادلانه ټولټاکنوبنسټ(فیفا)

نوملړ

سريزه 4
دمشر پيغام 4
مننه 5
عبارتونه او مخففات 6
دراپورلنډيز 8
وړانديزونه 11
لمړۍ برخه : سريزه 14
دفيفا سازمان ته يوه لنډه کتنه 14
د۲۰۰۴ (۱۳۸۳/۱۳۸۴) کال څخه تر۲۰۰۹ (۱۳۸۷/۱۳۸۸) کاله دفيفا کړني 15
د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال پرټاکنو دڅارنی ماموريت 16
دوهمه برخه : قانونی تحليل 19
قانونی سندونه 19
مقننه قوه 20
ټاکنيز نظام 22
دټاکلو حق 23
ټاکنيزسازمانونه 24
درای ورکوونکو نوم ليکنه 25
سياسی ګوندونه اونوماندان 27
يوشان چال چلنداورسينو ته لاسرسی 28
دټاکنيزوسياليوتمويل اولګښتونه 29
کتونکي(څارونکي) 30
درايي ورکولوډول 31
درايوپه شمېرنه اوچوکاټبندۍ کې روڼتيا 32
مناقشی اودټاکنيزوحقونوترلاسه کول 33
دريمه برخه : د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنو فرصتونه 34
دټاکنيزواصلاحاتوپه هکله داجماع وړ،وړانديزونو نه پلی کېدل 34
۱جدول:۲۰۰۹(۱۳۸۷/۱۳۸۸)کال داجماع وړ وړانديزونه په۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې دپايلوپه پرتله 35
په سياست اوټاکنوکې دافغاني ميرمنو حضور 40
پرټاکنوڅارنه اوپه ټاکنوکې همغږی 43
امنيتی چاپيريال 45
څلورمه برخه : دټاکنو له ورځې څخه دمخه څارنه 48
نوماندی اودنوماندانو نوم ليکنه 48
۲جدول:۲۰۰۵ (۱۳۸۳/۱۳۸۴)کال او ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دپارلمانی ټاکنوپه بهيرکې دښځينه
نوماندانوشمېردولايت له پلوه 51
دسياسی ګوندونو نوم ليکنه (ثبت) 53
دنوماندانوداعتراض دوره 54
۳جدول:داعتراض د دوری په بهير کې دفيفادکتونکوله خواړپوټ شوی له ګواښونوډکې شبنامی اوتيلفونی
اړيکې 56
دنوماندانودواک څېړل 59
دټاکنيزوسياليو دوره 62

4 جدول: دنوماندانو،کمپاین کوونکو،رای ورکوونکواوعاموخلکوپه خلاف ګواښونه چې د ۲۰۱۰کال دجون د۲۳(۱۳۸۹دسرطان۲) او د ۲۰۱۰دجولای د۱۵(۱۳۸۹دسرطان۲۴) ترمنځ موده کې دفیفا دکتونکو(څارونکو)له خوارپوټ شوی دی 66
پنځمه برخـــــه: دټاکنوورځ اودرایو ډلبندی 75
مـــوندنی 76
دمعلوماتواوشواهدوو ړاندی کول 82
د(Tallying)پلی کول اودرایوبیاشمیرنه 83
شپږمه برخه : له ټاکنووروسته شخړی 84
دټاکنوځانګړی محکمه 84
اومه برخه : له ټاکنوڅخه وروسته زمینه 87
نوی ولسی جرګه (پارلمان) 87
په سیاسی چاپیریال دټاکنواغېزی 89
ضمیمی 92
د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دڅارنی دپوښښ نقشه 92
دهمکاروسازمانونونوملړ 95
دټاکنوپه ورځ دکتونکې دمعلوماتونوملړ 97

سریزه

دمشر پیــغـــام

دتیرکال ټاکنی په افغانستان کې تراوسه ترټولو ستونزمنی ټاکنی وې.دټاکنیزو سیالیو پړاو له زیات تاوتریخوالی ،ډاراچونی اودرغلیو سره مل ؤ. ددولت مخالفو ډلو اوواکدارو جنګ سالارانوپه منظمه توګه رای ورکوونکې او دټاکنوکارکوونکې ترویرې اوګواښ لاندی راوستل ، ددی ټولوسره سره هغو ډلو او افرادو چې کوشش یې کاوه ترڅوپه ډېرو برخو کې ټاکنی وځنډوی په خپل دی کارکې پاتی راغلل ددی ټولوستونزو په شتون سره افغانانو دموکراسۍ ته درسیدو په لار کې خپلی علاقی اوهیلی څرګندی کړی .

ځوانو نوماندانود موبایل تیلفونونودامکاناتونه په ګټی اخیستنی سره، اودغه راز په سیمه کې دټاکنیزو سیالیو اوعمومی مناظرود لاری له رای ورکوونکو سره اړیکې ټېنګی کړې. په سلګونو ښځو له راز راز ځورونو اوازار سره مقابله وکړه .دټاکنو په زرګونوکارکوونکو کله چې سهار له خوبه راویښ شول دخپلو کورونو په دروازوبه یې له ګواښونوډخه ډکې شب نامی ولیدی خوبیاهم دوی خپل کار ته دوام ورکړ. په هره اونۍ کې ، دفیفا دکتونکو په شمول نادولتی کتونکو(مشاهدینو) ددولتی امکاناتو څخه دګټی اخیستنی اودملکې کسانو پرضد دجرمونو راپورونه ورکول. خوبیاهم ددی مخ په زیاتیدونکې تاو تریخوالی سره سره دوی خپلو مهمو دندو ته دوام ورکړ.

د ۲۰۱۰ کال د سپتمبرپه ۱۸ نیټه (۲۷ سنبلی ۱۳۸۹)، د افغانستان خلک ددویم پارلمان دټاکلو لپاره درایو صندقونو ته لاړل،دافغانستان خلکو دخپلو استازو دټاکلو لپاره ډېرې ستونزی وګاللی له لیری ځایونو څخه راغلل په اوږدو قطارونو کې ودریدل او خپلی رایې یې وکارولی چې ځینو په دی لاره کې سرښندنی وکړې او خپل ځانونه یې له لاسه ورکړل.

فیفا له هغه لسګونو کورنیوسره چې په ټاکنوکې دبرخی اخیستنی له امله یې دکورنی غړی له لاسه ورکړي خپل ملاتړڅرګندوی اوداغوښتنه کووچې ددغه سیاسی تاوتریخوالی مرتکبین دې محکمی ته راښکل شی.

دافغانانونظر دهیواد دراتلونکې په هکله ډېرڅرګند دی . څرنګه چې یوافغان په خپل ولایت کې تېرکال درایې ورکوونکو په هکله په خپلو څرګندونوکې چې له فیفا سره یې کولی داسی وویل : «که چېری ښي ټاکنې ولرو ، نوښه ټولنه به ولرو اوزما راتلونکې دداسی ټولنی پوری تړلې ده ».

دافغانستان دولت اودهغوی نړیوال همکاران له دی نه وروسته له دغو دو و بیلابیلو لارو څخه ، همدا اوس باید یوه غوره اوپرمخ بوزی . هغوی کولای شی دانتخاباتوداوسنی نظام اصلاح کول سرله همدا اوسه پیل کړي اویاهم هغوی په افغانستان کې ترهغی پولی پوری دترینګړي دموکراسۍ دماتیدوشاهدان واوسی ترهغه چې داخرابی به دټاکنو دراتلونکې پړاو له پیل څخه وړاندی نه جبرانیدونکې وي، موږله ټولو خواووڅخه غواړو مخکې له دی نه چې کار له کاره تیر شی لمړی لاره دی غوره کړي.

په پای کې، زه دا راپورهغی نارینه اوښځو ته ډالۍ کوم چا چې خپل ځانونه په افغانستان کې ددموکراسۍ دبریالیتوب په لاره کې فدا کړي دی ، دغه راز زه دخپل ټیم په استازیتوب دغه راپور له اووه زره څخه زیاتو هغی زړورو افغانانوته چې شپه او ورځ یې په هیوادکې د دموکراسۍ په بنسټیزولو کې سخته هڅه اوهاند وکړ، ډالۍ کوم.

نادر نادری
دافغانستان دازاد اوعادلانه ټاکنود بنسټ (فیفا) مشر
۲۰۱۱ اپریل (حمل/ثور ۱۳۹۰)
کابل، افغانستان

مننه

په سرکې ، فیفا د المان او ډنمارک له دولتونو څخه دهغی سخاوتمندانه مرستی په خاطر مننه کوی کومه چې فیفا یې ددی جوګه کړه ترڅود ۲۰۱۰ کال (۱۳۸۹)پرټاکنو دڅارنی ماموریت پلی کړي او دغه رازددغی پروژی په بهیر اوپرمختګ کې ددوی له زغم اوهڅونو(تشویق)څخه مننه .

همدا شان فیفا داسیا بنسټ (TAF) اودازادو ټاکنو اسیایې شبکې (ANFREL) څخه دهغی مرستی له امله چې دکتونکې (مشاهد) دماموریت دلاربنود په جوړونه کې یې کړی وه، دغه راز له دموکراتیک ملی انستیتیوت (NDI) څخه چې په ولسوالیوکې یې دفیفا داوږدمهاله کتونکو(مشاهدینو) په روزنه اودهغوی دظرفیت په لوړولو کې مرسته کړی قدردانی کوی ، همداشان فیفا دټاکنود کارپوهانودهمغږی ډلې (ESCG) له غړو څخه مننه کوی .

عبارتونه او مخففات

TAF: داسیا بنسټ (بنیاد)
AGO: لوی څارنوالی
AIHRC: دافغانستان دبشری حقونوخپلواک کمیسیون
ANFREL: دازادو ټاکنو اسیایي بنسټ
ANSF: دافغانستان ملی امنیتی ځواکونه
ANSO: دافغانستان دنادولتی سازمانونودامنیت اداره
AYNSO: دافغانستان دځوانانوملی اجتماعی سازمان
CEDAW: دښځو په وړاندی دهر راز تبعیض دلیری کولو کنوانسیون
ECC: دټاکنیزو شکایتونو کمیسیون
EU: اروپایي اتحادیه
DDR: بی وسلی کول، ناپوځی کول اوبیا ادغامول
DI: د نړیوالې دموکراسۍ سازمان
DIAG: دناقانونه وسله والو ډلو انحلال
EMC: دټاکنو درسنیو کمیسیون
ESCG: دټاکنوپه چاروکې دبرلاسوکارکوونکودهمغږۍ ډله
FEFA: دافغانستان دازادو اوعادلانه ټولټاکنوبنسټ
ICCPR: دمدنی اوسیاسی حقونو نړیوال میثاق
IEC: دټاکنو خپلواک کمیسیون
IED: تعبیه شوی چاودیدونکې وسیله
IFES: دټاکنیزو نظامونو نړیوال بنسټ
IRI: جمهوری غوښتونکې نړیوال انستیتوت
ISAF: دامنیتی ملګرتیا نړیوال ځواک
JEMB: دانتخاباتو دسمون ګډ دفتر
LDI: دسیمه ایزی دفاع ابتکارات
LTO: اوږدمهالی کتونکې(مشاهد)
MAS: دافغانستان دخویندوحرکت
مشرانو جرګه: سنا مجلس
MoJ: دعدلیې وزارت
MP: دپارلمان استازې
NDI: ملی دموکراتیک انستیتیوت
OSCE: د اروپا د امنیت او همکارۍ سازمان
PECC: دټاکنیزو شکایتونو ولایتی کمیسیونونه
RTA: دافغانستان راډیو تلویزیون
SNTV: منفرده لیږد نه منونکې رایه
SRSG: دملګروملتونو دسازمان دمنشی ځانګړې استازې
STO: لنډمهاله کتونکې (مشاهد)
TEB: ځانګړې خریطه (هغه خریطه چې په هغی کې لاس وهنه دتشخیص وړده .)
UCSD: په کالیفورنیا کې د سان دیه ګو پوهنتون
UDHR: دبشر دحقوقو نړیواله اعلامیه
UNAMA: په افغانستان کې دملګرو ملتونودسازمان مرستندویه ماموریت

UNIFEM: له ښځو څخه دملګروملتونو دسازمان دملاتړصندوق
VC: د واک دځېړنی کمیسیون
ولسی جرګه: ولسی جرګه

دراپــورلـــنـــډيـــز

دافغانستان د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال پارلماني ټولټاکنوفيفا ته د ملي څارني دڅلورم ماموريت لپاره لار هواره کړه. دټاکنودبهيرپه ټولو پړاوونو کې دنومليکنی څخه نيولی بيا د نوی پارلمان دکار ترپيليدو پوری،دفيفا دڅارني دماموريت راپورونو هغی نواقصو ته چې دانتخاباتو په نظام کې يې ژوری ريښی درلودی ، پاملرنه راجلب کړه اوپه دغه نظام کې يې په پراخه اوفوری اصلاحاتو تاکيد وکړ.- فيفـا له ټولوچاروا کوڅخه غواړي ترڅو دغه اصلاحات په رښتينی ډول له ځنډ پرته اوژرترژره پيل کړي .

د۲۰۱۰ کال (۱۳۸۹)ټاکنی په افغانستان کې ترټولو دننګونو ډکې ټاکنی وې . وسله والو شخړو اومخ په زياتيدونکې ټاکنيزتاوتريخوالی دفيفا دسل ګونواوړدمهاله کتونکو او دزرګونو لنډمهاله کتونکو کار دهېواد په ډېرو برخو کې له خطر سره مخ کړ. که څه هم دهيواد په جنوب کې دامنيتی حالاتو دښه کېدوپه موخه دپراخه پوځی عملياتوپه وجه ټاکني دمی له مياشتی(ثور/جوزا) څخه دسپتمبر مياشتی (سنبله/ميزان) ته وځنډيدی ، خو دهېوادامنيتی حالات په منی کې د اوړی دلمريو په پرتله ډېرخراب وو.دټاکنو دخپلواک کميسيون اودټاکنيزو شکايتونو دکميسيون اداری کمزورتياوو او ناکاميوو د ټاکنو پربهير ترټولو بده اغېزه وکړه.

دټاکنو دنوماندانودواکونو دځېړلو دبهير په تېپه دريدل د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال په ټاکنو کې ترټولو لمړنۍ اوډېره جدی ناکامی وه . دټاکنو دقانون سره سم ، دواک دځېړلو کميسيون چې مشری يې دټاکنو خپلواک کميسيون کوله اوغړي يې دامنيتي چارو دوزارتونو استازی وو ،دا دنده درلوده ترڅود نوماندانو واکونه، دناقانونه وسله والوډلوسره دهغوی داړيکود درلودلو يا نه درلودلو له نظره وڅېړي. ډېر دتاسف اوخواشينۍ ځای دی چې لوموړی کميسيون خپلی دندی په غيرمعياری ډول اونه روڼوالی سره سرته ورسولی چې دنوماندانوپرسياسی حقوقو يې اغېزه وکړه اوزيات شمېرنامتو ټوپک سالاران يې د نوماندانو په نوملړکې راوستل. دټولو ۲۵۰۰ نوماندانو څخه چې ځانونه يې ولسي جرګي ته نوماند کړی وو ، يواځې ۳۶تنه بی واکه (ردصلاحيت) شول چې دومره لږشمېر دداسی يوهېواد لپاره چې څلورلسيزی په وسله وال کړکېچ کې راګير دی دباوروړ نده . دنوماندانو دواکونودځېړنی پربهيردفيفا څارنه داپه ډاګه کوی ، کوم متهم نوماندان چې شمېريې څه نا څه لس تنوبی ګناه کسانو ته رسيږی ، دقانونی پړاوونو دتېرولو څخه محروم شوی ، دهغوی دبی واکه کولو(ردصلاحيت) معيارونه پټ وساتل شو اوپه دی برخه کې دبشری حقونودډلو دخپلواکې څېړنی اولټون مخه ونيول شوه .

درای ورکوونکو نومليکنه يوځل بيا په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال کې وشوه .دفيفا دڅارنی دراپورونو له مخی ، دټاکنودبهيرپه دی پړاوکې دټاکنودخپلواک کميسيون مرکزونودبل هر وخت نه ښه کارکوونکې درلودل. لدی سره ، دټاکنو خپلواک کميسيون لاهم تراوسه په دقيقه توګه درای ورکوونکو دنومليکنی څخه برخمن ندی.دولايتونو په مراکزو کې درايې ورکوونکو دنومليکنی په اړه ددی کميسيون تصميم ددی باعث شو چې په کليوالو سيموکې ښځو اونورو رايې ورکوونکو ونشو کولای نومليکنه وکړي. همدارنګه، ښځو ته ددوهم ځل لپاره دهغوی دعکس دلګولونه پرته درايې ورکونی دکارتونو وېشل ددی سبب شو ترڅو دټاکنو په ورځ دښځو له کارتونوڅخه ناوړه ګټه واخيستل شي .

ټاکنيزو نيمګړتياوو پرښځوبده اغېزه وکړه. دټاکنو خپلواک کميسيون اودغه رازدټاکنيزو شکايتونو کميسيون پدی ونه توانيدل ترڅودټاکنو بهيرته دښځو دلاسرسۍ په موخه په پوره شمېر ښځينه کارکوونکې وګماری . دهيواد په ډېری برخو کې دښځينه کارکوونکو کموالې دټاکنودخپلواک کميسيون په کارکې داداري خنډونو باعث شو، اودا په داسی حال کې وه چې ښځو په بی ساری شمېرسره د۲۰۱۰(۱۳۸۹)کال په ټاکنوکې ځانونه نوماند کړی وو . دی کارداعتراض دبهير په پړاو کې ښځی دټاکنيزوشکايتونو کميسيون ته دشکايتونو دوړاندی کولونه زړه تورنی کړی. په عين زمان کې، دښځينه نوماندانوپه خلاف خطرناکې پروپاګنډی اوتبليغات ،ددوی دټاکنيزو رقيبانو اوځينومذهبی روحانينو له خوا دجنسی او مذهبی کمزورتياووداتهاماتو په شمول اوپه رسنيو کې دهغوی نشرول ، څنګه چې

لازمه وه دټاکنیزو سازمانونو لخواپرى غورونشو، او داهغه سازمانونه وو چې دټاکنیزو تیروتنو دڅېړلواو مجازاتو واک یې په غاړه و .

له پیل نه ترپایه، دیاغی ډلوحملو ، دټاکنوپه اړه په منظمه توګه دملکي وګړو ارعاب ، په خلکو باندی دسیمه یېزو دلالانواوټوپکوالوټپل او دهېواد په سهیل اوختیځ کې دپوځی عملیاتو له امله تاوتریخوالی دټاکنو بهیرزیانمن کړ . دفیفا ولایتی همغږی کوونکو، دګواښونو څخه دډکوشب نامو په شمول په پراخه توګه دملکي خلکود ارعاب ، په ټاکنو کې دګډون کوونکوپه خلاف دځینوراډیوګانوګواښمنو خپرونواو دغه راز دټاکنیزو سیالیو کارکوونکو اونوماندانو په خاصه توګه ښځوته دتیلفوني ګواښونوپه اړه راپورونه ورکړل. همدارنګه سیمه یېزوواکمنوپه ټاکنو کې دلاس وهنی لپاره له ارعاب نه دیوی حربی په توګه کار واخیست . اودا کار په هغو سیمو کې چې د زور او واک خاوندانو کلیوال خلک په زور اړایستل ترڅوددوی اړوند نوماند ته رایه ورکړی ، په شخړو بدل شو .

داوړی په میاشتو کې دسپتمبردمیاشتی د ۱۸ (دسنبلی۲۷مه) دټاکنو نه وړاندی سړی تښتونواو وژنو ، که څه هم دګواښونو په پرتله یې شمېرکم و،د ټاکنیزو سیالیوپربهیر سیوری غوړولی و . په هغو حملو کې چې دری تنه نوماندان پکې ترور شول په لسګونو ملکي کسان ټپی شول. لږترلږه ۱۱ تنه کمپاینران د ټاکنوپه بهیر کې دګډون له امله ووژل شول . زورواکانو او یاغی ډلو دټاکنو کاروونکې اود نوماندانو خپلوان یرغمل کول . لوړپوړو چاروالکو ټاکنیزو ګواښونوته په کراره اوځنډځواب ووایه اوپه ضعیفه توګه یې خپل ملاتړ څرګند کړ.

دسپتمبرپه ۱۸ (دسنبلی په ۲۷مه) نیټه دهېواد په ۳۴ ولایتونوکې دفیفا نژدی ۷۰۰۰ کتونکو (۶۶۰۰ لنډمهاله کتونکو او ۴۰۰اوږد مهاله کتونکو) درایې ورکونی په ۳۵۳۸ مرکزونوکې حضور درلود. دغه کتونکې (مشاهدین) دټاکنو دورځی له پیله لږڅه وړاندی د رایې ورکونی دمرکزونو دلمړنیو شرایطو دارزونی لپاره دغی مرکزونوته ورسیدل اودرایې ورکونی اورایې شمېرنی په بهیر کې یې خپلو څارنوته دوام ورکړ . کتونکو دټاکنوپه ورځ په مفصله توګه نوملړونه بشپړکړل اوهغه یې دفیفا دراپور ورکونی د زنځیری سیستم سره سم دفیفا نوروچارواکوته رپوټ کړل . له ټاکنو څخه په وروسته اونی کې ، دغه نوملړونه په کابل کې دفیفا مرکزی دفتر ته راوړل شوو چې بیا فیفا دغه راوړنې اومعلومات دکالیفورنیا دسان دیه ګو پوهنتون په مرسته تجزیه او تحلیل کړل .

دفیفا ترڅارنی لاندی۸۵% سلنه درایې ورکونی مرکزونو په خپل ټاکل شوی وخت سره په کار پیل وکړ . یواځی په ۳ ولایتونو کې چې ډېر نا امنه وو ، ترنیمایې زیات دفیفا ترڅارنی لاندی د رایې ورکونی مرکزونه په ځنډسره پرانیستل شوو.په ټول هېوادکې دفیفا ترڅارنی لاندی په ۱۲ % سلنه درایې ورکونی مرکزونو کې درایې ورکونی څخه مخ نیوې ولیدل شو . کتونکو دډاراچونی ، دکم عمره کسانو له خوا درایې ورکونه ، دډله یېزه اودټولی کورنئ له خوا رایه ورکونه او د هغی اشخاصو چې درایې ورکونی وړ نه وو د رای ورکونه په ترتیب سره۱۵، ۲۹، ۲۴او %۱۷ درایې ورکونې په مرکزونوکې خبر ورکړ. دڅارنی لاندی په ۳۶ % درایې ورکونی مرکزونوکې د۱۰۰ مترو په فاصله کې تبلیغاتی توکې وموندل شول چې داکار دټاکنود قوانینو اومقرراتو سره په ټکر کې دی . دفیفا ترڅارنی لاندی د رایې ورکونی په ټولو مرکزونو کې کتونکو (مشاهدینو) خبر ورکړچې دټاکنو دخپلواک کمیسیون کارکوونکي دټولو ضروری توکو او امکاناتو درلودونکې نه وو . دڅارنی لاندی په ۵۹% سلنه درایې ورکونی مرکزونو کې درایې ورکوونکو له ګوتو څخه رنګ پاکېده ، په داسی حال کې چې له دغی رنګ څخه دبیا رایې ورکونی دمخ نیوی لپاره ګټه اخیستل کېده .

دټاکنو دورځی دسلګونو بی نظمیو دڅېړلو وروسته ، فیفا دشواهدو اومعلوماتو بستی دټاکنو خپلواک کمیسیون ته دڅېړلو اوغور لپاره وړاندی کړې . په ټولیزه توګه په۳۱ ولایتونو کې فیفا د ۸۹۰ ډېروجدی قضیوپه اړه دواړو ټاکنیزو نهادونوته شواهد ورکړل . ددی قضیو ډېرې برخه د رایو دصندقونو دډکولو او د رایې ورکوونکو د ارعاب په باب وې . فیفا دټاکنیزوشکایتونو کمیسیون ته دټاکنو په ورځ دبی نظمیو په هکله تصویری او ویدیویې شواهدو څخه ډکې ۱۳ سی دی ګانی وړاندی کړې .

دبایلونکو نوماندانو دځومیاشتوعمومی اعتراض نه پس اودقانونی شخړوځخه وروسته چې ځيني يې ددی راپور ترلیکلو پوری لاهم په ناحله توګه پاتی دی ، نوې پارلمان(ولسي جرګي) د۲۰۱۱کال دجنوری میاشتی په وروستیو کې(جدی/دلو ۱۳۸۹) خپل کار پېل کړ . که څه هم له ټولټاکنو څخه وروسته دسیاسی کړکیچ دلوړېدلو نه وړاندوینه لازمی او ضروری ده ، خو د نوی پارلمان پېلېدلو(افتتاح) د ټاکنو نیمګړتیاوې جبران نکړی .
د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال ټاکنو درای ورکوونکو لوېې ډلې ناخوښه کړې او دمقننه قوې ، اجرایېه قوې او قضايېه قوې ترمنځ يې راتلونکو اختلافونو ته لاره پرانیسته . دڅارنی ددې وروستی راپورپه خپرولو سره ، اوس فیفا دټاکنیز نظام په بیړه اوعاجله توګه اصلاح کې خپل رول او دمدنی ټولنی رول ته ځیر ده .

که غواړو چې په افغانستان کې دا ترینګړی ډیموکراسی په راتلونکو ټولټاکنو کې مخ په وړاندی لاړه شی ، ټاکنیزسازمانونه باید خپلواک اوسی او د ټولټاکنو دخپلواک کمیسیون د غړو اودغه شان دټاکنیزو شکایتونو دکمیسیون دغړوټاکل باید مشورتي وي . دټولټاکنو دنوماندانو واکونه بایدپه داسی شان وڅېړل شی ترڅو دنوماندانومدنی اوسیاسی حقونه خوندی پاتی شی اوپه دی حال کې ټوپک سالاران دنوماندانو له نوملړ څخه وباسي . د قانون پلی کوونکې سازمانونه باید په پوره بی طرفی سره له هغو کسانو څخه چې ترګواښ لاندی راځی ، ملاتروکړی او په جدی توګه له درغلیو سره مقابله وکړي . اوسنی ټاکنیزنظام باید یو داسی سیستم ته واوړی چې په هغه کې د نه لېږدیدونکې منفردی رايې سیستم، ګوندی سیستم ته لاره هواروی . سیاسی لوبغاړی باید دټولټاکنو په بهیرکې دښځینه کارکوونکو ګمارل په خپلو لمړیتوبونو کې راولی او دټولټاکنو ټولو پړاوونو ته دښځو لاس رسی تامین کړي . دا یوازې څه ناڅه هغه اړین بدلونونه اواصلاحات دی چې په هېواد کې د ډیموکراسی دپلی کېدو په لار کې دخنډونو مخه نیسی . اصلاحات باید همدا اوس پیل شی او مدنی ټولنه باید سر له لمړی ورځی په هغی کې ونډه ولری .

ورانديزونه

مقننه قوې ته

فيفا له ملی شوراڅخه غوښتنه کوی چې :

- دټولټاکنو دراتلونکي پړاو څخه وړاندی دی پراخ ټاکنيز اصلاحات رامنځ ته کړي ، دټولټاکنو پرقانون دی په ټوليزه توګه بيا کتنه وکړي او په دې اړه دې دغه لاندی مواردو ته دځېل کار په لمړيتوب کې ځای ورکړي :
  - o د لېږد نه منونکي منفرده رايي د سيستم پرځای ديو داسی سيستم رامنځ ته کول چې په هغی کې دلېږد نه منونکي منفرده رايي سيستم د دوو ټولټاکنو ترمنځ د ګوندی سيستم سره د يوځای کولو په لور بيايي .
  - o دنوماندانو دواکونو دځېړلوپه بهير کې بدلون راوستل او دواکونو دځېړنی دکميسيون دغړو دشمېرپراخيدل په دی موخه چې دمدنی ټولنی استازی اود بشری حقوقو خپلواک کميسيون په هغه کې برخه ولری .
  - o دټاکنيزو سازمانونودواکونو اواختياراتو واضيح کول او ددغی سازمانونو خپل منځی او دنورودولتی سازمانونو سره اړيکې .
  - o دولسواليو په کچه دټاکنيزو حوزو د حدودو ټاکل .
  - o په ټاکنو کې دسياسی ګوندونودملی مشارکت په لار کې دناروا خنډونو لېری کول .
- ديوه دايمی سازمان په توګه دټاکنيزو شکايتونو دکميسيون درامنځ ته کېدو څخه چې په دايمی توګه فعال اوسي ، ملاتړوکړي .او دټولټاکنو دخپلواک کميسيون اودټاکنيزو شکايتونو دغړو په ټاکلو کې دی دمشورتی بهېرڅخه ملاتړوکړي .

دولت ته

فيفا دافغانستان له اسلامی جمهوری دولت څخه غوښتنه لری ترڅو :

- دپراخه ټاکنيزو اصلاحاتوڅخه دی ملاتړوکړي .
- د ټاکنودځانګړی محکمی دفوری ړنګولوڅخه دی ملاتړوکړی .
- د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټولټاکنوناراضه خواوی دی وهڅوی ترڅودهغوی په شکايتونو دعدليي او قضايي نظام له لاری غور و شی .
- دټولټاکنو دقانون په هکله د ۲۰۱۰ کال دفبروری مياشتی(۱۳۸۸دلو/حوت) صادرشوی فرمان دی لغو کړي .

لوی څارنوالی او قضايۍه قوې ته :

فيفا له لوی څارنوالی ا و محکموڅخه غوښتنه لری ترڅو:

- دځانګړی محکمی فوری منحل کول دی اسان کړي .
- دامنيتی ځواکونوهغه منسوبين چې د ټاکنيزو سرغړونو مسوول دی اړوندو عدليي اوقضايي ارګانونوته ور وپېژنی.

امنيتی او استخباراتی ارګانونو ته

فيفا له امنيتی او استخباراتی ارګانونو څخه غو ښتنه لری چې :

- دټاکنيزی سيالی له پړاو څخه وړاندی دی دټولټاکنود نوماندانوپه هکله فردی امنيتی ارزونه ترسره کړي اوپه دی توګه دی دهغه نوماندانو امنيت تامين کړي چې ترخطر لاندی دي .
- ټول هغه ګواښونه چې د نوماندانو ، ټاکنيزو سياليو دکارکوونکو او دټولټاکنو دبهير پوری داړونده کسانو په خلاف ورکړل شوی په موقع او وخت سره وڅېړي .
- دټولټاکنو دامنيتی حالاتو نه دخلکو دخبراوی لپاره دی دخبر رسولو پراخی خپرونی اومطبوعاتی کنفرانسونه په لار واچوی .
- هغه امنيتی منسوبين چې په ناقانونه توګه له يو ځانګړی نوماند اويا له يوی ځانګړي ټاکنيزی سيالی څخه پلوی کوي ، تنبيه اومجازات کړي .
- د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال د ټولټاکنو دنوماندانو دواکونو(صلاحيتونو) دڅېړنی د پړاو بشپړاو دقيق رپوټ، چې په هغی کي دناقانونه وسله والو ډلو سره دنوماندانود اړيکو په پېژندنه کي داستفادی وړمعيارونه اودغه راز دنوماندانو ددفاعيوپه کتنه کي کارول شوی معيارونه شامل وي دعوامو مخی ته کېږدی .
- هغی خپلواک پلاوی ته دی چې دمدنی ټولنی له استازو ، دافغانستان دبشر دحقوقو دخپلواک کميسيون ، دافغانستان لپاره دملګروملتونودمرستندويه ماموريت (يوناما) څخه جوړشوی اجازه ورکړی ترڅود هغه قضاياووپه باب چې د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال په ټولټاکنوکي دنوماندانو دواکونو دڅېړنی دبهيرپه ترڅ کي پری نوماندان دناقانونه وسله والو ډلو سره په اړيکو تورن دی ، په راتلونکي کي د ی درسونو او عبرتونو اودغه شان دټولټاکنو دښه والی په موخه پری مرور وکړي
- دراتلونکوټولټاکنوڅخه وړاندی دنوماندانو د واکونو په کميسيون کي له بدلونونواواصلاحاتوڅخه ملاتړ وکړي .

د ټولټاکنوخپلواک کميسيون ته :

فيفا د ټولټاکنوخپلواک کميسيون هڅوی ترڅو:

- په روښوالی سره دی کار وکړی اوکټونکو او دمدنی ټولنی استازوته اجازه ورکړی ترڅو ددی کميسيون په ټوليزو غونډو څارنه وکړي .
- دکارکوونکو دګمارلو اوپه اړينه توګه دزياتو ښځينه کارکوونکود ګمارلو، دغه راز دهغه افرادو چې په ټاکنوکي د درغليو مسوول دی دګمارلودمخنيوی په اړه رهنمودونه داجرا وړ وګرځوی .
- دټولټاکنو په اړه دامنيتی شکايتونو دترلاسه کولو لپاره دی دتيلفون يوه مرکزی ليکه رامنځ ته کړي .
- څارنيزو ارګانونو ته درای ورکونی په محلاتو کي دټاکنو دپايلودتايېد شوو پاڼو(اوراقو) ورکول .

نړیوالی ټولنی اومرستندویانوته :

فیفا نړیواله ټولنه او مرستندویان هڅوی ترڅو:

- دپراخه ټاکنیزو اصلاحاتوڅخه ملاتړوکړي .
- د ټاکنیزواصلاحاتوپه بهیر کې دمدنی ټولنی له ګډون څخه ملاتړوکړي .
- دراتلونکو ټولټاکنو سره دی مالی ملاتړ،په ټاکنیزو اصلاحاتو پوری مشروط او تړلی وګرځوی .
- دسیاسی پوهاوئ درواجولولپاره دابتکاراتو اوپه ټولټاکنو کې دښځوله ګډون څخه دی ملاتړ وکړي .

لمړی برخه : ســــریـــزه

دفـــیفـــا سازمان ته یوه لـــنډه کـتـــنـــه

دافغانستان دازاد اوعادلانه ټولټاکنو بنسټ (فیفا) په ۲۰۰۴ (۱۳۸۳/۱۳۸۲) کال کې دمدنی ټولنی د۱۵ ډلو له خوا تاسیس او د مدنی ټولنی دیوسازمان په توګه دعدلیې په وزارت کې ثبت شو . فیفا دیوی سوله یېزی ، وګړنیېزی او دسالمی اداری لرونکې ټولنی درامنځ ته کولو په لار کې هڅه کوی، داسی ټولنه چې په هغی کې دهیواد ټول اتباع په ټولنیز ژوند کې د ګډون لپاره برابر او یوشان حقوق اوفرصتونه ولری . دفیفا ماموریت دلاندینیو لارو څخه دښه ټولټاکنو ضامن دی :

- په ټولټاکنو کې دخلکوداغیزمن اوپراخ ګډون لپاره دیوداسی چاپیریال را منځ ته کول چې دهغی لاری خلک په دی باوری شی چې دټولټاکنو بهیر ازاد ، منصفانه ، سوله یېز او دنظم لرونکې دی .
- دټولټاکنوپه بهیر کې دخلکو دپوهاوی له لاری هغوی ته دا احساس ورکول چې ددی هیواد داتباعو په توګه مسوولیت لری ترڅو په ټاکنو کې برخه واخلی .
- درایې د ورکولو او دغه راز دهغو نوماندانو او ګوندونوچې ملی منافعو ته ژمن دی د ټاکلو د ارزښت په اړه دخلکو خبرول .
- په سیاسی ګوندونوکې دهیواد دټولو توکمونو دشته والی له ارزښت څخه دفاع او خلکوته ددغی ګوندونو د یوی ښی اوسالمی اداری اودښه دولت داری درامنځته کولو اورواجولو په لار کې دخلکو دګډون لپاره د ټولو عرصو مساعدول .

د۲۰۰۴ (۱۳۸۳/۱۳۸۴) کال څخه تر۲۰۰۹ (۱۳۸۷/۱۳۸۸) کاله دفیفا کړنې

په تیرو پنځو کلونو کې ، دفیفا قانونی اوریوټ ورکوونکو ټیمونو یولړ کړنلارۍ(طرزالعملونه) طرح کړی دی چې دهغې په اساس دمعلوماتو راټولونه ، دمعلوماتو څیړنه، دمخامخ اوپه نامستقیمه توګه د څارنیـزوریوټونوپه بنسټ (پوښتنلیکونه ، نوملړونه اودغه دوارِه ډولونه) ریوټ لیکنه کیـږی . چې دغه شان معلومات په ټول هیواد کې په منظمه توګه دفیفا د کتونکو (څارونکو) له خوا وړاندی کیـږی دغه راز دامعلومات دکارکوونکو سره دغونډو ، درسنیو ریوټونو ، ویناوو ، دټاکنیزو ارګانونو او نړیوالو سازمانونو له شمیرنو او ارقامو او د نړیوالو کتونکو (مشاهدینو)له مرکو او ریوټونو له لاری لاس ته راځی .

د۲۰۰۴ (۱۳۸۳/۱۳۸۴) کال دټولټاکنو په بهیرکې فیفا ۲۳۱۰ تنه کتونکي (مشاهد) دټاکنو په ورځ په ټول هیواد کې ځای پرځای کړل . دغه کتونکي په۱۰۱ ولسوالیو ، د رای ورکونی په ۱۹۶۲ مرکزونواو درای ورکونی په ۳۰۸۸ محلونو کې حاضر وو . فیفا لمړنی څارنیز سازمان و چې د نه پاک کیدونکي رنګ ټیټ کیفیت په شان ستونزی یې یادداشت او دهغې په هکله یې دټولټاکنو دسمون ګډ دفتر ته خبر ورکړ .

د ۲۰۰۵ (۱۳۸۳/۱۳۸۴) کال دپارلمانی ټولټاکنوپه بهیرکې فیفا په ۶۵ سلنه درای ورکونی په مرکزونو کې ۷۴۴۶ سیمه ییزو کتونکو د ځای پرځای کولو له لاری دټاکنو په ورځ دهیـــواد په ټولو۳۴ ولایتونوکې څارنه وکړه . دفیفا کتونکودټول هیواد د۲۱۷ ولسوالیو درای ورکونی په ۳۷۲۳ مرکزونو کې حضور درلود . د ۲۰۰۵ (۱۳۸۳/ ۱۳۸۴)کال ټولټاکنو په بهیر کې، فیفا خپل دڅارنی ماموریت دمدنی ټولنی د۲۵ مرستندویه سازمانونواو په ۳۴ ولایتونو کې دفیفا داستازو له خوا سر ته ورسا وه .

په راتلونکو څلورو کلونو کې ، فیفا دازادو اوعادلانه ټولټاکنودترسره کولو په اړه دعامو خلکو دپوهاوی لپاره یوشمیر تحقیقی اوڅیړنیزی پروژی اجرا کړی . په۲۰۰۸ (۱۳۸۶/۱۳۸۷) کال کې ، فیفا دټولټاکنو دقانون دتعدیل په باب دمدنی ټولنی دسازمانونو سره مشوری رهبری کړې . همدارنګه فیفا دټاکنیزو نظامونو دنړیوال بنسټ له خوا په افغانستان کې دسیاست دمالی چارو په باب یوه مطالعه اجرا کړه .

د۲۰۰۹ (۱۳۸۷/۱۳۸۸) کال د ولسمشری او ولایتی شوراګانو د ټاکنوپه بهیرکې ، فیفا (۷۱۳۷) تنه کتونکې دهیواد په ټولو ۳۴ ولایتونوکې درای ورکونی پر ۶۰ سلنه محلونوباندی دڅارنی لپاره ځای پرځای کړل .

د۲۰۱۰(۱۳۸۹) کال دټولټاکنو په بهیر کې فیفا خپل څلورم اوترټولو ستونزمن دملی څارنی ماموریت ترسره کړ. دغه څارنیزه پروژه چې په خپل ډول سره په هیواد کې ترټولوسترکار و، دالمان او دنمارک دولتونو په مرسته ترسره شوه . دپام وړ امنیتی او تدارکاتی ننګونو سره سره ، دفیفا کاری ډلو او مرستندویانو دټاکنو دټولو پړاوونو په هکله خپل راپورونه وړاندی کړل او خلک یې تری خبر کړل .

دڅارني دپروژی ترڅنګ ، فیفا دټاکنیزو نظامونو دنړیوال بنسټ په مرستی (تمویل)سره دټاکنیزی سیالی پرمالي چارو دڅارنی پروژه دخپلو هغه مطالعـو او موندنو په بنیاد چې په دی اړه له وړاندی شوی وی ، دکابل په ولایت کې ترسره کړه . نوموړی پروژه چې په افغانستان کې بی ساری ده ، دپارلمانی ټاکنوپه هکله دسیاست د مالی چاروڅخه دپوهی دلوړوالی، په راتلونکوټاکنو کې داصلاحاتوپه هکله دوړاندیزونو او دټاکنیزوسیالیوپرمالي چارو دڅارنی دمیکانیزمونو د جوړولو په موخه سرته ورسیده . ددی پروژی د وروستیولاسته راوړنو ریوټ د « ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال دولسي جرګې دټاکنوپه اړه پرټاکنیزو سیالیوڅارنه » ترسرلیک لاندی د ۲۰۱۰ (قوس/جدی ۱۳۸۹) کال ددسمبر دمیاشتی په وروستیو کې نشرته وسپارل شو .

د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال پرټاکنو دڅارنی ماموریت

په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې ، فیفا ترکومه ځایه چې په یوه ډېر ناامنه چاپیریال کې ممکنه وه، هڅه وکړه ترڅوهغه معلومات چې ددوی دسیمه يېزو ټیمونو له خوا راغونډ شوی وو اوخپل ټاکنیز رپوټونه له نورو موجودو سرچېنو سره پرتله کړی . دټاکنو دحالتو دڅیړنی په اړه ، فیفا خپل څارنیز رپوټ له ټاکنیزو قوانینو اوکړنلارو اودغه شان په ډیموکراتیکوټاکنود حاکمونړیوالومعیارونوسره پرتله کړ .

دټاکنودورځي څخه دمخکې پړاو په بهیر کې ، دولسوالیو په کچه د فیفا کتونکوخپل راټول شوی معلومات دولایت په کچه دفیفا کتونکوته ورکول او ولایتی هم غړوکوونکو به هغه دفیفا مرکزی دفتر ته راستول . داعتراض له دوری پرته دټاکنو په ټولو پړاوونو کې ، اوږدمهاله کتونکو دڅارنی نوملړونه چې په هغی کې کمی اوکېفی سوالونه شامل وو،بشپړول اوهغه به یې په بریښنایې توګه مرکزی دفتر ته لیږل . داعتراض په دوره کې ، دڅارني نوملړپه ځنډ سره طرح شو او کتونکو هغه بیا وروسته د بریښنایې پست اویا دتیلفوني پوښتنلیکونو له لاری بشپړ کړ .

مرکزی دفترته دڅارنیزو نوملړونو له رسیدو وروسته ، دولایتی اړیکومسوول او ښځوته دپوهاوی رسولو مسوول فورمونه وڅېړل ترڅو ډاډ ترلاسه کړي چې ټول نوملړونه رسیدلی دی . دغه نوملړونه بیا وروسته دپروګرامونو له مدیر او اجرایېوی رییس سره شریک شول اوهغوی دغه نوملړونه دمعلوماتی نیمګړتیاوو اونامشخصو رپوټونو له نظره وڅېړل او دمشخصو معلوماتو دترلاسه کولو لپاره یې یو لړ سوالونه اوږدمهاله کتونکو(مشاهدینو) ته واستول . وروسته بیا دغه سوالونه دولایتی اړیکو مسوول دتیلفون اوبریښنایې پست له لاری تر غور لاندی راوستل اوپایله یې داشوه چې ، په نوملړونوکې لا نور معلومات ورزیات شوو .

نوملړونه وروسته درپوټ ورکولو لوی مسوول او درسنیواواړیکو مرستیال ته د انګلیسی ژباړي او دمعلوماتودټولولوپه فورمونو دغور لپاره وسپارل شول . کله چې دغه فورمونه اودمتني رپوټونو ژباړه چمتوشوه ، داټـــول داړیکو سلاکار ته وسپارل شـــول اوهغی بانـــدنی رپـــوټـــونه اومطبوعاتی اعلامـــیې تسوید کړې . په عمل کې ،داړیکوسلاکار او درپوټ ورکونی لوی مسوول په ګډه دنوموړو موادو په سر کار وکړ.

دانګلیسی ژبی دمتن مسوده داجرایېوی رییس اودپروګرامونو دمدیر له خوا وکتل شوه او هغوی دا متن درسنیو او اړیکو دمعاون اودرپوټ ورکونی دلوی مسوول لخوا په دری او پښتو ژبو دژباړی لپاره تایېد کړه . نوموړی ژباړې بیا داجرایېوی رییس اودپروګرامونو دمدیر له خواوکتل شوی او درې واړه متنه په مطبوعاتو کې دنشر لپاره تایېد شوو .

د امکان په صورت کې ، دپېښو رپوټونه د رسنیو درپوټونو اد نورو ټاکنیزو سازمانونو له سیمه يېزو رپوټونو سره پرتله شول . خو په منظمه توګه درسنیو له رپوټونو سره دفیفا درپوټونو پرتله کېدل له دی امله چې دښارونو له مرکزونو اودګې میشته ولایتونوڅخه بهر دټاکنو پوښښ په ټولو سیمو یو ناشونی کار وو . همدارنګه ، دنورو ټاکنیزو سازمانونودرپوټونو سره دفیفا درپوټونوپرتله کېدل ګران کار و، ځکه چې فیفا هغه یواځینی کتونکي اوڅارنیز سازمان و چې دنوماندانودنوم لیکني او دټاکنو دورځی او دهغی نه په وروسته وخت کې یې په ډېرو سیمو کې حضور درلود .

دټاکنیزوسازمانونو دکړنو په اړه رپوټونه له نشریدو نه وړاندی درپوټونوپه هکله دهغوی دنظرنو دترلاسه کولو لپاره د ټاکنو دخپلواک کمیسیون او دټاکنیزو شکایتونو له کمیسیون سره شریکېدل . فیفا په منظمه توګه دټولټاکنو دخپلواک کمیسیون له کارکوونکو سره د عملیاتو ، قانونی چارو ، اوبهرنیو اړیکو په برخه کې په اړیکه کې و او په منظمه توګه یې دڅارنیزو رپوټونو په هکله دهغوی د نظرونو غوښتنه کوله اوهغه یې لاس ته راوړل . دغی

راکړی ورکړی دوه موخي درلودی : دکمی معلوماتو سم والی او ناسم والی او دټاکنو خپلواک کمیسیون اودټاکنیزوشکایتونو کمیسیون ته داختلاف اچوونکوتصمیمونود روښانه کولو اوتوضیح کولو دامکان ورکول .

فیفادټاکنو دورځی درپوټ ورکونی لپاره له یوه زنځیری سیستم څخه کار واخیست . لنډمهاله کتونکو په سیمه ییزه کچه دولسوالیو همغږیکوونکو ته رپوټونه ورکول. دولسوالیو همغږیکوونکوپه خپل وارسره ولایتی هم غږیکوونکوته رپوټونه ورکول . دولسوالیوهمغږیکوونکو دفورمونو لنډیز دلنډمهاله کتونکو درپوټونو په بنیاد بشپړول . دفورمونو لنډیزولایتی همغږیکوونکو ته رپوټ کېده اوهغوی دغه معلومات دولایتی فورمونو په لنډیز کې رسول . همداشان ټولو کتونکومنفردمعلوماتی نوملړونه ډکول .

دټاکنو په ورځ ، دفیفا څارونکودمعلوماتو دراټولولولپاره دګرځنده(سیار) اوساکنوټاکنیزو لارو چارو څخه کار واخیست .

دمرکزی دفتردپروګرام جوړونی کارکوونکي چې دڅو ولایتونو په ټیمونو ویشل شوی وو، دتیلفون له لاری یې دولسوالیو اوولایتی همغږیکوونکوڅخه درای ورکونی دمحلونو دپرانیستل کېدو، درای ورکونی بهیر ، د رای ورکونی دمحلونود تړل کېدو، او درایو دشمیرنی په بهیرکې رپوټونه راټولول .دغه رپوټونه اودفورمونو لنډیزونه چې هغوی بشپړکړل ، دټاکنو په ورځ یې دفیفا دمطبوعاتی اعلامیو او دفیفا دڅارني دلمړنی رپوټ اساس او بنسټ وګڼل شو .

په سیمه کې ، دولسوالیو همغږیکوونکو درای ورکونی هغه محلونو ته چې په هغه کې دفیفا لنډمهاله کتونکو دجدی پیښو رپوټونه ورکړی وو ، سفر وکړاود لنډمهاله کتونکودرپوټونو دتایېد په خاطریې له سیمه ییزوپولیسو ، له رای ورکوونکو ، دټاکنو دخپلواک کمیسیون له کارکوونکو اود نوماندانو له استازو سره مرکې وکړی . ولایتی همغږیکوونکو دولسوالیو دهمغږیکوونکو رپوټونه دولسوالۍ له پولیسو سره دتماس له لاری ، دولسوالۍ په کچه دټاکنودخپلواک کمیسیون د همغږیکوونکو ، سیمه ییزو مشرانو ، دنوماندانوداستازو اوسیمه ییزو رسنیو له لاری تایېد کړل .

له رای ورکوني اودرایو دجدول بندۍ څخه وروسته ، دولسوالیو په کچه دفیفا اوږدمهاله کتونکو دټاکنو دورځی دټولو څارنیزو نوملړونو هاردکاپیاني دټاکنو دخپلواک کمیسیون داعتبارنامو اودټاکنیزي څارني دماموریت په وخت کې دلاسته راغلو درغلیو په هکله فیزیکي شواهدوسره یوځای راټول کړل او هغه یې دتوجیهی جلساتو په بهیر کې په ولایتی کچه دفیفا ولایتی اوږدمهاله کتونکوته وړاندی کړل . ولایتی اوږدمهاله کتونکو دټولو ولسوالیوڅارنیزنوملړونه دټاکنودخپلواک کمیسیون داعتبارنامو اودټاکنیزی څارنی دماموریت په وخت کې دلاسته راغلو درغلیو په هکله فیزیکي شواهدوسره یوځای راټول کړل اوهغه یې دکابل دولایتی ټیم دتوجیهی جلساتو په لړکې دفیفا مرکزی دفتر ته وسپارل ..

دټولو رپوټونو سم والی او ناسم والی وڅیړل شو . دجدی بی نظمیو او دتاوتریخوالی څخه د ډکوپیښو په هکله رپوټونه دنورو موجودومعلوماتی منابعو سره پرتله شوو . په حساسو مواردوکې لکه دټاکنو په ورځ درنګ دپاکېدوپه هکله پراخ رپوټونه ، فیفادخپلو کتونکو رپوټونه د نړیوالوڅارنیزو ډلو لکه دازادو ټاکنو اسیایې شبکې، ملی دیموکراتیک انستیتوت اودنړیوالی دیموکراسۍ دسازمان له رپوټونو سره پرتله کړل . په ټولیزه توګه داکار دغیررسمی اړیکو ، تلیفوني خبرو او دپروګرام جوړونکو کارکوونکو او د نورو سازمانونو دکتونکو سره دغونډو له لاری ترسره شو .

وروسته بیا دکتونکو ټول نوملړونه دفیفا په مرکزی دفترکې د دیجتیلی معلوماتو بانک ته ور داخل کړای شول اوددغه نوملړونو هاردکاپیاني په ولایت وار ډول تنظیم شوي . په عین زمان کې، متنی رپوټونه اودکتونکو شواهد

په هغو بستو کې تنظیم شوی چې دټاکنو دخپلواک کمیسیون او دټاکنیزو شکایتونو کمیسیون ته دغور لپاره وسپارل شوی . ټول کمی معلومات دټاکنیزو سازمانونوداعلان شویو رسمی ارقامو او احصاییی سره پرتله شول .

فیفا دکالیفورنیا دسان دیه ګو له پوهنتون سره یو هوکړه لیک (تفاهم نامه) لاسلیک کړه چې نوموړی پوهنتون ته یې اجازه ورکوله ترڅو د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال په ټاکنو دفیفا دڅارنی دلاسته راوړنو اومعلوماتوڅخه په خپلوراتلونکومطالعاتو او رپوټونو کې چې په جګړه ځپلو او دتیریدو په حال کې د هیوادونو په هکله یې کوی ،ګټه واخلی او په بدل کې دغی پوهنتون دفیفا څارنیز رپوټونه دشمیر اواحصاییی له نظره وڅېړل . ددی حاضر رپوټ د ټاکنو دورځی په برخه کې دکالیفورنیا دسان دیه ګو دپوهنتون له څېړنو څخه ګټه اخیستل شوی ده .

دوهمه برخه : قانونی تحلیل

قانونی ســـــــندونه

دافغانستان داسلامی جمهوریت په اساسی قانون کې له تبعیض پرته دافغانستان دټولواتباعو دانسانی حقونو او ډیموکراتیکو ازادیو په هکله تضمین شوی احکام ځای لری چې په هغې کې دټاکنو او ټاکنیزوسازمانونو قانونی مبنا تثبیت شوی ده .

داساسی قانون د ۶ می مادی سره سم ، دولت دیوی داسی ټولنی په جوړولو چې د «ټولنیز عدالت ،د انسانی کرامت دساتنی،دبشری حقوقو څخه دملاتړ ، دډیموکراسی په پلی کېدلو ، دملی وحدت دتامینولو ، دټولو قومونو اوقبایلوتر منځ د برابرۍ او دهیواد په ټولو سیمو کې دیو شان پرمختګ پر بنیاد منځ ته راغلی وی» مکلف دی .

ددی نه په وروسته مواردو کې ، دافغانستان اساسی قانون دملګرو ملتونودسازمان منشوراو دبشری حقونو نړیوالی اعلامیې ته درناوی کوي اود۲۲می مادی په بنیاد داتباعو ترمنځ نه توپیر کول تضمینوی . په دی ماده کې داسی راغلی دی : «دافغانستان داتباعو ترمنځ هرډول توپیر او امتیاز منع دی . دافغانستان ټول اتباع ښځې او نارینه دقانون په وړاندی دمساوی حقوقو او وجایبو لرونکې دي» . ۶۱، ۳۱، ۳۵، ۸۳، ۸۶، ۱۰۹، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۷ او۱۵۶مادی دټاکنیزو سازمانونوقانونی بنیاد جوړوي.

د ۲۰۱۰ (دلو/حوت ۱۳۸۸)کال دفبرورۍ په میاشت کې ، دوزیرانو شورا دټاکنو دقانون یوه تعدیل شوی نسخه چې په هغی کې دولسمشرحامدکرزی له خواد یولړبدلونونووړاندیز شوي و ، وړاندی کړه . ولسمشر بیا دغه قانون دفرمان په صادرېدو سره توشیح کړ . دغه فرمان څه موده وروسته دولسي جرګې دغړو درایو په اکثریت سره رد شو. دولسي جرګې له خوا ددغـــی فرمان د ردولو ســـره سره ، دټاکنو نوی قانون د ۲۰۱۰کال دمـــارچ په ۱ (۲۰۱۰ حوت ۱۳۸۸) نیټه دعدلیي وزارت په رسمي جریده کې نشراو نافذ شو . د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال دټاکنود پراو په بهیر کې دنوی قانون د اجرا په هکله شخړې روانی وی .

دغه رازپه اساسی قانون اودټاکنوپه قانون کې دنویو بدلونونو داجراکولو په سر دشخړو سره سره، دټاکنوخپلواک کمیسیون ، هغه شان چې اساسی قانون او دټاکنو قانون اجازه ورکوی ، دټاکنودبهیر دسمون لپاره یې دستورالعملونه اورهنمودونه صادر کړی دی .

مقننه قوه

افغانستان دیو نماینده دولت درلودونکې دی او دا دهېواد په اساسی قانون کې کښل شوي دي . ولسمشر، ملی شورا اوسیمه ییزی شوراګانی دنظام مشرتوب په غاړه لری چې دا د ۱۸ کلونو څخه دپورته عمر داتباعـو په عمومی رایې سره ټاکل کېـږی .

مقننه قوه له ملی شورا څخه جوړه ده چې دوه مجلسونه لری . ولسی جرګه چې په مستقیم ډول ټاکل کېږی اومشرانو جرګه (سنا) چې په نامستقیم ډول ټاکل کېــــــږی .

دولایتی شوراګانو او ولسوالیو شوراګانوغړی چې په خپله ددغی غړیو له منځه ورپېژندل کېږی، دمشرانو جرګی دوه ثلثه منځ ته راوړی . پاتی یو ثلث په انفرادی ډول د ولسمشر له خوا انتصابېـږی . دولایتی شوراګانو ځای او رول دولایتی شوراګانو په قانون کې د ۱۳۸ او ۱۳۹ مادو په بنیاد تعریف شوی دی . دولایتونو پرمختګ ، داداری چاروښه والی اوپه مرکزی دولت کې دخپلو ولایتونو استازیتوب ددوی په رول اودندوکې شاملیږی . که څه هم ولایتی شوراګانی یوازې یو مشورتی رول لری ، خوبیاهم ددغی شوراګانو ټاکنه په سیمه ییزه اداره کې دډیموکراتیک بهیر دیوه عنصر په توګه ګڼل کېـږې .

داساسی قانون د۸۳مې مادی سره سم دولسې جرګې دکاردوره ۵ کاله ټاکل شوی ده . داساسی قانون پراساس ، دولسې جرګې ټولټاکنی باید دولسې جرګې دکار ددوری دپای ته رسیدو څخه حداکثر ۳۰ ورځی دمخه ترسره شی . داساسی قانون حکمونه او نورقانونی سندونه چې په هغو کې دواکونو په اړه ځانګړی رهنمودونه شتون نلری ، دولسې جرګې دکار دوام او یاهم دکار د دوری په پای کې دهغی ړنګول په هغه صورت کې دی چې ټولټاکنی وځنډیږی ، د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال دټولټاکنو په څېړ چې دمی میاشتی(ثور/جوزا) څخه بیا د ۲۰۱۰ دسپتمبرترمیاشتی (سنبله ۱۳۸۹) پوری وځنډیدی .

همدا راز داساسی قانون په ۸۳ ماده کې داسی راغلی دی : «دولسې جرګې غړی دخلکو له خوا دازادو ، عمومی ، سری اومستقیمو ټولټاکنو له لاری ټاکل کېـږې». ددغی مادی سره سم ، دولسې جرګې غړی له ۲۵۰ تنو څخه نه زیاتېـږې . له هرولایت څخه لږترلږه دوه ښځې په ولسی جرګه کې غړیتوب لرې .
داساسی قانون ۸۳ ماده داپه ډاګه کوی چې دمشرانو جرګی (سنا مجلس) دوه ثلثه دولایتی او ولسوالیو شوراګانو دغړو له منځه ټاکل کېږې او یوثلث یې دولسمشر له خوا انتصابېـږې . په دی ماده کې داسی راغلی دی :

دمشرانو جرګی غړی په لاندی ډول سره تعین او ټاکل کېــــږې:

۱.دهرولایت دشوراله غړو څخه ، یوتن د څلورو کلونولپاره داړونده شوراله خواغوره کېږې .

۲.دهر ولایت دولسوالیودشوراګانو دغړوله منځه، یوتن د دری کلونو لپاره داړونده شوراګانو له خوا غوره کېــــږې .

۳.پاتی یوثلث دهېـواد دتجربه لرونکو اوبارسوخه کسانو څخه چې په هغو کې دمعلولینو اومعیوبینو دوه تنه استازی او دکوچېانو یو تن استازې ګډون ولرې دپنځه کالو لپاره دولسمشرله خوا انتصابېږی .

ولسمشر دنومړو کسانو له جملی څخه پنځوس سلنه ښځی دمشرانو جرګی دغړو په توګه ټاکې . هغه کس چې دمشرانو جرګی دغړی په توګه ټاکل کېږې ، په اړونده شورا کې خپل غړیتوب له لاسه ورکوی اود هغه په ځای بل کس دقانون دحکمونو سره سم ټاکل کېـږې .

په ټولیزه توګه دولسې جرګې د۲۴۹ څوکېو څخه ، ۱۰ څوکی کوچېانو ته ځانګړې شوی دی . دټولټاکنوقانون داساسی قانون منعکس کوونکې دی . اوپه ولسی جرګه اومشرانو جرګه کې دڅوکېو د ونډې په هکله مفصله

شميرنه(محاسبه) وړاندی کوي او دټاکنوله خپلواک کميسيون څخه غواړي ترڅودامحاسبی دټاکنو دقانون د۲۰می مادی سره سمی نشر اوخپری کړي .

۱. کميسيون۲۹ څوکۍ په لاندی ډول دولايتونو لپاره ځانګړې کړې دي :
۱.دټولووولايتونو نفوس پ۲۳۹ځانګړی شويو څوکيوويشل کيږي ترڅوديوی څوکۍ لپاره دنفوسو ونډه معلومه شي .
۲.دهرولايت نفوس ديوی څوکۍ لپاره دنفوس پر ونډی ويشل کيږي ترڅودهر ولايت دڅوکيوشميرمعلوم شی .
۳.دهرولايت لپاره په مساوی ډول دڅوکيو شميردويش(تقسيم) نه د حاصل شوی تام عدد له مخی چې ددی فقری په۲ جزکې راغلی ، ونډه ورکول کيږي .
۴.هغه څوکۍ چې ددی فقری په ۳ جز کې نه ځانګړې کيږي ، دهغوی ونډه ددی فقری په۲ جزکې دشوی تقسيم څخه دپاتی شوی اعشاری عدد د نزولی ترتيب په بناترسره کيږي .
۵.که چيری ددی ويش په پايله کې يو يا څو ولايتونو ته له دوه وو څخه کمی څوکۍ ورسيږي ، هغی ولايت ته دوه څوکۍ ونډه ورکول کيږي .
۶.هغه ولايتونه چې ددی فقری د۵ جز په بنا ورته اضافی څوکۍ بيلې شوی ، نوموړی ټولی څوکۍ او دولايتی نفوسو ارقام، له۲۳۹ څوکيواود ټولو ولايتونو له نفوس څخه کميـږي . دپاتی نورو ولايتونولپاره،په هغه شان چې ددی فقری په ۲ او۵ جز کې راغلی دڅوکيودوېش يوه نوی ونډه ، ورکول کيږي.

۲. کميسيون مکلف دی ترڅوهغه محاسبی چې دڅوکيودونډې په اړه په دی ماده کې راغلی دی نشر اوخپری کړي .

که څه هم دټاکنو دقانون په ۲۲ او ۲۳ ماده کې لکه دښځو او کوچيانو په شان دسياسی لحاظه محرومو ډلو ته ونډی جلا کړای شوی دی ، خو په دی قانون کې د دينی لږکيو لکه دهندوانو او سکانولپاره داسی کومه ونډه ځانګړې شوی نده .

له دی سره سره ، ديوی سرشميـرنی نه شتون دغه ټولی محاسبی ترخپلی شعاع لاندی راولی ، ځکه چې په سمه توګه دولايتونو دنفوسومعلومول يوګران کار دی . او داکولای شی چې دولايتونولپاره دڅوکيوپه ونډو کې نا انډولی رامنځ ته کړي .

ټاکنیز نظام

افغانستان د۲۰۰۴ (۱۳۸۴/۱۳۸۳) کال دولسمشرۍ په ټاکنو کې دمنفردی لېږدنه منونکې رایې له سیستم څخه کار واخیست او له هغه وخته بیا تردی دمه ، پرډیموکراټیک بهیر ددی سیستم دمنفی اغېزو په باب دګڼو نیوکو باوجود ، داسیستم ساتل شوی دی . دمنفرده لېږد نه منونکې رایې دسیستم پربنا ، پر هروهغه ټاکنو چې په عمومي رایې ولاړی وي ، دڅومقامونو لپاره دڅونوماندانوترمنځ په سیالی کې هررای ورکوونکې دیو نوماند لپاره یوه رایه درایې صندوق ته اچوی . هغه کاندیدان چې ترټولو زیاتی رایې لاس ته راوړي ، هغه مقامونه چې مبارزه یې ورته کړې وه ترلاسه کوی.

دغه سیستم دیوه داسی څواکمن ګوندی سیسستم دپرمختګ په لارکې خنډ کېږي، کوم چې دهغی پرته به په افغانستان کې لرترلره سیاست دشخصیت اوقدرت پرمحور راوڅرخی نه دټاکنیزو حوزو درای ورکوونکو دپروګرامونو اوغوښتنو پر خوا . په افغانستان کې ، دمنفرده لېږد نه منونکې رایې سیستم دهغی سیمه بیزوځواکمنواونفوذلرونکوکسانو او ډلوپه ګټه دی چې خپلی ګټی تعقیبوی او دخپلو ګټو استازیتوب کوی، نه دټاکنیزوحوزو درای ورکوونکو دګټواستازیتوب . یادشوی سیستم دسیاسی ګوندونودپرمختګ په لار کې خنډ ګرځېدلی دی اوپه ټاکنوکې دیو زیات شمېرنوماندانو داوړده نوملړ او دیوی داسی مقننه قوی درامنځته کېدو سبب شوی دی چې په زیاتو مواردو کې یې پېژندنه اسانه نه ده .

دټاکنو له قانون څخه پرسرغړونوباندی دټاکنیزو شکایتونودکمیسیون له خوا چې یوقضایي ډوله سازمان دی اود ټاکنودقانون د۶۱ مادی پربنا جوړېږي ، غورکېږي . په دی ماده کې داسی راغلی دی : « دسرغړونو ، دټاکنو په هکله داعتراضونو اوشکایتونو ، دټاکنیزوشکایتونو دولایتی کمیسیونونو داداری او دهغوی دتصمیمونو دڅېړلو په باب دغور کولو لپاره ، دټاکنو له نېټي څخه لرترلږه ۱۲۰ ورځی دمخه دټاکنیزوشکایتونومرکزی او ولایتی کمیسیونونه دولسمشر له خوا دستری محکمی دربیس او دملی شورا د مجلسونو دربیسانو سره په سلا او مشوره کې جوړېږي» .

دټاکنیزو شکایتونو کمیسیون واک لری ترڅو دټاکنیزو شکایتونو په باب قضاوت وکړي اوټاکنیزی سرغړونی مجازات کړي . په دی حال کې ، په قانون کې داسی احکام چې دهغی په بنا دشکایتونو د څېړنی اوقضاوت په هکله غور وشي شتون نلری .چې دی کار د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنووروسته یو اوږد اوپراخ سیاسی کړکېچ رامنځته کړ اودغه شان دحکومت ناقانونه لاسوهنوته یې لاره هواره کړه .

دبیلګې په ډول ، دبشریت په خلاف دجرمونو هغه تورونه چې نوماندان یې په کولوتورن وو، دتورونو په حدکې پاتی شوو ، ځکه چې هېڅوک هم د داسی جرمونوپه تور محکمه شوی ندی . په دی شان سره ، دټاکنودقانون څخه د سرغړونوپه پېژندنه اودهغی په مخنیوی کې دټاکنیز نظام ناکامی لکه څوځلی د رایې ورکونه او دکم عمره کسانو له خوا درایې ورکونه ، چې داټول کولای شی په ټاکنوکې نامنصفانه پایلی ولری . په ټاکنیزه مبارزه کې د ځانګړو نوماندانوپه ګټه دعمومی زیرمو اودرسمی مقامونو څخه ناوړه ګټه اخیستنه یوه بله ناقانونه بیلګه ده چې لیدل شوی او په اړه یې رپوټونه ورکول شوی دی ، خو د ټاکنیزوشکایتونو په کمیسیون کې د داسی چاروڅېړل اوپه هغو باندی غور کول یوګران کار دی .

دټاکلـــــــو حـــــق

داساسی قانون ۳۳ مه ماده داسی وایي : « دافغانستان اتباع د ټاکلو او ټاکل کېـــــــــدلوحق لري ». دا په ټاکنو کې درایي ورکوونکي او نوماند په توګه داتباعو دګډون حق دی . دټاکنودقانون ۱۱ مه ماده دهېواد داتباعو درایي حق لانور روښانه کوي اوداسی یادونه کوي .

په ټاکنوکي هغه کس درايي ورکونی حق لری چي دلاندی شرايطو لرونکي وي :

۱ .لږترلږه دټاکنو په ورځ يي د۱۸ کلنی عمربشپړکړي وي .
۲ .دافغانستان تابعيت ولري .
۳ .دمحکمی په حکم سره د مدنی حقوقو څخه محروم شوی نه وي .
۴ .دکميسيون له خوايي درايي ورکوونکو په نوملړکي نوم ثبت شوی وي .

دټاکنود قانون ۳ ،۴ او ۵ ماده په روښانه توګه د رایي ورکونی د حق شرطونه بیانوی اوپه زغرده د ارادی دازادۍ په اصل ټینګار کوي . په دی حال کي ، په رای ورکونه کي ددی مادو په اجرا کي ټاکنیز میکانیزمونه ناکام وو . درای ورکوونکودنوم لیکنی اوراجسترد سم او ملی سیستم نشتوالی اودپېـژندنی دملی کارتونود یوځواکمن سیستم نشتوالی هغه تشی(خلاګانی) دی چي سرغړوونکو تری ناوړه ګټه پورته کړه .دځوځلي رای ورکونوپېښې ، دکم عمره کسانورای ورکونه اویو ځانګړي نوماند ته درای اچونی لپاره د رای ورکوونکوډارونه هغه څه دی چي لیدل شوي اورپوټ یي ورکړشوی دی .

دنوماندانو په اړه ،دټاکنوقانون دنوم لیکنی اودنوماندیدو دشرطونو په باب دځانګړو حکمونو لرونکي دی .دټاکنو دقانون ۱۲ ،۱۳ او۱۴مادو په ترتیب سره دولسي جرګي کرسی ته دنوماندټول معیارونه روښانه کړی دی . شونی ده چي قانون واضیح وی ، خو ددولت هغه نور میکانیزمونه چي دقانون په پلی کولوکي دمرستی لپاره رامنځ ته شوی دی اونیمګړتیاوی او ناکامی لری ، دقانون پلی کېدل یي ستونزمن کړی دی .

د۱۲ می مادی پربنا یوځانګړي شرط دادی چي یو نوماند باید«دبشری ضد جرمونو ،جنایت اویا مدنی حقوقوڅخه په حرمان نه وی محکوم شوی». په دی حال کي، درسمی تورونو نشتوالی اودبشری حقونوڅخه په نقض دتورنوکسانو لپاره دمحکمی نه شتون ، دنوماندانو له نوملړڅخه ددی نوماندانو بی واکه کول او ایستل ستونزمن کوي .

همدارنګه ، قانون ددولت چارواکي او کارکوونکي په ټاکنوکي له نوماندۍ څخه منع کوي ، یواځی په هغه صورت کي چي په سرکي دغه چارواکي یا کارکوونکي له خپلی دندی څخه استعفا وکړي . له دی سره ، داسی رپوټونه شتون لری چي ځینوکسانودخپلو دندو په ساتنی سره په ټاکنو کي نوماندان وو . دټاکنو د قانون د۴۳ مادی سره سم دیو نوماند په توګه دنوم لیکنی مالی شرط دزیاتو عادی اتباعو لپاره چي دنوماندۍ هیله لری ، یودروندمالی پېټی دی . که داسی وګڼو چي ددولت دیو کارکوونکي دمعاش اوسط په یوه میاشت کي ۶۰ دالره وي اود اولسي جرګي دځوکۍ دنوماندۍ دترلاسه کولو لپاره ۳۰۰۰۰ افغانیو ته اړتیا ده نو دا شرط کولای شی چي دنوموړی کس دیوه کال دمعاش سره سمون ولری . له بلی خوا ، دغه شرط له قانون څخه سرغړوونکو تورنو کسانوته داموکه په لاس ورکوی چي ولسي جرګي ته دننوتلو لاری ومومی .

ټاکنیزسازمانونه

دټاکنوخپلواک کمیسیون

دټاکنو دخپلواک کمیسیون تشکېل چې دټاکنو اداره کوونکې سازمان دی،داساسی قانون په۱۵۶ ماده کې په دی اړه داسی راغلی دی : « په هېوادکې دخلکو عمومی رایو ته دمراجعی اوهرډول ټاکنوداداره کولو اوپه هغی دڅارنی لپاره دقانون دحکمونو په رڼاکې دټولټاکنوخپلواک کمیسیون جوړېږي» .

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنوقانون،دټولټاکنودخپلواک کمیسیون واکونه اومسوولیتونه په ګوته کوي ، خودسیاسی لاسوهنوپه مقابل کې په بشپړه توګه له دی کمیسیون څخه ساتنه نه کوي . یوه ترټولوجدی اندیښنه چې دمدنی ټولنی او دټاکنیزوکارپوهانوله خوامطرح شوی، هغه د ټاکنو دخپلواک کمیسیون دغړوټاکل دی چې دمدنی ټولنی اومقننه قوې سره دسلا اومشوری پرته دولسمشر له خوا غوره کېږي. بله اندیښنه دټاکنودخپلواک کمیسیون دکارکوونکو دواکونودڅېړلولپاره دمعیارونو نشتوالی دی .

وروسته له هغی چې ولسمشردټولټاکنودخپلواک کمیسیون غړی وټاکي ، له دندی څخه دکمیسیون دغړي دګوښه کېدولپاره کوم حکمونه په نظرکې ندی نیول شوی .

دغه راز، دټولټاکنوخپلواک کمیسیون مکلفیت لري چې خپلی دندی په روښانه توګه سرته ورسوي اوخپلواکو کتونکو اودسیاسی ګوندونو استازوته اجازه ورکړي ترڅودهغوی پرغونډو(جلساتو) څارنه وکړي. دټاکنوقانون ۵۰مه ماده داکمیسیون مکلف ګڼي چې« دڅارونکو ، کتونکو اود رسنیو داستازو حقونه او وجیبی په ګوته کړي،هغوی ته باورلیکونه(اعتبارنامی) جوړې او وویشي ».له دی نه وړاندی، ددی قانون د۵۷می مادی ۲ فقره دټاکنو خپلواک کمیسیون دی ته اړباسی ترڅودرایوصندوقونه دکتونکو په حضورکې قرنطین کړي اویایې له قرنطین څخه وباسي . ۶۳مه ماده دټاکنوپه بهیرکې دکتونکوپه شمول داړونده اشخاصوله ګډون څخه مخنیوی،ټاکنیزه سرغړونه ګڼي . داحکم نه د ۲۰۰۹ (۱۳۸۸/۱۳۸۷) کال دولسمشری په ټاکنوکې اونه هم د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دولسی جرګې په ټاکنو کې پلی شو .

دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون

دټاکنیزو شکایتونو کمیسیون دټاکنو دقانون د۶۱می مادی پربنا جوړشوی دی . په دی ماده کې داسی راغلی دی: « دسرغړونو ، دټاکنو په هکله اعتراضونو اوشکایتونو ، دټاکنیزوشکایتونو دولایتی کمیسیونونو دادارہ کولو او دهغوی دتصمیمونو دڅېړلو په باب دغور کولو لپاره ، دټاکنو له نېټې څخه لږترلږه ۱۲۰ ورځی دمخه دټاکنیزوشکایتونومرکزی او ولایتی کمیسیونونه دولسمشر له خوا دستری محکمی دریيس او دملی شورا د مجلسونو دریيسانو سره په سلا او مشوره کې جوړېږي» داکمیسیون یواځینی قانونی سازمان دی چې دهغوټاکنیزوشکایتونواوسرغړونوپه باب چې دټاکنو دپایلودتایېداوتصدیق څخه دمخه لاسته راغلی وي قضاوت کوي.

مــــدنی ټولــنی اودټاکنوکارپوهانوپه وار وارسره دقانون ددی حکمونوپه هکله خپلی اندیښنی څـــرګندی کړی دی. اندیښنه داده چې ددی کمیسیون جوړښت واضیح اوروښانه ندې .همدارنګه ددی کمیسیون دغړوټاکل واضیح ندې. ولسمشردکمیسیون غړی تعینوي، خوممکنه ده دغه غړی ونه کولای شی چې د دولتی سازمانونواودځواکمنو نوماندانو دمداخلی اولاسوهنی له امله خپله بیطرفی وساتی . له بلی خوا ، په کمیسیون کې دغړیتوب په اړه دځانګړومعیارونو نه شتون دغــو اندیښنو ته لمنه وهلی ده اوشونی ده کوم کسان چې په دی کمیسیون کې غړیتوب ترلاسه کوي دداسی مقام لپاره وړ نه وي اودټاکنو په بهیرکې دکمیسیون دمسلکې کار توانمندی ونلری.

دولسمشرفرمان دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون بی پرېتوب ته زیان رسوی. دلمړي ځل لپاره چې داکمیسیون رامنځته شو، دی کمیسیون ۵ غړی لرل . ددغو۵ غړو له منځه ، ۲ غړی دولسمشـرله خوا(یوغړی له ستری محکمی اوبل يې دافغانستان دبشردحقوقو دخپلواک کمیسیون څخه) تعین شوو او ۳ نورغړی نړیوال کارپوهان ووچې دافغانستان لپاره دملګروملتونودسازمان دسرمنشی داستازی له خواتعین شوو. له دی سره، دولسمشری دلانجمنو ټاکنوڅخه وروسته ولسمشردبهرنیولاسوهنو په استدلال سره ددی کمیسیون ترکیب ته بدلون ورکړچې دمدنی ټولنی اونړیوالی ټولنی دنیوکو سره مخامخ شواودکمیسیون دبیطرفی اوبی پریوالی په اړه اندیښنی رامنځ ته شوې . په نتیجه کې،دغه کمیسیون دولسي جرګي په ټاکنوکې دنړیوالوغړو لرونکې و،خوددغوغړوشمېردوه تنوته راټیټ شوی و.

دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون دټاکنو سرغړوونکوته دسزا ورکولو اوپه هغوی دبندیزونو دلګولو واک لری. دنوماندانوله نوملړڅخه دنوماندنوم دایستلوغوښتنه ، درایو باطلول ، درایودصندقونوقرنطین اومالی جریمی په دغـــو بندیزونوکې راځي. دټاکنیزوشکایتونودولایتی کمیسیونونو تصمیمونه دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون دنظربدلون او بیا کتنی پوری اړه لري. دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون په مستقیمه توګه خپل تصمیمونه نیسی. دټاکنودقانون سره سم ،ددی کمیسیون تصمیمونه وروستني(نهایې) دي. په داسی حال کې،دستری محکمی حق دټولوقضایې تصمیمونوپه بیاکتنه کې خوندی دی. دی چاری په تصمیم نیونه کې بیطرفي اوخپلواکې زیانمنه کړې ده .

دټاکنودرسنیوکمیسیون

دټاکنودرسنیوکمیسیون دټاکنودقانون د۶۱ مادی پربنامنځ ته راځي. داکمیسیون دټاکنوله نېټي څخه ۶۰ ورځی وړاندی پرریوټونو دڅارنی اوپه منصفانه توګه دټاکنیزوسیالیودخپرولواودغه رازدټاکنیزوسیالیوپه بهیرکې درسنیزوسرغړونودڅېړلو په موخه جوړېږي. دټاکنودرسنیوکمیسیون کولای شی چې اخطارونه صادرکړي اوسرغړوونکو ته سزاګانی ورکړی اوپرهغوی جریمی ولګوی. له قانون سره سم ، نوموړی کمیسیون حداکثریوه نیمه میاشت دټاکنودپایلو داعلان څخه وروسته ړنګـــېـــږي. له دی سره، دټاکنودرسنیودکمیسیون دغه له وخته دمخه ړنګیدل دواکونو په پلی کېدوکې ددوی وړتیاوی اوپه هغی اغېزی محدودوی.

درای ورکوونکو نوم لیکنه

په ټولټاکنوکې دنوم لیکنی بهیر یوترټولو لانجه من کار دی . درای ورکوونکو دنوملیکنی شرطونه دټاکنو دقانون په ۱۱مه ماده کې توضیح شوی اودټولټاکنودخپلواک کمیسیون له خوا په صادرشوی دستورالعمل کې تشریح شوي دي . له دی سره،درای ورکونی دکارتونودوېش پرمهال درای ورکوونکودشرطونو دثبت اوپه هغودباوری کېدلولپاره دیوښه سیستم نشتوالي په ټول هېوادکې ګڼ شمېرسرغړونوته لاره هواره کړې ده . فیفا درای ورکوونکودنوم لیکنی داحکامودنقض په باب یوزیات شمېر موردونه ثبت کړل اودهغو په هکله يې رپوټ ورکړ. ځوځلی نوم لیکنه ، دپېژندنی کارتونوته نه پاملرنه اودعمرنه معلومول ، درای ورکوونکو په توګه دکم عمردخاوندانونوم لیکنه اوداسی نور موردونه هغه سرغړونی دی چې دفیفا له خوا ولیدل شوي اورپوټ يې ورکړشو .

درای ورکوونکودنوم لیکنی دستورالعمل اودټاکنو قانون رای ورکوونکې دې ته نه اړباسی چې دنوم لیکنی په وخت کې خپل دپېژندنی کارت وړاندی کړي . درای ورکوونکودنوملیکنی ددستورالعمل ۶مه ماده یولړشخصی معلومات لکه نوم،دپلارنوم،عمر،داستوګنی ځای،دګوتی نښه اودرایې دورکولو اویا نه ورکولواراده اړین بولي . دغه مادی همداراز د شخص عکس اړین ګڼلی دی ، خو ښځوته يې دا اجازه ورکړی ترڅودخپل عکس دنه اخیستلودلیل وړاندی کړي . که څه هم دا احتیاط دفرهنګی حساسیتونو له امله دی ، خوداکار په اسانۍ سره سرغړوونکوته داموکه په لاس ورکوی ترڅو دبل چاپرځای رایه ورکړي اویاهم ځوځلی نوم لیکنه وکړي .

دهمدغی دستورالعمل ۸ او ۹ ماده په ترتيب سره په نوم ليکنه داعتراض اوشکايت دمــوضــوع په باب يادونه کوی. په دی دستورالعمل کې داسی راغلی دی:

اتمه ماده

۱.درای ورکونی په شرطونوبرابراتباع اوڅارونکې کولای شی دهغی شخص په اړه چې دشرطونوسره برابر نه وی اوغواړی نوملیکنه وکړی ، خپل اعتراض څرګند کړي.

۲.دنوملیکنی دمحل مسوول ،له هغی چاسره په اړیکه کې کيږي چې دشرطونوسره دنه برابری اعتراض وربانذی شوی، ددواړو خواوو دوړاندی شویو شواهدو په پام کې نیولوسره کولای شی چې داعتراض د ردولو اويادهغی په تایيدولو باندی خپله فیصله وکړي.

نهمه ماده:

درای ورکونی په شرطونوبرابراتباع اوڅارونکې دټاکنوله قانون څخه ، دکمیسیون اودکمیسیون د دارالانشا له خوادتصويب شويو سندونو څخه دسرغړونودرامنځته کيدو اوياهم داعتراض په هکله دفیصلی په باب دنوم لیکنی دمسوول دنه قناعت په صورت کې، کولای شي چې خپل شکايتونه په هغه فورم کې چې دټاکنيزوشکايتونوکمیسیون ته استول کيږي درج کړي .

په همدی اړه،هغه داعتراضونواودټاکنيزو شکايتونودستورالعــمل چې دټولټاکنودخپلواک کميسيون له خواصادرشوی دی ، دشکايتونودوړاندی کولولپاره د هغی ضرب الاجل يادونه کوی چې د۴می مادی په۲ فقری کې راغلی دی اوپه هغه کې داسی ويل شوی دی چې شکايتونه بايد « په ليکلی توګه دپېښي له پېښېده وروسته د۷۲ساعتونوپه بهير کې دټاکنيزوشکايتونوکميسيون اود دټولټاکنوخپلواک کميسيون ته وسپارل شي». کميسيون دټولټاکنوخپلواک کميسيون ديوکس دنوماندۍ په باب داعتراض زمانی حد دنوماندانو دوروستنی نوملړدخپريدو څخه دمخه اعلانوی . په دی حال کې ،ديوه رای ورکوونکې دنومليکنی په اړه داعتراض دزمانی حد په هکله چوپتيا غوره شوی ده.

دغه راز ، درای ورکوونکودمعلوماتو دمحرميت دساتنی په باب ، ددستورالعل ۱۰مه ماده دداسی معلوماتودمحرميت ساتندويه ده اوداسی وايي: «کميسيون هغه لازم تدبيرونه ترلاس لاندی نيسی ترڅودرای ورکوونکودنومليکنی په بهير کې دلاس ته راغلو معلوماتو څخه دټاکنو دترسره کېدو نه بغير دنورو موخو لپاره ګټه پورته نشی ، البته هغه موردونه چې په قانون کې يې وړاندوينه شوی په استثنا کې راځی ».

سیاسی ګوندونه اونوماندان

ددی رپوټ تر لیکلوپوری، دسیاسی ګوندونو په نوی قانون کې دیادوشویو معیارونو سره سم ۳۸ سیاسی ګوندونه دعدلیي په وزارت کې ثبت شوی دی. دولسي جرګي دټاکنو په بهیر کې ۵ ګوندونو نوماندان درلودل .[1] دسیاسی ګوندونودثبت بهیر اودهغوی محدودیتونه درپوټ په تیروبرخو کې تربحث لاندی راغلل. په دی حال کې، دلیږدنه منونکي منفرده رایې سیستم هم سیاسی ګوندونوته په ټاکنو کې اودهغوی استازیتوب ته یې په ولسي جرګه کې لاره پرانیستی ده.

نوماندان که یوخپلواک کس وی اویاهم دکوم سیاسی ګوند څخه وی ، په قانون کې برابرحقونه لری . قانون خپلواکواوګوندی نوماندانوته اجازه ورکوی ترڅوپه ټاکنوکې ګډون وکړي. دسیاسی ګوندونود۱۲می مادی د۶فقری په بنا، سیاسی ګوندونه کولای شی چې په هرډول ټاکنوکې خپل نوماندان وروپيژني. دقانون دا حکم دثبت شویو سیاسی ګوندونودنوماندانو دورپیژندنی اودغه رازدخپلواکو نوماندانوترڅنګ ددغونوماندانو سره دیوشان چال چلند لاره هواروی . اساسی قانون، دقانون په وړاندی دټولواتباعودبرابری اودهغوی ترمنځ دنه توپیرکولو ضمانت کوی.

ددی مادی نه سیوا،دټاکنودقانون ۱۲مه ماده په روښانه توګه په ټاکنوکې دنوماندۍ شرطونه بیانوی. له دی سره، فیـــفـــاته ځینـــی شرطـــونه داندیښني وړ وو چې دنـــومـــــاندله خـــــوا دټولټاکنوخپلواک کمیسیون ته درای ورکوونکودنوملیکنی د کارتونوشمیر اومالی ضمانت په دی اندیښنوکې راځي. دغه اندیښنه دهیواد داقتصادی حالت پر بنا ولاړه وه چې لاتراوسه ۴۲ سلنه خلک دفقردلیکي څخه لاندی ژوندکوی په همدی سبب دمالی ضمانت شرط،ټاکنوته داشخاصو نوماندۍ محدودوی چې بی له دی نه په ټاکنوکې دنوماندۍ له شرطونوسره برابر دی.

له نوم لیکنی اوپه ټاکنوکې دنوماندۍ دشرطونودبشپړولوڅخه وروسته، قانون دنوماندانو دچال چلندلارښوددی .دټاکنوقانون اودټاکنیزی سیالی په باب دټولټاکنودخپلواک کمیسیون له خواصادرشوی مقررات دزمانی چوکاټ اودځانګړو رهنمودونو درلودونکې دي. دغه قوانین اومقررات دټاکنو په بهیر کې دحکومت لاسوهنه جایزه نه ګڼي. له دی سره، دټاکنزی سیالی دپړاو په بهیر کې ددولت دلاسوهنی په باب شکایتونوشتون درلود اودفیفا ځارونکوددغسی لاسوهنو په هکله رپوټونه ورکړل.

قانون دیوشمیرهغی ګوندی نوماندانوپه هکله داسی ځانګړی لارښوونه نلری چې ولسي جرګي ته دهغوی دراتګ څخه وروسته دهغوی ګوندونه ړنګیږي اویاهم هغوی خپل ګوندی تړاوونوته بدلون ورکوي. دسیاسی ګوندونوقانون،دټاکنوقانون اود دټولټاکنودخپلواک کمیسیون مقرراتو ددغی چاری وړاندوینه نده کړی . دځواکمنو سیاسی ګوندونونشتوالی کولای شی چې یودلیل اوسی. یواځی دپنځه ګوندونو نوماندانودپارلمان دڅوکیودلاسته راوړلولپاره دولسي جرګي په ټاکنوکې مبارزه وکړه.

[1] څلوردیرشونوماندانودپنځه ګوندونو(حزب متحد اسلامی افغانستان، حزب همبستګی ملی، جنبش همبستګی ملی، حزب مشارکت ملی و حزب متحد ملی)څخه استازیتوب وکړ.

یوشان چال چلنداورسینو ته لاسرسی

دټاکنودقانون ۵۹ مه ماده دولتی اوخصوصی رسنۍ هڅوی ترڅورسنیوته دټولونوماندانویوبرابرلاسرسی رامنځته کړی اودهغوی افکاراونظرونه ټولوعاموو ګړوته ورسوی. رسنیزسازمانونه رابلل کېږي ترڅودنوماندانو ،نظرونه اومفکوری دټولټاکنودخپلواک کمیسیون دطرزالعملونوسره سم په بیطرفه اوبی پری توګه خپاره اونشرکړي. دټاکنودقانون ۶۰مه ماده درسنیودیوه کمیسیون وړاندوینه کوی چې داکمیسیون دنده لری ترڅورسنیوته دنوماندانودلاسرسۍ اودهغوی دمفکوروااولیدلورو دخپرولوچاری سنبال کړي .دغه کمیسیون دټاکنوله پیلیدوڅخه ۶۰ ورځی دمخه جوړېږي. همدارنګه دغه ماده دټاکنوپه بهیرکې ددی کمیسیون دکاردڅرنګوالی اوپه سرغړونوباندی دغورکولوپه هکله دځانګړورهنمودونودرلودونکي ده. دټولټاکنوخپلواک کمیسیون هم درسنیو دکمیسیون دچارودسمون اوسمبښت لپاره یولړمقررات صادرکړی دي.

همدارنګه ،دټاکنیزوسیالیوپه باب دټولټاکنودخپلـواک کمـــــیسیون له خـــــــواتصویب شوی دستـــورالعمل دنوماندانودنظرونو،مفکورواوکړنلارو دبیانولولپاره رسنیوته په خپلواکه اوازاده توګه ددوی لاسرسی روښانه کړي دي. دیادشوی دستورالعمل ۴ ماده داسی وایې: «(۱)نوماندان اوسیاسی ګوندونه کولای شی دکمیسیون له لوری، په ټاکل شوی زمانی محدوده کې اوپه قانون کې دراغلوشرطونوسره سم اودغونډودجوړولوداصولوسره سم دټله ییزورسنیوله لاری(صوتی،چاپی اوتصویری) دتبلیغاتوپه کولو اودنوروقانونی لاروڅخه دخپلوټاکنیزوسیالیوپه اړه چاری پرمخ بوزی. ؛(۲)نوماندان،سیاسی ګوندونه،دهغوی ملاتړي اوپلویان نشی کولای چې دنوروسیاسی ګوندونواونوماندانوپه ټاکنیزوسیالیوکې منفی دخالت وکړی اویادهغوی په چاروکې مزاحمت رامنځته کړي».

پدی حال کې،دهمدغی دستورالعمل د۵می مادی ۱ فقره داسی بیانوی: «نوماندان،سیاسی ګوندونه اودهغوی ملاتړی دټاکنیزوسیالیوپه اړه خپلی کړنی اوفعالیتونه قانون ته په پاملرنی سره،دکمیسیون له خوادتصویب شویودستورالعملونواوداړونده اصولوسره سم تنظیم کړي ».

دټاکنيزوسياليوتمويل اولګښتونه

دټاکنيزوسياليوتمويلول اولګښتونه دټولټاکنودخپلواک کميسيون دټاکنيزوسياليوپه دوره کې دنوماندانودمالی زيرموداعلانولوددستورالعمل له لوری تنظيمېږي .دادستورالعمل نوماندان دی ته اړباسی ترڅودخپلو منقولو اوغيرمنقولو شتمنيوپه باب چې د ۳۰۰۰۰۰ افغانيوڅخه زياتيږی،خبر ورکړي.نوماندان که ګوندی وی اوکه خپلواک، داحق نلری چې ددولت له خوا تمويل شی اويا دعمومی زيرموڅخه ګټه واخلی، مګرداچې دغه امکانات په برابره توګه ټولونوماندانوته ورکړل شي. دادستورالعمل يواځی دافغانستان اتباعواوسياسی ګوندونواونوروکورنی غيردولتی قانونی سازمانونوته اجازه ورکوی چې ټاکنيزی سيالی تمويل کړي. په دی حال کې، دفردی مرستی حد۵۰۰۰ افغانۍ اودسازمانی مرستی حدتر ۵۰۰۰۰۰ افغانيوپوری جوازلری که څه هم داحدودمعقول په نظرراځی، خوپه ټاکنيزوسياليوکې پرمرستو باندی څارنه ګرانه ده، ځکه دنوماندانودلګښتونواوتمويلولوپه باب روښانه اورانه رپوټونه شتون نلری. دفيفارپوټونه%+۱۰۰۰ دهغه څه ترمنځه چې يو دمقرراتوسره سم دټولټاکنوخپلواک کميسيون ته خبر ورکړشوی اوبل ريښتونی لګښتونه دی چې دنوماندانودټاکنيزوسياليودتحليل پربنا(بيلبوردونه،تلويزيونی اسپاتونه،غونډی اوداسی نور) ښيي. قانوني چوکاټ معلوماتوته دعمومی لاسرسی لاره هواره کړی ده، خودرپوټونو دنه ورکونی اود روڼتيا دنه شتون له امله نشوکولای چې ددغی معلوماتوسموالی او ناسموالی تثبيت کړو. ددی ټولوسره،دغه دستورالعمل دهغه نوماندانوپه خلاف د ځانګړو بنديزونودرلودونکې ندی کوم چې دخپلوټاکنيزوسياليودمالی لګښتونودښکاره کېدوڅخه ډډه کوي. دټاکنوقانون په زغرده دټاکنيزوسياليوپه ترڅ کې دعمومی زيرمو(منابعو)څخه ګټه اخيستنه منع کوي اودولسمشرفرمان دامنيه قوماندانانواوولسوالانوپه شمول ټولودولتی لوړپوړوچاواکوته دستورورکوی چې عمومی شتمنی په ټاکنيزوسياليوکې ونه کاروی. اوعمومی مالی وجهی پدی لارکې ونه لګوي. (۳۸ نمبرفرمان دمی دمياشتی۲۰ د ۲۰۰۹ (دغوايي۳۰د ۱۳۸۸)کال.

کتونکي(څارونکي)

دټاکنوقانون دټولټاکنووخپلواک کميسيون په دی اړبولی چې دټاکنوکتونکي اوڅارونکي په رسميت وپېژنی اوهغوی ته د پېژندني کارتونه ووېشي ترڅوهغوی وکولای شی چې دټاکنوله بهيرنه کتنه اوڅارنه وکړي اودرونټوالی اصل منځ ته راوړي، دټاکنودقانون ۵۰مه ماده داسی وايي: «کميسيون ،دڅارونکو،کتونکواودعمومی رسنيوداستازوحقونه اووجيبی مشخصوی اوهغوی ته باورليکونه(اعتبارنامی) جوړوی او وېشي». دټولټاکنووخپلواک کميسيون کتونکو،دګوندونواوخپلواکوکانديدانواودرسنيوڅارونکوته دباورليکونو(اعتبارنامو) دوېشلوپه اړه يودستورالعمل صادرکړې دی.همدارنګه دی کميسيون ددوی دفعاليت اوکړنودسمون لپاره دچال چلنداصول صادرکړی دی.

دی دستورالعمل،يولړځانګړي معيارونه دهغوکسانوپه اړه چې غواړی دڅارونکي،راپورترياکتونکي په توګه دنده ترسره کړي،ټاکلي دي اوهغوی يې په دی اړګڼلی چې مشخص سندونه وړاندی کړي. دټولټاکنودخپلواک کميسيون ترواک لاندی داعتبارناموغوښتنی داعتبارنامودجوړونی دبهير په۱۴ ورځوکي صادرېږی.دغه راز دادستورالعمل دکتونکو،څارونکواورسنيوپه کړنو حاکم دی اوهغوی ته دامسووليت وربخښی ترڅودچال چلنددلاسليک شويواصولوپيروی وکړی اودهغی ماتول کېدای شی دباورليک(اعتبارنامی)دفسخه کېدو اودهغوی دپېژندنی دکارت دلغوه کېدو سبب شی.

له دی نه سيوا ، دستورالعمل اوقانونی چوکاټ هېڅ داسی ځانګړی قانونی شرط له ځانه سره نلری چې دټاکنوله بهير څخه دکتونکودکتنی مانع شي. له دی سره ،داسی رپوټونه موجود ووچې ټاکنيزوچارواکو کتونکواوڅارونکوته اجازه نده ورکړی چې دټاکنوله ځېنو اړخونوڅخه کتنه ترسره کړي. دفيفاکتونکو په يو موردکې داسی خبرورکړچې هغوی ته اجازه نده ورکړشوی ترڅودرايوپه بيا شمېرنه اودرايودصندوقونوپه قرنطين باندی څارنه وکړي.

درايي ورکولوډول

داساسی قانون ۸۳مه ماده يادونه کوي: « دولسي جرګي غړی دخلکوله خوا دازادو، عمومی،سری اومستقيموټاکنوله لاری ټاکل کيږي». درايي سری والی دټاکنودقانون په ۳مه ماده کي يوواربياپادونه کوي«ټاکنی دازادو،عمومی،سری اومستقيمورايوله لاری ترسره کيږي». له دی نه سيوا،دټاکنودقانون د۴می مادی ۲ فقره دبل چاپرځای درايي ورکونه منع کړی ده. دغه ماده داسی يادونه کوي :« رای ورکوونکي په ټاکنوکې ديوی رايي حق لري چې پخپله به يې کاروی» دامادہ دبل چاپرځای هرډول رای ورکونه ملغی کوي .

رای ورکوونکي بايدنوم ليکنه وکړي . دټاکنودقانون د۱۵می مادی سره سم ، رای ورکوونکي په دی اړدي چې دنوم ليکنی هغه کارت چې دټولټاکنودخپلواک کميسيون له خوادنوم ليکنی په دوره کې ورته صادرشوی دی په صندوق کې درايي اچونی څخه دمخه مسوول کارکوونکي ته وربښکاره کړي اودنوم ليکنی دهمدغی کارت له لاری ددی درای ورکوونی وړتيا ثابتيږي. رای ورکوونکي دټاکنوپه ورځ درای ورکونی ځانګړي محل(نارينه او ښځينه)ته ننوزي، دهغی نوم اودکارت شميره اخيستل کيږي، دهغی ګوته په نه پاک کيدونکي رنګ رنګيږي اودرايي مهرشوی پاڼه ورکول کيږي ترڅوپه ډاډه زړه اوسری توګه درای ورکونی په پاڼه کې خپل دخوښې نوماند غوره کړي.

په دی سره ، هغه شان چې وړاندی درای ورکوونکو په اړه وويل شوو ، درای ورکوونکو دعمرمعلومول ګران کار دی،ځکه چې دهيواد اتباع دپيژندنی معياری کارتونه نلری. همدارنګه،که څه هم دټولټاکنوخپلواک کميسيون دځينوطرزالعملونواوميکانيزمونو درلودونکي دي اودغه طرزالعملونه اوميکانيزمونه لکه دنوملیکنی کارتونه اونه پاک کيدونکي رنګ دهغه کسانودپيژندنی لپاره دی چې دخپلی رايي له حق څخه يي کاراخيستی دی، خوددغوميکانيزمونوکيفيت اوکارونه د ګڼوپوښتنوسره مخ شوی ده..

ډېری داسی نيمګړتياوی شتون لری چې دطرزالعملونواغيزمنتوب اوروڼوالی ته يې زيان رسولی دی. درای ورکوونکودنوملړنشتوالی اودټاکنيزوحوزولپاره درای ورکونو د ځانګړو محلونونه شتون هغه چاری دی چې بيا بيا رای ورکوونی ته لاره پرانيزی او«په اسانه نه پيژندونکورای ورکوونکو» ته موکه په لاس ورکوی ترڅونوم ليکنه وکړي اورايه وکاروي.

درايودپاڼوساتنه اومصونيت دټاکنودخپلواک کميسيون مسووليت دی، دټاکنوخپلواک کميسيون دنده لری چې درايودپاڼودلاک اومهراوډاډمنی ساتنی لپاره درايودصندوقونوپه شمول حساس توکي مهياکړي.

پوليس اوامنيتی ځواکونه د رای ورکوونکو،درای ورکونی دمحلونواودرای ورکونی دصندوقونو دامنيت تامينوونکې دی. دپوليسوکارکوونکي درای ورکونی دمحلونو په شا اوخواکي حضورلری،ددغو محلونوڅخه بهرځای په ځای شوی دی اواجازه نلری چې دغومحلونوته دننه شي . له دی سره ، رپوټ ورکړشوی دی چې په ځينو موردونوکي دپوليسوکارکوونکوپه ټاکنوکې دخپلوکړنو په هکله قواعد تر پښولاندی کړی دی.

دراېوپه شمېرنه اوچوکاټبندۍ کې رونتیا

دټاکنوخپلواک کمیسیون درایودشمېرنی دستورالعمل صادرکړي دي چې دهغی پربناڅارونکي کولای شی درایودشمېرلوچوکاټ بندۍ پرمهال درایودشمېرنې په مرکزونوکې حاضر واوسي. درایوشمېرنه په لاس ترسره کېږي،خو څارونکوته درایودشمېرنی په پایله کې دکاری پاڼودورکولوډول مشخص ندی،قانون دچوکاټبندۍ دکاری پاڼوڅخه ګټه اخیستنه الزامی کړی نده چې څارونکوته امکان په لاس ورکړي ترڅودرای ورکوني دهرمحل پایلی دټاکنووروستیوپایلوته درسیدولپاره دمعلوماتودټولونی دټولوکچوله لاری وڅاری.دغه رازقانون درای ورکوونی دمحل دکچې څخه بیادټاکنودخپلواک کمیسیون ترکچې پوری په چاپی رسنیوکې دمفصلوپایلونشرول الزامی کړي ندي . په دی حال کې، درای ورکونی دهرمحل پایلی درایودشمېرنی په پای کې درای ورکونی دمحل په دیوال لګول کېږي.

دټاکنودقانون ۵۸مه ماده دټاکنوخپلواک کمیسیون ته واک ورکوي ترڅودټاکنوپایلی پرټاکنیزو شکایتونودغورکولودطرزالعمل دبشپړېدوڅخه وروسته تصدیق،اعلان اوخپری کړي. وروسته بیا هرنوماندته یولیک ورکول کیږي چې په هغی کې هغه دولسي جرګي څوکۍ څرنګه چې په اساسی قانون کې راغلي (یعنی دپنځه کلونو لپاره) لاس ته راوړی ده. دټاکنوخپلواک کمیسیون اودټاکنیزوشکایتونوکمیسیون کولای شی دشواهدواوشکایتونوپه شتون سره د۵۸می مادی د۱ فقری سره سم درایودبیاشمېرنی دستورصادرکړي:«کمیسیون اویادټاکنیزوشکایتونومرکزی کمیسیون کولای شی په هغه حالاتوکې چې دټاکنو ازادو،عمومی،سری اومستقیمو اصولوته زیان ورسېږي،دپایلو له تصدیق نه مخکي،دشمېرنی په یوه مرکزکې درای ورکونودپاڼوقسمی یا ټولیزی بیاشمېرنی، اویاهم په ټاکنیزی حوزی کې درای ورکونی د بیا ترسره کېدلو دستورصادرکړي» .

مناقشی اودټاکنیزوحقونوترلاسه کول

دټاکنوقانون، دټاکنیزوشکایتونو دقضاوت په اړه دیوه واکمن سازمان په توګه دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون دجوړیدو وړاندوینه کړی ده.دی قانون همدارنګه دنوماندانوپه خلاف ضرب الاجل اودشکایتونولړی روښانه کړی ده.دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون ونډه اودندې مخکي تربحث لاندی راغلی، خودولسي جرګي دټاکنوڅخه وروسته کړکېچونه،دټاکنیزولانجودپای ته رسولو لپاره دځانګړې محکمی دجوړېدوسبب شوو.دامحکمه چې دولسمشرپه فرمان[2] سره جوړه شوه،دمدنی ټولنی اونړیوالی ټولنی دنیوکو اواندېښنوسره مخ شوه. له کومه ځایه چې په اساسی قانون اودټاکنوپه مقرراتوکې ددغه رازمحکمی په هکله څه ندی راغلی، ددی محکمی جوړیدنه داساسی قانون پر خلاف ګڼل کېږي اوله هغی څخه دټاکنودخپلواک کمیسیون په چاروکې دلاسوهنی په توګه نیوکه کېږي.

[2] ۵۶۵۹ نمبرفرمان د۲۰۱۰ کال.ددسمبردمیاشتی ۲۶مه نېټه (۵جدی ۱۳۸۹).

دریمه برخه : د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنو فرصتونه

دټاکنیزو اصلاحاتوپه هکله داجماع وړ،وړاندیزونو نه پلی کېدل

دکتونکوډلودنظریووالي اودغه رازدافغانستان دمدنی ټولنی سازمانونواونړیوالوکارپوهانودولسمشری اوولایتی شوراګانودټاکنوڅخه وروسته چې ډېری درغلی پکې وشوی،دپراخوټاکنیزو اصلاحاتودرامنځته کېدوملاتړکاوه،دنړیوالی ډیموکراسی‌سازمان چې یوه نړیواله کتونکې ډله ده،دکتونکو توصیې یې د۳۴وړاندیزونوپه یوه ټولیزه(مجموعه) کې چې په افغانستان کې دټاکنیزو اصلاحاتوپه هکله وو تالیف کړې[3].

په خواشینی سره بایدوواېوچې نږدی هېڅ یوهم له هغې وړاندیزونوڅخه پلي نشو، کوم چې دافغانستان دولت ته د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال له ټاکنو څخه مخکې شوي وو. نړیوالی ټولنی ته په شوو ډېرو وړاندیزونو سترګی پټی شوې. له دی ټولوسره ، هغه شان چې په لاندی څېړنیزچوکاټ کې ښودل شوي ډېری داسی ستونزمنی برخی چې د۲۰۰۹(۱۳۸۸/۱۳۸۷)کال له ټاکنوڅخه وروسته یې بیرنیواصلاحاتوته اړه درلوده، په۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال کې لازیاتی پېچلی شوی،څکه په چاروکي بانفوذه لاس لرونکوپه داسی موکه کې له ورانوونکو لاروچارو (بی تفاوتی اوشاته تګ) څخه کار واخیست چې په دقیقه توګه دهغی خلاف اړین وو.

---

[3] دنړیوالی ډیموکراسی سازمان،په افغانستان کې دټاکنیزو اصلاحاتوپه هکله دتوحیدوړ وړاندیزونه، اپریل ۲۰۱۰ (حمل/ثور ۱۳۸۹)،http://democracyinternational.com/Afghanistan/wp-content/uploads/۲۰۱۰/04/CONSENSUS-RECOMMENDATIONS-Eng-PDF.pdf.

۱جدول:۲۰۰۹(۱۳۸۷/۱۳۸۸)کال داجماع وړ وړانديزونه په۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې دپايلوپه پرتله

د۲۰۰۹ (۱۳۸۷/۱۳۸۸)کال داجماع وړ وړانديز	د۲۰۱۰(۱۳۸۹)کال دټاکنوپه بهيرکې حالت/پايله
۱.دمنفردی لېږدنه منونکې رايېSNTV دکارونی په سيستم بايدبياکتنه وشي.	<u>هېڅ ډول ديام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۲.دافغانستان دټولټاکنودترسره کېدوتقويم بايدبدلون ومومی ځکه چې دټاکنيزواصلاحاتوکولوته موکه په لاس ورځی اودامکاناتوځخه ښه ګټه اخيستل کېږي.	<u>هېڅ ډول ديام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۳. دټاکنيزوشکايتونوکميسيون ته بايد دبنديزونوپه هکله لازيات واکونه وسپارل شی ترڅوداکميسيون وکولای شی په هغی کسانوچې دټاکنيزودرغليوپه کولوګرم ګڼل کېږي بنديزونه ولګوی او پلی يې کړي.	<u>هېڅ ډول ديام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۴.دټاکنوقانون بايددولايتی شوراګانووندېه(نقش)دپارلمان دسنامجلس په ټاکنوکې روښانه کړي.	<u>هېڅ ډول ديام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۵.دټاکنيزوشکايتونودکميسيون اودټاکنودخپلواک کميسيون دغړوټاکنه بايدمشورتی وی اوپارلمان اومدنی ټولنی سره دی پری مشوره وشی.	<u>شاته تګ.</u> دټاکنوپه قانون کې دهغی بدلونونو سره سم چې دولسمشر دفرمان له مخی په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې راغلل،دټاکنيزوشکايتونودکميسيون ټول غړی په مستقيم ډول دولسمشر له خواټاکل کېږی اودټاکنودخپلواک کميسيون دغړودټاکنی بهير ناڅرګند دی. په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې، دټاکنيزوشکايتونودکميسيون اودټاکنودخپلواک کميسيون ټول غړی دولسمشر له خوادمقننه قوی اودمدنی ټولنی سره دمشوری پرته تعين شوو.
۶.دټاکنوخپلواک کميسيون بايدددی کميسيون دکارکوونکودبی طرفۍ اوبی پرېتوب لپاره ځانګړي دستورالعملونه اوطرزالعملونه وضعه کړي.	<u>شاته تګ.</u> دټاکنوخپلواک کميسيون داسی ادعاوکړه چې په زرګونوکارکوونکې يې چې د۲۰۰۹ (۱۳۸۷/۱۳۸۸) کال دټاکنوپه درغليوکې ښکېل وو له کاره ګوښه کړي دي، خوددغوکارکوونکونوملړهيڅ وخت هم د ټاکنوپه چاروکې دنورو کارکوونکوسره شريک نه شو. له دی امله، کتونکوته دکميسيون ددغی ادعا سم والی اوناسموالی ناشونې دي.د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال د ټاکنوپه

	بهیرکې لـه نوماندانوسره دټاکنودخپـــلواک کمیسیون د ولایتی کارکوونکوداړیکوپه باب توروته په پراخه کچه وو. اود ټاکنوتعـدیل شـوي قـانون دداسـی حکمونـو درلـودونکې نـه وو چـې پـه دغسـی چـاروکې دټاکنودکارکوونکو مخه ونیسي .
۷.دټاکنوخپـــلواک کمیسیون بایـد پـه لازیـات رونـوالی سره کړنـې وکړي اودمـدنی ټـولنی پـه ګـډون دکارپوهوکارکوونکوسـتره ډلـه راوبـولي ترڅوددوی پرعمومی غونډو څارنه وکړي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u> دټاکنودخپـــلواک کمیسـیون عمـومی غونـډی دمـدنی ټولنی پرمخ تړلی وی.
۸.دټـــاکـــنـــوخپـــلـــواک کـــمـــیســـیـــون بایـددکارکوونکودګمارلولپاره یوښـه پـلان طـرح کـړي. چـې پـه هغـی کـې محـروم قشـرونه، پـه ځانګړې توګه ښځې وګمارل شي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u> دټاکنودخپـــلواک کمیسیون دګمارلو پلان په کافی اندازه دښـځینه کارکوونکوپـه زیـاتوالي کـې ناکـام ؤ.د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کـال د ټـاکنوپـه بهیرکـې ددی کمیسـیون پـه دفترونـوکې دښـځینه کـارکوونکودکموالی پـه هکلـه پـه ټولوولایتونوکې رپوټ ورکړشو.
۹.درای ورکـــــــونی دمحـلـــــونونوملړباید دټـاکنودبهیرپـه لمـړي سـرکې وروسـتنی(نـهایې) شي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u> درای ورکونی دمحلونونوملړ دټاکنوله ورځی څخه فقط یـوه میاشــت وړانــدی نهــایې شــواوپه چـــاروکې دکارپوهـــانوســـره شـــریک شواودالمړنی‌علنی نوملړدجغرافیایې ځانګړنودرلودونکې ؤ.
۱۰.ټاکنیزوســازمانونوته فنــي مرســتې بایــد دبیلابیلومیکانیزمونولـه لاری ترلاسـه شـي اوهغـه مسوولیتونه چې یوتربلـه تـداخل لـري نـه بایـدچې سلاکارانوته وسپارل شي.	<u>بهبود.</u> دټاکنیزوسازمانونوسره په پرتله کې، فني مرستې دبیلابیلومیکانیزمونوله لاری داخلي کتونکوډلوته ترسره شوي اوهغه مسوولیتونه چې یوتربله یې تداخل نه درلود سلاکارانوته وسپارل شوو.
۱۱.دښــځینه نوماندانوســره دلاډېــرو مرســتوپه کولواودپراخومـدنی ښـوونوابتکارونوله لاری بایـد دښځوله ګډون څخه ملاتړوشي.	<u>شاته تګ.</u> دټاکنیزوسیالیودبسـپنی(تمویـل)پـه بـاب حکمونـه چـې دولسمشـردفرمان لـه مخـی پـه۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کـال کـې صادرشوو، له نوماندانوڅخه یې نړیوال ملاتړمنع کاوه، خـو دټاکنوخپـلواک کمیسیون اعـلان وکړچـې دښـځوپه ځېرلـــه محروموډلوڅخـــه ملاتړمجـــازدی. پـــه تېروټـــاکنوکې، نړیوالوبســـپنه ورکوونکودښـــځینه نوماندانولپاره دوړیا رسنیزوتبلیغاتو زمینه مساعده کړه. ســـږکال یـــــواځی لـــــه ښـــــځوڅخه دملګـــروملتونودسازمـــان دمـــلاتړصندوق(یـونیفم) دښـځولپاره دوړیـا پوسـترونوپه شـکل دټاکنیزوسـیالیوپه وروسـتوکې دتبلیغاتوزمینـه مسـاعده کـړه. دښـځولپاره دټاکنودخپـلواک کمیسـیون دمـدنی ښـوونی ابتکارونـه ناوخته ترسره شوو اوددغـی ابتکارونولمنـه محدوده وه،

	ځکه ددغی ابتکارونو ترسره کېدل دروژی دمبارکي میاشتی سره په یووخت کي وو.
۱۲.درای ورکوونکودنوملیکنی ټول کارتونه باید دعکس لرونکي وي .	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u> دښځولپاره دنوملیکنی کارتونه یو واربیا دهېوادپه ډېروسیموکي دعکسونوپرته ووېشل شوو. اودښځوپه رایوکي دلاسوهنی شونتیا ډېره شوه اوپه دقیقه توګه دجنسیت له پلوه درایوبیلول ناشونی شوو.
۱۳.ملی سرشمېرنه بایدترسره شي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۱۴.درای ورکوونکوثبت اونوملیکنه باید په ورځ سره(اپدیت)شي اودرای ورکوونکودبشپړی اودقیقی نوملیکنی لپاره دی ګامونه پورته شي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۱۵.دټاکنیزوحوزوحدونه باید وټاکل شي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۱۶.دمدنی ښوونی یوپراخ اودایمي پروګرام بایدطرح شي اوزیاته پاملرنه یې باید په زیان منونکوډلواودکلیوالوخلکوپه لوروي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u>
۱۷.په ټاکنوکي درسنیووندہ اخیستنه بایدروښانه شي اودعامورسنیوخپلواکي باید رامنځته شي.	<u>هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.</u> دافغانستان راډیواوټلوېزیون چې یوه عامه رسنی ده، یوځل بیا ترې مغرضانه ګټه واخیستل شوه. دفیفا رپوټ ته چې د*(۲۰۱۰ (۱۳۸۹کال دولسي جرګي دټاکنوپه لړی کي دټاکنیزی سیالی په مالی چاروڅارنه)په نوم دی کتنه وکړئ.*
۱۸.نړیواله ټولنه باید په دوامداره توګه دټاکنوپه دوروکـــي دداخـــلي کتونکوسازمانونوڅخه ملاتړوکړي.	<u>بهبود.</u> فیفا د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال په ټاکنودڅارنی د پروژی لپاره دالمان اوډنمارک ددولتونوله سخاوته ډکي مرستی لاسته راوړی اودغه راز دملی ډېموکراتیک انستیتیوت مالی ملاتړاوفنی مرستــه چي د(۲۰۱۰ فبروری (دلو/حوت ۱۳۸۸) تر ۲۰۱۰ کال داپریل(حمل/ثور ۱۳۸۹)) دټاکنو څخه وروسته ددوی دسازمانی بیاکتنی په بهیرکي وشوه ترلاسه کړی ده. له دی حال سره،دفیفافعالیتونه دډیموکراسی په ټینګولوکي دټاکنوپه دورو کي په اوږدمهاله کي لاتراوسه دمالی پلوه ندی تامین شوې
۱۹.دټاکنوخپلواک کمیسیون بایددطرزالعملونویوه جدی ټولیزه(مجموعه) دنوماندانودمشروعیت لپاره طرح کړي.	<u>په شاتګ</u> دنوماندانودنوملیکنی نوی شرطونه چي

	دولسمشردفرمان له مخی صادرشوو،نه یواځی دیوشمیرنوماندانودنوملیکنی په مخنیوی کې ناکام وو، بلکه په ناانډوله توګه یې دښځودنوماندیدلومخه ونیوله. دنوماندانو دواکونوپه څیړلوکې دټاکنودخپلواک کمیسیون دکارکوونکوظرفیت دتیروټاکنوپه پرتله ښه نه شو.
۲۰.نړیواله ټولنه بایددسیاسی ګوندونوله پروګرامونوڅخه خپل ملاتړزیات کړي.	په شاتګ په۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې دسیاسی ګوندونوڅخه ملاتړزیات نشو. له دی حال سره،کوم وخت چې دګوندونودنوملیکنی د ضرب العجل په هکله سردرګمی ،قریب دټولوګوندونوپه خپل وخت سره دنوملیکنی په نه کېدلوختمه شوه، نړیوالی ټولنی په مسوولوسازمانونوکې په پوره ډول دخپل نفوذڅخه کاروانخیست چې حالت ښه شي اوسیاسی ګوندونه درایوپاڼوته لارومومی.
۲۱.دهغی نوماندانودپیژندنی اودواک داخیستلوبهیربایداصلاح شی، کوم چې له ناقانونه ډلوسره اړیکي لري.	په شاتګ په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې دولسمشردفرمان له مخی دټاکنوپه قانون کې دبدلونونوله مخی، دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون نه شو کولای چې په مستقیمه توګه دناقانونه وسله والوډلوسره دنوماندانوداړیکوپه هکله دشواهدو غوښتونکې شي اودهغی په ځای دی ته اړ ؤ چې دغه شواهد دټاکنوله خپلواک کمیسیون څخه چې دنوماندانودواکونودڅېړنی دکمیسیون مشري یې هم په غاړه وه، وغواړي. دهغی نوماندانو د واک څېړنه چې له ناقانونه وسله والوډلوسره یې اړیکې لرلی روښتیا نه درلوده او تورن نوماندان دقانون دپړاوونودطی کولو څخه محروم پاتی شوو. دغه ناکامی نه یواځی دنوماندانودواکونودڅېړنی بهیرته زیان ورساوه بلکې دنوماندانوسیاسی حقوق یې دخطرسره مخ کړل. نړیوالی ټولنی په دی اړه اندیښنی په چپه خوله اوډېرناوخته مطرح کړی. چې دټاکنوپرپایلویې اغېزه نلره.
۲۲.په ټاکنیزوسیالیوکې دعامه زیرمودکارولوپه اړه باید ځانګړی اوراڼه رهنمودونه وضع شي.	هېڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو. رهنمودونه ګونګ وو اوپه ټول هېوادکې دنوماندانو ددرک کچه له دغی رهنمودونوڅخه محدوده وه. دټاکنیزوسیالیوپه دوره کې دسیاسی موخودترلاسه کولولپاره دعامه زیرموڅخه د ناوړه ګټی اخیستنی رپوټونه پراخه وو.
۲۳.په ټاکنیزوسیالیوکې دنوماندانودمالی زیرموپه هکله	هېڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.

بـــايد غوڅنده(قاطع)دستورالعملونه رامنځته شي.	د ټـــاکنـــــيزوسياليوپـــــــه دوره کې دنومـــانـــدانودمـــالی زيــــرمــــــوداعلانولوله دستورالعمل څخه په پراخه توگه سترگی پټی شوی اودنوماندانومالی رپوټونه ناتکميله، ناوخته اواغلبا په قصـــــدی تــــوگه غـــــولــــوونکې وو. دزياتومعلوماتولپاره،دفيفـــا رپـــوټ ته چې د(۲۰۱۰ *(۱۳۸۹کال دولسي جرگي دټاکنوپه لړی کې دټاکنيزی سيالی په مالی چاروڅارنه) په نوم دی کتنه وکړئ.*
۲۴. نړيواله ټولنه بايدله ټاکنيزوسازمانونوسره داوږدمهاله ټاکـنيزی خـــودکفايۍ(په ځان وېساتوب)دظرفيت دلوړولوپه لارکې دستراتيژۍ په طرح کولوکې مرسته وکړی.	هيڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.
۲۵.د۲۰۰۹ (۱۳۸۸/۱۳۸۷)کال دټاکنوبهير دتقلب دزمينودټاکلوپه موخه بايد په بشپړډول وڅېړل شي.	هيڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو. د۲۰۰۹ (۱۳۸۸/۱۳۸۷)کال دټاکنوپه بهيرکې نه دافغانستان دولت اونه هم نړيوالی ټولنی دتيروتنوپه باب دخپلواکي اوبشپړی څېړنی څخه ملاتړوکړ.
۲۶.دټاکنوخپــــلواک کميسيون دټاکنوپه بهيرکې دټاکنيزوحساسو توکو دامنيت دتامينولوپه مقصد بايدځانگړی اوالزامی طرزالعملونه وضع کړي .	هيڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو. دټاکنوخپـــلواک کميسيون دټاکنيزوحساسوتوکودامنيت دتامينولولپاره يولړ هڅی وکړی، خودغه هڅی دومره نه وی چې د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنو په بهيرکې درايودشميرنی اونوروپړاوونوپه تطبيق کې دلس هاووهغوصندوقونودحالت اوموقعيت په هکله په ټول هيواد کې دزياتوسردرگميوڅخه چې په دی باب را پيداشوی وی ،مخه ونيسی.
۲۷.دټاکنوخپـــلواک کميسيون درايوشميرنه درای ورکونی دمحلونوپرځای بايددولايت په کـــچه ترسره کړی.	هيڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.
۲۸.دپايلوفورمـــونه دلازياتومعـــــلوماتودشاملولوپه مقصـــدبايد بدلـــون ومـــومی. لکه درای ورکوونکونوملړته دداخليدونکوشمير درای ورکونی په هرمحل کې .	هيڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.
۲۹.. دټاکنوخپـــلواک کميسيون بايددرايودڅېړنی ،قرنطين اودرايودباطلولواودمشکوکورايو دصندوقونوپه باب ځانگړی طرزالعملونه	هيڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.

وضع کړی.	
۳۰.. دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون باید دتعین شوی وخت څخه دمخه جوړشي اوپه کافی اندازه دمالی نظره تامین شی.	په شاتګ دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ناوخته رامنځته شواوپه کافی اندازه تمویل نشو. حتی د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنوداعتراض دپړاوپه بهیرکي، دفیفاکتونکوخبرورکړچي دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون دفترونه کم شمیرکارکوونکي لری، بی نظمه دی اوتراوسه ندی پرانیستل شوي. په لویه کچه دښځینه کارکوونکو کموالی له هغه ځایه دښځود محرومیت سبب شو کله چې هغوی ونه شوکولای ترڅوخپل شکایتونه وړاندی کړي.
۳۱.دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون بایدیوڅه رانه (شفاف)بهیرونه دشکایتونوپه هکله دقضاوت اودشکا یتونوبهیرته درسیدوپه هکله دعامو خلکودښوونی لپاره وضع کړی.	هیڅ ډول دپام وړبدلون رامنځته نشو.
۳۲.دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون بایدیوخپلواک اودایمی ټاکنیز سازمان وی.	په شاتګ دولسمشردفرمان په صادریدودټاکنودقانون دبدلونونوسره سم، دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون ټول غړی په مستقیمه توګه دولسمشرله خواتعین شوواودغه کمیسیون یوموقتی سازمان دی چې د ټاکنوله کېدوڅخه لږوخت دمخه رامنځته کېږی اوپرشکایتونوباندی دقضاوت کولوسره دټاکنودپای ته رسیدونه وروسته ړنګېږی.
۳۳.ټاکنیزواکونه باید ددولت په بیلابیلوکچو کې روښانه شی اواړینه ده چې داساسی قانون سره سم دوروستني واک لرونکې یوارګان شتون ولری.	په شاتګ دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون واک، نه د درناوی وړوګرځید اونه هم روښانه شو اوستری محکمی دولسمشرپه غوښتنه دبایلونکونوماندانودټاکنیزوشکایتونودځېړنی په مقصد،په ټاکنیزولانجوباندی دغورکولوځانګړی محکمه جوړه کړه. ځانګړی محکمی دټاکنودباطلولودواک ادعا وکړه اوددی محکمی دړنګولوڅخه ددولت دډه کولو دټاکنوڅخه وروسته ترنګړی سیاسي کړکېچ لانورزورواخیست.
۳۴..ټاکنیزی سرغړونی بایدسخت عواقب ولری اودټاکنوپه هکله په مجرمانه کړنوکې دخیل کسان بایدعدلی اوقضایې نظام ته وروپېژندل شي.	په شاتګ دټاکنودورځی څخه مخکې درغلی مجازات نه شوی اودوروستنیوپایلو له اعلان وروسته دټاکنوځانګړی محکمی دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون واک ته اودغه رازعادی جزایي محکموته زیان ورساوه.

په سیاست اوټاکنوکي دافغاني میرمنو حضور

دطالبانودرژیم درانسکوریدو له وخته راپدیخوا نږدی یوه لسیزه وړاندی بیا تراوسه،دافغانستان ښځی په خپل هېوادکي دډیموکراسۍ دپلی کېدو دلاری دشوراوزوګ نه ډکي عاملانی وی. هغوی ځانونه ټاکنیزومقامونوته نوماندی کړی، په ټاکنیزوسیالیوکي یې کاروکړاورضاکاری وی، په ټاکنیزوارګانونوکي یې دندی ترسره کړی، عاموخلکوته یې دټاکنوپه اړه ښوونی وکړی اوپرعمومی ټاکنویې څارنه وکړه.لمړنی پارلمان له طالبانو وروسته په ۲۰۰۵ (۱۳۸۴/۱۳۸۳)کال کې پرانیستل شو او۶۸ تنه ښځینه استازی یې لرلی چې۱۹ تنویې په خپلوولایتونوکې ترټولوزیاتی رایې لاس ته راوړی وی. دګوتوپه شمیردغه قانون جوړونکې ښځی اوس دهېواددنفوذلرونکواوددرناوی وړسیاست والوپه کتارکې راځی. هغوی دهیوادپه سیاسی عرصه کې دنوروښځو دورداخلیدولپاره دهڅونی بیلګی دی.

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنوپه بهیرکې ، دهغوښځوشمېرچې ځانونه یې دولسي جرګي څوکېوته نوماندکړی وو، دولسي جرګي دلمړۍ دوری دښځینه نوماندانوڅخه زیاتی وی. دولسي جرګي مجلس اوس د۶۹ قانون جوړونکوښځودرلودونکې دی چې دولسي جرګي دټولوڅوکېوقریب ۲۸%سلنه جوړوی.

هم داخلی قوانین اوهم نړیوال قوانین په افغانستان کې دښځوپرسیاسی ګډون ټینګارکوي. دافغانستان داسلامی جمهوریت اساسی قانون ۲۲مه ماده داسی وایې:«دافغانستان داتباعوترمنځ هرډول توپیراوامتیازمنع دی» او«دافغانستان اتباع ښځی اونارینه دقانون په وړاندی مساوی حقونه اووجایب لری». دټاکنودقانون ۲۳مه ماده زیاتوی چې په ولسي جرګي کې دښځولپاره لږترلږه بېلی شوی څوکی دهېواددموجودو ولایتونودشمېر دوه برابره دی. دښځولپاره بېلی شوی څوکی دولسي جرګۍ د۲۴۹څوکېوڅخه۶۸ څوکی دی چې دپارلمان دټولوڅوکېو۲۷%سلنه جوړوی.

همدارنګه،افغانستان دنړیوالو معاهداتوچې په هغی کې په سیاسی برخه کې نه توپیرتضمین شوی دی دیوه اړخ په توګه دغی معاهداتوته ژمن دی اودامعاهدات عبارت دی له: دښځوپه وړاندی د هرډول توپیرنه کولوکنوانسیون،دمدنی اوسیاسی حقوقونړیوال میثاق اودبشردحقوقونړیواله اعلامیه.

دافغانستان ښځوپه سیاسی ډګرکې دخپلولاسته راوړنواوددغوقوانینولپاره چې ددوی دبریالیتوب بنسټ ګڼل کېږی،سخته مبارزه کړی ده، خود داسی یوافغانستان دپرمختګ په لورچې په هغی کې ښځی اونارینه په ملی سیاست کې دیوشان فرصتونولرونکې اوسی، ددوامداره ټولنیزوتوپیرونوله امله چې دښځوپه وړاندی ددوی په عمومی ژوندکې کېږی اودغه شان په رسمی سیاستونوکې دافغانستان په ښځواونارینه ووباندی دټاکنود بیلابیلو اغېزو په پام کې دنه نیولوله امله، داچاره دخنډسره مخ شوی.

دنارینه ووپه پرتله، نوی ټاکنیزدستورالعملونه دهغی ښځوپه وړاندی چې د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال په ټاکنوکې دولسي جرګي دڅوکۍ دلاسته راوړولولپاره یې ځانونه نوماندکړی وو، ناانډولیزخنډونه وو. ښځی درای ورکوونکوپه توګه دنوملیکنی، دنوماندانوپه هکله درسمی شکایتونودوړاندی کولو او دټاکنودسیالی ددوری په بهیرکې دقانون دپلی کوونکوارګانونودملاتړ په برخوکې دزیاتوخنډونوسره مخ شوی. مخ په زیاتیدونکووسله والوشخړوهم دښځوګډون تراغېزی لاندی راوړ. دنارینه ووپه پرتله،دښځینه نوماندانوټاکنیزی سیالی په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې دډېرې ناامنیوپوری محدودی شوی اویاغیانواوسیمه ییزو واکدارانوښځی وګواښلی اودقانون پلی کوونکوارګانونوپه کمزوری توګه له دغوښځو څخه ملاتړوکړ.

دټاوتریخوالی څخه دډکو اولانجه منوټاکنو پایلی دښځولپاره په بل ډول وی. دوهم پارلمان دمخکېنی پارلمان په پرتله دډېرشمېرښځینه استازودرلودونکې دی، خو ددغوښځینه استازولږشمېر خپلی څوکی دښځوله ونډې څخه بېلی ترلاسه کړی دی. درایودبیاشمېرنی په پام کې نیولوسره چې ددی رپوټ ترلیکلوپوری روانی دی، شونی ده چې په ولسي جرګه کې دښځینه استازونومونه اودڅوکېوروستنی شمېربدلون ومومی.

اوس پراخوټاکنیزواصلاحاتو ته بیړنۍ اړتیاده ترڅودراتلونکوټاکنوڅخه وړاندی دبی ثباتۍ دزیاتیدواودسیاسی کړکیچ درامنځته کېدومخه ونیول شی. ددغواصلاحاتودبریالیتوب لپاره، بنځی بایدله شروع نه دکلیدی لوبغاړوپه توګه په دی بهیرکې برخه ولری.

کوم وخت چې دټاکنیزواصلاحاتوکاری دله جوړیږی، بایدپه هیوادکې ترټولوسترو اودپروفعالودښځوسازمانونوته بلنه ورکړشي چې نه یواځی ددی دلی په ترکېب کې برخه ولرې،بلکې په رېښتونی توګه دهغوی په تصمیم نیونوکې ګډون وکړي. دښځوملی سازمانونه کولای شی چې ټاکنیزوسازمانونوته ارزښتمنی مرستی وړاندی کړی،ځکه دغه سازمانونه په هېوادکې باید دټاکنوټولواړخونوته دښځودلاسرسی په رامنځته کولوکې کاروکړي.

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنوپه بهیرکې په پراخ دول دښځووېرونواوازاراوزورونوته په پام سره،په راتلونکوټاکنوکې دامن راوستلولپاره یوسراسری تګلوری ته اړتیاده چې دټاکنیزی سیالۍ ددوری څخه مخکې دټولونوماندانولپاره فردی امنیتی ارزونه پکې شامله وی. ټاکنیزارګانونه اوامنیتی سازمانونه باید درپوټ په ورکونی ، دټاکنوپه بهیرکې دښځوپه وړاندی دګواښونوپه څېړلو اومجازاتوکې مرسته وکړی.

نړیوال بسپنه ورکوونکې بایدپه خپل وارسره دټاکنوددورپه منځ کې دښځولپاره داوږدمهاله مدنی ښوونو، دښځینه کتونکودظرفیتونودلوړولوله پروژو او ټاکونکوته دښځینه نوماندانودلاسرسی دپراختیاله ابتکارونوڅخه ملاتړوکړی.

پرټاکنوڅارنه اوپه ټاکنوکي همغږی

دټاکنودچارودکارکوونکوهمغږی

دټاکنوپه چاروکي دبرلاسه کارکوونکوفعالیتونه دټاکنوله ورځې نه په مخکي میاشتوکي دملگروملتونودسازمان دپراختیادپروگرام دټاکنودپروژی دټاکنودچارودکارکوونکودهمغږیډلی(UNDP/ELECT) له خواهمغږی کېدل. په دغی ډلی کي دیونوما، یونیفم، د UNDP دټاکنوپروژه، دبسپنه ورکوونکوهېوادونودسفارتونو، داروپاداتحادیي، داروپادپولیسو(یوپول)،دکتونکوډلوپه شمول دافغان اونړیوال نادولتی اوپراختیایي سازمانونو، دنړیوالی امنیتی مرستی ځواک(ایساف)، دافغانستان دبشردحقونودکمیسیون اودټاکنیزوشکایتونودکمیسیون استازو گډون درلود. دی ډلی په هرو دوه اونیوکي یووارد UNDP دټاکنودپروژی په دفترکي غونډه کوله. ددی ډلی غړو سازمانونو په دوره یي ډول دغونډومشری په غاړه درلوده.

همغږی کوونکي ډلی، دچاروکارکوونکي دټاکنودملاتړاواداره کولوپه برخوکي دپرمختگونواوننگونوڅخه خبرول، دچارودکارکوونکودانديښنودمطرح کولولپاره یوه ټولنه وه، بسپنه ورکوونکي یې له مالی کمبودونواودپروگرامونودبیاترسره کېدلوڅخه خبرول اودټاکنودامنیت په باب یې دپوځی، ناپوځی خبرواترولړی مساعدوله.

په چاروکي دبرلاسوکارکوونکوبشپړی کړنی اوفعالیتونه په دغوبرخوووېشل شوی: ټاکنیزسازمانونه، څارنه، سیاسی گوندونه اونوماندان، رسنی، امنیت اومدنی زده کړی.

په ټاکنــــوڅـــــــارنه

په لمړی قدم کي ، دافغانستان دبشر دحقوقوخپلواک کمیسیون، دازادوټاکنواسیایي شبکي، داسیابنسټ، فیفـــا، نړیوال جمهوریت غوښتونکي انستیتیوت، دنړیوالی ډیموکراسی سازمان، داروپااتحادیي اوداروپادامنیت اوهمکاری سازمان په ټاکنوڅارنه وکړه اویایي په ټاکنودڅارنی ملاتړوکړ.

دافغانستان دبشر دحقوقوخپلواک کمیسیون له ټاکنووړاندی دسیاسی حقوقوحالت دخپلوسیمه ییزودفترونوله لاری وڅېړه. ددی کمیسیون غړودبنسټیزوحقوقو اوسیاسی ازادیو کاروونه لکه دتگ اوراتگ ازادی، غونډی اوټولنی، اوبیان دکمیسیون دپوښښ لاندی سیموکي وڅېړلی.

فیفا په۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کي دڅارنی ترټولوسترماموریت ترسره کړ، دټولوداخلی اونړیوالوڅارنیزوسازمانونوپه پرتله فیفاخپل زیات شمیرکتونکي دټاکنوپه ورځ ځای پرځای کړل اومالی ملاتړیي دالمان اوډنمارک ددولتونوڅخه اوفنی ملاتړیي دملی ډیموکراتیک انستیتیوت،دټاکنیزونظامونونړیوال بنسټ،داسیابنسټ اودازادوټاکنواسیایي شبکي څخه ترلاسه کړ.

نړیوال جمهوری غوښتونکي انستیتیوت د۱۶۰ څخه زیات داخلی اونړیوال کتونکي دمدنی ټولنی ددوه ایتلافو، دافغانستان دځوانانوملی ټولنیزسازمان اودافغانستان دخویندوحرکت له لاری پرفعالیتونودڅارنی په مقصد دټاکنودورځی نه مخکي اودټاکنودورځي په بهیرکي ځای پرځای کړل . ددی انستیتیوت ټیمونه په ۱۲ ولایتونوکي ځای پرځای شوو اود۱۴۰۰ په حدودکي درای ورکونی مرکزونه یي ترخپل پوښښ لاندی راوستل.

هغــه څــه چــي دپــام وړدی هغــه داچــي دپخوانیوټاکنوپــه پرتلــه د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کــال پــه ټــاکنوکي لږشــمیرنړیوال څارنیزماموریتونــه ترســره شــوو. یــواځی د نړیــوالی ډیموکراســی ســازمان اودازادوټاکنواســیایي بنســټ نړیــوال څارنیزسترماموریتونه ترسره کړل چي په ټولیزه توگه قریب ۱۰۰ نړیوال څارونکي پکي شامل وو.داروپااتحادیي

اوداروپادامنیت اوهمکاري سازمان دکارپوهانوکوچنی ډلی کابل ته راولیږلی ترڅودلویوڅارنیزوماموریتونودلیږنی لاری چاری وڅیړي اودټاکنیزواصلاحاتوپه برخه کې دوږاندیزونویوه ټولګه برابره کړي.

امنيتی چاپيريال

مخ په زياتيدونکي ناامنۍ

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دولسي جرګي ټاکنې په ټول افغانستان کې دپيچلی تاوتريخوالی نه په ډک اومخ په زياتيدونکي کړکېچن چاپيريال کې ترسره شوي. له پيل نه ترپايه پوری، دټاکنوبهيردياغی ډلودحملواوډاراچونی، دجاری شويو پوځی عملياتواودواکدارانواوپوځی ډوله ډلودسرغړونوله امله زيانمن شو. په دی برخه کې دی دکتونکواودټاکنوپه چاروکې دنوروکارکوونکوپه وړاندی پرتو ننګونوته نظرواچول شی.

دمارچ په مياشت کې (حوت ۱۳۸۸/حمل ۱۳۸۹)، دنوماندانددنوم ليکنی اوپېژندنی ددوری په پيل سره، ديوناما په داخلی سندونوکې دافغانستان نږدی ټولی جنوبی سيمې د«لوړريسک» دسيمو په توګه يادی شوی اودهيوادپه شمالی،غربی اومرکزی برخوکې د«ټيټ ريسک» يوشميرولسوالی دتيرکال په پرتله راکمی شوی.[4]

هغه پراخ پوځی عمليات چې په پسرلی کې په هلمندکې اوپه دوبی اومنی کې په کندهارکې روان ووددی ولايتونوپه مرکزونوکې څه ناڅه د امنيتی حالتو دښه والی سبب شوو. خوپه ليری پرتوولسواليوکې زوروروجګړودېرناامنه چاپيريال رامنځته کړاودنوماندانو،دهغوی دملاتړو، کتونکواودټاکنودکارکوونکوتګ راتګ يې محدودکړ. همدی وخت کې،تاوتريخوالی دهيوادشمالی،شرقی اوغربی سيموته هم لاره وکړه.

دټاکنوددوری په بهيرکې دملکې وګړومرګ ژوبله په حيرانونکې ډول زياته شوه. دملګروملتونودسرمنشی دځانګړی استازی د ۲۰۱۰ کال د سپتمبردمياشتی (سنبله/ميزان ۱۳۸۹) درپوټ په بنا، يونامادوسله والونښتوله امله دملکې وګړود مرګ ژوبلی راپيداشوی ۳۲۶۸ پېښې مستندی کړلی چې هغه دکال له پيل څخه بيادجون دمياشتی(جوزا/سرطان) پوری دافغان ملکې وګړودمرګ ژوبلی څرګندونه کوي اود۲۰۰۹ (۱۳۸۷/۱۳۸۸)کال دلمړيوشپږومياشتوپه پرتله%۳۱سلنه زياتوالی ښيي.[5] ددی مرګ ژوبلودرامنځته کولو درييمه پرڅلورمه برخه پره ياغی ډلوته منسوبېږی.

دغه رازنيمه پوځی ډلوهم په ټول هېـوادکې ملکې وګړی دخپلوحملولاندی راوستل اوپه منظمه توګه يې دملکېانوپه ډارونه لاس پوری کړ. دقبيلوی نيمه پوځيانواودسيمه ييزی دفاع داړوندانوله خوا داخيستنو،جنسی تېريو،اودملکې کسانودقتل اوهمدارنګه دهيوادپه غربی،شمالی اومرکزی برخوکې په پوځی ليکوکې دماشومانودګمارلوپه باب رپوټونه ورکړل شوو. دافغانستان دنادولتی سازمانونودامنيت اداری (ANSO) په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې په خپل دويم دری مياشتينی رپوټ کې داسی راوړی دی چې په کندز اوتخارکې دسيمه ييزی دفاع اړوندان دسيمی دخلکوڅخه دګټی اخيستنی اودولت داکمالاتوڅخه دغلاپه مقصد ياغی ډلوسره مرسته کوی اوپه همدی ترتيب دپروان په ولايت کې دسيمه ييزی دفاع يوه ډله ددولت پرضدراپورته شوی ده.[6]

په يوشميرولايتونوکې لکه غور، کندهاراوارزګان کې دنيمه پوځی ډلوځواکمنوقومانداناونيواځی دخپلی خوښی نوماندانوته اجازه ورکړه چې په علنی توګه ټاکنيزه مبارزه وکړی اورقيب نوماندان يې په بيلابيلوېلموڅورول. دټاکنيزی سيالی ددوری په بهيرکې حتی په کابل کې دواکدارانو له خواډاراچونه اوتاوتريخوالی ترسره شو.

---

[4] «امنيت افغانستان به وخامت ګرايېد»، ياروسلاو تروفيموف (Yaroslav Trofimov)، وال استريت ژورنال، ۲۷ دسمبر ۲۰۱۰ (۶ جدی ۱۳۸۹)، http://online.wsj.com/Article/SB20001424052970203568004576043842922347526.html

[5] اوضاع در افغانستان و عواقب ان برای صلح و امنيت بين الملل (S/۲۰۱۰/۴۶۳)، سازمان ملل متحد، سپتمبر ۲۰۱۰ (سنبله/ميزان ۱۳۸۹)، http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=S/۲۰۱۰/463.

[6] *ګزارش سه ماهه داده ها: سه ماهه دوم ۲۰۱۰، اداره امنيت سازمان های غيردولتی افغانستان (ANSO)*، جون ۲۰۱۰ (جوزا/سرطان ۱۳۸۹)، http://www.afgnso.org/۲۰۱۰Q/ANSO%20Quarterly%20Data%20Report%20%28Q2%20۲۰۱۰%29.pdf.

دیاغیانواونوروورانکاروډلوله خوا دنادولتی سازمانونودکارکوونکوتښتونو دپسرلی اومنی ترمنځ په شدت سره زیاتوالی ومونداوپه دی سره مرستندویه سازمانونوته پردوی باندی دکاردزمینودتنګیدوله امله اندیښنی راپیداشوی ددی دوری په بهیرکې دنادولتی سازمانونواودرضاکارومرسته رسوونکوکارکوونکوژل کېدل لوړی کچې ته ورسیدل.[7]

دمنی په موسم کې امنیتی رپوټونه په ټول هیوادکې دمخ په زیاتیدونکې ناامنیوځرګندونه کوی.د سپتمبر(سنبله/میزان)په میاشت کې، دافغانستان دنادولتی سازمانونوادارې رپوټ ورکړچې دیاغیانوحملی د ۲۰۰۹(۱۳۸۷/۱۳۸۸)کال په پرتله59%سلنه زیاتی شوی دی اوخبرداری یې ورکړچې « ځېنی ولایتونه دزیاتوالی دکچې داوسط ددوه برابروشاهددی اودکنترول نه ددغوولایتونودولسوالیوخارجیدل شونی کوی». په شمال کې دامنیتی حالت خرابیدل دهغی ولایتونوپه امنیتی حالت پوری اړه لری چې په تیروخت کې په امن کې وولکه بغلان،بلخ اوفاریاب چې اوس پکې تاوتریخوالی زیات شوی دی چې په دغوولایتونوکې د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال د نهولمړیومیاشتوپه بهیرکې دتاوتریخوالی اوحملو کچه %۱۰۰سلنه لوړه شوی ده.

داکتوبر(میزان/عقرب)په میاشت کې،یوناما ۱۶ ولسوالۍ چې ډېرې یې په بادغیس، سرپل، بلخ، پروان، بغلان، سمنګان، فاریاب، لغمان او تخارکې دی د« لوړریسک » سیموپه نوملړکې ورزیاتی کړی اودنامنیو کموالی یې یواځی په دوه ولسوالیوکې چې یوه په کندزاوبله یې په هرات کې رپوټ کړه چې دیوناما له نظره په هغوکې دتیړواته میاشتوپه پرتله ښه ۇ.[8]

دټاکنودورځ امنیتی تیاری(امادګی)

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال په ټاکنوکې درای ورکونی دمرکزونودوروستی نوملړداعلانولوڅخه په مخکې میاشتوکې ،دټاکنوخپلواک کمیسیون ،افغان اونړیوالوامنیتی ځواکونودرای ورکونی دهغی مرکزونودنوملړپه جوړونه کې سره همکاری وکړه چې دسپتمبرپه ۱۸ (دسنبلی۲۷)نېټه پرانیستل کېدل اوپه شریکه یې دټاکنودورځی لپاره پروګرامونه طرح کړل.

په لمړی سرکې ، دټولټاکنوخپلواک کمیسیون درای ورکونی دمرکزونونوملړافغان ملی اردو، افغان ملی پولیسو، دملی امنیت عمومی ریاست اوایساف ته ورکړ. امنیتی ارګانونوسایټونه وارزول اودخپلوارزونوپایلی یې دایساف سره شریکې کړی اوپه ګډه یې دهغی ارزونه ترسره کړه. وروسته له هغی نه چې افغان اونړیوالو امنیتی ارګانونوخپل نوملړونه یودبل سره مطابق کړل، دامن لرونکو مرکزونو وروستی نوملړدټولټاکنوخپلواک کمیسیون ته وړاندی شواودغی کمیسیون دغه نوملړدټاکنوله ورځی څخه یوه میاشت وړاندی اعلان کړ. کتونکوسازمانونو، ددی فهرست په نظرکې نیولوسره دخپلوکتونکودځای پرځای کولو اودهغوی دامنیت په هکله خپل پلانونه اوپروګرامونه وروستی(نهایې) کړل.

دټولټاکنوخپلواک کمیسیون دهغی سیمودمرکزونودپرانیستلو لپاره دعمومی فشارونوپه خلاف مقاومت وکړکوم چې ګمان کېده ددی سیمورای ورکوونکي چې ډېری یې دهېوادپه جنوب اوجنوب شرق کې پښتانه مېشته سیمی وې درایو دحق څخه محروم پاتی کېږي. دغی کمیسیون داسی استدلال وکړ چې وروستنی نوملړدبدلون وړندی، ځکه

[7] بر اساس دومین گزارش سه ماهه اداره امنیت سازمان های غیردولتی افغانستان، دست کم ۳۰ کارمند شرکت های توسعه ای خصوصی در حد فاصل میان جنوری (جدی/دلو ۱۳۸۸) و اپریل ۲۰۱۰ (حمل/ثور ۱۳۸۹) کشته شدند و نیویورک تایمز در تاریخ ۱۳ دسمبر (۲۲قوس ۱۳۸۹) گزارش داد که قتل کارمندان سازمان های غیردولتی و امدادرسانان رضاکار از مرز ۱۰۰ نفر در این سال گذشت: http://www.nytimes.com/۲۰۱۰/12/14/world/asia/14afghan.html.

[8] «امنیت در افغانستان رو به وخامت گرایېد».

چې دغه نوملړدهیواددامنیتی حالاتوښکارندوی دی اودټاکنوله ورځی څخه یوه میاشت مخکې دهغی بدلون دکارکوونکوګمارلواودرای ورکونی دمرکزونوسمبالولوته اودغه شان دکتونکوځای پرځای کېدوته زیان رسوی.[9]

په ناامنه ولایتونوکې، افغان امنیتی ځواکونواوایساف دټاکنوکارکوونکي اودټاکنودورځی اکمالات بدرګه کړل. دهېوادپه سهېل کې دایساف سیمه ییزی قوماندانۍ دکتونکولپاره دبیړنیو طبی خدمتونو او استوګن ځایونوبندوبست وکړ.

دټاکنوپه ورځ، امنیتی ځواکونه د کړۍ په ډول درای ورکونی دمرکزونوګردچاپېـره په دری امنیتی کمربندونوکې ځای په ځای شوی وو. افغان ملی پولیس درای ورکونی مرکزونوته څېرمه لمړی کمربند وو اود ۵۰۰۰۰ څخه زیات پولیس دټاکنوپه ورځ درای ورکونی دمرکزونودساتنی لپاره ګمارل شوی وو. افغان ملی اردو ۶۰۰۰۰ ځواکونه په دویم امنیتی کمربندکې ځای په ځای کړی وو. ایساف ددریم امنیتی کمربندمسوولیت په غاړه درلوداودرای ورکونی دناامنه مرکزونوچاپېره یې دچټک غبرګون ځواکونه ځای په ځای کړی وواودافغان امنیتی ځواکونولپاره یې بیړنی ملاتړمنځ ته راوړی وو.

---

[9] اعلامیه مطبوعاتی کمیسیون مستقل انتخابات: نهایې سازی فهرست مراکز رای دهی انتخابات ولسی جرګه ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)، ۵ سپتمبر ۲۰۱۰ (۱۴ سنبله ۱۳۸۹)،http://www.iec.org.af/pdf/wolesi-pressr/pressr_on_no_changes_pc_list.pdf.

څـــلورمه برخـــه : دټاکنو له ورځي څخه دمخه څـــارنـــه

نوماندی اودنوماندانو نوم ليکنه

دنوماندانودنوماندیدو بهير

دداوطلبونوماندانو نوماندیدل اوځيړنه د اپريل د ۲۰ (حمل ۳۱) اود می ۴ (ثور ۱۴) نيټوترمنځ موده کې وشوه. داوطلبونوماندانو دولايتونوپه مرکزونوکې دټولټاکنودخپـــــلواک کميسيون دنوماندانودنوماندی مرکزونوته سفر وکړترڅودنوماندپه توګه نوم ليکنه وکړي. اوخپل سندونه دتصديق لپاره دنوماندانودواک دځيړنی بهيرته وسپاری.

څـــارنـــه

فيفا خپل اوږدمهاله کتونکي دټاکنودبهيرپه لمړی پړاوکې د۳۱ ولاتونوپه مرکزونوکې ځای په ځای کړل. کتونکوله ۷۰۰ داوطلبونوماندانوسره چې ۱۱۵تنه يې ښځی وي مرکې وکړی ترڅودنوماندانودنوماندی پربهير اودنوماندانوپه توګه په ټاکنوکې دګډون لپاره دهغوی په وړتياوودبهرنيوعواملوداغيزوپه هکله ددوی ليدلوری وسنجوی. دپرانيستومنبعودرپوټونوله ترکيب څخه او دداوطلبونوماندانودلمړی دستی دويناووڅخه په ګټی اخيستنی سره ، کتونکوپه ولايتونوکې دامنيت په کلی حالت څارنه وکړه اودټاکنودبهيراودهغی داړوندانوپه خلاف دځانګړوګواښونوپه باب يې رپوټونه ورکړل.

دداوطلبونوماندانواندېښنی

دداوطلبونوماندانوسره دمرکوپه ترڅ کې ، دفيفا کتونکو له مرکه کوونکوڅخه په ټاکنوکې دهغه دپروجدی ننګونوپه باب چې هغوی ورسره مخ دی وپوښتل. ترټولومعمول ځواب داووچې دټاکنوپه قانون کې ځينی شرطونه په ځانګړی توګه دداوطلبونوماندانوله خوا درای ورکوونکودنوم ليکنی د ۱۰۰۰ کارتونوړاندی کول اودضمانت په توګه دنه استرداد وړد۳۰۰۰۰افغانيوداخيستنی شرطونه دنوماندپه توګه دټاکنوبهيرته دننوتلوپه لارکې ستری ننګونی دي.

ښځينه مرکه کوونکوټينګاردرلودچې مالی ضمانت دښځينه داوطلبونوماندانوپه منځ کې دخاصی اندېښنی وړخبره ده، ځکه هغه ميرمنی چې سياسی دګرته راننوزي، په ټوليزه توګه دنارينه سياستوالو سره د مالی زيرموپه لرلوکې يوشان او برابری ندي اودخپلونارينه سيالانوپه پرتله په خپلواکه توګه دپيسوټولولوپاره لږفرصتونه په واک کې لري.

لــه داوطلبونوماندانوڅخــه وغوښــتل شــوترڅودټاکنوپه راتلــونکي پړاوکـــې دهغـوی دپرمختـګ پــه لارکـــې دپرتوخنډونونوملړوړاندی کړي. ددی پوښتنی په اړه، دری ځوابونه وړاندی شووچې عبارت وولـه:دناامنی لـه وجهی پـه مسافرت کـې ستونزی،په همدغـه سيمه کـې لـه دوی سره يوځـای دواک ددلالانو نوماندېدل اودټاکنوپه راتلونکوپړاوونوکې له دوی سره دټولټاکنودخپلواک کميسيون دکارکوونکودمغرضانه چال چلند شونتيا(احتمال).

کلــه چـې داوطلبونوماــدانو دټولټـاکنودخپلواک کميســيون دکارکوونکولــه خوادتيروتنوپــه هکلــه خپلــه وېـره څرګندوله،هغوی په ټوليزه توګه دجمهوری رياست اودولايتی شوراګانود۲۰۰۹ (۱۳۸۸/۱۳۸۷)کال د ټاکنولانجه منوپايلوتـه ګوتـه نيولـه اودی ليدلوری تـه يـې اشـاره کولـه چـې د دټولټـاکنوخپلواک کميسيون پـه نامنصـفانه ډول يوشميرنوماندان پرنوروجګ وګڼل .

ناامنی اوډاراچونه (ارعاب)

دفیفاکتونکوداسی خبرورکړچې دولایتونوپه مرکزونوکې دنوماندانودنوماندی په مرکزونوکې امنیت دومره ووچې دی بهیرته اجازه ورکړی چې بی له کومی مهمی پېښی څخه پرمخ ولاړشي . حتی په هغه سیموکې چې دناامنی پېښی رامنځته شوی،دابهیر ونه دربده . پدی حال کې، دولایتونودمرکزونوڅخه بهر، حالت ډېرتوپیر درلود.

په زیاتو ولایتونوکې، داوطلبونوماندانودخپلوولسوالیوڅخه دولایتونومرکزونوته په مسافرت کې دناامنی احساس کاوه اوپه ځانګړی توګه داوطلبونوماندانو دفراه، نیمروز، ارزګان، جوزجان اوپکتیکاپه ولایتونوکې دځمکې دلاری مسافرت له خطره ډک ګاڼه. په دغی ولایتونوکې نوماندانودسرک دغاړی دچاودیدونکوتوکوله پلوه ګواښونه دټاکنوپه بهیرکې دخپل پرمختګ په لارکې خنډ بلل.

مرکه کوونکودغه شان دهغی زورواکو نوماندانوسره دسیالیوپه باب خپلی اندیښنی څرګندی کړی کوم چې په تیرکې دبشری حقونوپه نقض تورن دی او اوس هم دناقانونه وسله والوډلوسره اړیکي لري اوهغه نوماندان چې دواک ددلالانوترملاتړلاندی دي.

دنوماندانودنوماندی بهیردغه شان په ډېروسیموکې دډاراچونی له چاپیریال سره یوځای شو، کتوونکو دطالبانودشب ناموپه باب خبرورکړچې په هغوکې دخوست په ۷ ولسوالیو، دلوګرپه ۳ ولسوالیو اودپکتیکاپه ۳ ولسوالیوکې وګروته په ټاکنوکې دنوماندیدوپه هکله ګواښونه شوی وو.

په لوګرکې، شبنامی یوازې دښځینه نوماندانوپر خلاف وی اوپه هغوکې په ټاکنوکې دمیرمنودنوماندیدوپه خلاف ګواښ شوی و،چې دغه نوماندان به دتاوتریخوالی سره مخ شي. دسرک دغاړی هغه ماینونه چې دسرکونوپه غاړوکې دبرکي برک، څـرخ اوپل علم په ولسوالیوکې دنوماندانودنوماندی په بهیرکې ځای په ځای شوی وو،دداوطلبونوماندانوتګ راتګ ته یې ستونزی راپیداکړی. په پکتیکا اوخوست کې هم شبنامی دطالبانوپه لاسلیک سره وی اوپه هغوکې دټاکنونوماندان په تاوتریخوالی ګواښل شوی وو، خوپه خاص ډول دښځینه نوماندانوپه خلاف نه وی.

ښځینه داوطلبی نوماندانی

ښځودنوماندانودنوماندیدوپه بهیرکې دهېوادپه ټولو ۳۴ ولایتونوکې مخ په وړاندی ګامونه کېښودل اوپه ټولیزه توګه دښځینه داوطلبونوماندانو شمیرد ۲۰۰۵ (۱۳۸۴/۱۳۸۳)کال د ۳۳۵ تنوڅخه په۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې ۴۱۳تنوته لوړشو،چې دټولوداوطلبو نوماندانودشمیر څه کم څلورمه برخه جوړوی. [10] اتلس ولایتونه دښځینه داوطلبونوماندانودشمیردلوړوالی شاهدان وو. دیارلس ولایتونه ددی شمیر دکموالی شاهد وو اوپه دری ولایتونوکې په دی شمیرکې هیڅ ډول بدلون رامنځته نشو. کابل دښځینه نوماندانودشمیرپه زیاتوالی کې ترټولوولایتونومخکې وو،په ۲۰۰۵ (۱۳۸۴/۱۳۸۳)کال کې ښځینه نوماندانی یواځی ۵۰ تنه وی چې داشمیرپه ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې ۱۰۵ تنوته لوړشو. بریاوی اوناکامی په ټولوولایتونوکې یوشان وی. [11]

---

[10] ارقام سال ۲۰۰۵ (۱۳۸۴/۱۳۸۳) به دست امده از دفتر مشترک تنظیم انتخابات، ارقام سال ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) به دست امده از کمیسیون مستقل انتخابات.

[11] به جدول ۱، صفحه ۱۲ نگاه کنید.

هغه څه چې دکتنی وړدی داچې ددغی ښځینه داوطلبونوماندانوشمیرپه څوډېروناامنه ولایتونوکې چې هلمند،کندهار،میدان وردگ،ارزگان اونورستان هم پکې شامل دي یالږڅه زیاتوالی وموند اویاهم په هماغه حال پاتی شو اودغی شمیرپه څه ناڅه امن لرونکوولایتونو لکه پنجشیر، بلخ اوبامیان کې کموالی وموند. له دی حال سره، دفیفاسره مرکه کوونکو ښځینه داوطلبو نوماندانودټاکنوپه بهیرکې ناامنی دیوی ستری اندېښنی په توگه یاده کړه.

هغه بدلونونه چې دولسمشردفرمان له مخې د ۲۰۱۰کال دمارچ په میاشت (حوت ۱۳۸۸/حمل ۱۳۸۹)کې دټاکنوپه قانون کې رامنځته شوو،دښځینه نوماندانولپاره یوبل خنډ وو. مرکه کوونکوفیفا ته وویل، چې دجنسیت په پام کې دنه نیولوسره دنوماندانودنوم لیکنی په وخت کې د۳۰۰۰۰افغانیو(تقریبا۷۰۰ امریکایې ډالره) دمالی ضمانت نه مستردیدونکې شرط دښځوپه وړاندی توپیرکڼل کېږي، ځکه هغه ښځی چې سیاسی ډگرته رانږوزي، په ټولیزه توگه دنارینه سیاستوالو سره د مالی زیرموپه لرلوکې یوشان او برابری ندي اودخپلونارینه سیالانوپه پرتله په خپلواکه توگه دپیسوپه ټولولوکې دزیاتوننگونوسره مخ دی. دغه اندېښنه دافغانستان په اړه اساس لری، ځکه چې په دی برخه کې ښځی نشی کولای چې په اسانه دټاکنیزی سیالی دمحفلونودجوړونی اودرای ورکوونکوسره دغونډولگښتونه لاس ته راوړی اوډېرخلک ښځوته اجازه نه ورکوی چې په عامومحضرونوکې حاضری شي اودگډو اومختلطوحضاروسره دټاکنیزی سیالی دپیسودراټولولوپه چاروکې بوختی شي.

۲جدول:۲۰۰۵ (۱۳۸۳/۱۳۸۴)کال او ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دپارلمانی ټاکنوپه بهیرکي دښځینه نوماندانوشمیردولایت له پلوه.

شمیره	ولایت	د۲۰۰۵ (۱۳۸۳/۱۳۸۴)کال دولسي جرګي په ټاکنوکي دښځینه داوطلبونوماندانو شمیر	د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دولسي جرګي په ټاکنوکي دښځینه داوطلبونوماندانو شمیر	دښځینه داوطلبونوماندانوپه شمیرکي خالص بدلون
۱	بدخشان	۹	۱۷	+۸
۲	بادغیس	۵	۴	-۱
۳	بغلان	۱۴	۱۲	-۲
۴	بلخ	۱۶	۱۴	-۲
۵	بامیان	۷	۶	-۱
۶	دایکندی	۵	۶	+۱
۷	فراه	۳	۵	+۲
۸	فاریاب	۱۰	۱۰	۰
۹	غزنی	۱۲	۱۳	+۱
۱۰	غور	۸	۱۲	+۴
۱۱	هلمند	۶	۷	+۱
۱۲	هرات	۱۸	۲۴	+۶
۱۳	جوزجان	۸	۶	-۲
۱۴	کابل	۵۰	۱۰۵	+۵۵
۱۵	قندهار	۱۱	۱۲	+۱
۱۶	کاپیسا	۶	۱۲	+۶
۱۷	خوست	۱۰	۵	-۵
۱۸	کنر	۸	۲	-۶
۱۹	کندز	۱۵	۱۲	-۳
۲۰	لغمان	۸	۷	-۱
۲۱	لوګر	۱۱	۸	-۳
۲۲	میدان وردک	۹	۹	۰
۲۳	ننګرهار	۱۸	۲۴	+۶
۲۴	نیمروز	۴	۳	-۱
۲۵	نورستان	۶	۷	+۱
۲۶	پکتیکا	۴	۵	+۱
۲۷	پکتیا	۵	۵	۰
۲۸	پنجشیر	۴	۲	-۲
۲۹	پروان	۸	۱۱	+۳
۳۰	سمنګان	۵	۷	+۲
۳۱	سرپل	۷	۱۲	+۵

۳۲	تخار	۱۳	۱۱	۲-
۳۳	ارزګان	۲	۳	۱+
۳۴	زابل	۳	۷	4+
۳۵	دکوچیانوله منځه ښځینه داوطلب نوماندان	۷	۸	۱+
	(ټول) مجموع	۳۳۵	۴۱۳	۷۸+

دټولټاکنودخپلواک کمیسیون دنوماندانودنوماندیدوپه مرکزونوکې کارکوونکې اوتوکې

که څه هم دټولټاکنودخپلواک کمیسیون دنوماندانودنوماندیدوپه مرکزونوکې دټاکنیزوتوکواکمالات دفیفاترځارنی لاندی په ۳۱ ولایتونوکې دنوماندانودنوماندیدوددوری په بهیرکې په ټولیزه توګه بسیا وو، خوکتونکودکارکوونکودکموالی په اړه خبرورکړ. دښځینه کارکوونکوکموالی دفیفاترپوښښ لاندی په ټولو ۳۱ مرکزونوکې خبرورکړشو. داچاره داداری تاخیراتو موجب شوه اودښځینه نوماندانودخواشینی سبب هم وګرځېده. دنوماندانودنوملیکنی په بهیرکې دښځینه عکس اخیستونکوپراخ کموالی دکتونکولپاره داندیښنی وړ وو.

دسیاسی ګوندونو نوم لیکنه (ثبت)

دسیاسی ګوندونوپه ثبت اونوم لیکنه کې نقیصه چې درایوپه پاښوکې دګوندونود نه حضورلامل شوه،د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنودبهیرد لمړنیوناکامیوڅخه وه. هغه ګوندونه چې دعدلیي دوزارت له خوا ثبت اونوم لیکنه یې کېده،دټاکنوپه اړه کم ارزښته وبلل شوو اودګوندونودثبت دسندونودوړاندی کولوپه باب چې کوم ضرب الاجل ټاکل شوی و،په پراخ ډول غوړونوته ونه رسول شو. په پایله کې، یواځی یوګوند دمارچ د۸(۱۷دحوت) درسمي ضرب الاجل له مخی ثبت اونوم لیکنه یې وشوه. دعدلیي وزارت بیا وروسته دګوندونودثبت دوره دجون دمیاشتی تر۵(دجوزا۱۵)پوری وغزوله. له دی سره،دعدلیي وزارت ددی غزونې اوتمدیدولوپه باب ګوندونه په پوره اندازه خبرنکړل. په ټولیزه کې یواځي پنځه ګوندونه ددوهم ضرب الاجل له مخی ثبت اوراجسترشوو.

دګوندونواوکاندیدانوفرعی ډلی اودټاکنودچارودکارکوونکودهمغږی د ډلی دجون دمیاشتی د ۱ (جوزا ۱۱)نیټی په غونډه کې ،دټاکنودخپلواک کمیسیون استازوژمنه وکړه چې دعدلیي دوزارت سره به ددی مشکل په حل کې کاروکړی اودګوندونودثبت اوراجستر لپاره به نوروخت ورکړل شي. دناڅرګندودلیلونوله مخي، داکارهیڅکله هم ترسره نشو. دهغوپنځوګوندونوپرته چې ددوهم ضرب الاجل له مخی ثبت شوو، دنوروګوندونواستازی د۳۱ګوندونوداړوندواستازوپه شمول چې دټاکنوپه لمړنی نوملړکې یې رسمی نوماندان درلودل، درایودپاڼو په نوملړکې دخپلواکونوماندانوپه توګه شامل شوو.

دنوماندانوداعتراض دوره

داعتراض بهير

دافغانستان د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دولسي جرګي دټاکنوداعتراض دوره د مې دمیاشتې د۴ (دثور۱۴)نیټې اودجون دمیاشتې د۲۳(دسرطان۲) نیټې ترمنځ موده کې ترسره شوه.[12] دټاکنودبهیرددی پړاوپه لړکې،افرادو اوسازمانونوپه لمړني نوم لړکې په شرطونودنوماندانودبرابروالی په اړه دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون او دشکایتونودکمیسیون ولایتی دفترونوته په لیکلی بڼه دشکایتونودوړاندی کولو له لاری اعتراضونه وکړل. دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون وروسته بیا په دی اړه چې دغه اعتراضونه ټاکنیزی سرغړونی بلل کېږی اوکه نه، خپل تصمیمونه ونیول.

څـــــــارنـــــه

دفیفا کتونکوداعتراض د دوری په لړکې په۳۱ولایتونوکې دټاکنیزوشکایتونودولایتی دفترونوڅخه ددی کمیسیونونودکارکوونکودحالت اوداچې دغی کمیسیونونوته لاسرسی شونی دی اوکه نه،دارزونی په مقصد لیدنه وکړه. دغه رازدازادومنبعودرپوټونودیوترکېب اوله داوطلبونوماندانو، دټاکنودکارکوونکواوعاموخلکوسره دمرکوڅخه په ګټې اخیستنې سره دفیفاکتونکوپه ولایتونوکې دامنیت پرعمومی حالت څارنه وکړه اودهغی خاصوګواښونوپه باب چې دټاکنودبهیراوپه هغی پوری داړوندانوپه خلاف یې شتون درلود خبرورکړ. دفیفا پروګرام جوړوونکوکارکوونکوداعتراض ددوری په پای کې له کتونکوڅخه لیکلی رپوټونه راټول کړل اووروسته یې بیادتیلفون اوبریښنایې پست له لاری په ژوره توګه پوښتنلیکونه ترسره کړل.

دتیلفونی مرکوپه بهیرکې، دفیفاله کتونکو څخه وغوښتل شوچې دخپلودندو په وړاندی دخنډونوپه باب څرګندونی وکړي. په معمول ډول ویل شوی څوابونه دلېږدرالېږد دوسایلونشتوالی اوورځ تربلی ناامنۍ څخه عبارت وو. د۳۱ تنو کتونکوڅخه دوه ویشتو کتونکوویل چې هغوی سیموته په مسافرت کې له ستونزوسره مخ دي(۱۳تنه دامنیتی دلیلونوله امله). اته تنوکتونکوناامنی داسی یوخنډوباله چې ددوی دڅارنی په وړتیاوویې ډېره منفی اغېزه کړی ده. داړیکودټینګولوکمزورې زیرمی، دمرکوپه ترسره کولوکې دنوماندانواودشکایتونودکمیسیون دولایتی کارکوونکوبی علاقه ګی اودټاکنیزوشکایتونودولایتی کمیسیونونوبی نظمی اوناوخته پرانیستنه دکتونکو دنورو ستونزوڅخه وي. وروستۍ پایله داشوه چې داعتراض په دوری باندی دفیفا څارنه په داسی شان سره وه چې یوشمیرکتونکووکولای شوترڅودخپلوولایتونودشکایتونودکمیسیونونوڅخه له لسوځلوڅخه زیاته کتنه وکړي اونورکتونکي وتوانیدل چې یواځی یوځلی له دی کمیسیونونوڅخه په خپلوولایتونوکې لیدنه وکړي.

امنیـــتی چاپیـــریال

ناامنۍ اودتاوتریخوالی ګواښونوداعتراض دپړاوپه بهیرکې د وېری اوډار یوچاپېریال رامنځته کړ. اودهېواد په غربی، جنوبی، جنوب شرقی، اوځېنو شمالی برخوکې دفیفا دکارکوونکو دپیچلی څارنی لامل شو.

په بادغیس، فراه، هلمند، ننګرهاراوپکتیاکې دټاکنوپه بهیرپوری داړوندوکسانوپه خلاف دحملوپه باب دکتونکوله خوا رپوټونه ورکول شوو. دغه حملی چې سیاسی انګېزی یې لرلی اویوشمیریې مرګونی وی، فزیکې یرغلونه، ځان مرګی حملی اودنوماندانواودټاکنو دکارکوونکوپه خلاف بمی چاودنی په کې شاملی وی.

---

[12] بررسی صلاحیت کاندیدان برای مدت نامعلومی بعد از ختم دوره اعتراض ادامه یافت.

دهېوادپه جنوب، جنوب شرق اوځېنوشمالي اوغربی سیموکې دیاغیانوله خوا په پراخ ډول مخ په زیاتیدونکې ډاراچونه ولیدل شوه. په ۹ ولایتونوکې له ګواښونوڅخه د ډکو شبنامو اوتیلفوني اړیکوپه باب خبرورکړشوچې په هغې کې عام خلک،دټاکنوکارکوونکي،نوماندان، ددولت کارکوونکي اودافغانستان امنیتی ځواکونه په نښه شوي وو.

دفیفا کتونکوپه ۱۲ ولایتونو- بغلان، بادغیس، فراه، هلمند، کاپیسا، خوست، کنړ، لغمان، لوګر، نورستان، پکتیا اوپکتیکا کې په خاصه توګه یادونه وکړه چې دوی داوېره لری چې دطالبانودحملوموخه به وګرځي . په خوست کې یوتن کتونکې وویل :هغه ډارلری چې طالبان به په هغه باندی دټاکنودکارکوونکي ګمان وکړي اودهغی په کوربه بمی برید وکړي. نوروکتونکو په خاص ډول له طالبانو یادونه ونکړه، خوپه ټولېزه توګه یې دیاغیانو دتاوتریخوالی څخه وېره څرګنده کړه. په داسی حال کې، یواځی یوتن ښځینه کتونکي دامنیتی اندېښنوله کبله له خپلی دندی استعفا وکړه .

۳جدول:داعتراض د دورى په بهير كي دفيفادكتونكوله خوارپوټ شوى له ګواښونوډكي شبنامى اوتيلفونى اړيكى

شمیره	ولايت	دګواښ وسيلى	سيمى/ولسوالى	موخه	پيغام	دمسووليت مدعى
۱	بادغيس	شب نامى	بالا مرغاب، غورماچ، مقر، جاوند	نوماندان اودټاكنوكاركوو نكي	دتاوتريخوالى ګواښنه	طالبان
۲	فراه	شب نامى	پشت رود	عام وګړى	دشپى د۱۱څخه دسهارتر ۴ پورى سفرمكوى	طالبان
۳	غزنى	شب نامى	دولايت مركز ، قره باغ، اندر، ګيرو	عام وګړى	دټاكنوپه بهيركي ګډون مكوئ	طالبان
۴	غور	شب نامى	پسابند	عام وګړى	دټاكنوپه بهيركي ګډون مكوئ	طالبان
۵	جوزجان	شب نامى	قوش تپه، درزاب	ددولت امنيتى ځواكونه	دتاوتريخوالى ګواښنه	طالبان
۶	خوست	شب نامى	يعقوبى، شمل، صبرى، على شير، لكن، باك	نوماندان اودټاكنوكاركوونك ي	دتاوتريخوالى ګواښنه	طالبان، حزب اسلامى (ګلبدين حكمتيار)
۷	ميدان وردك	شب نامى	دولايت مركز ، چک، سيداباد، نرخ	ددولت كاركوونكي	نامعلوم	ناځرګند
۸	پكتيكا	شب نامى	يوسف خيل، متا خان، يحيي خيل، سرحوضه	ددولت كاركوونكي	دتاوتريخوالى ګواښنه	طالبان
۹	سرپل[13]	شب نامى	دولايت مركز ، صياد	دمكتب نجونى	مكتب ته مه ځى، دتاوتريخوالى ګواښنه	ناځرګند
۱۰	زابل	تيلفونى اړيكي	ناځرګند	ددولت كاركوونكي	دټاكنوپه بهيركي ګډون مكوئ	طالبان

[13] در تاریخ ۲۳جون (۲ سرطان)، شاگردان دختر و معلمان یک مکتب در سرپل در اثر مسمومیت مشکوک مریض شدند. نگاه کنید به: «یک مسمومیت مشکوک دیگر در مکاتب دخترانه در افغانستان»، سی.ان.ان.، ۲۴ جون ۲۰۱۰ (۳ سرطان ۱۳۸۹)، http://edition.cnn.com/۲۰۱۰/WORLD/asiapcf/06/24/Afghanistan.poisoning/index.html?fbid=p4HPFIRZjzl.

دټاکنیزوشکایتونوولایتی کمیسیونونه

دټاکنیزوشکایتونودولایتی کمیسیونونودپرانیستنی نیټی اوددغی کمیسیونونودکارکوونکودځوابوینی کچې دفیفا ترڅارنی لاندی په ۳۱ ولایتونوکې دپام وړتوپیردرلود. کتونکوپه څوولایتونوکې خبرورکړچې دغه کمیسیونونه داعتراض ترپړاو پوری نه وو پرانیستل شوی. دبیلګی په توګه، دفیفاکتونکې دوردګوپه ولایت کې خبر ورکړچې ددغی ولایت دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون دجون دمیاشتی تر۱۰(دجوزا۲۰)نیټی پوری په خپل کارپیل ونکړ. په نورستان،پروان اوبامیان کې هم دټاکنیزوشکایتونودولایتی کمیسیونونودناوخته پرانیستنی په باب رپوټونه ورکړل شوو.

په نورووولایتونوکې، کتونکو دټاکنیزوشکایتونودولایتی کمیسیونونو دنامنظموکاری ساعتونواوپه عمومی ډول له بی نظمیوڅخه سرټکاوه.

داعتراض په پړاوکې دبندیز

دټاکنیزوشکایتونوپه ولایتی کمیسیونونوکې په پراخه کچه دښځینه کارکوونکودکموالی په اړه دکتونکوله لوری خبرورکړشواوپه مطلق اکثریت سره په ۳۱کمیسیونونوکې چې دفیفاترڅارنی لاندی وو،یوازې یوه ښځینه کارکوونکې یې هم نه درلوده. دښځینه کارکوونکودغی کموالی په هغه سیموکې چې ټولنیزدودونه دنامحرمه نارینه ووسره دښځویوځای کېدون محدودوی اویایې منع کوی ښځې دشکایتونوپه وړاندی کولوکې ناخوښه کړی. ددی پړاوپه بهیرکې دسیاسی انګیزوله مخی په لوړه کچه دښځوپه خلاف ازاراوځورونی ته په پام سره ،فیفاپه ټول هېوادکې داعتراض پړاوته دښځو دلاسرسی په برخه کې دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون په ناتوانۍ خپله ژوره خواشینی څرګندوی.

دجرمونواودبشری حقونودنقضولوپه باب شکایتونه

دټاکنودقانون سره سم، یوازې دجنګی جرمونواویاهم دډیروجدی جرمونو له کبله کولای شوچې نوماندان بی واکه(ردصلاحیت)کړو اوداپه هغی وخت کې کېږي چې هغوی لمړی دمحکموله خوا محکوم وپیژندل شی ددی شرط دپوره کېدوشونتیا دهیواد ددی کمزوری قضایي نظام په رڼاکې په ډېره ټیټه کچه کې ده. په داسی حال کې، فیفا دجدی جرمونودتورونوپه باب اودبشری حقونوڅخه دنقض رپوټونه اوشکایتونه دمخکېنیودری ټولټاکنو په څېرد۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال دټاکنوداعتراض په بهیرکې له ټول هیوادڅخه ترلاسه کړل.

دنوماندانوپه خلاف دبغلان، بلخ، دایکندی، غور، هرات، جوزجان، کونړ، ننګرهار، سرپل اوزابل په ولایتونوکې دځمکودغیرقانونی غصب په اړه شکایتونه وړاندی شوو. دبلخ،بامیان،دایکندی،غور، هرات،خوست،ننګرهاراوسرپل له ولایتونوڅخه داسی رپوټونه اوشکایتونه چې په هغوکې دقتل تورونه اوجنګی جرایم شامل وودکتونکوڅخه ترلاسه شوو.

کتونکوخبرورکړچې په ځېنوولایتونوکې خلک دزورمندونوماندانوپه خلاف چې په بشری حقونوپه تیریوتورن هم دی،دشکایت کولوڅخه وېره لري. احتمالی شکایت کوونکودغورپه ولایت کې دفیفاکتونکوته خپلی اندیښنی څرګندی کړې اوهغه داچې که چېری دوی دسیمه ییزوقوماندانانوڅخه دیوفلم په هکله چې په۲۰۱۰ (دلو/حوت ۱۳۸۸)کال کې اخیستل شوی اوپه هغی کې دیوی تنکۍ پیغلی دوهلوټکولو صحنی ښودل شوی، شکایت وکړي نو دټاکنیزوشکایتونوولایتی کمیسیون به ددوی نومونه افشاکړی. دغه راز، احتمالی شکایت کوونکودفراه په ولایت کې

وویل چې دوی غوښتل ترڅو دځوتنو نوماندانو دنوماندۍ په باب چې په تیرکي په ډله ییزو وژنوتورن دی،اعتراض وکړي خونشی کولای چې په پوره مصونیت اومحرمیت سره دارنګه اعتراض وړاندی کړي.

سمنګان په ولایت کي احتمالی شکایت کوونکوچې څونوماندان پکي شامل وو، کتونکوته وویل چې هغوی غوښتل دیوځواکمن لوړپوړی چارواکي په خلاف شکایتونه وړاندی کړي، خو هغوی په دی کارکي پښه نیولی شو، ځکه هغه نوماند دوسله والوکسانوله خوابدرګه کېږی.

دټاکنیزوسرغړونوپه پایله کي بی واکه کول(رد صلاحیت)

دوه سوه اوشپږویشت تنه نوماندان ددوی په سندونوکي دنیمګړتیاووله امله په ځانګړی توګه دنیمګړوملاتړېزو نوملړونو له امله دنوماندانودلمړنی نوملړڅخه لیری کړای شوو. دغی نوماندانو ۲۹۶ شکایتونه دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ته وړاندی کړل . په سندونوکي دنیمګړتیاوودلیری کولو په مقصد دی نوماندانوته دچانس ورکولوڅخه وروسته ، دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون دټاکنوله خپلواک کمیسیون څخه غوښتنه وکړه ترڅوددوی د۱۹۵ تنو نومونه دنوماندانوپه لمړنی نوملړکي ورزیات کړي. اوه تنه نوماندان دخپلورسمي څوکۍوڅخه داستعفا دنه کولو له امله او یو تن نوماند په جعلی هویت سره دنوم لیکنی له امله بی واکه کړای شوو.

دنوماندانودواک څېړل

دواک دڅېړلوبهیر

داعتراض دبهیر سره په یووخت کې، دنوماندانو واک دناقانونه وسله والوډلوسره ددوی داړیکوله مخې دنوماندانودواک دڅېړلودکمیسیون له خوا وڅېړل شوچې دټاکنوخپلواک کمیسیون یې مشری کوله او دافغانستان امنیتی ارګانونویعنی دکورنیوچاروزارت، دملی دفاع وزارت اودملی امنیت عمومی ریاست یې غړیتوب درلود. دواک دڅېړلوکمیسیون دناقانونه وسله والوډلوسره دنوماندانو داړیکوپه باب تورونه وڅېړل اودټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ته یې دهغی نوماندانونوملړ وروليږه کوم چې دټاکنودقانون د ۱۲(۷) مادی په بنایې نه شوکولای چې ځانونه ټاکنوته ونوماندکړي. دټاکنودقانون ۱۲(۷) ماده داسی بیانوی:«هغه کسان چې دپوځی اونیمه پوځی تشکيلاتو(ناقانونه وسله والی ډلی) مشری په غاړه ولري اویایې غړی وی، نشی کولای چې دنوماندیپه توګه په ټاکنوکي برخه واخلي». هغه نوماندان چې دوسله والوډلوسره د اړیکوپه درلودو وپيژندل شوو، دنوماندانوله نوملړڅخه وایستل شوو.

فیفا دهغه سازمان په توګه چې په افغانستان کې دډیموکراسی څخه د ملاترژمنتیالري، په ټاکنیزومقامونوکي دټوپک سالارانوله حضورڅخه دمدنی ټولنې په اندېښنوکي ځان شریک بولی اودنوماندانودواک دڅېړنی دیوځواکمن اوبی پری بهیرڅخه خوښی څرګندوي. دداسی حال سره، د۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال په ټاکنوکي دناقانونه وسله والوډلوسره داړیکوپه باب دنوماندانودواک څېړل په نامنظمه اوغیرشفاف ډول ترسره شوواوپه پایله کې ددی بهیراغېزمنتوب اواعتبارته زیان واوښت اودنوماندانوسیاسی حقوق ترګواښ لاندی راغلل.

په ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې دنوماندانودواک په څېړلوکي ناکامی

دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون په وینا، په ټول هیوادکي دناقانونه وسله والوډلوسره دنوماندانوداړیکوپه باب څه کم 44 فردی شکایتونه داعتراض په پړاوکي دی کمیسیون ته راورسیدل. دټولو44 فردی شکایتونوڅخه،42شکایتونه دواک دڅېړلودکمیسیون له نظره داعتبار وړنه وو او دوه نوماندان چې مخکې یې نومونه د دواک دڅېړلودکمیسیون په نوملړکي شتون درلود، بی واکه (ردصلاحیت) شوو

په پیل کې، ۸۳ تنه نوماندان دواک دڅېړلودکمیسیون له خوادڅېړنی لاندی راغلل اودناقانونه وسله والوډلودغړوپه نوملړکي شامل شوو. دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون تصمیم ونیوچې دغی نوماندانوته پنځه ورځی موکه ورکړی ترڅودخپلی نوماندی څخه دفاع وکړي او امنیتی ارګانونوسره خپله بی ګناهی ثابته کړي.

کله چې ټولونوماندانودغه شان کارپه بریالیتوب سره ترسره کړ، دواک دڅېړلوکمیسیون «دموقف ددغی بدلون څخه حیرانتیااوناخوښي څرګنده کړه».[14] دملګروملتونودسرمنشی استازي په دی احساس کې شریک وو اودجون په۲۳(دسرطان۲) نیټه یې داسی وویل:« دواک دڅېړلوکمیټی کولای شوچې ترڅو غوره کارترسره کړي اوپه دی پړاوکي مورمایوسه یو».[15]

په دی اړه دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون دڅرګندونوله مخې، « دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ټینګاروکړچې دواک دڅېړلوکمیسیون باید خپله قانونی دنده ترسره کړي اوتصمیمونه دی ونیسي. وروسته دټولټاکنوخپلواک کمیسیون

[14] اعلامیه مطبوعاتی کمیسیون شکایات انتخاباتی مورخ ۱ جولای ۲۰۱۰ (۱۰ سرطان ۱۳۸۹)، .http://www.ecc.org.af/en/images/stories/pdf/media%20release.pdf

[15] اظهارات نماینده خاص درباره روند بررسی صلاحیت کاندیدان انتخابات، ۲۳ جون ۲۰۱۰ (۲ سرطان ۱۳۸۹)، .http://unama.unmissions.org/Default.aspx?tabid=1762&ctl=Details&mid=1920&ItemID=9347

دواک دځېړنی له کمیسیون سره لازیاتی غونډی ترسره کړې چې وروسته له هغی یوبل نوملړچې ۱۳ نومونه پکې وو، جوړشو.[16]

دجون دمیاشتی په ۳۰(دسرطان۹) نیټه دچهارشنبی دورځی په ماسپښین، فیفا له هغی نوماندانوڅخه تلیفونی اړیکې ترلاسه کړی چې دعوه یې درلوده چې دټولټاکنوخپلواک کمیسیون هغوی ته خبر ورکړی چې هغوی دناقانونه وسله والوډلوسره په اړیکودتورنوکسانوپه نوی نوملړکې شامل دي اوهغوی ته ۴۸ ساعته وخت ورکول شوی ترڅو دامنیتی ارګانونوسره خپله بی ګناهی په ثبوت ورسوي.

دټاکنودچارودکارکوونکوپه فوری غونډه کې چې دفیفا نه یوه ورځ وروسته جوړه شوه ، قاضی یوهان کریګلر (Judge Johann Kriegler)دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون څخه داسی یادونه وکړه چې دی کمیسیون دناقانونه وسله والوډلوسره په اړیکودتورنوکسانو دریم نوملړ دواک دځېړنی د کمیسیون له خواترلاسه کړی دی چې په هغی کې ۱۶ یا ۲۶ نوی نومونه شامل دي چې په مخکېنیودوه[17] نوملړونوکې یې شتون نه درلود اوهم داچې دغه نوملړدیولیک سره ترلاسه شوی چې پکې راغلی دي چې دغی نوماندانوته دی مخکې له دی چې دنوماندانو دنوملړڅخه ددوی نومونه لیری شي دخپله ځانه ددفاع فرصت ورنه کړای شي.

دقانون دپړاوونودطی کولوپه مقصد، دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ټینګاروکړچې باید تورنونوماندانوته دی اجازه ورکړل شي ترڅوخپله بی ګناهی ثابته کړي. ۴۸ ساعته ضرب الاجل وروسته له هغی وټاکل شوچې دټولټاکنوخپلواک کمیسیون ټینګاروکړچې بی له دی چې دټاکنوزمانی جدول ته زیان ورسېږی نوماندانوته دا ترټولو زیاته موکه ده چې ورکول کېږي.

دټاکنودچارواکودغونډی دپای ته رسیدوڅخه وروسته، فیفا دټولټاکنودخپلواک کمیسیون له رییس فضل احمدمعنوی سره تلیفونی اړیکه ونیوله. ښاغلی معنوی وویل چې دواک دځېړنی کمیسیون مخکې دټولو ۳۲ نوماندانوپه هکله تصمیم نیولی دی. یونوماند برائت حاصل کړاو ۳۱ تنه نوماندان دبلی ورځی دکارپه بهیرکې دنوماندانوله نوملړڅخه وایستل شوو.

دهغی ورځی په مازدیګردټاکنیزوشکایتونوکمیسیون دنوماندانودواک دځیړنی په بهیرکې ددی کمیسیون درول اووندی لرلو په باب توضیحات ورکړل. کمیسیون څرګنده کړه چې: « په خواشینی سره بایدووایوچې دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون دواک دځېړنی کمیسیون لخوا دجوړشوی نوملړپه ردولوکې هیڅ ډول واک نلري، که څه هم دغه نوملړله ګمانونوڅخه ډک ښکاری، خودغی کمیسیون دهرهغه کس دنوم دایستلوڅخه چې له ځانه ددفاع موکه نلری، ډډه کړی ده اویالږترلږه ډډه کوي ».دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون به «په ښکاره توګه خوشحاله شي»، که دټولټاکنوخپلواک کمیسیون توافق وکړي چې دغی ۳۲ تنوتورنونوماندانوته دځان څخه ددفاع لپاره لازیات وخت ورکړل شي.

دری ورځی وروسته، دغی دواړوټاکنیزوسازمانونوته یوی نړدی منبعی فیفاته وویل چې دواک دځېړنی دکمیسیون په دریم نوملړکې ۳۲ نوماندانوته ۳ ورځی نوروخت ورکړشوترڅودخپلی بی ګناهۍ شواهدوړاندی کړي.

[16] در اعلامیه مطبوعاتی مورخ ۱ جولای (۱۰ سرطان) (http://www.ecc.org.af/en/images/stories/pdf/media%20release.pdf)، کمیسیون شکایات انتخاباتی اظهار داشت که فهرست دوم شامل ۱۳ نام می شده است، اما در اعلامیه مطبوعاتی مورخ ۱۹ جون (۲۹ جوزا) (http://www.ecc.org.af/en/images/stories/pdf/media%20release%20190610.pdf)، این کمیسیون گفت که فهرست دوم تنها دربرگیرنده ۸ نام بوده است. فیفا قادر نشده است تا در این مورد تصریحات به دست اورد.

[17] رقم ۱۶ در جلسه استفاده شد؛ اعلامیه کمیسیون شکایات انتخاباتی مورخ ۱ جولای (۱۰ سرطان) رقم ۲۶ را ارایه می دهد.

دجولای په ۷(دسرطان ۱۶) نېټه، دټاکنيزوشکايتونوکميسيون داعلاميي په صادرولوسره څرګنده کړه چې د۳۱نوماندانودنومونو نوملړ دټولټاکنوخپلواک کميسيون ته ورکړل شوی دی اودنوماندانوله وروستی نوملړڅخه ددغوکسانودنومونودايستلودستورصادرشوی دی.

بی واکه شويو (ردصلاحيت) نوماندانوسره مرکې

. دجولای(سرطان/اسد) دمياشتې په لمړۍ اونی کې، دفيفاکتونکو دواک دځېړنی دکميسيون په نوملړکې دشاملو۲۴نوماندانوسره ددوی دليدلوراواودنوماندانودواک دځېړنی له بهيرڅخه ددوی دتجربوپه هکله مرکې وکړې. هغه انځورچې له دی مرکوڅخه ښکاره شو، دکمزوری همغږۍ سره ديوبهير ښکارندوی دی چې له قانون څخه يې دلانجه منی کارونی لپاره لاره پرانيستې وه.

په دريم نوملړکې شامل نوماندان په سمه اوسيستماتيکه توګه نه وو خبرشوی اوددوی ددفاعيودوړاندی کولولپاره دوی ته دامنيتی ارګانونوله لاری ډېول ډېول ضرب الاجلونه ورکړل شوی وو. په نوملړکې شاملويوشميرنوماندانوته ۵ ورځی وخت ورکول شوی وو،چې داهغومره وخت دی چې دواک دځېړنی دکميسيون په مخکېنيونوملړونوکې شاملونوماندانوته ورکړل شوی وو په داسی حال کې چې نورونوماندانوته ۴۸ يا ۷۲ ساعته وخت ورکړل شوی وو.

ددايکندی څخه يونوماندفيفاته وويل چې هغه دضرب الاجل څخه يوازې ۴ ساعته دمخه خبرکړای شوی ووچې دخپلی نوماندۍ څخه په کابل کې دفاع وکړي. څونورنوماندان اصلاله ضرب الاجل څخه خبرنه وو اوياهم دټاکنوخپلواک کميسيون له دوی سره په اړيکه کې شوی نه وو. له سرپل څخه يوبی واکه شوی نوماند هغه وخت په دريم نوملړکې دخپل نوم له شامليدو څخه خبرشوکله يې چې دغه نوملړپه اينترنيت کې ليدلی وو. امنيتی ارګانونوته دبيلابيلو نوماندانولاسرسی په بيلابيلو وختونوکې وشو، خو ډېری نوماندانوته يې د ۴۸ساعتوڅخه زيات وخت ونيو.

نوماندانوشکايت وکړچې په دوی باندی دلګول شويو تورونو څخه دوی خبرنه شواودګناهونوڅخه ددوی دبريالی دفاع دپول اوشرطونوپه هکله دوی ته رڼايي وا نه اچول شوه. له دوی څخه يوشميريې فيفاته وويل چې هغوی دوسله والوډلوسره هيڅ رازاړيکې نلری خودخپلوبی ګناهيودثبوت دلاروچارودعملی ډېول څخه خبرندی. نور نوماندان چې څرګنده وه چې دتيروجګړه مارانوڅخه وو، داسی وويل چې هغوی دبی وسلوکولو، ملکې کولو اودبيا يوځای کولودپروګرام (ډی.ډی.ار) او دناقانونه وسله والوډلودمنحل کولوپروګرام(ډاياګ) سره دپوره همکاريوباورليکونه په لاس کې لري، خودواک دځېړنی کميسيون دغه باورليکونه ونه منل.

دواک دځېړنی کميسيون هيڅ وخت هم فيفاته دناقانونه وسله والو ډلوسره دکسانو دپيژندنی دمعيارونواودنوماندانود دفاعيوپه کتنه کې دکاريدنی وړموازينوپه هکله توضيحات ورنکړل.

دټاکنيزوسياليو دوره

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال ټاکنيزی سيالی

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال ټاکنيزی سيالی د۲۰۰۵ (۱۳۸۴/۱۳۸۳) کال دسياليوپه پرتله فعالی اوله خطرونوڅخه ډکې وی. دجون دمياشتی له23(دسرطان 2) نيټی څخه دسپتمبردمياشتی تر16(دسنبلی25)نيټی پوری، دافغانستان دټولوقشرونو نارينه، ښځی، ځوانان، سپين ږيری، ښاريان، کليوال اودټولوسياسی اوعقيدوی تړاوونوپوری اړوندخلک دولسي جرگي د249 څوکيودتر لاسه کولولپاره په ټاکنيزوسياليوکي سره بوخت شوو..

دښځينه اوځوانونوماندانوشمير د۲۰۰۵ (۱۳۸۴/۱۳۸۳)کال په پرتله زياتوالی موندلی وو اودېرې ټاکنيزی سيالی، درای ورکوونکوسره داړيکودټينگولودارزښت ددرک اوپيژندنی اودخلکودعلاقی د دجلبولوپه مقصد ترسره شوی. رسنی دېخوا په پرتله فعالی اوگړندی وی اوټاکنيزی سيالی اوټاکنيزبهيرېې په پووخت کې په لازيات اهليت اوتخصص سره ترپوښښ لاندی راوسته. دغه تحولات دمخکېنيوټاکنوپه پرتله دريښتونواومثبتوبدلونونوڅرگندوی دی.

دخواشينی ځای دی چې ، دټاکنوپه اړه تاوتريخوالی اوډاراچونی په پراخ ډول دټاکنيزو سياليوپه پړاوسيوری وغوړاوه ياغيانوپه مستقيمه توگه دټاکنوپه بهيرپوری اړوندملکې کسان په نښه کړل اوپه هغه ولايتونوکي يې خپل بريدونه گړندی کړل چې مخکې له دی نه په امن کې کوو. نوماندان اوکمپاين کوونکي وگواښل شوو، وځورول شوو، وتښتول شوو، تربريدلاندی راغلل اووژل شوو. ياغی ډلوپه زرگونوشبنامی په ټول هيوادکې په کليواوښارونوکي خپری کړې اوطالبانو عامی اعلاميې نشرکړې چې په هغوکي دټاکنوپه بهيرپوری داړونده ملکي کسانوپه خلاف دتاوتريخوالی په باب گواښونه شوی وو اودټاکنو په ورځ د بريدونودترسره کولوپه هکله ددی ډلی نيتونه پکې څرگندشوی وو.

دواک دلالانو چې دپارلمان دڅوکېودلاسته راوړلوپه هڅه کې وو اوغوښتل يې چې خپل پلويان ولسي جرگي ته ولېږی، هم دداروني اوتاوتريخوالی څخه کاراخيست. ددوی ډېرې دناقانونه وسله والوډلوسره اړيکي لرلی اودخپلوسيالونوماندانودټاکنيزی سيالی دمخنيوی په مقصد اودټولنی دقشرونوپه خاصه توگه دکليوالوسيموخلک يې دی ته مجبورول چې ددوی پلويانوته رايې ورکړی،ددی مقصدلپاره يې له وسله والوکسانوڅخه کاراخيست. دنوماندانودواک دڅېړنی دمخکېنی بهيرناکامی دغودواک دلالانوته دانښه وځلوله چې کولای شی دمحکمی څخه په مصئونيت کې خپلو دغوکړنوته دوام ورکړي.

امنيتی ځواکونه دنوماندانودامنيتی اړتياوودمعلومولولپاره دعينی ميکانيزمونوپه رامنځته کولوکې پاتی راغلل اوپه ځينوموارودوکي دغی ځواکونو دهغونوماندانواوکمپاين کوونکوله ملاتړڅخه چې دخطرلاندی وو ډډه وکړه. داسی مړينی اوتلفات رامنځته شووچې مخنيوی يې کېدای شو. ډېرې هغه کسان چې په ټاکنوکې دگډون له امله ووژل شوو، په اونيو اونيو وړاندی دمخ په زياتيدونکو گواښونوسره مخ شوی وو.

ټاکنيزوسرغړونوته دټاکنيزوارگانونوځواب هم په غوڅه توگه نه وو. په ټول هېوادکې، دفيفاکتونکورپوټونه ورکړل چې دولتی لوړپوړی چارواکي په ناقانونه توگه ديوشميرځانگړو نوماندانوڅخه ملاتړکوي، نوماندان په ټاکنيزوسياليوکي له عامه زيرموڅخه کټه اخلی اودامنيتی ځواکونومنسوبين له ځانگړو نوماندانوڅخه ملاتړکوي. په ډېرې موردونوکې، دټاکنيزوشکايتونوپه ولايتی کميسيونونوکي دغه سرغړونی په عينی توگه څرگندی وی. کتونکوددی ډول څخه په سلگونوريپوټونه وړاندی کړل، خو دټاکنيزوشکايتونوولايتی کميسيونونو اودټاکنيزوشکايتونومرکزی کميسيون يوازی لږشميرکمزوری نوماندان مجازات کړل اوتصميم يې ونيو چې ډېرې جدی شکايتونه تعقيب نکړي.

ځـــارنـــه

دتېرودرى ټولټاکنوپه پرتله په دى ټاکنوکې دنړيوالى ټولنى برخى اخيستنى دپام وړکمښت موندلى وو. دملگروملتونوسازمان، داروپااتحاديي اوداروپادامنيت اوهمکارى سازمان تصميم ونيو چې نړيوال کتونکي ونه گمارى اودڅارنى مسووليت دافغانستان مدنى ټولنى اودگوتوپه شمير په ټاکنودڅارنى اودبشرى حقونومدافع يوشميرنړيوالوډلوته پرېږدي. په لوړه اونړيواله کچه دافغانستان دټاکنوپه اړه په ويناووکې نړيوالومعيارونواودقانون حاکميت ته اشاره کول په ناڅيزه توگه وو.

فيفا په افغانستان کې پرټاکنودڅارنى دترټولو لوى سازمان په توگه په ټول هيوادکې په ټاکنيزوسياليو د۶۰ولايتى کتونکوله خواپه ټول وخت کې څارنه وکړه اودهيواد ۳۴ ولايتونه يې ترپوښښ لاندى راوستل. دغوکتونکودامنيتى حالاتواودټاکنيزوسرغړونوپه باب په هره اونى کې رپوټونه وړاندى کول اودغه معلومات يې دټاکنيزوشکايتونودولايتى دفترونو اودټاکنودخپلواک کميسيون دولايتى دفترونوڅخه دليدنو اودنوماندانو، کمپاين کوونکواوراى ورکوونکوسره دمرکو اوپرخلاصومنبعودڅارنى له لارى لاس ته راوړل.هغوى دټاکنيزوسرغړونو، دنوماندانو،کمپاين کوونکواوددولت کارکوونکوله خوادعامه زيرموڅخه دناوړه گټه اخيستنى، دامنيت دحالت اوپه ټاکنوپورى داړوندوکسانوپه خلاف دگواښونوپه هکله رپوټونه ورکول.

نااامنى نه يواځى دنوماندانووړتياوى تراغيزى لاندى راوستى اوهغوى ونه شوکولاى چې په ښکاره توگه اوله ترور څخه دوېرى پرته سيالى وکړي، بلکې نااامنى په زياتو نااامنوولايتونوکې دمعلوماتوپه راټولونه کې دفيفاپه کتونکواغېزه وکړه. که څه هم دفيفاولايتى همغږى کوونکي دټاکنيزوسياليوپه بهيرکې په ټولوولايتونوکې حاضروو، خوهغه فاصله چې دوى دولايتونو نه دولايتونوښاوخواته پرى تللاى شول، دولايت له حيثه په ټاکنودفيفادڅارنى دپراوپه بهيرکې ډول ډول وه.

دټاکنيزوسياليوپربهيردفيفا ترټولوپراخه څارنه دټاکنيزوسياليودمنځنيو اونيوپه بهيرکې دجولاى دمياشتى د ۱۵(دسرطان۲۴)نيټى څخه داگست دمياشتى تر۲۵(دسنبلى۳) نيټى پورى ترسره شوه. دجولاى دمياشتى په۱۵(دسرطان۲۴)، ټاکنيزى سيالى په ټولوولايتونوکې دهغى ولايتونوپه شمول چې دنااامنيوله کبله پکې دغه سيالى دريدلى وي، روانى وي. دهمدى کبله، فيفا تصميم ونيوترڅودټاکنيزوسياليو رپوټ ورکونه په دوه برخو(-دټاکنيزوسياليوپيل –اوددغوسياليومنځ)باندى وويشى.

مثبت بدلونونه(تحولات)

که څه هم ټاکنيزى سيالى له ننگونو اوناسمو کړنوڅخه ډکې وى، خوسره له دى هم دغه ټاکنى په عمومى ټاکنواودافغانستان په ملى سياست کې د يولړجوړونکو پرمختگونوښکارندوى دي.

کـه څـه هـم دنوماندانونوملړدزياتونواقصوسره مل وو، خوبيـاهم يوټـول شموله نـوملړوو. پـه دى نـوملړکې دولسـي جرگـــي دڅوکيودترلاســه کولولپـــاره دټـــولنى ټـــول قشـــرونه نارينـــه اوښـــځې چـــې دبيلابيلوعقيـــدو، قومونـــو، سيمواوټولنوڅخه يې استازيتوب کاوه، شامل شوى وو.

دغه راز، دټاکنيزوسياليو تاکتيکونه بيلابيل ووبـه اوزيـاتو نومانـدانودراى ورکوونکوپـه منځ کې دنفوذکولوپـه موخـه دنويولاروچاروڅخه کاراخيست. داچاره دځوانونوماندانوپـه اړه سمون لـرى.دځوانونوماندانوشميردپنځوکالومخکې

ټاکنوپه پرتله زيات وو اوهغوی دنويو لاروچاروځخه په ګټې اخيستنی سره لکه دموبايل دتکنالوژی ،رضاکاره محصلينو اودسيمه ييزوخلکودلاری درای ورکوونکوسره اړيکي ټينګی کړي.

ملی رسنئ دا وار په مسلکي اوفعاله بڼه دعمل ډګرته راوتلی وی،دا چاره دټاکنودپراوونوپه اړه درای ورکوونکودپوهوونی سبب شوه اودعمومی مناظروجوړولوته اوپه هيوادنی مسايلو کي د وړ درېز نيولوته يي نوماندان وهڅول.

دټولټاکنوخپلواک کميسيون هم دټاکنيزوسياليوپه پړاوکي له ځانه مثبت بدلونونه وښودل. ددی کميسيون مرکزی کارکوونکودپخواپه پرتله ښې زده کړی ليدلی وی. ددی کميسيون غړودمدنی ټولنی له سازمانونوسره لازياتی اړيکي ټينګی کړی. دغه راز دټولټاکنودخپلواک کميسيون دمرکزی دفتراوولايتی دفترونوترمنځ اړيکي د تيرو کلونوپه پرتله ښه شوی وی.

دټاکنيزوسياليو دپيل پړاو

دافغانستان د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دولسي جرګي دټاکنودسياليو دوره دجون دمياشتی په ۲۳(دسرطان۲)نيټه په رسمي ډول شروع شوه، خو زياتره ټاکنيزی سيالی وروسته پيل شوی. دفيفا اوږدمهاله کتونکوپه مستقيمه توګه دهيواد دټولوولايتونوپه مرکزونوکي اوپه نامستقيمه توګه په ولسواليوکي درضاکاره کتونکوله لاری دټاکنيزو سياليو دپيل کتنه وکړه.

دټاکنيزوسياليودپيل پرمهال امنيتی چاپيريال

هغه ناامنی چي دټاکنودبهيرپه تيرو پړاوونوکي يي په اړه رپوټونه ورکړل شوی ووددټاکنيزوسياليوپه لمړنيو اونيو کي دهيوادپه سهيلی، سهيل ختيځو، لويديزو اوځينو شمالی سيموکي لاپسی سختی شوی اوناامنيوپکي زورواخيست. دياغيانوګواښونوپه دی سيموکي دټاکنيزوسياليو بهير وځنداوه، مختل يي کړ اوويي دراوه.اودټاکنوپه بهيرپوری اړوندکسان په مستقيمه توګه په پراخ اوسيستماتيک ډول د تاوتريخوالی اوډارونی ښه وګرځيدل.

دياغيانو له بريدونوڅخه ويری زيات نوماندان دی ته اړکړل ترڅودخپلوټاکنيزوسياليولاروچاروته بدلون ورکړي اودغړاوغوړپرته دغه سيالی پرمخ بوزی ترڅودلويي نښې په توګه دښکاره کيدودخطرمخه ونيسی. په کونړکي هغه نوماندان چي دفيفا کتونکوورسره مرکي وکړی، وويل چي طالبانوداسی ګواښ کړی که چيری هرنوماندديخپلی ولسوالی څخه دټاکنيزی سيالی لپاره بهرته ووزي، نو وبه وژل شي. په پکتيا اوکندهارکي کتونکورپوټ ورکړچي امنيتی حالات دومره خراب اوپيچلی ووچي نوماندانواصلا دی ته زړه نه ښه کاوه چي په ښکاره توګه په دی ولايتونوکي دغه ټاکنيزه سيالی پرمخ بوزي. په فراه کي، نوماندانوتصميم ونيو چي دعاموخلکوپه منځ کي دټاکنيزو سياليوپرځای له قبيلوی مشرانوسره غونډي ترسره کړي.

په ميدان وردګو او ارزګان کي هم د ورته حالاتوخبرورکړشوچي په هغه کي ټاکنيزه مبارزه درای ورکوونکوسره داړيکوله لاری شروع شوه اوقومی مشرانواوولايتی چارواکوښځينه نوماندانوته وويل چي په ښکاره توګه دټاکنيزی سيالی څخه ډډه وکړي. يوه ښځينه نوماندہ کله چي دطالبانوله خواپه مرګ وګواښل شوه، له غورڅخه کابل ته راکډه شوه اودکندزپه امام صاحب کي دوه کمپاين کوونکي دجګړه مارانوله خوا ونيول شوو اوتروهلوټکولولاندی راغلل.

په لوګرکي، دجولای(سرطان/اسد)دمياشتی په بهيرکي ټاکنيزی سيالی د۶ تنو دمرګ سبب شوی. دفيفا کتونکوپه لوګرکي رپوټ ورکړچي دبرکي برک په ولسوالی کي يودکانداروروسته له هغی چي يوټاکنيزپوستريي ننداری ته وړاندی کړی وو دطالبانوله خوا په خپل دکان کي ووژل شو. له دی وژنی څخه وروسته، سيمه ييزوطالبانوشبنامی خپری کړی چي په هغوکي سيمه ييزوخلکوته دټاکنيزوپوسترونودليری کولو اوياهم دوکاندارته دورته برخليک سره

دهغوی دمخامخ کېدلو ګواښونه شوی وو. دکتونکوپه وینا، خلکوډیرژردغه غوښتنی رعایت کړی. هغه دوه ورونه چې دشپی له خوا په یوه کورنی بریدکې ووژل شوو، دهغی ۴ نوروملکې کسانوله ډلی څخه ووچې طالبانوهغه په ټاکنیزوسیالیوکې دبرخی اخیستنی له امله وژلی وو اوطالبانوپه لوګرکې دیوه نوماند ورور وتښتاوه.

شبنامی، له ګواښونوډکې تلیفونی اړیکې اودنوماندانو، کمپاین کوونکو،رای ورکوونکو اوعاموخلکوپه خلاف فردی ګواښونه هغه څه ووچې دټاکنیزوسیالیودپړاو د دری لمړیو اونیو په بهیرکې دهیوادپه ۱۶ ولایتونوکې یې دفیفا دکتونکوله خوا خبر ورکړشو.

4 جدول: دنوماندانو،کمپاین کوونکو،رای ورکوونکواوعاموخلکوپه خلاف ګواښونه چې د۲۰۱۰کال دجون د۲۳(۱۳۸۹ دسرطان۲) او د۲۰۱۰ دجولای د۱۵(۱۳۸۹ دسرطان۲۴) ترمنځ موده کې دفیفا دکتونکو(څارونکو)له خوارپوټ شوی دی

شمېره	ولایت	دګواښ ډول	سیمه/ولسوالی	موخې	پیغام	دمسوولیت مدعی اویا معلوم مرتکب
۱	بدخشان	له ګواښونوډکي تیلفوني اړیکي	ناڅرګنده	ځانګړی نوماند (ښځه)	له ټاکنیزی سیالی لاس واخلی، دټاوتریخوالی ګواښ	هیڅ
۲	بادغیس	شب نامی	بالا مرغاب، ګنج	نوماندان	دټاکنوپه بهیرکې ګډون مکوئ دټاوتریخوالی ګواښ	طالبان
۳	بغلان	له ګواښونوډکي تیلفوني اړیکي	ناڅرګند	ځانګړی نوماند (ښځه)	له ټاکنیزی سیالی لاس واخلی	دسیمی خلک
۴	بلخ	شب نامی	ناڅرګند	عام خلک	دټاکنوپه بهیرکې ګډون مکوئ	هیڅ
۵	فراه	شب نامی	پشت رود	قومی مشر	له دولت سره همکاری مکوئ	طالبان
۶	غزنی	شب نامی	ناهور، جاغوری، قره باغ، ملتان	نوماندان، دټاکنیزوسیالیو کارکوونکي، دټاکنیزوسیالیوملاتړی	دټاکنوپه بهیرکې ګډون مکوئ دټاوتریخوالی ګواښ	طالبان
۷	غور	ناڅرګند	ناڅرګند	ځانګړی نوماند (ښځه)	موږبه ټاووژنو	طالبان
۸	غور	له ګواښونوډکي تیلفوني اړیکي	ناڅرګند	ځانګړی نوماند (ښځه)	په ټاوتریخوالی ګواښل	هیڅ
۹	غور	شب نامی	ناڅرګند	ځانګړی نوماند (ښځه)	ددی نوماند پوسترونه بایدڅیری شي	هیڅ
۱۰		له ګواښونوډکي		دوه نوماندان	له ټاکنیزی سیالی لاس واخلی	هیڅ

	غزنی	تیلفونی اړیکي	ناڅرګند	(ښځی)		
۱۱	هرات	ناڅرګند	ناڅرګند	ځانګړی نوماند (ښځه)	له ټاکنیزی سیالۍ لاس واخلی	هیڅ
۱۲	کابل	شب نامی	سروبی	عام خلک	دټاکنو په بهیرکي ګډون مکوئ دتاوتریخوالی ګواښ	طالبان
۱۳	خوست	شبنامی	لکن، شیر علی، باک	نوماندان اودټاکنوکارکوونکي	دټاکنو په بهیرکي ګډون مکوئ دتاوتریخوالی ګواښ	طالبان، حزب اسلامی
۱۴	خوست	له ګواښونو ډکي تیلفونی اړیکي	ناڅرګند	کاندیدان زن	تهدید به خشونت	طالبان
۱۵	کندز	ناڅرګند	ناڅرګند	ځانګړی نوماند (ښځه)	له ټاکنیزی سیالۍ لاس واخلی ، دتاوتریخوالی ګواښ	طالبان
۱۶	لوګر	شبنامی	برکي برک، چرخ، خروار	موټرلرونکي	ټاکنیزپوسترونه په خپلوموټرونومه لګوئ	طالبان
۱۷	لوګر	شبنامی	برکي برک	عام خلک	که ټاکنیزپوسترونه نندارې ته وړاندی کړئ تاسووژنو	طالبان
۱۸	ننګرهار	شبنامی	چوک تلاشی، دجلال ابادښار، وامه	نارینه، عام خلک، نوماندان	خپلی ږیری مه خریي، دټاکنو په بهیرکي ګډون مکوئ ، دتاوتریخوالی ګواښ	طالبان
۱۹	ننګرهار	کورپه کورفردی ګواښ	ډرونټه	عام خلک	که درای ورکوونکودنوملیکنی کارت مرواخیست لاسونه موغوڅوو	طالبان
۲۰	پکتیکا	شبنامی	سدوزی	عام خلک	دټاکنو په بهیرکي ګډون مکوئ	طالبان
۲۱	پروان	شبنامی	دولایت دتجارت اطاق ته څېرمه	عام خلک	دټاکنیزی سیالی په خلاف ګواښ اویادیونوماند په ګټه رای ورکونه	هیڅ
۲۲				ځانګړی	له ټاکنیزی سیالۍ	

	پروان	شبنامی	صیادان	نوماند (ښځه)	لاس واخلی	هیڅ
۲۳	ارزګان	شبنامی	ګولی، لبلان، لندیانی	عام خلک،ځانګړی نوماند (نارینه)	دټاکنوپه بهیرکي ګډون مکوئ ، له ټاکنیزی سیالی لاس واخلی	طالبان

که څه هم بایدټینګاروشی چي په ټول هیوادکي دنوماندانومطلق اکثریت خپلی ټاکنیزی سیالی په سوله ییزه توګه ترسره کړی، خودیوشمیرنوماندانو ترمنځ سیالۍ او دواک د دلالانوناقانونه کړنی،لازیات امنیتی خطرونه رامنځته کړل. ددغوپیښوپه هکله چي دټاکنیزی سیالی په دریولمړیواونیوکي فیفاته رپوټ شوی نورمعلومات په لاندی ډول دی:

- په تخارکي دوه نوماندانویوبل ته دوژلوګواښ وکړ. یوبل نوماندپه تخارکي ژمنه وکړه چي هغی رای ورکوونکوته چي په قرانکریم قسم وخوری چي دټاکنوپه ورځ به له ده ملاتړکوی، ټوپک وویشی.
- په بدخشان کي یوی ښځینه نوماندی دده دیوسیال له خوا ددی دترورولو د طرحی په باب خبرورکړ
- په غورکي، دیونوماند ملاتړودیوبل سیال نوماندد‌ټاکنیزی سیالی په مدیربریدوکړ اودسیمه ییز واک یو دلال چي ځان یي ولسي جرګي ته نوماندکړی وو، سیالو نوماندانوته ګواښونه وکړل.
- په فاریاب کي یوه ښځینه نومانده اودهغی کمپاین کوونکي دسیمه ییزواک ددلال له خوا وګواښل شوو. دغی نوماندی دفیفا استازی ته وویل چي دده ساتونکي دیوبل سیال نوماندد‌ساتونکوسره په ډېره تاوتریخجنه توګه ونښتل اودی ته اړ شوو ترڅوددغی ولسوالی څخه چي نوموړی ښځی پکي کمپاین کاوه، وتښتی.

نوماندانودټاکنیزی سیالی په پیل کي ناامنیو ته دیوی اندیښنی په توګه په ۱۴ ولایتونوکي اشاره وکړه ـــ بادغیس، بلخ، فراه، غور، هلمند، قندهار، کندز، لوګر، ننګرهار، نیمروز، پکتیکا، پروان، ارزګان او زابل.

نوماندانود غور، ننګرهار، ارزګان او زابل په ولایتونوکي دملی امنیتی ځواکونودملی خدمتونوڅخه خفګان اوناهیلی څرګنده کړه. نوماندانوپه دی ولایتونوکي کتونکوته شکایت وکړچي دسیمی پولیسوددوی دامنیت په نیولوکي ددوی غوښتنوته ځواب ندی ورکړی اویاپي یواځی دسیمی دامنیتی چارواکوملاتړونوماندانوته امنیتی خدمتونه وړاندی کړی دی. دمثال په ډول په ننګرهارکي، یوځواکمن اودپراخوسیاسی اړیکولرونکي نوماند دپولیسوددوه موټرو اودپولیسودمامورینوڅخه ګټه اخیستله، حال داچي پولیسونورونوماندانوته ملاتړیزخدمتونه نه وړاندی کول.

دښځینه نوماندانودټاکنیزی سیالی دپیل ننګونی

دفیفاکتونکو، په ټاکنوکي دګډونکوونکوښځوددارونولپاره دمنظموا‌وپراخوکوششونو اودښځودفزیکي امنیت په خلاف دسختو خطرونوپه باب رپوټونه د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنیزوسیالیود پړاوپه پیل کي وړاندی کړل. دټولوهغو لسوځانګړوګواښونوڅخه چي دښځوپه خلاف دټاکنودمبارزاتودلمړیودری اونیوپه بهیرکي دفیفا دکتونکوله خواږپوټ شوی، نهه ګواښونه یي د هغوښځوپه خلاف شوی چي دټاکنوپه پړاوکي دخیلی وې. په ټاکنیزوسیالیوکي دخیلوښځوله ګواښونوډکي تلیفونی اړیکي ترلاسه کړی، دژبنیوګواښونولاندی راغلی اوهغوی ته په شبناموکي داسی ګواښونه شوی ووچي یاخودی دټاکنیزوسیالیونه لاس واخلی اوکه نه نوترور‌به شي.

دغه ګوابنونه دڅوسرچېنوڅخه سراخلي، طالبانوياخوددی ګوابنونوکولو يو پر درييمه برخه چې دټاکنيزوسياليوپه لمړيودريوو اونيوکې دښځوپه خلاف شوی په غاړه واخيستله اويا د داډول کارونوګمان پری کېده. ګوابنل شويوکسانواوکتونکو دګوابنونونورمواردونه دسيمه ييز واک ددلالانو، سيالونوماندانواودښځودګډون مخالفوخلکوپه غاړه واچول. دداراچونی نورچالونه اوتاکتيکونه عبارت وولہ :په ښکاره توګه په بادغيس اوهرات کې دناريته وو اوهلکانوله خوا دښځينه نوماندانو لورته دتيګوويشتل اوددداراچونی يوبل ډيرخراب اوشوم ډول په څوولايتونوکې دښځينه نوماندانودپوسترونوخرابول اوياڅيری کول وو.

نه يوازې خطرونو، په ټاکنيزه مبارزه کې دښځينه نوماندانوورتياوی محدودی کړی، بلکې په ټولنيزژوندکې ښځوته په توپيريزه سترګوکتل اوله کورونوڅخه بهرپه چاروکې دښځودګډون محدوديت په ټاکنيزوسياليوکې دښځينه نوماندانوپروړتياوواغيزه وکړه. هغی ښځوچې دخپلو نومانديدوپه لاره کې لمړنی خنډونه رفع کړی وو، لااوس يې هم دغوندولپاره دځايونود ريزرفولو، درای ورکوونکوسره دليدنوکتنو اوپه متوازنه توګه درسنيود راجلبولوپه چاروکې هڅی اوکوششونه کول.

دټاکنيزوسياليودپيل په پړاوکې ټاکنيزی سرغړونی

ددولت کارکوونکي دواليانواورييسانوپه ګډون دټاکنيزوسياليودپړاوپه دريولمړيواونيوکې د بادغيس، بلخ، دايکندی، هلمند، جوزجان، کابل، خوست، نورستان، پکتيا، پنجشير، تخار او ارزګان په ولايتونوکې دنوماندانولپاره دټاکنيزی سيالی په حال کې ليدل شوی دی. په ټوليزه توګه، په ټاکنيزوسياليوکې ددولت دچارواکولاسوهنه دعامه زيرمواومالونوڅخه دناوړه ګټې اخيستنی سره يوځای وه.

په بلخ کې ديوی ټاکنيزی سيالی په بهيرکې، دعامی روغتيا يوچارواکې دخپلی خوښی نوماندپلويانوته حشره وژونکی دوايې ووېشله. په جوزجان کې، دمعارف وزارت يوچاواکې اجازه ورکړه ترڅوله دفترڅخه يې دټاکنيزومحفلونودجوړيدودمکان په توګه کار واخيستل شی. يونوماندپه هرات کې دکرهنی دوزارت غلې دانی داخلی بی ځايه شويو کسانوته دهغوی درايودپيرودلوپه مقصد، ووېشلی. په نيمروزکې نوماندانوپه خپلوټاکنيزوسفرونوکې دولايت دمقام له موټروڅخه کارواخيست.

له مالونو، تعميرونواوعاموزيرموڅخه ناوړه ګټه اخيستنه په زياته پيمانه دهغونوماندانوپه منځ کې رواج وه چې پخوايې په لوړپوړو رسمی څوکېوکارکړی وو اويايې له دولتی مقاماتوسره دخپلوی اړيکې لرلی. په معموله توګه سرغړونی په ټاکنيزوسفرونوکې له دولتی موټرونوڅخه کاراخيستنه، ددولت دکارکوونکوګمارل اودټاکنيزوسياليوپه فعاليتونوکې له دولتی دفترونواوتوکوڅخه دګټې اخيستنی، څخه عبارت وي.

دقانونی ممنوعيتونوسره سره ټاکنيزی سيالی په مسجدونواومکتبونوکې ترسره شوی. کتونکورپوټونه ورکړل چې نوماندانودټاکنيزی سيالی اودخپلوپلويانودغونډوپه مقصد د بلخ، دايکندی، فارياب، غزنی، غور، کابل او کاپيسا په ولايتونوکې له مسجدونواومکتبونوڅخه ګټه واخيسته. په ټاکنيزوسياليوکې له عامو مکتبونوڅخه دګټې اخيستنی په موردونوکې ددی مکتبونوښوونکي اومديران يادنوماندانوخپلوان وو اويا هم خپله په ټاکنوکې نوماندان وو. په يوخاص اوجدی موردکې چې دفيفاکتونکودهغی په اړه په تخارکې رپوټ ورکړ، دمکتب يومديرله خپلوکارکوونکواوزده کوونکوڅخه غوښتنه وکړه ترڅوپه ټاکنوکې ده ته رايه ورکړي اودرای ورکونی کارتونه يې دقانونی عمرڅخه ښکته زده کوونکوته وويشل.

دوسله والوځواکونودمنسوبينولاسوهنه يوه بله ستونزه وه. په غورکې، امنيتی ځواکونودټاکنيزی سيالی په هغه محفلونو کې چې ديوه بدنامه دواک دلال له خوا جوړشوي وو، ګډون وکړ.کتونکوپه جوزجان، کابل، پکتيا، سمنګان او تخارکې رپوټونه ورکړل چې دامنيتی ځواکونومنسوبين له يونيفورم سره دټاکنيزوسياليوپه محفلونوکې

برخه اخلی اودسیمي دپولیسوقوماندانانوددی سیموله اوسیدونکو څخه وغوښتل چې له خاصونوماندانوڅخه ملاتړوکړي.

دټاکنیزوسیالیوپه منځني پړاوکې داراچونه اوتاوتریخوالی

دطالبانوویاندذبیح الله مجاهد د۲۰۱۰کال داګست په ۴(۱۳ اسد ۱۳۸۹) نیټه له رسنیوسره خبری وکړی.[18] څرنګه چې وړاندوینه کېدله، دټاکنوپه بهیرکې دشاملوملکې کسانوپه خلاف داروني اوتاوتریخوالی دټاکنیزی سیالی ددوبنیو(اوړي)په میاشتواودسپتمبردمیاشتی د۱۸(دسنبلی۲۷)نیټی دټاکنودترسره کېدلولپاره په چمتووالی(امادګیو) خپل سیوری وغوړاوه. دجولای د ۱۵(سرطان ۲۴) اوداګست ۲۵(دسنبلی ۳)نیټوترمنځ موده کې دفیفاکتونکودټاکنوپه بهیرکې دداروونکوعملونوپه شمول دناامنیوپه باب رپوټونه وړاندی کړل.

دهېوادپه ډیروبرخوکې، دنوماندانواستازی، دټاکنوکارکوونکي اورای ورکوونکي دطالبانواوپه هغوپوری داړونده ډلوله خوادداراچونی سره مخ شوو. دجولای د ۱۵(سرطان ۲۴) اوداګست ۲۵(دسنبلی ۳)نیټوترمنځ موده کې، دفیفاکتونکودداراچونی د۱۹۶ موردونو پېښو په باب رپوټونه ورکړل. له دی جملی څخه، په یوسلواته ویشتو(۶۵%)موردونوکې نوماندان اوکمپاین کوونکي په نښه شوو، په۴۷ موردونوکې(۲۴%) رای ورکوونکي اوعام خلک په نښه شوو، په ۱۱ موردونوکې(۶%) دټاکنوکارکوونکي اوددولت کارکوونکي په نښه شوو اوپه ۱۰ موردونوکې(۵%) کتونکي په نښه شوو.

دداراچونی تاکتیکونودموخوله پلوه توپیردرلود. نوماندان په ځانګړی توګه ښځینه نوماندانی دتلیفوني اړیکوله لاری وګواښل شوی، په داسی حال کې چې دعاموخلکواودټاکنود کارکوونکو دداروني لپاره شبنامی غوره شوی وي.

طالبان اونوری یاغی ډلی دداروني اوتاوتریخوالی فعاله ترسره کوونکي وو. هغه ولایتونه چې دورځ تربلی زیاتیدونکي ناامنۍ شاهدان وو، هغوی دټاکنوپه بهیرکې دعمومی ګډون دځپلو اودټاکنوپه بهیرکې ددخیلوملکي کسانودګواښلولپاره په نه ستړی کېدونکي توګه کاروکړ. دلوګرځوولسوالۍ دطالبانوله شبناموڅخه ډکې شوی چې په هغوکې دولسوالۍ اوسیدونکوته په ټاکنوکې دنه ګډون ګواښونه شوی وو. دغه شبنامی به معمولا دکمپاین کوونکواودټاکنیزوسیالیودملاتړود وژنوڅخه وروسته دعاموخلکوپه منځ کې خپریدی.

په غزنی کې، رپوټ ورکړشوچې دطالبانوپه لاسلیک هغه شبنامی چې په هغوکې رای ورکوونکوته درنګ شویو ګوتودغوڅولو ګواښ شوی وو ، په څه ناڅه ۷ ولسوالیوکې خپری شوی دی. یواځی د جولای (سرطان/اسد ۱۳۸۹) دمیاشتی په دری لمړیواونیوکې، دغزنی په ۵ ولسوالیوکې شبنامی خپری شوی.

ننګرهارچې یووخت دافغانستان دامن لرونکوولایتونوڅخه شمیرل کېده، دټاکنیزوسیالیودمنځنیو اونیوپه بهیرکې دطالبانودفعالیتونودزیاتوالی شاهدوو. دجلال ابادښاردناحیوپه ګډون په څوکلیوالواوښاری ولسوالیوکې دشبناموډخپریدورپوټونه ورکړل شووچې په هغوکې نوماندان اوکمپان کوونکي په وژنه ګواښل شوی وو، دوکاندرانوته ویل شوی ووچې ټاکنیزتوکي په خپلودوکانونوکې ننداری ته وړاندی نکړي اوعاموخلکوته خبرداری ورکړشوی وو چې په ټاکنوکې ګډون ونکړي. ټاکنیزی سیالی په کلیوالوسیموکې پرټاکنیزوکاروانونودطالبانودبریدونودګواښونوله امله دلازیاتوننګونوسره مخ شوي وي.

دواک دلالانوچې ځانونه دولسي جرګې څوکېوته نوماندکړی وو اویایې له خاصونوماندانوڅخه ملاتړکاوه، هم په داراچوونکوعملونولاس پوری کړ. هغوی په خپلوولسوالیوکې دنورو نوماندانودټاکنیزوسیالیودمخنیوی لپاره

---

[18] «انتخابات افغانستان تحت شعاع تهدیدات طالبان»، لین اودانل (Lynne O'Donnell)، خبرګزاری فرانسه، ۴ سپتمبر ۲۰۱۰ (۱۳ سنبله ۱۳۸۹):http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hCTk4qFHvpaqNQksGrdE6tY92y4w.

خپلوملاتړواوساتونکوته امروکړترڅوددوی دسیالونوماندانوکمپاین کوونکي وډاروی، ویې وهی اوویې ټکوی، له ګواښونوډک لیکونه هغوی ته ولیږی اوشخصا سیالو نوماندانوته لفظی ګواښونه وکړي.

په غورکې دوه بدنامه دواک دلالان چې دواړه دناقانونه ډلوقوماندانی کوی، له خاصونوماندانوڅخه ملاتړوکړ، نورنوماندان یې په فزیکي توګه وګواښل اورای ورکوونکوته یې دسیالو نوماندانولاسرسی محدودکړ. په فراه کې، دواک یودلال دیوی ولسوالۍ اوسیدونکوته چې دده په کنترول کې وه خبرداری ورکړچې وسله وال کسان به ددغی ولسوالۍ اودولایت دمرکزترمنځ لاره کې په هغوموټروبرید وکړي کوم چې ددی موټروخاوندان دده دخوښی وړنوماندته رایه ورنکړي.

حتی دکابل په ولایت کې، دواک دلالان چې په پارلمان کې دڅوکۍودترلاسه کولویادهغودساتلوپه په لټه کې وو، سیال نوماندان وډارول. یوپخوانۍ پیژندل شوی قوماندان چې دولسي جرګي برحاله غړی دی، دپغمان په ولسوالۍ کې یې د تلیفوني اړیکوله لاری په ګواښونوسره دخپلوسیالو نوماندانودټاکنیزوسیالیوڅخه مخنیوی وکړ. په یوځانګړی موردکې چې دفیفا کتونکوته خبرورکړشو، په پغمان کې دواک ددغه دلال وسله والوکسانو دګواښ دنښی په توګه مرمۍ فیرکړي ترڅودسیالونوماندانورضاکاران په وحشت کې واچوی. یوبل پخوانۍ قوماندان دټاکنیزی سیالۍ پرمهال دخپلووسله والوپلویانوله لاري هغه نورسیال نوماندان چې په دی هڅه کې وو ترڅودخپلورای ورکوونکوسره دکابل په دی ولسوالۍ کې لیدني کتني وکړي، وډارول.

دټاکنیزوسیالیودمنځنی پړاوپه بهیرکې دټاکنودبهیرداخلال اوپه ټپه د دریدنی لپاره په ټول هیوادکې له تاوتریخوالی اوډاراچوني څخه کاراخیستل شو. دفیفاکتونکودټاکنوپه اړه دتاوتریخوالی د ۴۹ پېښوپه باب رپوټونه ورکړل چې په هغی کې نوماندان یاکمپاین کوونکي په نښه شوی وو اوپه ۱۲ تاوتریخجنوپېښوکې رای ورکوونکې اوعام خلک په نښه شوی وو. دټاکنوپه اړه دتاوتریخوالی دزیاتو پېښومسوول یاغیان دی اوله هغوی وروسته دواک دلالان په دی لیکه کې راځی.

هغه ولایتونه چې دسختی اودوامداره ډاراچونی شاهدان وو، په دغه شان په ټاکنوکې ددخیلوملکي کسانوپه خلاف دسخت تاوتریخوالی شاهدان هم وو. دلوګرولایت ډېره یوه وېرونکي بیلګه ده. په دی ولایت کې، طالبانو ۶ تنه دټاکنیزوسیالیودپړاوپه بهیرکې ووژل چې څلورتنه یې کمپاین کوونکې وو. دغه رازیاغیانودیو نوماندکورته اور واچاوه، دټاکنیزوسیالیودوه تنکی ځوانان یې چې رضاکاران وو وتښتول اوتروهلوټکولولاندی یې راوستل اودیو نوماند کاکا/ماما یې اختطاف کړ.

د اګست (اسد/سنبله)دمیاشتی په لمړیوکې په لوګرکې دیوی ښځینه نوماندی اړونددیوکمپاین کوونکي دوژني څخه وروسته، طالبانودشبناموپه ویشلولاس پوری کړچې په هغوکې دسیمی اوسیدونکوته په ټاکنیزوسیالیوکې ددخیلوکسانودوژنی په باب خبرداری ورکړشوی وو. نجیب الله ګلستانی له غزنی څخه یونوماند، په اونیواونیودطالبانودګواښ لاندی راغی ترهغی چې وتښتول شواود اګست (اسد/سنبله)دمیاشتی په لمړیوکې تری سرپری شو اودعاموخلکوپه خلاف دګلستانی تروژنی وروسته ګواښونو دوام وکړ.

کمپاین کوونکوداوړی(دوبی)دمیاشتوپه بهیرکې دټاکنوپه اړه تاوتریخوالي وزغمل. یاغیانوپه زیاتو پېښوکې هغوی په مستقیمه توګه په نښه کړل اودنوماندانوپه خلاف بریدونه دکمپاین کوونکودټپی کېدوسبب شوو اودغه ډول پیښه په خوست کې هغه وخت وشوه کله چې دیونوماند سیدالله سید په ټاکنیزه غونډه کې چاودنه وشوه اوسیدالله سید ووژل شواودهغه دکمپاین کوونکوپه ګډون کم ترکمه ۲۰تنه ملکي وګړی پکې ټپیان شوو.

دټاکنیزی سیالۍ دپړاوپه بهیرکې دتاوتریخوالی ترټولومرګونی پېښه، هغه بریدووچې دهرات له ولایت څخه دیوی نوماندی فوزیه ګیلانی دټاکنیزی سیالۍ د ټیم په وړاندی وشوچې په هغی کې پنځه تنه ځوان رضاکارکمپاین کوونکې ووژل شوو. دغه راز دنوماندانوکمپاین کوونکي په فاریاب، تخار او لوګرکې هم ووژل شوو.

دځمکي دلاری مسافرت دنوماندانواوکمپاین کوونکولپاره له خطرونوډک وو. دفیفاکتونکودهغو پېښوپه باب رپوټونه ورکړل چې په هغی کې درای ورکوونکودلیدني لپاره دځمکي دلاری په مسافرت کې، دټاکنیزوسیالیودټیمونولورته مرمۍ فیر شوی ، هغوی وتښتول شوو، په ناقانونه توګه ونیول شوو اوتر وهلوټکولولاندی راغلل. دهیوادپه شمال اولویدیزکې، دواک دلالانو اویاغیانو ناقانونه امنیتی پوستی رامنځته کړلی اوپلویانوته دسیالونوماندانودنه رسیدوپه مقصدیې پرټاکنیزولیږدیدونکوواسطوبریدونه وکړل.

هغه تاوتریخجن بریدونه چې یاغیانویې مسوولیت په غاړه وانه خیست، په اغلب ګمان دنوماندانوترمنځ په سیالیوپوری په خاصه توګه دواک دلالو نوماندانوپوری وتړل شوو. په یوه پیښه کې چې کتونکوهغه دلغمان په ولایت کې رپوټ کړه، ددوه سیالونوماندانودوسله والوملاتړوترمنځ نښتی دپولیسومداخله اړینه اولازمه کړه.

که څه هم دفیفاکتونکود(جولای ۱۵ - اګست ۲۵ (۱۳۸۹سرطان ۲۴ - سنبله ۳))نیټی دټاکنیزوسیالیودپړاوپه منځنی بهیرکې دټاکنودکارکوونکوپه خلاف دتاوتریخوالی په باب رپوټونه ورنه کړل، خودټاکنودخپلواک کمیسیون دکارکوونکوپه خلاف ۴ سخت بریدونه دسپټمبردمیاشتی(سنبله/میزان)په لمړیودری اونیوکې ترسره شوو. په یوه پیښه کې چې په پراخه توګه دسپټمبردمیاشتی(سنبله/میزان)په لمړیودری اونیوکې په رسنیوکې نشرشوه،طالبانو دټاکنودخپلواک کمیسیون ۲۸ کارکوونکي په بغلان کې اختطاف کړل. دټاکنوکارکوونکې وروسته له ډېروشکنجو اوله دولت سره دنه کارکولودضمانت لیکونوپه لاسلیکولوسره له بنده خوشی شوو. دوه اونۍ وروسته، طالبانوپه بلخ کې دټاکنودخپلواک کمیسیون دوه کارکوونکې وتښتول اوویې وژل.

دټاکنیزوسیالیودپړاوپه منځنی بهیرکې دښځودټاکنیزی سیالۍ ننګونی

دټاکنیزوسیالیوپاتی پړاو دښځینه نوماندانولپاره ددی پړاودپیل په څېرله ننګونوډک وو، ځکه په هیوادکې دهغی ښځولپاره چې ځانونه سیاسی مقامونوته نوماندوی دټولنیزو، اقتصادی اوسیاسی ستونزوبرسیره ناامنی یوه بله ستونزه ده،چې ددوی دلاری خنډوګرځیده. که څه هم په کابل اودګوتوپه شمیرنوروښارونوکې دښځوټاکنیزی سیالۍ د اوړی(دوبی)په وروستیوکې بیداره، بی شمیره اوځلانده وې، خوښځی دهیوادپه جنوب اوجنوب شرق په جګړه ځپلو اودشمال په ناامنوسیموکې په سختي وتوانیدی چې خپلی ټاکنیزی سیالی پرمخ بوزي. هغه محدودی ټاکنیزی سیالی چې ښځوپه دی سیموکې په لار واچولی، اکثراخصوصی وی اودسیمی دمشرانو، دقوم دمشرانو، اودرای ورکوونکودکوچنیوډلوسره په کورونوکې دمجلسونوپه بڼه وې.

په عمومی ژوندکې دښځودګډون مخالفینودټاکنیزوسیالیودپړاوپه بهیرکې دښځوځورونو اوګواښلوته په ټول هیوادکې دوام ورکړ. ښځینه نوماندانواودټاکنیزوسیالیوښځینه کارکوونکوپه پراخه توګه څرګندونی وکړی چې هغوی بی نومه اودګواښونوڅخه ډکې تلیفونی اړیکې اوپیغامونه غالبا دشپی په ناوخته کې ترلاسه کړل. دښځینه نوماندانونارینه ملاتړی هم وګواښل شوو اوطالبانودیوی نوماندی مېړه په هلمندکې وواژه. په کونړکې، دطالبانوراډیویې خپرونوپه ټاکنوکې دښځودبرخی اخیستنی سره ددی یاغی ډلی په مخالفت ټینګاروکړاوپه غورکې یونوماندطالبانود ګواښ څخه وروسته دی ته مجبورشوچې په سیمه کې خپله ټاکنیزه مبارزه په ټپه ودروی اوکابل ته راکډه شي.

که څه هم ښځی دټولونوماندانودیوپرڅلورمی برخی څخه هم کمی وی اودخپلونارینه سیالانوپه پرتله دټاکنیزوسیالیوامنیت ته اندیښمنی وی، خودهغو ۱۱کمپاین کوونکوڅخه چې ددی پړاوپه ترڅ کې ووژل شوو، ۶ تنویې دښځینه نوماندانوپه ټاکنیزوسیالیوکې کار کاوه. ددی وژل شویوکسانوپنځوتنوفوزیه ګیلانی ته اویوتن یې دهرات یونوماندته کارکاوه. دګیلانی لس تنه کارکوونکې دطالبانوترکنترول لاندی یوی لیری پرتی ولسوالۍ ته دسفرپه مهال وتښتول شوو. کوم وخت چې ګیلانی دسړی تښتوونکوغوښتنوته اودټاکنیزوسیالیودرولوته غاړه کېـــنښوده، ۵ تنه کارکوونکې خوشی شوو او۵ تنه نورپه ډزوسره ووژل شوو. طالبانوپه لمړي سرکې په دی

پېښه کې دلاس لرلوڅخه انکاروکړ، خوبیاوروسته یې ددی وژنومسوولیت په غاړه واخیست. دهرات امنیتی چارواکې په دی باوردی چې دغه وژنی دګیلانی دیوتن سیالانوله خوا شوی دي.

کرکې اچونی اوافترا، دښځینه نوماندانولپاره زیاتی ستونزی رامنځته کړی. دینی اوسیمه ییزومشرانواونارینه نوماندانوپه ښکاره توګه ښځینه نوماندانی ترنیوکولاندی راوستی ترڅو دښځینه نوماندانوټاکنیزی سیالی محدودی کړی اوپه ټاکنوکې دهغوی دبریالیتوب موکې راټیټی کړي. دفیفاکتونکویواځی دبدخشان په ولایت کې دروحانیونوله خوادښځوپه خلاف د ۹ موردو ښکاره توروونوپه باب ریپوټونه ورکړل چې په هغوکې ښځی په فحشا اوارتداد باندی تورنی شوی وی هغه تورونه چې کېدای شی په افغانستان کې دښځوپه خلاف دسختوفزیکې خطرونوسبب شي اودغه روحانیونوله خپلوټولنوڅخه وغوښتل ترڅویواځی نارینه ووته رایې ورکړي. نوماندانوددارنګه پېښوپه باب په بادغیس، کونړ اوتخارکې هم خبرورکړ. هغه نوماندان چې په نښه شوی وو، کتونکوته وویل چې هغوی په دی باوردی چې ملایانوددوی په سیموکې دنارینه نوماندانوڅخه پیسی اخیستی وی ترڅو رای ورکوونکې دښځینه سیاستوالوپه ضد راوپاروی. دښځینه نوماندانوپه خلاف دتهمتونوډک لیکونه د فاریاب، تخار او سرپل په ولایتونوکې وویشل شوو اوباورپه دې دی چې دغه کاربه دهغوسیالونوماندانووی چې غوښتل یې ترڅودښځوپه وړاندی دتوپیریزچال چلندڅخه دخپلوسیاسی موخو دترسره کولولپاره کارواخلی.

دټاکنیزوسیالیوپه پړاوکې دښځینه نوماندانوپه خلاف دکرکې اچونی په مقابل کې کمزوری رسمی غبرګونونو، دتیری مودی خطرونه بیارامنځته کړل. دګوتوپه شمیرهغه نارینه نوماندان چې ښځینه نوماندانی یې په دینی سرغړونوتورنی کړی وی، دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون له خوادکوچنیوجریموپه ورکولوسره مجازات شوواودټاکنودرسنیوکمیسیون چې د ټاکنوپه پوښښ کې یې د انصاف دتامینولواودمقرراتودرعایتولواوپه هغی یې دڅارنی مسوولیت په غاړه درلوده، دښځینه نوماندانوپه خلاف دخطرناکوتبلیغاتوپه مقابله کې پاتی راغی.

په ټاکنوکې دښځوپه خلاف دداراچونی مواردوته دپولیسوځواب په ټولیزه توګه په برابرډول کمزوری وو. زیاتی ښځینه نوماندانی په دی باوروی چې امنیتی ځواکونه ددوی ترمنځ توپیرکوی اوله دی کبله، دوی چې کله له پولیسوڅخه دامنیت دساتلو غوښتنه کوله، ځانونه به یې په ډاډمنه توګه هوسا نه بلل اوهغه نوماندانوچې له پولیسوڅخه ددوی اوددوی دټیمونودامنیت دساتنی لپاره غوښتنه وکړه، امنیتی ځواکونوپه ډېره بی علاقه ګۍ له دوی څخه ساتنه وکړه. یوشمېرښځینه نوماندانودبشری حقونوکتونکواوڅارونکوته وویل چې دامنیت دساتنی په برخه کې دهغوی غوښتنی دګواښونوسره سره دپولیسوله خوا په پرله پسی ډول رد شوی.[19]

دټاکنیزوسیالیودپړاوپه منځنی بهیرکې ټاکنیزی سرغړونی

دفیفا کتونکودټاکنیزوسیالیودپړاوپه بهیرکې دټاکنیزوسرغړونوریپوټونه ورکړل. دجولای دمیاشتی دنیمایې(سرطان/اسد)څخه داګست(اسد/سنبلی) دمیاشتی ترپایه پوری، کتونکود۵۸۳ ټاکنیزوسرغړونوپه باب ریپوټونه ورکړل: ۳۱۰ ریپوټونه له نوماندانوڅخه ددولتی لوړپوړو چارواکوناقونه ملاتړ، ۱۸۲ ریپوټونه په ټاکنیزوسیالیوکې دعاموزیرموڅخه دنوماندانوناقانونه ګټه اخیستنه او۹۱ ریپوټونه په ټاکنیزوسیالیوکې له یونیفورم سره دامنیتی ځواکونوبرخه اخیستنه.

هغه ولایتونه چې له نوماندانوڅخه په ناقانونه توګه دلوړپوړچارواکودملاتړله پلوه یې دټولوپه سرکې ځای درلود عبارت ووله: بغلان (۳۳ ریپوټونه)، هلمند (۲۷ ریپوټونه)، بدخشان (۲۴ ریپوټونه)، غزنی (۲۳ ریپوټونه) او تخار (۲۰ ریپوټونه). له عاموزیرموڅخه دناوړه ګټی اخیستنی په اړه په لوړه کچه تراغیزی لاندی ولایتونه عبارت ووله: هلمند (۲۴ ریپوټونه)، ننګرهار (۲۰ ریپوټونه)، غزنی (۱۴ ریپوټونه)، کابل (۱۱ ریپوټونه) او لغمان (۱۰ریپوټونه).

---

[19] همچنین نګاه کنید به اعلامیه مطبوعاتی سازمان دیدبان حقوق بشر مورخ ۸ سپتمبر ۲۰۱۰ (۱۷ سنبله ۱۳۸۹)، «افغانستان: خشونت کنترول نشده انتخابات را تهدید می کند»، http://www.hrw.org/en/news/۲۰۱۰/09/09/Afghanistan-unchecked-violence-threatens-election.

ددغی سرغړونولمړني باب دسرغړونوکولو دوهم باب ته لاره پرانيستله، څکه چاروواکودسيمودمکتبونو له مديرانونيولی بياترولسوالانواووالیانوپوری د ځانګړونوماندانوپه ګټه ټاکنيزی سيالی کولی اوعامه زيرموته ددغه نوماندانودلاسرسی او په دی کارکې دلاس لاندی کارکوونکو په اړايستلوکې دخپلومقامونوڅخه ناوړه ګټه اخيسته. دفيفاکتونکوپه ټاکنيزوسفرونوکې له دولتی موټرونوڅخه دنوماندانودګټی اخيستنی اودټاکنيزوسياليودمحفلونودجوړولولپاره له دولتی جايدادونوڅخه دنوماندانودګټی اخيستنی په باب خبرورکړ.

دکتونکودرپوټونوپه بنا، په ټاکنيزوسياليوکې دامنيتی ځواکونودناقانونه لاسوهنی له پلوه ترټولوبد ولايتونه عبارت وولہ: هلمند (۱۴ رپوټونه)، بغلان او کابل (هر يو ۸ رپوټونه)، غزنی (۷ رپوټونه)، زابل (۶ رپوټونه) او بدخشان، لغمان او تخار (هر يو ۵ رپوټونه). په دی ولايتونوکې، دفيفا کتونکورپوټونه ورکړل چې دپوليسوقوماندانان په ښکاره ډول له ځانګړو نوماندانوڅخه ملاتړکوی اومامورينوته دنده سپاری ترڅوددغه نوماندانوڅخه ساتنه وکړي، حال داچې دنوررونوماندانولپاره دساتنی دارنګه خدمتونه نه ترسره کيږدل. يوشميرنوماندانوته دداډول امنيتی خدمتونوترسره کول پرنوررونوماندانوپه خاصه توګه په ناامنه ولايتونوکې يورازنامنصفانه غوره والی دی.

پنځمه برخــــه: دټاکنوورځ اودرايو ډلبندی

ځــــارنــه

دټاکنوپه ورځ د۲۰۱۰کال دسپتمبردمياشتی په ۱۸ (۲۷سنبله ۱۳۸۹) نيټه، دفيفا نږدی ۷۰۰۰ کتونکي(څارونکي) (۶۶۰۰ لنډمهاله کتونکي او۴۰۰ اوږدمهاله کتونکي) دهېوادد۳۴ ولايتونودرای ورکونی په۳۵۳۸ مرکزونوکي حاضروو. کتونکي درای ورکونی دمرکزونودپرانيستنی څخه لږوخت مخکي دغی مرکزونوته ورسيدل ترڅوددغی مرکزونولمړنی حالات وارزوی اودرای ورکونی اودرايودشميرنی د پړاوپه بهيرکي يي خپلوکتنوته دوام ورکړاودورځی په بهيرکي يي مفصل معلوماتی نومړونه بشپړاوهغه يي دفيفادرپوټ ورکونی دزنځيری سيستم په اساس خپلولوړپوړوچارواکوته ورکړل.

دټاکنوله ورځی څخه په وروسته اونی کي، معلوماتی نومړونه په کابل کي دفيفامرکزی دفترته ولېږدول شوو. وروسته دغه نومړونه ديجيټال شوو او دغه راوړني اومعلومات دکاليفورنيا دسان ديه ګو پوهنتون په مرسته تجزيه او تحليل شوو. ددغومعلوماتوپه باب ګرافونه ددی رپوټ په ضمايموکي وړاندی شوی دی. درای ورکونی دمرکزونودحالاتوپه اړه نورلازيات معلومات دتليفونی اړيکوله لاری دولسوالياو ولايتونوپه کچه له همغږيکوونکوڅخه واخيستل شوو اودفيفاپه مرکزی دفترکي کارکوونکودغه معلومات په فورمونو اوکتابچوکي ثبت کړل.

مـــوندنی

درای ورکونی دمرکزونوپرانیستل اوتړل کېدل

دکتونکودرپوټونوپه بنا، دفیفا ترڅارنی لاندی ۸۵% سلنه درای ورکونی مرکزونه په خپل وخت پرانیستل شوو. یواځی په دری ولایتونو نورستان، پکتیکا او ارزګان کې دټولومرکزونو دنیمایي څخه زیات درای ورکونی مرکزونه ناوخته پرانیستل شوو. دنورستان اوپکتیکا څخه رپوټونه ورکړل شوو چې د۸۰%سلنی څخه زیات مرکزونه ناوخته پرانیستل شوو.

نږدی نیمایي(% ۴۷)سلنه رای ورکوونکي په ټول هېوادکي دمازدیګرپه ۴ بجو په لیکوکي په تمه ولاړووترڅودټاکنودخپلواک کمېسیون کارکوونکي هغوی ته اجازه ورکړی چې درای ورکونی دمرکزونودتړل کېدوڅخه وړاندی خپلی رایي وکاروي. درایوصندوقونه په ټول هیوادکي دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی نږدی په ټولومرکزونو(۹۷%سلنه)کې دټاکنودخپلواک کمېسیون دکارکوونکوله خوادمرکزونوپه تړل کېدوسره قلف شوو.

په ټاکنوکي دخلکودګډون کچه

دافغانستان په ۳۴ ولایتونواو۳۹۸ ولسوالیوکي دامنیتي پلوه دپراخوتوپیرونوله مخی اودکتونکودتلیفونی رپوټونوپه بنا، په ټول هیوادکي دسیموله پلوه په ټاکنوکي دخلکودګډون کچې توپیردرلود. کومی سیمی چې په ټاکنوکي يي دخلکودګډون ترټولوټیټه کچه درلوده، هغه سیمی وی چې سختی اوزوروری نښتی پکې روانی وی.جنوبی اوجنوبشرقی سیمی.

دکتونکودرپوټونوپه اساس، په ټاکنوکي دخلکودګډون کچه په اداری مرکزونوکي چې په هغوکي امنیتي ځواکونه زیات وو، دکلیوپه پرتله لوړه وه چې په هغوکي یاغیانووکولای شووچې دبی دفاع خلکوپه ضد زیات بریدونه ترسره کړي اودواک دلالانووکولای شوو بی له دی چې څوک له هغوڅخه پوښتنه وکړي، رای ورکوونکي وډاروي.

پدی حال کې، دغه ګرایشونه عمومي نه وو. څوډېرناامنه ولایتونه په ټاکنوکي دخلکودګډون دلوړی کچې شاهدان وو. کتونکودغزنی ولایت دنوروناامنه ولسوالیوپه پرتله چې په ټاکنوکي دخلکودګډون کچه پکې ډېره ټیټه وه دجاغوری په ولسوالی کې په ټاکنوکي دخلکودګډون دلوړی کچې څخه رپوټ ورکړ. کتونکوپه هلمندکي هم خبرورکړچې په ټاکنوکي دخلکودګډون کچه ددی ولایت په مرکزکي له انتظارڅخه لوړه وه.

کتونکوپه ټاکنوکي دخلکودګډون ترټولولوړه کچه دهیوادپه مرکزی سیمواوشمالی اوشرقی امن لرونکوولایتونوکي رپوټ کړه. دبدخشان اوبامیان ولایتونه چې په ډېري ښاری اوکلیوالوسیموکي يي امنیت څه ناڅه ښه وو، دناامنه ولایتونو لکه لغمان، ننګرهار او تخار په پرتله ،درای ورکوونکودزیات شمیرشاهدان وو.

په ټول هیوادکي دښځینه رای ورکوونکوشمېرډنارینه رای ورکوونکوپه پرتله په مراتبوکم وو، حال داچي په جنوبی اوجنوبشرقی ناامنه ولایتونو لکه پکتیکا کې دښځینه رای ورکوونکوشمیردنارینه رای ورکوونکودشمیرپه پرتله په حیرانوونکي توګه راټیټ شوچې په هغوکي کتونکودرای ورکونی په ډېری مرکزونوکي دښځینه رای ورکوونکودغیبت په باب رپوټ ورکړ.

ډاراچونه

په ټول هیوادکي دفیفادڅارنی لاندی په ۱۵ % سلنه درای ورکونی په مرکزونوکي دډاراچونی په هکله رپوټونه ورکړل شوو. هغه ولایتونه چي دفیفاترپوښښ لاندی درای ورکونی په مرکزونوکي یي ترټولوزیاتی دډاراچونی پېښی درلودی هغه عبارت ووله: زابل (له ۹۰ سلنی زیاتی)، فراه (۹۰ سلنه)، کونړ (۴۸ سلنه)، پکتیکا (۴۹ سلنه) او ارزګان (۴۸ سلنه). هغه ولایتونه چي دټولونه کمه ډاراچونه(ارعاب) پکي وو له غور، نیمروز، نورستان، فاریاب او کابل څخه عبارت ووچي کتونکودڅارنی لاندی د ۱۰ % سلنی څخه په کمو مرکزونوکي دډاراچونی رپوټونه پکي ورکړل. شواهد داښیي چي دټاکنوپه ورځ دډاراچونی ډېرې داسی پېښو وی چي په اړه یي اصلا رپوټونه ندی ورکول شوی.

تاوتریخوالي

کتونکوپه ۳۲ ولایتونوکي د۲۷۶ امنیتی پیښوپه باب چي درای ورکونی دمحلونوپه دننه اوشاأوخواکي وشوی دتلیفونونوله لاری رپوټونه ورکړل چي په مستقیمه توګه یي دټاکنودورځی په چارواغیزه وکړه اوددی سبب شوی چي درای ورکونی مرکزونه وتړل شی اودرای ورکوونکوتګ راتګ محدودشي. ددی پیښوډېری په بادغیس، بغلان، غزنی، قندهار، خوست، کندز، کونړ، لوګر، ننګرهار، میدان وردګ او زابل کي وشوی.

یاغیانوپه کونړ، خوست او ننګرهارکي درای ورکونی مرکزونه په بمونو والوزول اودغه مرکزونه یي په بادغیس، بغلان، کندز او لغمان کي ترخپلی قبضی لاندی راوستلی اوددغومرکزونودپوښښ لاندی سیموکي یي دټاکنوبهیرپه ټپه ودراوه. دننګرهاراوکونړپه ګڼ میشتوسیموکي درای ورکونی په مرکزونودتوغندیودبریدونوله امله څوتنوملکي کسانوخپل ژونددلاسه ورکړاونورخلک دخپلوځانونودژغورلوپه مقصدتیښتی ته مجبورشوو. په بادغیس، بلخ او لوګرکي، طالبانودټاکنوکارکوونکي اوکتونکي وتښتول .

یولړسیاسی سړی تښتونودټاکنوپه ورځ امنیتی حالات لاپسی خراب اوپیچلی کړل. په بادغیس، بلخ، غزنی، لوګر او نورستان کي، یاغیانودټاکنوکارکوونکي اوکتونکي وتښتول. دټاکنودخپلواک کمېسیون څوتنه کارکوونکي دڅو ورځولپاره یرغمل وو ترهغی چي ژوندی له بندڅخه خوشی شوو او دټاکنودخپلواک کمېسیون د ۳ تنوتښتول شویوکارکوونکومړي دسپتمبردمیاشتی په ۱۹(دسنبلی۲۸)نیټه په بلخ کي وموندل شوو. سیمه ییزومنځګړودفیفادهغه ۱۰ تنوکتونکو دقید اوشرط نه په پرته خوشی کېدوکي مرسته وکړه، کوم چي متاسفانه دسیاسی دلیلونوله مخی دسپتمبرد ۱۷ او۱۹ (دسنبلی د۲۶ او۲۸) نیټوترمنځ موده کي دتښتول شویوکسانوپه منځ کي وو. له کومه ځایه چي دغه کتونکي دفیفا دسپتمبرد۲۰(دسنبلی ۲۹)نیټی دلمړنی رپوټ دخپریدوپوری چي دټاکنوڅخه وروسته په حالاتودڅارنی په اړه وو، نه ووخوشی شوی، فیفا تصمیم ونیوچي دهغوی تښتول په هغه وخت کي افشا نکړي.

دټاکنودبهیردمخکېنیوپړاوونوپه څېر، یواځی یاغیان دتاوتریخوالی لامل نه وو. دفیفادکتونکودتیلفونی رپوټونوپه بنا، دواک دلالان اودهغوی ملاتړی په ۲۸ولایتونوکي د ۱۰۰ څخه دزیاتوتاوتریخجنوپېښو مسوول وو چي ډېرې دغه پېښی د بادغیس، دایکندی، فاریاب، غزنی، غور، د کابل ولایت په ځېنوولسوالیو، میدان وردګ، پکتیا، پکتیکا، تخار او زابل کي وشوی. د دایکندی، غور، هرات او ننګرهارپه ځېنو ولسوالیوکي رپوټونه ورکړل شووچي ټوپک لرونکو درای ورکونی بهیرپه ټکنی کړ اود رایو صندوقونه یي په خپل واک کي واخیستل.

داړینوتوکوورکېدل یا ځای په ځای کول

لږترلږه د ۵ ولایتونو بلخ، غزنی، هرات، کابل او ننګرهار درای ورکونی په څو مرکزونوکي په داسی حال کي درایوپاڼی پای ته ورسیدی چي رای ورکوونکي څه ناڅه درای ورکونی لپاره په لیکوکي ولاړوو اودا ددی لامل شوچي په دغوولایتونوکي دغه مرکزونه دخپل ټاکل شوی وخت څخه وړاندی وتړل شي. رای ورکوونکوپه هغه

سیموکې چې درای ورکونی دپانودکمښت سره مخامخ وی، اندیښنی څرګندی کړی چې ددوی ټاکنیزی حوزی په قصدی ډول اودسیاسی دلیلونوله امله محرومی کړای شوی دي.

درای ورکونی په مرکزونوکې دنامسوولوکسانوحضور

ترڅارنی لاندی درای ورکونی په ٪ ۱۷ سلنه مرکزونوکې غیرمسوولوکسانو حضوردرلود. بل وار، زابل دورکړل شویورپوټونوپه بنادڅارنی لاندی درای ورکونی د٪ ۹۰ سلنی مرکزونوپه درلودلوسره ددغه ډول ولایتونوپه سرکې ځای ونیو. او فراه (۹۰ سلنه)، ارزګان (۶۹ سلنه)، لغمان (۳۷ سلنه) او تخار (۳۵ سلنه) هغه ولایتونه ووچې په دوهم کتارکې راغلل. غور، میدان وردګ، نیمروز، پنجشیر او فاریاب دهغوولایتونوڅخه ووچې ددی چاری څخه لږ تراغیزی لاندی راغلل اوپه دی ولایتونوکې دڅارنی لاندی درای ورکونی د ۱۰ څخه په کمومرکزونوکې دغیرمسوولوکسانودشتون په باب رپوټونه ورکړل شوو.

له رای ورکونی څخه مخنیوی کول

دفیفا دکتونکودرپوټونوله مخی، په ټول هیوادکې په ٪ ۱۲سلنه مرکزونوکې درای ورکوونکو مخنیوی وشو. په دی چاره کې داخل فراه دڅارنی لاندی درای ورکونی د٪ ۹۰ سلنی مرکزونوپه درلودلوسره ترټولونه زیات داغیزی لاندی ولایت وو او ارزګان (۷۷ سلنه)، زابل (۷۰ سلنه)، پکتیا (۳۵سلنه) او دایکندی (۱۸ سلنه) هغه ولایتونه ووچې له فراه وروسته په دوهمه لیکه کې راغلل. دټولوولایتونود٪ ۵۰ سلنی څخه زیات ولایتونه درای ورکونی د ۱۰سلنی په مرکزونوکې درای ورکولودمخنیوی شاهدان وو.

درای ورکونی مرکزونوته دټاکنیزوسیالیو دتوکوناقانونه نږدیوالی

په ټول هیوادکې دڅارنی لاندی درای ورکونی په ۳۶ سلنه مرکزونوکې دټاکنیزوسیالیوتوکې د۱۰۰ متروپه فاصله کې دغی مرکزونوته څېرمه ولیدل شوو. تراغیزی لاندی ولایتونه عبارت ووله : زابل (نژدی ۹۵ سلنه له مرکزونو)، فراه (۹۰سلنه)، هلمند (۸۰ سلنه)، لوګر (۷۸ سلنه) او ننګرهار او خوست (هر یو ۷۰ سلنه). هغه ولایتونه چې له دی چاری څخه لږ تراغیزی لاندی راغلل : نورستان، بادغیس، پنجشیر، فاریاب اوغوروو چې په هغوکې دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی د ۲۰ سلنی څخه کمومرکزونوته څېرمه د۱۰۰ متروپه فاصله کې دټاکنیزوسیالیودتوکو دشتون په باب کتونکو رپوټونه ورکړل.

درای ورکونی په مرکزونوکې داړینوتوکوکمښت

دفیفاتولوکتونکورپوټونه ورکړل چې دهغوی ترپوښښ لاندی درای ورکونی مرکزونه دټاکنودسمی اداری لپاره دځېنو اړینوتوکودنشتوالی سره مخ دی.

دښځینه ټاکنیزوکارکوونکونه شتون.

دفیفاکتونکوخبرورکړچې دټاکنوخپلواک کمیسیون په ټول هیوادکې درای ورکونی په ۱۰۶۲ محلونوکې ښځینه کارکوونکې نه درلودی چې په دی اړه دزیاتوموردونوپه باب دپکتیا او پکتیکا په ولایتونوکې دکتونکوله خوا رپوټونه ورکړل شوو.

دنوماندانواوسیاسی ګوندونوداستازو حضور.

دټاکنوپـه ورځ دنوماندانواودسیاسـی ګوندونواستازی پـه ټول هیـوادکې دفیفاترخـارنی لانـدی درای ورکـونی پـه ۸۴ سلنی مرکزونوکې حاضروو. ددغوکسانودشتون په اړه د سرپل، پروان، پکتیکا، لغمان، خوست، کاپیسا، جوزجان، غور او بادغیس په ولایتونوکې ترڅارنی لاندی درای ورکونی په ټولومرکزونوکې دکتونکوله خوارپوټونه ورکړل شوو. په نورووولایتونوکې، دنوماندانواوسیاسی ګوندونواستازو دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی په څه کم ۸۰ سلنی مرکزونـوکې حضـوردرلود. پـه څلورو ولایتونـو سـمنګان، نورسـتان، دایکنـدی او بامیـان کـې کتونکـو اودنوماندانواوسیاســی ګوندونواســتازودڅارنی لانــدی درای ورکــونی د۲۵ ســلنی څخــه پــه کمومرکزونــوکې حضــوردرلود اوپــه زابــل کــې کتونکودڅــارنی لانــدی درای ورکــونی پــه مرکزونــوکې دنوماندانواوسیاســی ګوندونوداستازود نه شتون په باب رپوټ ورکړ.

درای ورکونی په پانورسمی ټاپه.

دټاکنودخپلواک کمیسیون کارکوونکودټاکنوپه ورځ درای ورکوونکودرایوپاڼی دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی په ۸۶ سلنه مرکزونوکې ټاپه کړی. دغه کارپه ۲۹ ولایتونوکې درای ورکونی په څه کم ۸۰ سلنه مرکزونوکې ترسره شو. دکندزاوبغلان په ولایتونوکې، درایوپاڼی قریب په ۶۵ سلنه مرکزونوکې ټاپه شوی. کتونکودتخار، سمنګان اوبلخ په ولایتونوکې کې رپوټ ورکړچې دټاکنودخپلواک کمیسیون کارکوونکودرایوپاڼی دڅارنی لاندی درای ورکونی دټولومرکزونو دنیمایي څخه په کمومرکزونوکې ټاپه کړی دی.

رنګ

دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی په ۸۶ سلنه مرکزونوکې درای ورکوونکوګوتی په رنګ شوی ترڅودبل ځل رای ورکونی څخه مخنیوی وشي. کتونکوپه ۲۹ ولایتونوکې رپوټونه ورکړل چې درای ورکوونکوګوتی دڅارنی لاندی په ۸۰ سلنه مرکزونوکې په رنګ شوی. درای ورکوونکوګوتی دتخار سمنګان او بلخ ولایتونو دڅارنی لاندی د ۵۰ سلنی څخه په کمومرکزونوکې په رنګ شوی. په داسی حال کې، دکتونکوپه ویناپه ټول هېوادکې، دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی په ۵۹ سلنه مرکزونوکې درای ورکوونکوله ګوتوڅخه رنګ پاکېده. رنګ دټول هېواد په ۱۸ ولایتونوکې دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی په ۸۰ اویاهم د۸۰سلنی څخه په زیاتومرکزونوکې دپاکېدو وړ وو.

درایودصندوقونوډکول

په ۲۸ ولایتونوکې درای ورکونی په ۲۸۰ مرکزونوکې درایودصندوقونوډکولوپه اړه رپوټونه وړاندی شووچې زیات یې د بغلان، فاریاب، غزنی، غور، هرات، دکابل ځېنی ولسوالی، قندهار، خوست، کندز، لوګر، ننګرهار، نورستان، پکتیکا او ارزګان په ولایتونوکې شوي وو.

نیابتی رای ورکونه (دبل چا پرځای رای ورکونه)

نیابتی یادبل چاپرځای رای ورکونه چې په ټول هیوادکې یوه ستونزه وه، ترټولوزیاته دهیوادپه ډېروناامنوجنوب اوجنوب شرق ولایتونوکې ترسره شوی، چې په هغوکې ډېرکم شمیرمیرمنې درایوصندوقونوته لاړی اودښځینه رای ورکوونکورایې معمولاددوی دنارینه خپلوانوله خوا درایوصندوقونوته واچول شوی. کتونکوپه ۲۴ ولایتونوکې درای ورکونی له ۳۹۰ مرکزونوڅخه رپوټونه ورکړل چې نارینه وودښځوزیات شمیررایې په نیابتی

ډول درایوصندوقونوته اچولی دی. ډېری دغه رایې په هغوځایونوکې درایې صندوقونوته واچول شوی چې هلته دټاکنوښځینه کارکوونکوشتون نه درلود. دنیابتی یادبل پرځای درایې ورکونی په باب ترټولوجدی رپوټونه له بدخشان، دایکندی، غور، هلمند، کابل، قندهار، کاپیسا، خوست، لغمان، لوګر، میدان وردک، پکتیکا، ارزګان او زابل څخه ترلاسه شوو.

دکم عمردخاوندانوله خوا رای ورکونه

دافغانستان دقوانینوسره سم د۱۸ کلونوڅخه دټیټ عمردخاوندانوله خوادرایې ورکونه ناقانونه ده، چې دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی په ۲۹ سلنه مرکزونوکې دټاکنوپه ورځ ترسره شوه. کټونکود دټیټ عمردخاوندانوله خوادرایې ورکونه ترڅارنی لاندی درای ورکونی په ۸۰ سلنه مرکزونوکې رپوټ کړه چې زابل (۱۰۰ سلنه)، ارزګان (۱۰۰ سلنه)، نیمروز (۱۰۰ سلنه)، لوګر (۱۰۰ سلنه)، قندهار (۱۰۰ سلنه)، هلمند (۱۰۰ سلنه)، غزنی (۱۰۰ سلنه)، دایکندی (۱۰۰ سلنه)، بامیان (۱۰۰ سلنه) او فراه (۸۱ سلنه) وه.

ډله ییزه ، دکورنۍ رای ورکونه

کورنیوته اجازه ورکړل شوه ترڅوپه ټول هیوادکې د فیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی په ۲۴ سلنه مرکزونوکې دټاکنوپه ورځ په ډله ییزه توګه رای ورکړي، دغه بې نظمی دفیفاترڅارنی لاندی درای ورکونی دټولومرکزونود۸۰سلنی څخه په زیاتومرکزونوکې په ۱۰ ولایتونو زابل، ارزګان، نیمروز، لوګر، قندهار، هلمند، غزنی، دایکندی، بامیان او فراه کې پیښه شوه، په نوروولایتونوکې ډله ییزه ، دکورنی رای ورکونه درای ورکونی دټولومرکزونودیوپردرییمي برخی څخه په کمومرکزونوکې ترسره شوه.

دټولټاکنودخپلواک کمېسیون دکارکوونکودپلوۍ په اړه رپوټونه

کټونکورپوټونه ورکړل چې دټولټاکنودخپلواک کمېسیون کارکوونکو یوځل بیا په خپلوکارونوکې دبی پلوی اصل ترپښو لاندی کړ، دغه سرغړونی دکوچنیوقانون ماتونولکه د خوښی وړنوماندانواستازوته دلازیاتو لاس رسیودوړاندی کولو څخه شروع بیاپه جدی سرغړونولکه درای ورکونی دمرکزونوبندول اودواک ددلالانوپه ګټه درایودصندوقونوپه ډکولوسره پای ته ورسیده. دکټونکودتلیفونی رپوټونوله مخی، دټولټاکنودخپلواک کمېسیون دکارکوونکو پلوي زیاته په بدخشان، بادغیس، بغلان، فاریاب، غور، هرات، کابل، کندز، لغمان، ننګرهار، پروان، تخار او ارزګان کې ولیدل شوه. دغه راز هغه څه چې ستونزی یې رامنځته کولی دا وو چې دټولټاکنودخپلواک کمېسیون کارکوونکو په ډېری دغه ډول درای ورکونی په مرکزونوکې، رای ورکوونکواونوماندانوته دشکایت دفورمونودورکولوڅخه ډډه وکړه.

درایوپه شمېرنه کې ځنډ

دهغوطرزالعملونوسره سم چې د دټولټاکنودخپلواک کمېسیون له خواوضع شوی دی، درایوشمیرنه بایددرای ورکونی دبهیرد پای ته رسیدوڅخه وروسته بی له ځنډه درای ورکونی په محلونوکې شوی وای. تصمیم ونیول شوترڅودرایودپاېوشمیرل په مرکزونوکې وشی اوپه ټول هیوادکې هیڅ ډول زمانی جدول یاطرزالعمل اجراته وړاندی نشو. که څه هم په ځېنوسیموکې درای ورکونی دمرکزونودتړل کېدوڅخه لږڅه وروسته درایوشمیرنه پیل شوه، خوداکارپه نوروسیموکې سبا ورځی ته وځنډیده. دفیفا کټونکورپوټ ورکړچې د۲۵ ولایتونودرای ورکونی په ۲۴۳ مرکزونوکې درایوشمیرنه دټولټاکنودخپلواک کمېسیون درهنمودونوسره سمه ترسره نشوه.

درایوپه شمیرنه کې ځنډ درایوپه پانوکې دلاسوهنوپه اړه دکتونکواونوماندانواندیښنې زیاتی کړی، ځکه چې درایوصندوقونه دشپې له خوا په غیرمجازوځایونوکې وساتل شوو.

دټولټاکنودخپلواک کمېسیون د نشرشویو پایلوسره دپایلودپاڼو پرتله کول

دټاکنیزومقرراتوسره سم ، دټولټاکنودخپلواک کمېسیون کارکوونکې په دی ملزم ګڼل شوی چې درایودشمیرنې څخه وروسته درای ورکونې په هرمحل کې فورابايد دپایلو ۴ پاڼې جوړی کړي. يوه پاڼه په ځانګړی کڅوړه (TEB)کې ايښودل کېږی، يوه پاڼه دټولټاکنودخپلواک کمېسیون په ولایتی ګدام کې ساتل کېږی، يوه پاڼه درای ورکونې محل ته څېرمه دخلکودلیدلولپاره په دیوال ځړول کېږی اووروستی پاڼه کتونکواودنوماندانواستازوته ورکول کېږی. له داسې حال سره، دفیفاترڅارنې لاندی درای ورکونې دټولومحلونوله نیمايي نه په زیاتومحلونوکې دټاکنودخپلواک کمیسیون کارکوونکودپایلویواځې ۳ پاڼې جوړی کړی اوکتونکواودنوماندانواستازوته يې دپایلوپاڼه ورنکړه. دکتونکوپه وینا، ډېری دپایلوپاڼې چې په دیوالونووځړول شوی ،په بیړه دنوماندانوله خوا واخیستل شوی اورای ورکوونکوونشوکولای چې پایلې درایودشمیرنې څخه وروسته فورا ووینې.

له دی ټولوسره ، کتونکې وتوانیدل چې ۷۸۲ درایوپاڼې دفیفامقرته راولیږی اوفیفا دغه درایو پاڼې دټاکنودخپلواک کمیسیون په ویب سایټ کې دخپروشویوپایلوسره پرتله کړلې. کومې پاڼې چې فیفالاس ته راوړی، ۲۴۸پاڼې تشې وی، ۲۸ پاڼوبدلون موندلی وو(دبیلګې په توګه په ځېنوپاڼوکې پایلې پاکې شوی وی اویادهغوپه مخ چلیپا ایستل شوی وه) او ۸۱ پاڼې دټاکنودخپلواک کمیسیون په ویب سایټ کې دخپروشویوپایلوسره یوشان نه وی.

دکتونکوډارونه

دټاکنوپرورځې باندی ترڅارنې وروسته، دفیفا څوتنه کتونکې دنوماندانو، دهغوی داستازواودواک ددلالانوله خوا وګواښل شوو. هغوکتونکوچې ددرغلیوپه اړه دشواهدوپه وړاندی کولوکې يې برخه اخیسته ، په څه کم ۶ ولایتونوکې ترګواښ لاندی راغلل، په یووولایت کې یوواک لرونکې نوماند خپل وسله وال کسان دفیفا دیو کتونکې کورته ولیږل اوهغوی شخصا دغه کتونکې وګواښه، په یوبل ولایت کې دیوملي اوسیاسی مشر استازو، دولسوالۍ په کچه دفیفا یو همغږیکونکې دتلیفونی اړیکوله لاری ترګواښونولاندی راوسته.

فیفا ددغو پېښوپه هکله په امن لرونکوسیموکې سیمه ییزوپولیسوته اودضرورت په صورت کې په ولایتی اوملې کچه امنیتی ارګانونوته رپوټونه ورکړل.

دمعلوماتواوشواهدوو ړاندی کول

دټاکنودورځی دبی نظمیوپه هکله دسلګونورپوټونودځېړنی څخه وروسته، دفیفا په مقرکې کارکوونکو دکتونکودشواهدو اورپوټونوبستی جوړی اوترتیب کړی اودغه بستی یې دټاکنوخپلواک کمیسیون او دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ته دغور لپاره ورکړی.

دفیفا دشواهدو لرونکې لمړی بسته دسپتمبرپه ۲۳(دمیزان ۱)نیټه دټاکنوخپلواک کمیسیون او دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ته وړاندی شوه چې په هغی کې د۲۸ ولایتونو د درای ورکونی د۴۰۰ مرکزونودقضیوپه اړه معلومات راغلی وو، په دوهمه بسته کې دکتونکو ۶۹۳ مفصل لیکلی رپوټونه اودبی نظمیوپه هکله دلیدنی او اوریدنی وړ شواهدو سی ډی ګانی شاملی وی. په ټولیزه توګه، فیفا په ۳۱ ولایتونوکې دسرغړونواوبی نظمیوپه باب ۸۹۰ ډیری جدی قضیې دواړوټاکنیزوسازمانونوته وسپارلی، خو نه دټاکنوخپلواک کمیسیون اونه دټاکنیزوشکایتونو کمیسیون علاقه درلوده چې په خپلورسمی څېړنوکې دفیفا دمعلوماتوڅخه دګټی اخیستنی په اړه څرګندونی وکړي.

د(Tallying)پلی کول اودرایوبیاشمیرنه

دفیفاکتونکي دټول هیوادڅخه درارسیدلو ۵۵۸۳ ځانګړوکڅوړوپه څيړلوباندی دڅارنی لپاره درایودپلی کولوپه مرکزکي حاضرو. دټاکنودقانون په ۵۷ مه ماده کي راغلی دی:« قرنطین شوی صندوقونه، دټاکنودخپلواک کمیسیون له څیړنی وروسته دڅارونکواودسیاسی ګوندونواونوماندانوپه حضورکي اوددوی دقناعت دترلاسه کولوپه صورت کي کيدای شی چي درایودشمیرلوپه بهیرکي شامل شی اویاپه دایمی توګه درایو دشمیرنی له بهیر څخه ووزی». له دی حال سره، دټاکنودخپلواک کمیسیون کارکوونکو درایودپلی کولو ۲ او ۳ پړاوونو ته په محدوده توګه دکتونکولاس رسی رامنځته کړ اوکتونکو نشوکولای په دی پوه شي چي دځانګړوکڅوړوپه هکله درایودپلی کولو بهیردټاکنودمقرراتوسره سم ترسره شوی دی اوکه نه.[20]

دفیفاکتونکودخپلی نامکملی څارنی له مخی د۴۴۲ ځانګړوکڅوړوپه اړه جدی ستونزی مطرح کړی چي داصلی جعبوڅخه درایودپلی کولومرکزته بیرته راګرځول شوی ځانګړی کڅوړی ، درایودپلی کولوپاڼی ، په بیرته راګرځول شویو ځانګړو کڅوړوکي دشکایتونودفورمونونه شتون اودپیژندنی دسندونوپرته بیرته راګرځول شوی ځانګړی کڅوړی په دی ستونزوکي شامليږي، کله چي کتونکودرایودپلی کولودفورمونودنه شتون په باب دټاکنودخپلواک کمیسیون له کارکوونکوڅخه څرګندونی وغوښتی، دوه کارکوونکودڅرګندونوڅخه ډډه وکړه.

دفیفاکتونکو د ۲۹ ولایتونوپه ۱۸۲۸ درایو دستونزمنو صندوقونو په بیاشمیرنی څارنه وکړه، کتونکودڅه کم ۲۳ ولایتونودرایودصندوقونوپه بیا شمیرنه کي جدی ستونزی مطرح کړی چي دغه موردونه پکي وو: دپلی کولودپاڼواودشکایتونودفورمونونشتوالی، درایودپلي کولودپاڼواود بیاشمیرل شویورایوترمنځ ښکاره توپیرونه ، درایوپه بیاشمیرنی باندی دنوماندانوداستازودڅارنی څخه مخنیوی، دټاکنودخپلواک کمیسیون داجازی څخه پرته درایو دصندوقونوبیاشمیرنه، په قرنطین کي دهغی صندوقونو ساتل چي دبیاشمیرنی امريي شوی وو، دټاکنیزوشکایتونوداستازوپه نه شتون کي درایودصندوقونوبیاشمیرنه او درایودپلی کولوپه فورمونوکي دکتونکودلاسلیک څخه مخنیوی. ددغو چارولپه امله په سلګونوصندوقونه تراغیزی لاندی راغلل.

داکتوبرد ۲۰ (دمیزان ۲۸) دټاکنودلمړنیوپایلوداعلان څخه وروسته، کتونکو دټاکنودخپلواک کمیسیون دمجوزلرونکو ۱۸۱ صندوقونودرایودبیاشمیرنی په باب نوری جدی اندیښني مطرح کړی چي یوشمیردغه صندوقونه مخکي شمیرل شوی وو. فیفا درایوددغوصندوقونودپیژندنی په هکله دنوامبرپه ۱ (دعقرب ۱۰) نیټه دټاکنیزوشکایتونوکمیسیون ته معلومات ورکړل.

---

[20] چهار مرحله شامل روند تطبیق ارا می شود. در مرحله ۱، خریطه های مخصوص ارایه و باز می شود. در مرحله ۲، خریطه های مشکوک و ناقص بازرسی می شود. در مرحله ۳، در مورد قرنطین کردن خریطه های مشکوک تصمیم ګیری می شود. و در مرحله ۴، اوراق نتایج اسکن می شود، وارد بانک معلومات می شود و در وبسایت کمیسیون مستقل انتخابات نشر می شود.

شپږمه برخه : له ټاکنوروسته شخړې

دټاکنوځانګړی محکمه

نښتی

دستری محکمي په وړانديزاودولسمشرپه تاييد، دولسي جرګي دټاکنوڅخه وروسته دچارودڅېړنی لپاره د۲۰۱۰کال ددسمبرپه ۱۵(۲۴ قوس ۱۳۸۹) نېټه دټاکنوځانګړی محکمه رامنځته شوه. په دی محکمه کې دستری محکمی ۵ قاضيانواو۱۰ تنواداری کارکوونکوغړيتوب درلود . د ۲۰۱۰کال ددسمبرد ۲۰ (۲۹ قوس ۱۳۸۹)نېټه په لمړنی مطبوعاتی اعلاميه کې ددی محکمی رييس دغه محکمه يوه ځانګړی محکمه وبلله اوويې ويل چې دغه محکمه دمحکمودتشکېل اوواکونودقانون د۳۲می مادی سره سم يوقانونی ارګان دی. ددی محکمی جوړونی ډول ډول غبرګونونه رامنځته کړل. دولسي جرګي غړودټاکنودمحکمی جوړيدنه داساسی قانون اودټاکنودقانون سره خلاف کاروباله، په داسی حال کې چې معترضونوماندانودهغی دجوړيدوڅخه خوښی وښوده.

په هيوادکې دټاکنيزنظام دسلامتيادساتنی په پام کې نيولوسره، دافغانستان دازادواوعادلانه ټاکنوبنسټ (فيفا) خپلی ژوری اندېښنی د۲۰۱۰کال ددسمبردمياشتی په ۱۶(۲۵ قوس ۱۳۸۹)نېټه ديوی مطبوعاتی بيانيې په ترڅ کې څرګندی کړې. فيفادټاکنوپه بهيراوپايلوکې دقضايې‌ه قوی هرډول لاسوهنه اوتصميم نيونه دټاکنيزوقوانينواورهنمودونوسره په خلاف کې وباله اوټينګاريې وکړچې ټاکنيزسازمانونه په ټاکنيزواندېښنودغورکولو اودټاکنودپايلوداعلان لپاره قانونی مرجعی دی. فيفا خپله موضيع ګيری په ملی اونړيوالورسنيوکې دفعال ګډون له لاری په تلويزيونی اوراډيويې پروګرامونوکې اعلان کړه اوله قضايې‌ه قوی څخه يې وغوښتل چې دهيوادټاکنيزنظام ته دی درناوی وکړي.

د۲۰۱۱ کال دجنوری په ۱۴(۲۴ جدی ۱۳۸۹)نېټه دځانګړی محکمی دکاردشروع کېدوسره سم، ستری محکمی د۲۰۱۱ کال دجنوری د۱۸ (۲۸ جدی ۱۳۸۹)نېټی د۱۰۸ نمبرليک له لاری د يوشميرسازمانونوڅخه وغوښتل چې خپل استازی د دی محکمی په کار کې دګډون اوددی محکمی دپياوړتيا لپاره راوليږی. ددی ليک ترلاسه کوونکې عبارت ووله : ټاکنيزسازمانونه(دټاکنودخپلواک کميسيون اودټاکنيزوشکايتونودکميسيون ولايتی دفترونه)، فـــيفـــا، دواليانودفترونه، دعلماووشورا، ولايتی شوراګانی، دحج اواوقافورياستونه، دمعارف رياستونه، دولايتونودامنيې قوماندانی، دملی امنيت عمومی رياست، داستيناف څارنوالی ، دعدليې رياستونه، دافغانستان دبشری حقوقوخپلواک کميسيون، يوناما اودولايتونوداستيناف محکمی. د ۲۰۱۰کال د دسمبرد۲۳(۲ جدی ۱۳۸۹)نېټی په يورسمی ليک کې، فيفا ددی ډلی په غونډوکې دګډون څخه ددوی دکاردماهيت په دليل ډډه وکړه، خودنظرونوپه تبادلی کې دبرخی اخيستنی لپاره يې خپله علاقه ددی کړکېچ درفع کولوپه مقصد څرګنده کړه.

دغه راز، دځانګړی محکمی دربيس اود فيفا داجراييوی مشر ترمنځ په غونډه کې ، فيفا خپل وړانديزونه وړاندی کړل چې ټاکنيزنظام ته ددرناوی اودمحکمی دفرامينواودستراتودمحدودولو په بنا يواځی دجنايي بدسلوکېو دځانګړوشواهدوپه قضيو باندی ولاړوو. فيفا ټينګاروکړچې په هغه صورت کې دمحکمی له فرامينوڅخه ملاتړکوی چې دهغی دکارماهيت ټاکنيزچوکاټ ته زيان ونه رسوي، اوپرځای يې دټاکنوپه بهيرکې دجنايي بدسلوکېودپيښوڅېړنه وکړي.

د۲۰۱۱کال دجنوری د۶ (۱۶ جدی ۱۳۸۹)نېټی په يوه مطبوعاتی اعلاميه کې، دځانګړی محکمی رييس صديق الله حقيق وويل چې دغی محکمی ټولی ۴۳۰ قضيې له لوی څارنوالۍ اونوماندانوڅخه ترلاسه کړی دی . هغی څرګنده کړه چې له غور اوڅېړنی وروسته، دی محکمی ۳۰ قضيې په لمړی لمړيتوب کې، ۶۵ قضيې په دوهم لمړيتوب

کې او۱۲۷ قضيې په دريم لمړيتوب کې ايښی دی. دغه قضيې دنوماندانوشکايتونوته دځواب نه ويل، دټاکنوپه بهيرکې پراخه بی نظمی او دځېنونوماندانودرايو دنه شميرنی په اړه دی.

درايود بيا شميرنی پيل

له مطبوعاتی ناستی وروسته، له محکمی څخه هيله کېده چې دفشارونوسره سره خپل کارته دمحکمی داصلی واک په هکله دوام ورکړي: جنايي بدسلوک . خوډيرژرد۲۰۱۱ کال دجنوری په ۱۴ (۲۴ جدی ۱۳۸۹)نېټه، دمحکمی دفرمان سره سم، درايو دوهم ځل شميرنه په تخار، جوزجان، پکتيا، پکتيکا، سرپل، لوګر، لغمان، کاپيسا، پروان، کونړ، نورستان او خوست کې شروع شوه، وروسته درايوبياشميرنه دپنجشيرپرته ټولوولايتونوته وغزيده.

فيفا دمحکمی دغه کارناقانونه وباله اوڅرګنده يې کړه چې ددی محکمی واک يواځی دټاکنوپه بهيرکې دجنايي بدسلوکېوپه څېړنی پوری محدود دی. فيفا څرګنده کړه چې درايوبياشميرنه دټاکنوپه بهيرکې ښکاره لاسوهنه ده. فيفاخپلی ژوری انديښنی په دی باب چې ددغسی کړنوپيل اوناسم سلوک کېدای شی په راتلونکې کې دټاکنومشروعيت ته زيان ورسوی، څرګندی کړی اويوځل بيايې له محکمی څخه وغوښتل چې خپلوناقانونه کارودروی.

په ولايتونوکې درايوپه بياشمېرنی دفيفاڅارنه

له هغه ځايه چې فيفا دځانګړی محکمی په کارکې دګډون څخه ډډه کړی وه، درايوپه بياشميرنه دفيفا مستقيمه څارنه ډيره سخته وه، سره لدی هم فيفا هڅه وکړه ترڅوپه غيرمستقيم ډول دنوماندانوله استازواودرايوپه شميرنه کې د نورو دخيلوخواووسره دخبروله لاری په دی بهيرڅارنه وکړی.

فيفا دمرکويوخاص فورمت طرح کړاوخپلوکتونکوته يې دستورورکړچې دنوماندانوداستازواودرايوپه بيا شميرنه کې ددخيلوچارواکوڅخه دمعلوماتوپه راټولولوکې له خاصودستورالعملونوڅخه کارواخلی. په دغی فورمت کې په ولايتونوکې درايودبياشميرنی دماهيت په اړه دسوالونويوه معياری ټولګه شامله وه.

دفيفادکتونکوموندنواولاسته راوړنوسرشميرنه اواحصايېه له ځانه سره نه درلوده، ځکه کتونکې پخپله درايودشميرنی عينی شاهدان نه وو، بلکې دهغوی موندنوددی بهيريوداسی انځورښکاره کاوه چې بی نظمی اونه رونټيا دهغی ښکاره ځانګړتياوه. درايودبياشميرنی طرزالعملونه مخکې په هيڅ يوولايت کې هم نه ووطرح شوی اوهغه کسان چې په دی کارکې دخيل وو،زده کړی يې نه وی ليدلی. په ډېری ولايتونوکې،وليدل شوچې دهغوسازمانونواستازی چې په ولايت کې درايودبياشميرنی ټيم تری جوړشوی وو، پرله پسی يې بدلون مونده. دمثال په توګه، هغه استازی چې نن يې درايوپه بياشميرنه کې برخه درلوده، سبايې بل کس ته خپل ځای ورکړی وو

همدارنګه په ډېری ولايتونوکې وليدل شوچې دټاکل شويوصندوقونودرايودتطبيق يوه وروستنۍ اورسمی کاپی دنوماندانواستازواودرايوپه بيا شميرنه کې دخيلو کسانوته نه وه جوړه شوی.

په ځېنی ولايتونوکې، په صندوقونوکې داچول شويورايواودپايلوپه پاڼوکې درايودتطبيق ترمنځ جدی توپيرونه موجودوو چې درايودبياشميرنی په بهيرکې دمعترضونوماندانوپه ګټه دسرغړونوښکارندوی وو. ددی پيښوترټولومعلومه يې په دغو ځايونوکې شوی وی : په فارياب کې دميمنی ښاراودبلچراغ ولسوالی، په غورکې دچخچران ښاراوددولينی ولسوالی، په نيمروزکې دزرنج ښار، په پکتياکې دزرمت،ځاځی اريوب اوداحمدابادولسوالی، په ننګرهارکې دپچېراګام اوحصارک ولسوالۍ.

درایودبیاشمیرنی په بهیرکې ، په وارو‌ارسره ولیدل شوچې دبیاشمیرنی درقم اودمعترضونوماندانودرایوترمنځ چې درایودشمیرنی په بهیرکې یې شکایت نه درلوداویایې استازی حاضرنه وو، توپیرونه موجودوو .اودرایودصندوقونوسره تطبیق شوی او ثبت شوی نه دی. داډول پیښی په غور، ننګرهار، تخار، خوست، کابل، بغلان، پکتیا، جوزجان، بلخ، بدخشان او فاریاب کې شوی دی.

معلومات داپه ډاګه کوی چې دټاکنودخپلواک کمیسیون له خواباطل شوی صندوقونه اوقرنطین صندوقونه دهغوصندوقونوڅخه چې دځانګړی محکمی له خوامشکوک ګڼل شوی وو، بیل نه ساتل کېدل .همدارنګه هغه صندوقونه چې باطل اعلان شوی وو بیاوشمیرل شواوپه پایلوکې شامل شوو. چې بیلګی یې دفاریاب ولایت په میمنه، قیصار، شیرین تګاب، پشتون کوت او خواجه سبز پوش ولسوالیوکې، دغزنی په اجرستان، دسمنګان په دره صوف بالااودره صوف پایېن کې،دننګرهارپه اچېن، دپکتیاپه ځدران، دنیمروزپه زرنجاودخوست په ولایت کې پیښی شوی .

له دی ټولوسره، له پنجشیرپرته چې درایودبیاشمیرنی په اصلی نوملړکې شامل نه ودرایوبیاشمیرنه په ۳۲ ولایتونوکې بشپړه شوی ده . درایوبیاشمیرنه په داسی حال کې وشوه چې دولسي جرګې غړوپه واروارداساسی قانون د۱۲۷ مادی سره سم دځانګړی محکمی دړنګیدوغوښتنه کوله.

د۲۰۱۱ کال دمارچ په ۲۲ (۲ حمل ۱۳۹۰)نیټه ، ولسي جرګې لوی څارنوال داختصاصی محکمی دغیرقانونی کارپه هکله استجواب اوبیاوروسته استیضاح کړ، لوی څارنوال دغه استیضاح ناقانونه وبلله اوولسي جرګې ته دټګ څخه یې ډډه وکړه.

اومه برخه : له ټاکنوڅخه وروسته زمینه

نوی ولسی جرګه (پارلمان)

د ۲۰۰۵ (۱۳۸۴/۱۳۸۳) پارلمان د۲۰۱۰ (۱۳۸۹)پارلمان سره په پرتله کې

د۲۰۱۰ (۱۳۸۹) کال پارلمانی ټاکنی دپارلمان د۲۲۳پخوانیو استازودنوماندی شاهدی وی چې دهغوی ۸۱ تنه بیاوټاکل شوو. هغه کسانوچې دولسي جرګي څوکي لاس ته راوړی څه یې خپلواک اوڅه یې تړلی کسان وو،څرنګه چې مخکې یادونه وشوه دمنفرده لیږدنه منونکې رایې سیستم ډیردګوندونوملاتړی ندی چې دګوندونواستازی وکولای شی دپارلمان څوکۍ لاس ته راوړی . له دی کبله سیاسی ګوندونودپام وړدپارلمان استازی ځان ته ندی ځانګړی کړی.

دثبت شویو ګوندونوله ډلی څخه ، ۲۰ ګوندونه په اوسنی پارلمان کې څوکۍ لری اودپارلمان داستازو43 سلنه جوړوی . له کومه ځایه چې دادومره زیاتو ګوندونو دپارلمان دټولوڅوکېود ۵۰ سلنی څخه هم کمی څوکې لاس ته راوړی، په پارلمان کې دیوحاکم ګوند موجودیت ډیرلیری ښکاری، دجمعیت ګوندتر ټولولوی ګوندپه پارلمان کې دی چې ۱۷ استازی لری چې اوس ددی ګوندغړیتوب لری اویا په پخواکې په دی ګوندکې وو. دسیاسی ګوندونوداکم شتون ددی ښکارندوی دی چې هیڅ یوګوندهم دپارلمان دکارپه بهیر حاکم ندی.

دنوی پارلمان قومی جوړښت ددی رپوټ ترلیکلوپوری معلوم ندی ، ځکه چې رسمی معلومات په دی اړه ندی خپاره شوی. خودناتایېده معلوماتوسره سم چې په لاس کې یې لرو پښتانه ۳۵ سلنه (۹۵ استازی)، تاجیکان ۲۱ سلنه (۷۴ استازی)، هزاره ۲۵ سلنه (۴۸ استازی)، ازبک ۶ سلنه (۲۰ استازی)، کوچېان ۴ سلنه (۱۰ استازی)، ایماق ۳ سلنه (۸ استازی)، عرب ۳ سلنه (۸ استازی)، ترکمن ۱ سلنه (۳ استازی)، نورستانی (۲ استازی)، بلوچ (۱ استازی)، پشه ای (۱ استازی) او ترک (۱ استازی) په پارلمان شتون لری . که څه هم دپښتنو سلنه کمه ده خوبیاهم هغوی د۹۵ استازوپه درلودودپارلمان دغړواکثریت جوړوی، حال داچې په پخوانی پارلمان کې پښتانه ۱۰۶ تنه وو.

دمخکېنی پارلمان د۶۸ ښځینه استازوڅخه ، ۵۶ تنو یې ددوهم ځل لپاره ځانونه ولسي جرګي ته نوماندکړی ووچې ۳۲تنویې خپلی څوکۍ وساتلی شوی او۲۴ تنویې خپلی څوکۍ سیالانونوماندانوته وبایللی. اوسنی پارلمان ۶۹ ښځینه استازی لری چې (۲۷.۷سلنه) کېږی اوپه ولسي جرګي کې دښځودونډی(۲۵سلنه) څخه لږڅه زیاته ده.

دعمر له پلوه داوسنی پارلمان ۱۶ سلنه ۲۵-۳۵ کلونوپه عمرکې دی . داپارلمان نسبتا ځوان دی او ۳۶ سلنه غړی یې له ۴۰ کلونوڅخه دټیټ عمرخاوندان دی، که څه هم ځوانان اکثریت ندی خوهغه څه چې مهم دی هغه داچې په نوی پارلمان کې به دځوانانوډېری چاری مطرح شی. داکثرونوماندانواوبریالیونوماندانودلیدلوروپه اړه دمعلوماتودنه شتون له امله ددی خبری یادونه ګرانه ده چې وواېوایا دبشرحقوق اودښځوحقوق به دنوی پارلمان دکارپه لمړیتوبونوکې راشی اوکه نه.

دنوی ولسي جرګي(پارلمان) غړی

دنوی پارلمان غړی دډول ډول تیرژوندلرونکې دی، یوشمیر(۸۱ استازی) دتیرپارلمان غړی وو اواکثرویې په تیرکې ددولت په دری ګونوقووکې دنده لرله ، نوی پارلمان ته په پام سره، موږکولای شوچې ولایتی چارواکې،

ددولت کارکوونکي اودپولیسوچارواکي پکې ووینو. په پارلمان کې دهغه زیاتواستازوشتون چې مخکې یې په دری ګونوقواووکي دنده لرله ، دا اندیښنی راپارولی دی چې هغوی دواک اوعاموشتمنیوڅخه په ناوړی ګټی اخیستنی سره ولسي جرګي ته لاره موندلی ده اودا اندېښنی نشوکولای چې نفی یې کړو. دغه راز ددولت دکارکوونکوسربیره زیات شمیر سوداګرهم نوی پارلمان ته راغلی دی. په مدنی ټولنه کې یوشمیرپه دی هاند دی چې هغوی درایو درانیولوله لاری دپارلمان غړیتوب ترلاسه کړی دی.

دمخکېنی پارلمان دغړوتېړته په کتوسره، دمهمومسئلوپه باب لکه دبشردحقوقواودښځودحقوقو په اړه دنوی پارلمان دنظردیووالی په هکله سوالونه راپورته شوی دی چې په پارلمان کې دیوی میاشتی لانجه منوبحثونوپه نظرکي نیولوسره اوداچې ددومره شخړوڅخه وروسته یې دپارلمان د ریس په ټاکلوکې توافق وکړ ، دغه چاره نوره هم داهمیت وړګرځولی ده.

په سیاسی چاپیریال دټاکنواغېزی

عمومی لیدلوری

دپارلمانی ټاکنوپایلواودنوی پارلمان غړوچې وروسته له زیاتو جنجالونوېي دلوړی کولو مراسم پرځای کړل په مدنی ټولنه کې یوخیزش رامنځته کړاودخلکواونړیوالی ټولنی نیوکې یې له ځانه سره درلودی. دټاکنوخپلواک کمیسیون چې دټاکنو داداره کولو یواځینی قانونی اوباصلاحیته سازمان دی دتیروټاکنوڅخه وروسته دمطالعی لاندی راغی خلکو، مدنی ټولنی اونړیوالی ټولنی ددی کمیسیون دخپلواکې اونه روښتیا په هکله خپلی اندیښنی څرګندی کړی. ځکه درایود شمیرنی په بهیر کې په رایوکې دلاسوهنی اودرغلیو په باب ډیر خبرونه ورکړل شوی دی.

دمعترضونوماندانو شکایتونه چې دټاکنیزوشکایتونودکمیسیون له خوا په کوم ډول تر غورلاندی راغلل دهغوی رضایت اوخوښی یې جلب نکړه. پرله پسی اعتراضونه اوبعضی یاغی ډوله کړنی په ځېنوبرخوکې لویې لاری دترافیکوپه مخ وتړلی اودټاکنوپه خپلواک کمیسیون اودټاکنیزوشکایتونوپه کمیسیون کې دفساداو پلویتوب دشتون په باب تورونه ولګول شوو چې ددغو سازمانونواعتباراوروڼوالی ته یې زیان ورساوه. دټاکنودخپلواک کمیسیون له خوا دټاکنودوروستیوپایلوداعلان څخه دوه اونۍ وروسته، لویې څارنوالۍ ددغوپایلواعتبارترسوال لاندی راوړ اودپراخه سرغړونوله امله یې دټاکنودپایلودباطلولوغوښتنه وکړه.

دټاکنوخپلواک کمیسیون مطبوعاتی اعلامیه صادرکړه اودلویې څارنوالۍ نظرونه اولاسوهنی یې داساسی قانون سره په ټکرکې وبللی. دلویې څارنوالۍ او دټاکنودخپلواک کمیسیون ترمنځ مخ په زیاتیدونکولفظی نښتودخلکوپه منځ کې دپارلمان دپرانیستنی اودهغی داستازوداعتبارپه هکله شکونه رامنځته کړل. دټاکنودځانګړی محکمی جوړیدل په اونیو اونیو ددی چاری دحل لپاره ددولت دتندوخبرواومذاکروسرټکې وو. دټاکنوځانګړی محکمه دولسمشردفرمان له مخی جوړه شوه. دځانګړی محکمی دجوړیدنی په هکله په اساسی قانون کې وړاندوینه نه ده شوی، دبیلابیلوخواوودنیوکو،کرکو اواندیښنوسره مخ شوه. ډېرو دولسمشر داکار دټاکنود خپلواک کمیسیون په کارکې لاسوهنه وبلله .

هغه څه چې پیښیدونکې دی هغه دخلکوپه منځ کې دپیښوپه باب دګمانونواوشکونوشتون دی چې دټاکنوڅخه وروسته په څواونیو کې یې خپل سیوری غوړولی وو نامعلومه پایلی دعاموخلکواونوماندانوپه منځ کې اندیښنی پیداکړی چې څوک به په ټاکنوکې بریالی وی. ترهغی چې وروستنی نوملړ خپورشو.اودټاکنودروښتیا په باب یې بی اعتمادی نوره زیاته کړه.دسیاسی ګوندونوشمیر زیات نه دی اواپوزیسیون قوی ندی ، خویوبلوک دتغیراوامید په نوم دپخوانی خارجه وزیراودتیروټاکنودولسمشری نوماندډاکترعبدالله عبدالله په مشرۍ خپلی اندیښنی دسرغړونواوپه رایو کې دلاسوهنی له امله څرګندی کړی اود دټاکنود خپلواک کمیسیون داداری څخه یې نیوکه وکړه.

ملی سیاست

په ولسی جرګه کې دسیاسی ګوندونو حضوراواغیزه محدوده ده، دلیږدنه منونکې منفرده رایې سیستم چې دافغانستان په ټاکنوکې تری کاراخیستل کیږی، دسیاسی ګوندونوپه ګټه ندی. په افغانستان کې سیاسی ګوندونه دټاکنو په بهیرداغیزمنتوب وړتیا نلری. ددی رپوټ دلیکلوپروخت، ۳۸ ګوندونه دګوندونودنوی قانون له مخی ثبت اوراجسترشوی دی (دګوندونودنوی قانون څخه مخکې ۱۱۰ ګوندونه ثبت اوراجسترشوی دی). دسیاسی ګوندونوقانون چې دولسي جرګي دټاکنوڅخه مخکې پکې بدلون راغی، کیداې شی چې راوروسته یې دګوندونوپه ثبت کې اغیزه کړی وی. هغه سردرګمی چې دګوندونودثبت لپاره یې ضرب العجلونوتعینول ددی سبب شوی چې ډېرګوندونه رسمی نوماندان ونلری اوهغه نوماندان چې درایو په پانوکې راغلل، خپلواک نوماندان وو.

نړیواله ټولنه

نړیوالی ټولنی په ټاکنیزوبهیرونوکې برخه اخیستی اوپه دی بهیرکې دخیله ده. دنړیوالی ټولنی وروستۍ برخه اخیستنه اومنځګړنه د ۲۰۰۹ (۱۳۸۷/۱۳۸۸)کال دولسمشرۍ په ټاکنوکې بن بست ته ورګرځی ، دولسي جرګي دپایلوپه اړه پېښی، دپایلوپه اعلانولوکې ځنډ، دولسي جرګي پرانیستنه اودټاکنودځانګړی محکمی جوړول دنړیوالی ټولنی داندېښنو لامل شوو..

وروستۍ مسئله یعنی دټاکنودځانګړی محکمی له پریکړی څخه مخکې دولسي جرګي له پرانیستنی څخه دولسمشرډډه کول اودهغی وروسته له دی اقدام څخه دراپورته شویوکړکېچونوپه هکله دنړیوالی ټولنی اندیښنی ددی لامل شوی چې ولسمشرخپل لمړی تصمیم ته بدلون ورکړی. دولسي جرګي دپرانیستنی څخه ملاتړ دیومطبوعاتی اعلامیې له لاری دولسمشر دویانددفترله خوا اعلان شواوپه لمړی تصمیم کې دبدلون ښکارندوی وچې هغه هم دیوی مطبوعاتی اعلامیې په ترڅ کې دهمدغی دفترله لاری صادرشوی وه اوددی دفتر ددغی ګونګې بیانیې په پای کې ځېنولاسوهنوته اشاره شوی وه : « یوشمیر پردوهیوادونوزموږدتصمیم په هکله اندیښنه وښوده اوهغوی هڅه وکړه چې یولړبی نظمیوته لمنه ووهي ».

اصلاحات

دټاکنوبهیر اودهغی لانجه منی پایلی دټاکنوپه نظام کې داصلاحاتوداړتیا ښکارندوی دی. درای ورکوونکوپه نوملیکنه کې ګمانونه اوسردرګمی اودسرشمیرنی نه شتون هغه څه دی چې اصلاحات پکې ضروری دی. دعمرپه هکله شکایتونه، دشکایتونوپه باب غورکول اودځانګړی محکمی رامنځته کول ټولی هغه مهمی چاری دی چې داصلاحاتوداړتیا په باب دنظریووالی رامنځته کوی.

دمدنی ټولنی سازمانونه اوملی اونړیوال کتونکې په قانونی چوکاټ کې اودټاکنوپه خپلواک کمیسیون کې داصلاحاتوغوښتونکې دی.دبیلګی په توګه : داروپاکمیسیون دټاکنود خپلواک کمیسیون په مقاماتوکې اودرای په ورکونی کې داصلاحاتو غوښتنه کړی ده. دفیفابنسټ هم خپلی اندیښنی داصلاحاتوپه اړه څرګندی کړی دی اوپه دی هاند دی چې ټاکنیزسازمانونه باید خپل کارپه پوره روڼتیاسره ترسره کړي، دناقانونه وسله والوډلوسره دنوماندانوداړیکوپه باب دڅېړنی طرزالعمل باید اصلاح شی. کتونکې اودنوماندانواستازی باید دټاکنوبهیرته زیات لاسرسی ولری، دګواښونولاندی کسانوڅخه بایدملاتړوشی ترڅوپه ټاکنوکې برخه واخلی.اودټاکنیزوسازمانونوورتیاوی باید لوړی شی.

ناحل شوی مسئلی

ددی رپوټ دلیکلوپه وخت کې، یوشمیر مسئلی لاتراوسه ناحله پاتی دی، دټاکنوځانګړی محکمه چې لانجه منه ده، تراوسه لاپه هغه حدکې پاتی ده چې ډېرهغه داساسی قانون سره په تضادکې بولی. دټاکنودخپلواک کمیسیون اودټاکنیزوشکایتونودکمیسیون له خواپه شکایتونوباندی دغورکولوډول اوپه ټاکنوکې ددرغلیوله امله دمعترضونوماندانوکرکه، دنورو ناحل شویومسئلوڅخه دي، نوی ولسي جرګي چې په خپل کاریې پیل کړی دی ، هڅه کوی چې ولسمشرترغیب کړی ترڅوځانګړی محکمه له منځه یوسی اودهغوی په هاند، دغه محکمه داساسی قانون په خلاف ده اودغی محکمی ددی رپوټ ترلیکلوپوری پریکړه نده کړی، خووعده ورکړی چې دڅواونیوپه بهیرکې به شکایتونه رفع کړي. یوه بله مسئله چې دټاکنود خپلواک کمیسیون نیوکه یې له ځانه سره درلوده، هغه

ددی کمیسیون په تعمیرکي درایودصندوقونوضبط اوپرانیستل اودهیوادڅخه بهرته ددی کمیسیون دچارواکودتګ څخه مخنیوی وو.

ضمیمی

د ۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال دټاکنی دپوښښ نقشه

نقشه

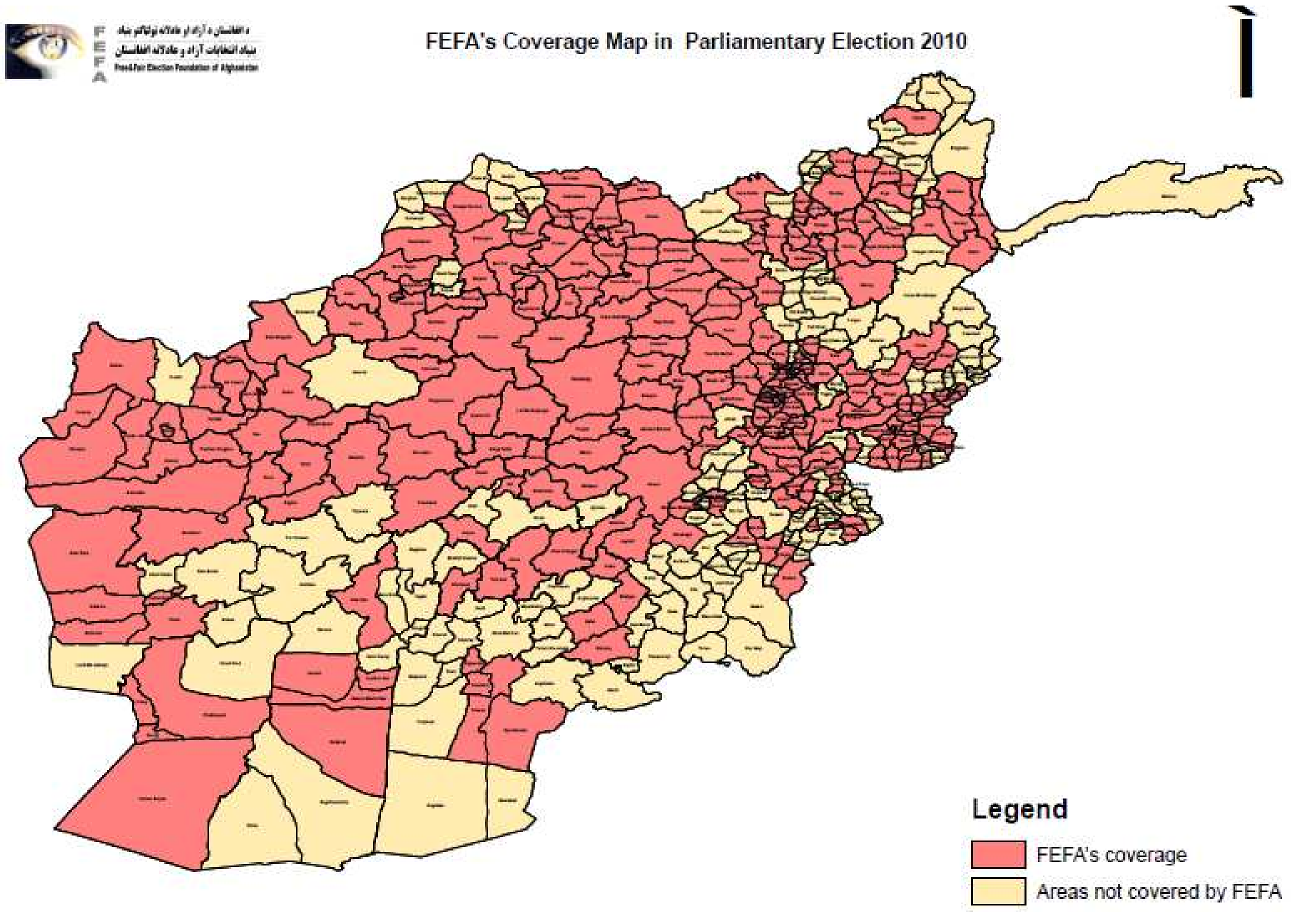

په۲۰۱۰ (۱۳۸۹)کال کې دکتونکودځای په ځای کولوپروګرام

شمیره	ولایت	ولسوالی+ په هرولایت کې ترپوښښ لاندی مرکز	داوږدمهاله کتونکوشمیر			دلنډمهاله کتونکوشمیر		
			مجموع	نارینه	ښځینه	مجموع	نارینه	ښځینه
۱	بدخشان	۱۳ + مرکز	۱۱	۹	۲	۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۲	بادغیس	۴ + مرکز	۶	۵	۱	۱۰۰	۶۷	۳۳
۳	بغلان	۸ + مرکز	۱۸	۹	۹	۲۸۸	۱۴۴	۱۴۴
۴	بلخ	۱۵+ مرکز	۲۷	۱۷	۱۰	۴۰۰	۲۵۰	۱۵۰
۵	بامیان	۵ + مرکز	۱۰	۴	۶	۱۶۰	۱۱۳	۴۷
۶	دایکندی	۶ + مرکز	۷	۶	۱	۱۱۲	۶۰	۵۲
۷	فراه	۴ + مرکز	۸	۶	۲	۱۲۸	۸۴	۴۴
۸	فاریاب	۱۰ + مرکز	۱۳	۱۱	۲	۲۱۵	۱۳۸	۷۷
۹	غزنی	۶ + مرکز	۹	۷	۲	۱۵۰	۱۱۰	۴۰
۱۰	غور	۷ + مرکز	۱۴	۱۲	۲	۲۲۴	۱۷۴	۵۰
۱۱	هلمند	۴ + مرکز	۹	۷	۲	۱۴۶	۱۰۶	۴۰
۱۲	هرات	۱۵ + مرکز	۲۰	۱۳	۷	۳۶۰	۲۱۶	۱۴۴
۱۳	جوزجان	۳ + مرکز	۸	۶	۲	۱۳۵	۶۹	۶۶
۱۴	کابل	۱۴ + مرکز	۵۰	۲۵	۲۵	۸۱۲	۴۳۲	۳۸۰
۱۵	قندهار	۴ + مرکز	۱۲	۱۱	۱	۱۹۲	۱۵۶	۳۶
۱۶	کاپیسا	۴ + مرکز	۷	۴	۳	۱۱۲	۶۲	۵۰
۱۷	خوست	۳ + مرکز	۶	۵	۱	۱۰۰	۸۰	۲۰
۱۸	کنر	۶ + مرکز	۱۲	۹	۳	۲۰۰	۱۴۷	۵۳
۱۹	کندز	۳ + مرکز	۱۲	۷	۵	۲۰۰	۱۱۲	۸۸
۲۰	لغمان	۴ + مرکز	۱۱	۶	۵	۲۲۰	۱۲۰	۱۰۰
۲۱	لوګر	۵ + مرکز	۶	۴	۲	۱۰۰	۶۰	۴۰

۲۲	میدان وردک	۳ + مرکز	۵	۵	۰	۸۰	۷۹	۱
۲۳	ننګرهار	۱۹ + مرکز	۲۷	۲۲	۵	۴۵۰	۳۷۵	۷۵
۲۴	نیمروز	۳ + مرکز	۶	۶	۰	۹۶	۴۳	۵۳
۲۵	نورستان	۳ + مرکز	۵	۵	۰	۸۸	۷۶	۱۲
۲۶	پکتیکا	۴ + مرکز	۵	۵	۰	۱۰۰	۱۰۰	۰
۲۷	پکتیا	۴ + مرکز	۶	۶	۰	۱۰۰	۹۷	۳
۲۸	پنجشیر	۳ + مرکز	۵	۲	۳	۸۰	۴۰	۴۰
۲۹	پروان	۹ + مرکز	۱۸	۱۲	۶	۲۸۸	۱۵۲	۱۳۶
۳۰	سمنګان	۶ + مرکز	۸	۷	۱	۱۲۸	۸۳	۴۵
۳۱	سرپل	۶ + مرکز	۸	۷	۱	۱۲۸	۸۰	۴۸
۳۲	تخار	۱۲ + مرکز	۱۸	۱۳	۵	۳۰۰	۱۵۰	۱۵۰
۳۳	ارزګان	۴ + مرکز	۸	۷	۱	۱۲۸	۱۱۸	۱۰
۳۴	زابل	۳ + مرکز	۵	۴	۱	۸۰	۷۰	۱۰
		۲۲۲ ولسوالی + ۳۴ ولایتونه = ۲۵۶	۴۰۰	۲۸۴	۱۱۶	۶۶۰۰	۴۲۶۳	۲۳۳۷

دهمکاروسازمانونوملړ

ولایت	دهمکار سازمان نوم	دسازمان د ریی‌س نوم	داړیکي نمبر	بریښنایي پست
بغلان	سازمان توسعه و بازسازی جامعه نو (NSRDO)	محمد وسیم مومن	0799039410	nsrdo.org@gmail.com
بلخ	سازمان افغانستان بهتر	داکتر خلیل الله	0775525588	better.afg@gmail.com
بامیان	موسسه شهدا	انجینر حسین متین	0799306494	shuhadabamyan@yahoo.com
فاریاب	حرکت خواهران افغانستان (ASM)	نبیلا متین	0785983661	faryabasma@gmail.com
خوست	سازمان اجتماعی و ملی جوانان افغانستان (AYNSO)	داکتر سید احمد یکنوال	0775415775-0706461120	dr.sayedahmad@gmail.com
کندز	سازمان توسعه و بازسازی مروا (MCDO)	فوزیه یفلتی	0799564904	fawzia.1361@yahoo.com
ننګرهار	انجمن دفاع از حقوق جوانان (AAYR)	سلطان عزیز	0700006363	jal.aayr@yahoo.com
کابل، پروان و پنجشیر	انجمن مشارکت ملی افغانستان (ANPA)	داکتر فهیم صادق	0799390078	npa_or@yahoo.com
ارزګان	سازمان اجتماعی و ملی جوانان افغانستان (AYNSO)	عبدالرازق کریمی	0700929966-0793636216	raziqsto@gmail.com

دټاکنوپه ورځ دکتونکي دمعلوماتونوملړ

الف. درای ورکونی دمحل اوکتونکې په باب معلومات											
۱	درای ورکونی دمرکز کد										
۲	درای ورکونی دمحل نوم										
۳	ولایت										
۴	ولسوالی										
۵	دکتونکې نوم										
۶	دکتونکې دمبایل تیلفون شمیره	۴	۶	۶	۰	۱	۳	۹	۹	۷	۰
۷	دکتنی پیل (زمان)	H	M	له غرمی مخکې	له غرمی مخکې						
۸	دکتنی پای (زمان)	H	M	له غرمی وروسته	له غرمی مخکې						
۹	دولسوالی دهمغږیکوونکې نوم										
۱۰	دولسوالی دهمغږیکوونکې دمبایل شمیره	۰	۶	۳	۶	۲	۳	۹	۹	۷	۰
۱۱	دولایتی همغږیکوونکې نوم										
۱۲	د ولایتی همغږیکوونکې دمبایل شمیره	۴	۴	۷	۹	۲	۳	۲	۷	۷	۰

۱۳	ایا دټاکنیزوسیالیوتوکې درای ورکونی محل ته څیرمه په ۱۰۰ متری کې شتون درلودکه نه مواد (دقضیې فورم تکمیل کړی)	هو	نه
۱۴	ایا درای ورکونی دمحل څخه بهرڅوک ډارول کېدل؟ (دقضیې فورم تکمیل کړی)	هو	نه
۱۵	ایا غیرمجازو اشخاصو درای ورکونی په محل کې حضوردرلوده ؟ (دقضیې فورم تکمیل کړی)	هو	نه
۱۶	ایا دخپلی کتنی په بهیرکې، درای ورکونی دمخنیوی شاهد وای؟(دقضیې فورم تکمیل کړی)	هو	نه

ب. درای ورکونی دمرکزاداره						
۱۷	درای ورکونی دمحل کد	*	*	*	*	*
		نارینه		ښځینه		
۱۸	تعداد کارمندان محل رای دهی	نارینه		ښځینه		
۱۹	ایا درای ورکونی مرکزپه خپل وخت پرانیستل شو(سهار7)؟	هو	نه			
۲۰	ایا دټاکنودخپلواک کمیسیون ټول غړی حاضروو؟	هو	نه			
۲۱	که نه، فرد مشخص کړی.					

۲۲	ایا درای ورکونی محل داړینوتوکو دکمښت سره مخ شو ؟	ژورنال	اجرا فورم	ماشین سوراخ.کن	رنګ	فورم شکایت	خریطه مخصوص
۲۳	ایادرای صندوقونه درای ورکونی له پیل څخه مخکي خالی وو ؟					هو	نه
۲۴	ایا اوراق رای قبل از اغاز رای دهی در ژورنال ثبت و راجستر شد؟ (شمیره بیان کړی					هو	نه
۲۵	ایادصندوق دمهرولاک شمیره په لوړاوازاعلان شوه اوپه ژورنال کي ثبت شوه ؟					هو	نه
۲۶	دصندوق دقفل شمیره		۲۷	دصندوق دقفل شمیره			
۲۸	ایا رسمی شکایات درای ورکونی دمحل دپرانیستوپه بهیرکي ثبت اوراجسترشو ؟					هو	نه
۲۹	که هو،کوم کس ؟	شکایتکونکي		دشکایت موضوع			
۳۰	دکتونکي اواستازی حضور	دنوماندااستازی/ګوند		داخلی		خارجی	

	ج. درای ورکونی بهیر (دبهیرترپایه)			
۳۱	ایا دټاکنودخپلواک کمیسیون کارکوونکودرایوکارتونه چک کول؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۳۲	ایا دټاکنودخپلواک کمیسیون درایوپه پانومخکي له دینه چي رای ورکونکي ته ورکړی، ټاپه لګوله ؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۳۳	ایا درای ورکونکي وته په رنګ کېده؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۳۴	ایا درای ورکونکي له ګوتی رنګ پاکېده؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۳۵	ایا درای ورکونکي کارت په ژورنال کي رسول کېده ؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۳۶	ایاهوی درای ورکونی محرمیت ساته؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۳۷	که نه، لطفا دقضیي فورم ډک کړی.			
۳۸	ایا رای ورکونه دکس په یب کي وشوه؟ (دعین کس له خوا له یو وارڅخه زیاته رای ورکونه)	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۳۹	ایا دکم عمرخاوندرای ورکړه؟ (له 18 کلونوښکته ماشوم)	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۴۰	ایا هغوی دفردی رای ورکونی څخه چي کارت یي درلود، مخنیوی وکړ ؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات

۴۱	ایا رای ورکونه په ډله ایزه اوکورنی توگه وشوه ؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۴۲	ایا درای ورکونی بهیردستونزوله امله مختل شوه ؟	هو	نه	
۴۳	که هو ، دقضیې فورم ډک کړئ.			
۴۴	ایا داسی کس موولیده چې څوتنورای ورکوونکو سره یې مرسته کوله ؟	نه	بعضا=۱-۱۰	له ۱۰ زیات
۴۵	ایادټاکنودبهیرپه اړه رسمی شکایتونه ثبت اوراجسترشوو ؟	هو	نه	
۴۶	که هو، لطفا دقضیې فورم ډک کړئ .	شکایت کوونکې؟	دشکایت موضوع:	
۴۷	ایا درای ورکونی په بهیرکې موگوابنونه ولیدل ؟	هو	نه	
۴۸	که هو، لطفادقضیې فورم ډک کړئ.			

د. دپای بهیر (درای ورکونی په محل کې لیدل شوی ددی محل په پرانیستوکې)												
۴۹	درای ورکونی د محل شمیره	*	*	*	*	*	وخت ختم	*	*	*	*	*
۵۰	ایادمازدیگرپه 4 بجو په لیکوکې په تمه رای ورکوونکو اجازه ترلاسه کړه چې رای ورکړی ؟	هو	نه									
۵۱	ایا هغوی درای صندوقونه دټاکنودبهیرپه پای کې قفل کړل ؟	هو	نه									
۵۲	نوماندان/دسیاسی گوندونوداستازو	داخلی	ج.	خارجی	ج.	نوماندان او دگوندونواستازی	ج.					
۵۳	ایا کارول شوی اوضایع شوی پاڼی دحساب دتطبیق په فورم کې ثبت شوی ؟	هو	نه									
۵۴	که نه ، لطفادقضیې فورم ډک کړئ.											
۵۵	الف) دبهیرپه پیل کې دویشل شویوپاڼو شمیر	*	*	*	*	*						
۵۶	ب) (تفریق) هغه درایوپاڼی چې کارول شوی ندی شمیرېي	*	*	*	*	*						
۵۷	ج) (تفریق) درایودپاڼوشمیر چې ضایع شوی	*	*	*	*	*						
۵۸	درای ورکوونکوشمیرچې درای ورکونی پاڼه ورکړل شوی ده (الف-ب+ج)	*	*	*	*	*						

هـ. درایودشمیرنی بهیر			
۵۹	ایا درایوشمیرنه درایودشمیرنی په محل کې ترسره شوی ؟	هو	نه
۶۰	ایا درایودشمیرنی په محل کې غیمجاز کسان موجودوو؟	هو	نه

۶۱	اياهغوی تاسوته اجازه درکړه چې دستونزوپرته په دی بهير څارنه وکړی ؟	هو	نه
۶۲	که هو، لطفادقضيې فورم ډک کړی.		
۶۳	ايادرايودصندوقونو مهر و لاکونه سالم وو ؟	هو	نه
۶۴	ايا دټاکنودخپلواک کميسيون کارکوونکو دمهرولاکونوشميری په لوړاواز اعلان کړی. (لاندی شميره واردکړی.)	هو	نه

۶۵	دمهر لاک شميره		۶۶	دمهر لاک شميره	

۶۷	ايادرايودشميرنی کارکونکو درايوپاڼی دمعتبری ټاپی لپاره وښودی ؟	هو	نه
۶۸	اياهغوی ناټاپی سندونه په بيلابيلوخانوکې اېښودل شوی ؟	هو	نه

و. درايوهغه پاڼی چې کارول شوی ندی					
۶۹	کارول شوی رايې		۷۰	سپينی رايې	
۷۱	غيرمعتبری رايې		۷۲	ټولی	
۷۳	دهغو رای ورکوونکوشمير چې درايوپاڼی يې ترلاسه کړی				
۷۴	توپيرونه (توپيرونه بايددصفرپه اساس وی)				
۷۵	اياشميرل شوی رايې عينا دپايلوپه وروستی پاڼه کې منعکس شوه ؟			هو	نه
۷۶	که نه ، لطفادقضيې فورم ډک کړی.				
۷۷	ايا هغوی ددی نوملړيوه کاپی درای ورکونی دمرکز څخه بيرون نصب کړه ؟			هو	نه
۷۸	که نه ، لطفادقضيې فورم ډک کړی.				
۷۹	ايا هغوی دپايلونوملړدکتنی لپاره وويشه ؟			هو	نه
۸۰	که نه ، لطفا دقضيې فورم ډک کړی.				
	دکتونکې نوم				
	دکتونکې لاسليک				

فيفا

۱۳- آيا دټاکنيزو سياليو توکي درای اچونی محل ته په ۱۰۰متری کې ترسترګو کيدل؟ د هو په ځواب کې دهرولايت درای اچونی په محل کې دغه کار ترسترګوشوی ،چې په ټول هيواد کې ٪۳۶سلنه جوړوی .

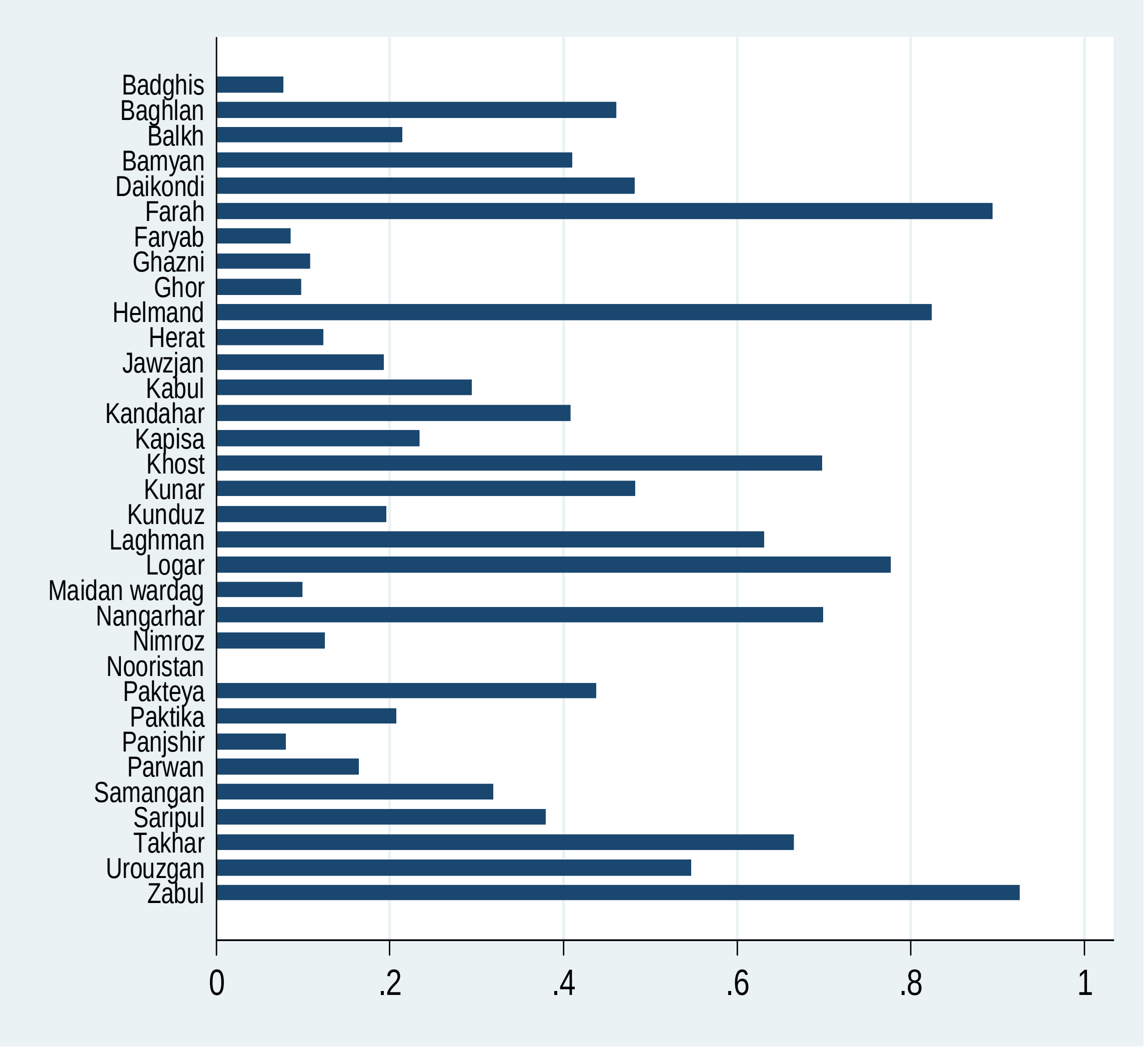
Badghis
Baghlan
Balkh
Bamyan
Daikondi
Farah
Faryab
Ghazni
Ghor
Helmand
Herat
Jawzjan
Kabul
Kandahar
Kapisa
Khost
Kunar
Kunduz
Laghman
Logar
Maidan wardag
Nangarhar
Nimroz
Nooristan
Pakteya
Paktika
Panjshir
Parwan
Samangan
Saripul
Takhar
Urouzgan
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

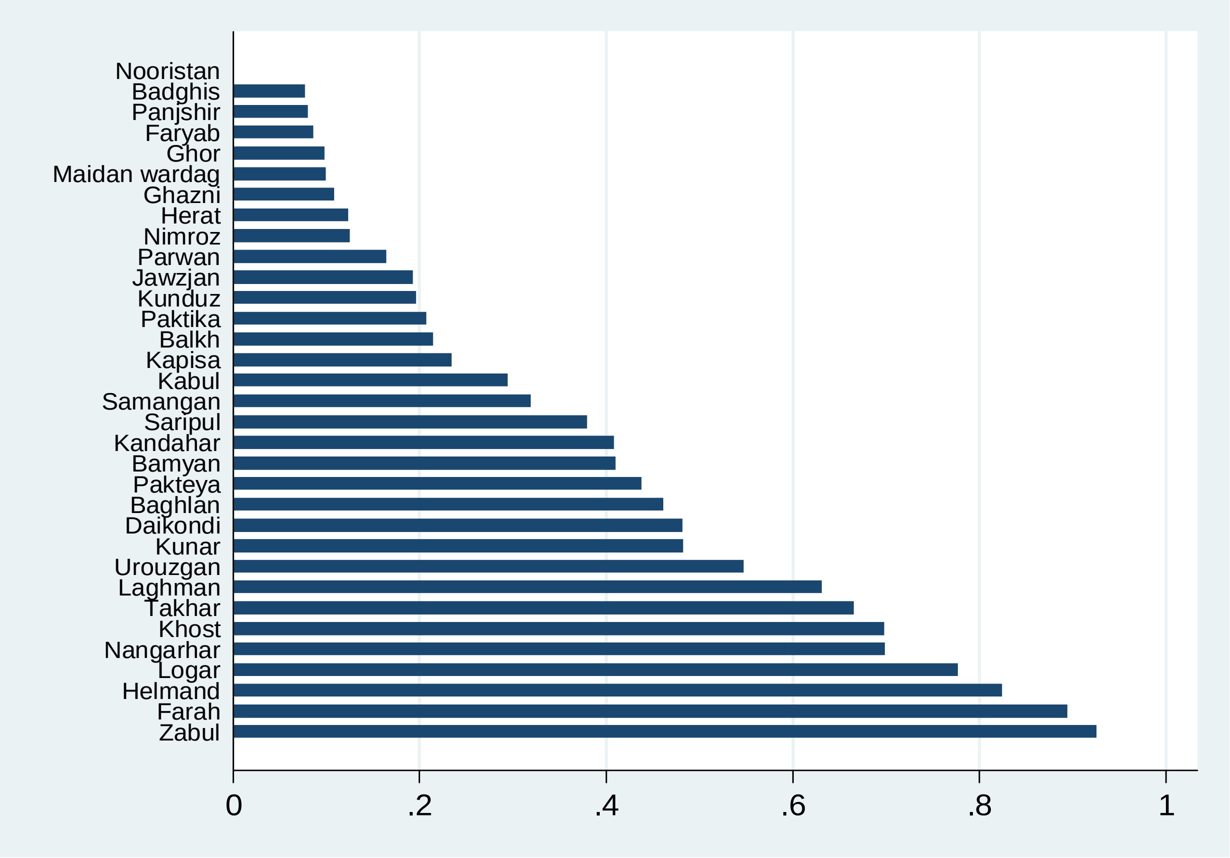
Nooristan
Badghis
Panjshir
Faryab
Ghor
Maidan wardag
Ghazni
Herat
Nimroz
Parwan
Jawzjan
Kunduz
Paktika
Balkh
Kapisa
Kabul
Samangan
Saripul
Kandahar
Bamyan
Pakteya
Baghlan
Daikondi
Kunar
Urouzgan
Laghman
Takhar
Khost
Nangarhar
Logar
Helmand
Farah
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

۱۴سوال : آیا درای له محل څه بیرون امنیتی ګواښونه موجود وو؟ دهو ځواب دهرولایت درای په هر محل کي دغه کارثبت شوی،چي په ټول هیواد کي ٪۱۵سلنه جوړوی .

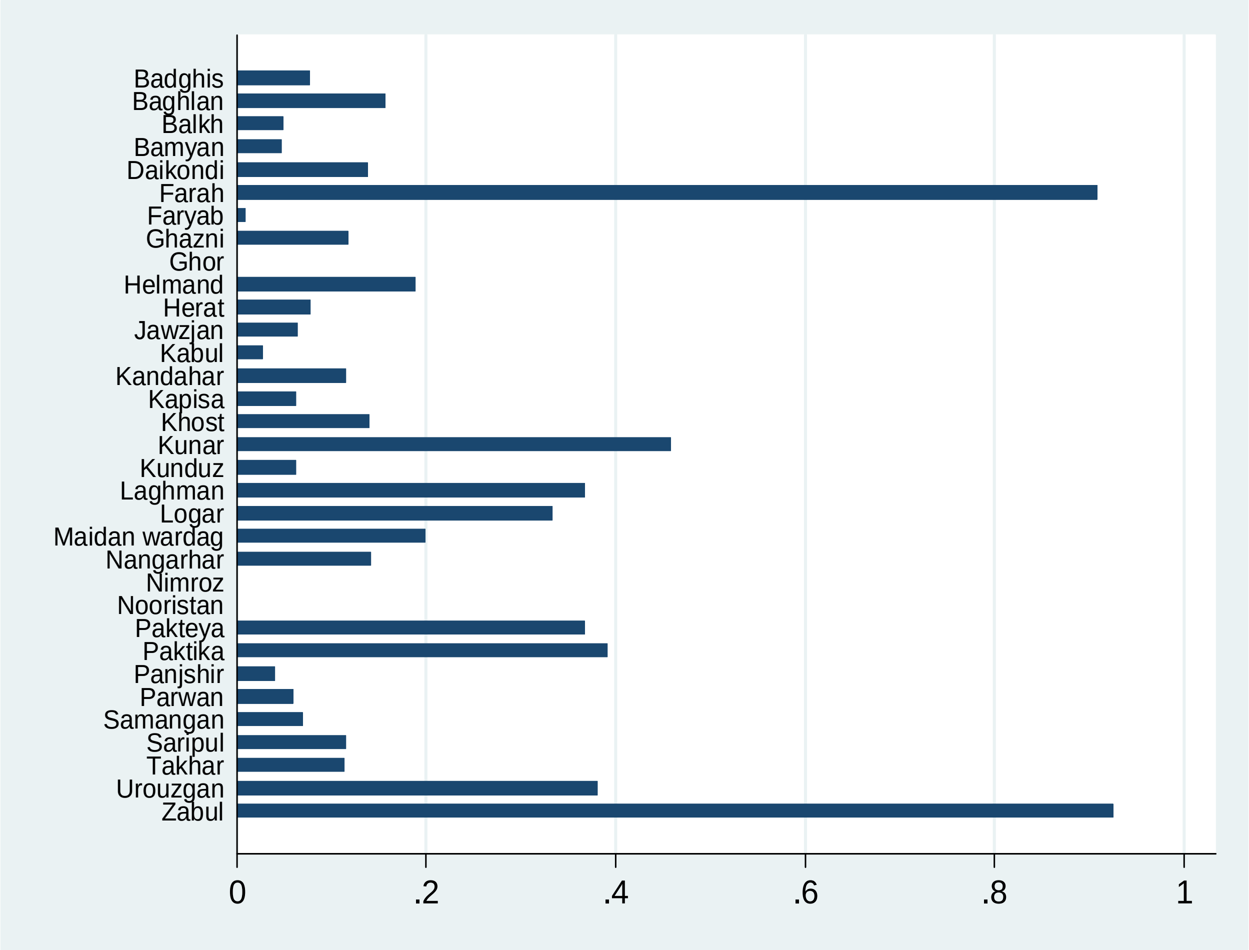

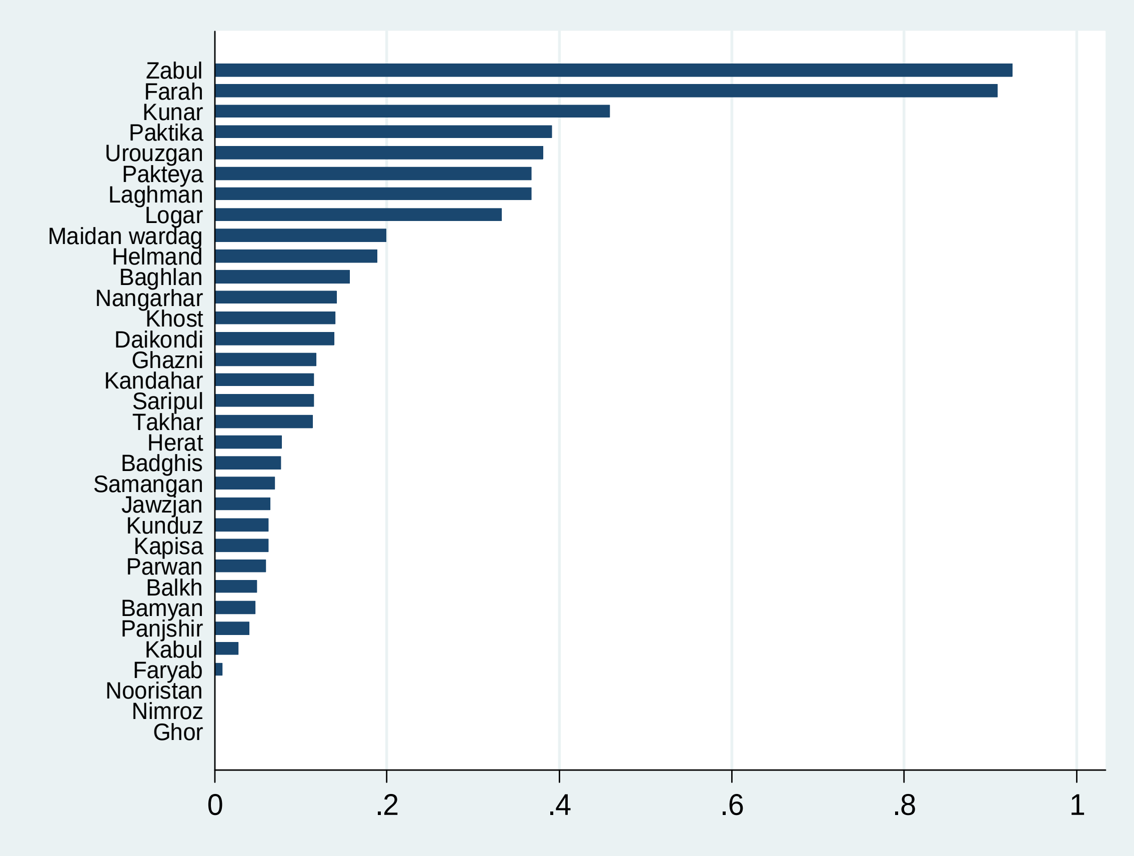
Zabul
Farah
Kunar
Paktika
Urouzgan
Pakteya
Laghman
Logar
Maidan wardag
Helmand
Baghlan
Nangarhar
Khost
Daikondi
Ghazni
Kandahar
Saripul
Takhar
Herat
Badghis
Samangan
Jawzjan
Kunduz
Kapisa
Parwan
Balkh
Bamyan
Panjshir
Kabul
Faryab
Nooristan
Nimroz
Ghor
0
.2
.4
.6
.8
1

۱۵سوال -: آیا درایو په محلونوکي غیرمسوولو اشخاصو حضور درلود؟ دهو په ځواب کي په هرولایت کي درای په محل کي ثبت شوی،چي په ټول هیواد کي ٪۱۷سلنه ثبت شوی .

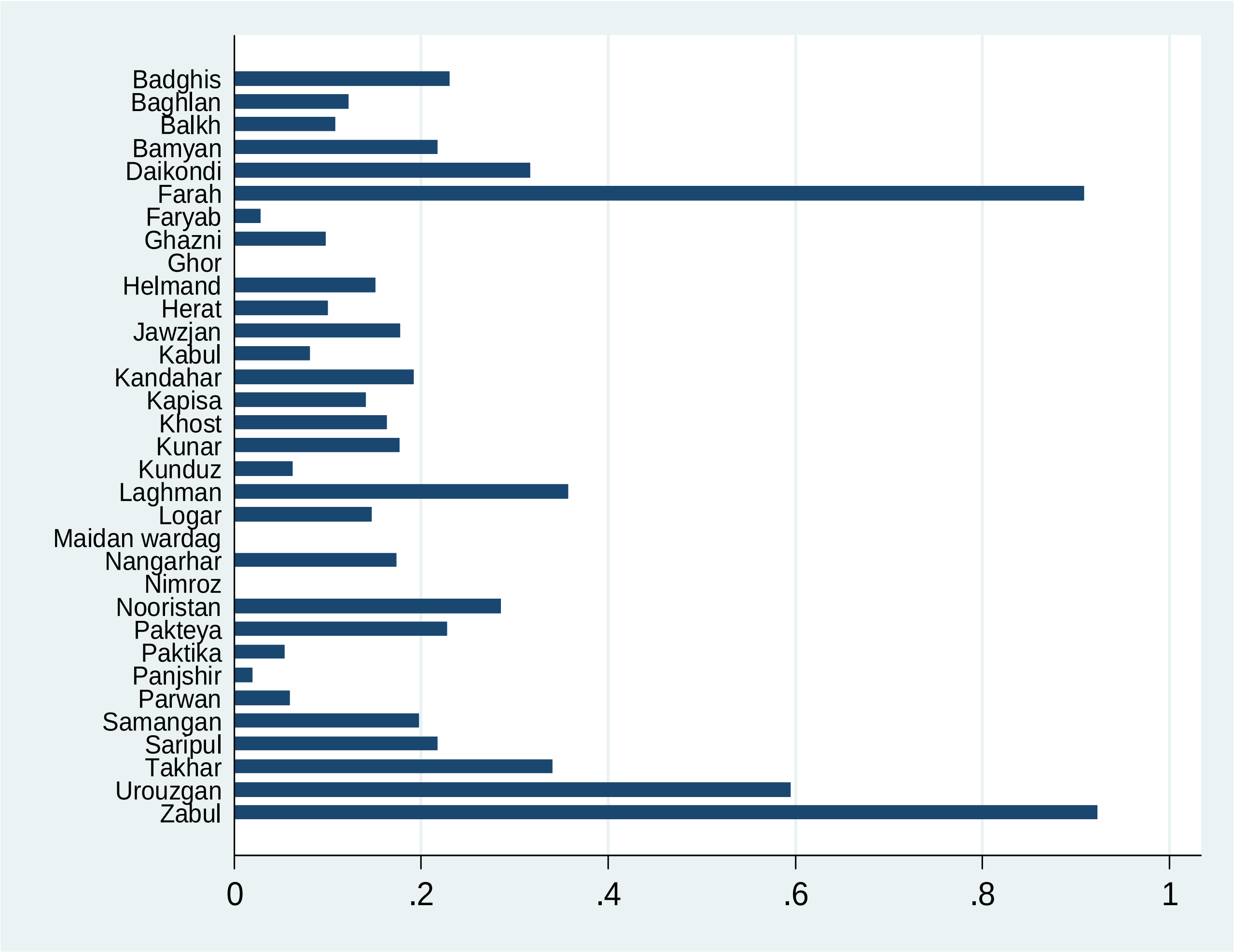

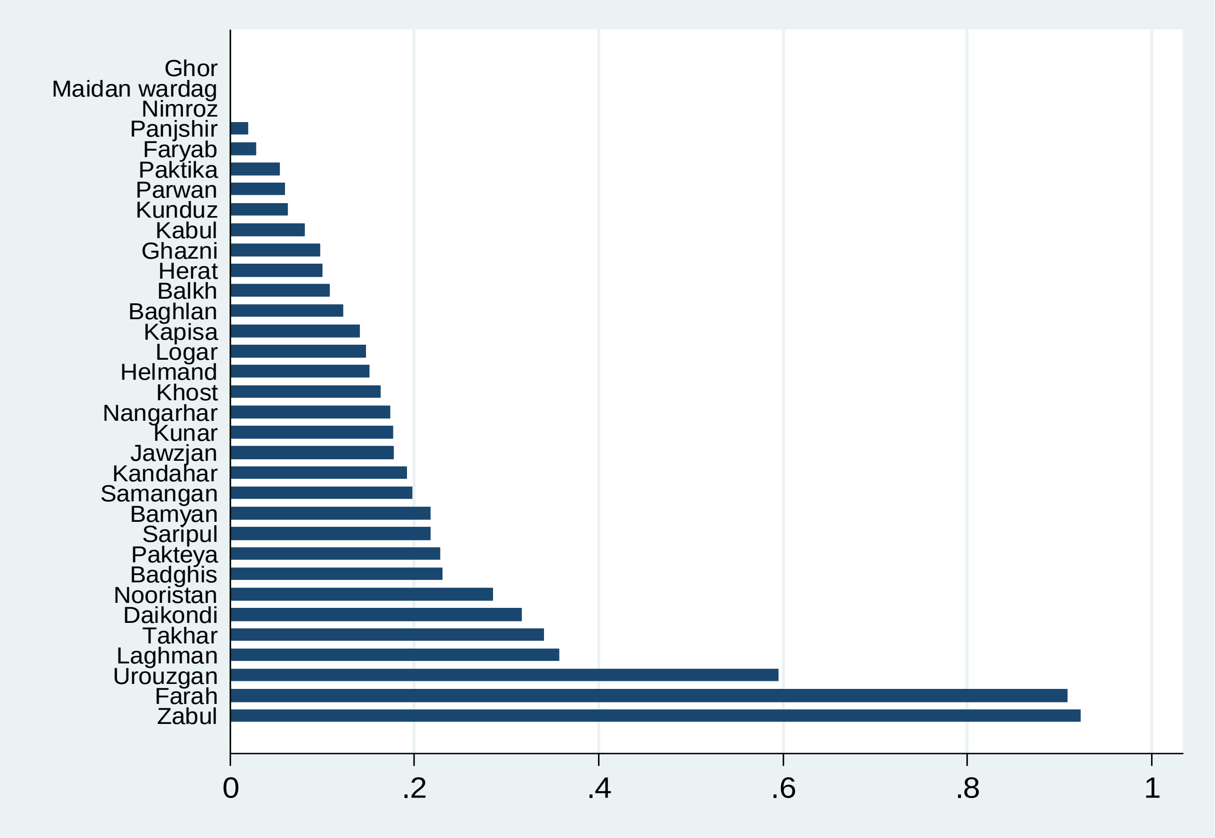
Ghor
Maidan wardag
Nimroz
Panjshir
Faryab
Paktika
Parwan
Kunduz
Kabul
Ghazni
Herat
Balkh
Baghlan
Kapisa
Logar
Helmand
Khost
Nangarhar
Kunar
Jawzjan
Kandahar
Samangan
Bamyan
Saripul
Pakteya
Badghis
Nooristan
Daikondi
Takhar
Laghman
Urouzgan
Farah
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

۱۶سوال: آیا دنظارت پرمهال ستاسو په وړاندی کوم خنډ او ممانعت موجود وو؟ دهو په ځواب کي دهرولایت درای اچونی په محل کي ثبت شوی،چي په ټول هیواد کي ٪۱۲سلنه جوړوی.

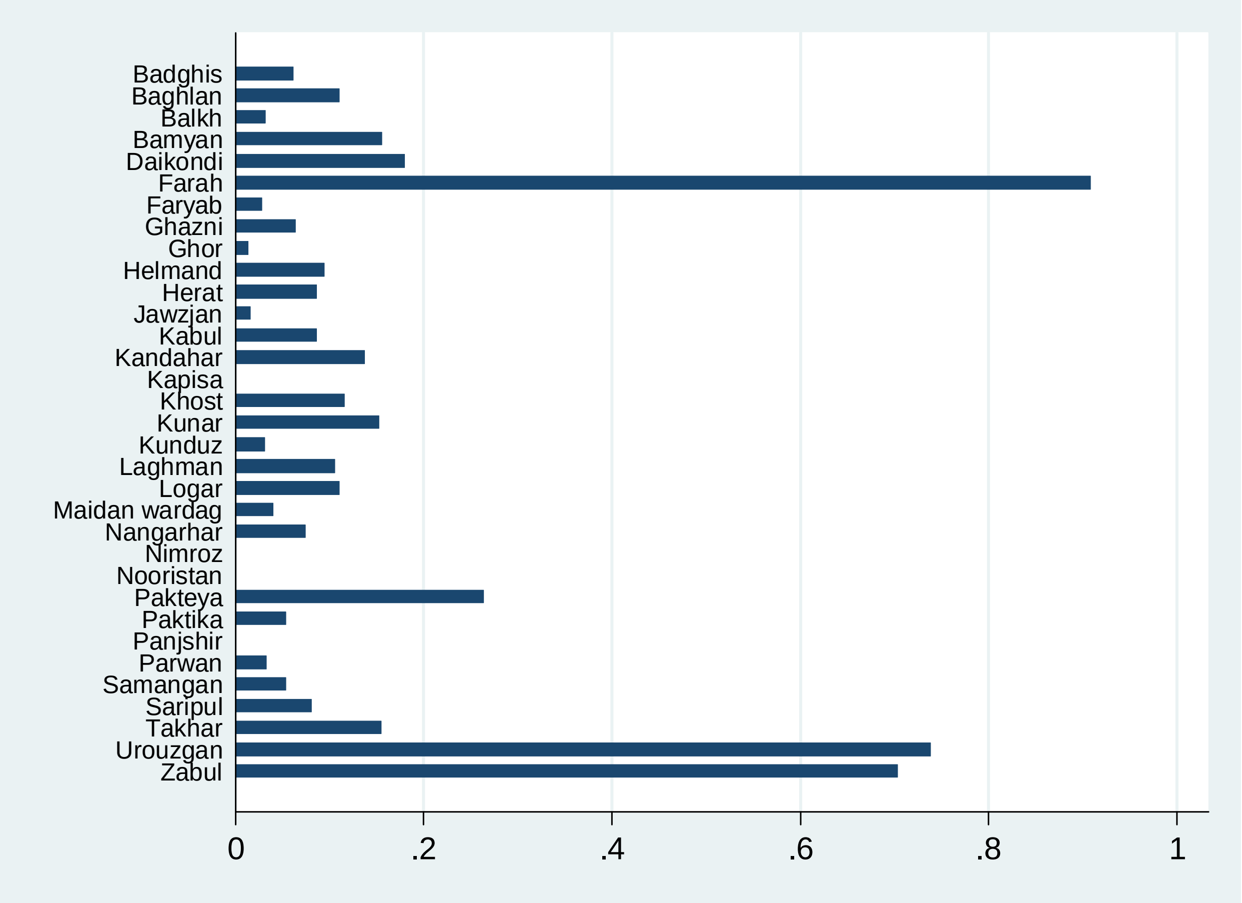

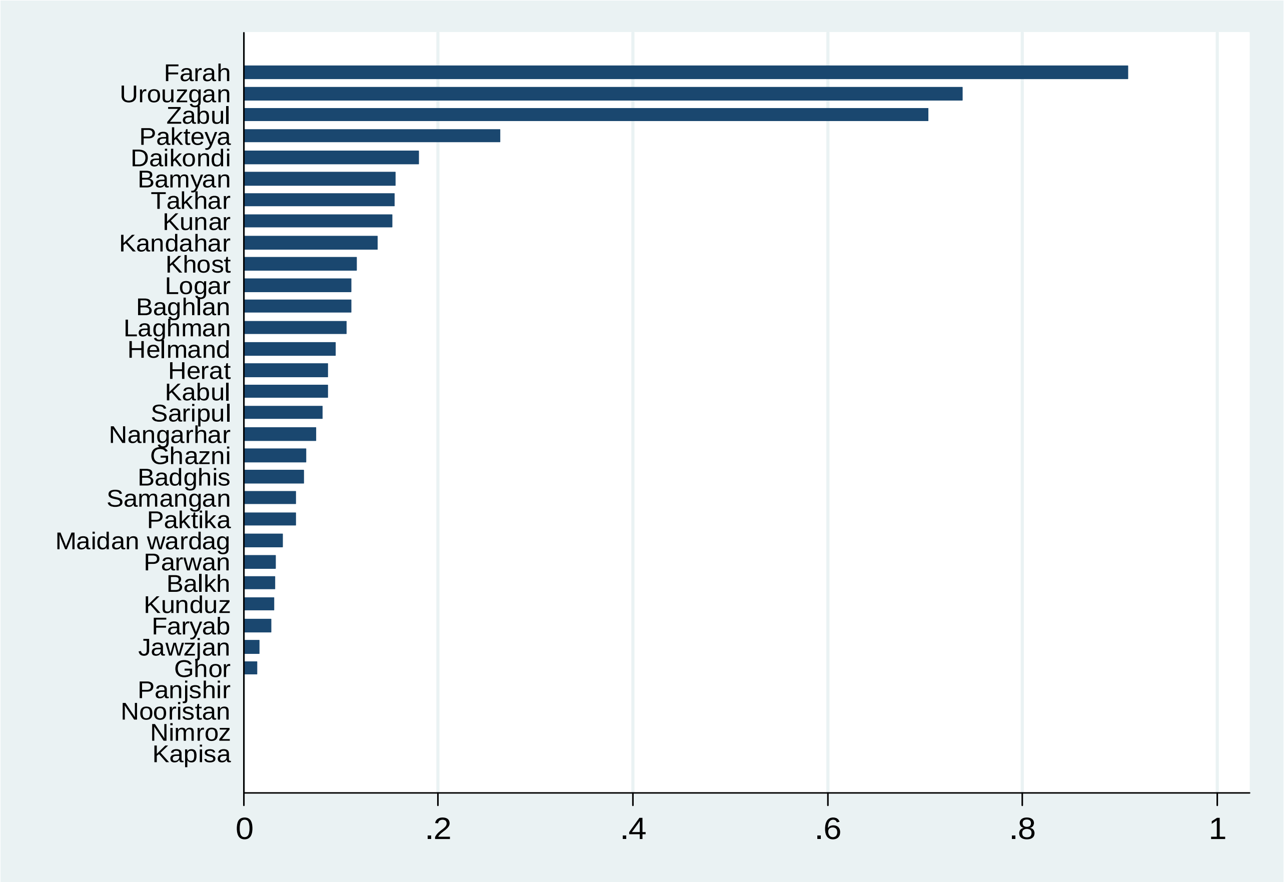
Farah
Urouzgan
Zabul
Pakteya
Daikondi
Bamyan
Takhar
Kunar
Kandahar
Khost
Logar
Baghlan
Laghman
Helmand
Herat
Kabul
Saripul
Nangarhar
Ghazni
Badghis
Samangan
Paktika
Maidan wardag
Parwan
Balkh
Kunduz
Faryab
Jawzjan
Ghor
Panjshir
Nooristan
Nimroz
Kapisa
0
.2
.4
.6
.8
1

۱۹سوال: آیا درای اچونی محل په خپل ټاکلی وخت دسهارپر۷بجو پرانیستل شوی وو؟ دهو په ځواب کې دهرولایت درای اچونی په محل کی ثبت شوی ،چې په ټول هیواد کې ٪۸۵سلنه جوړوی.

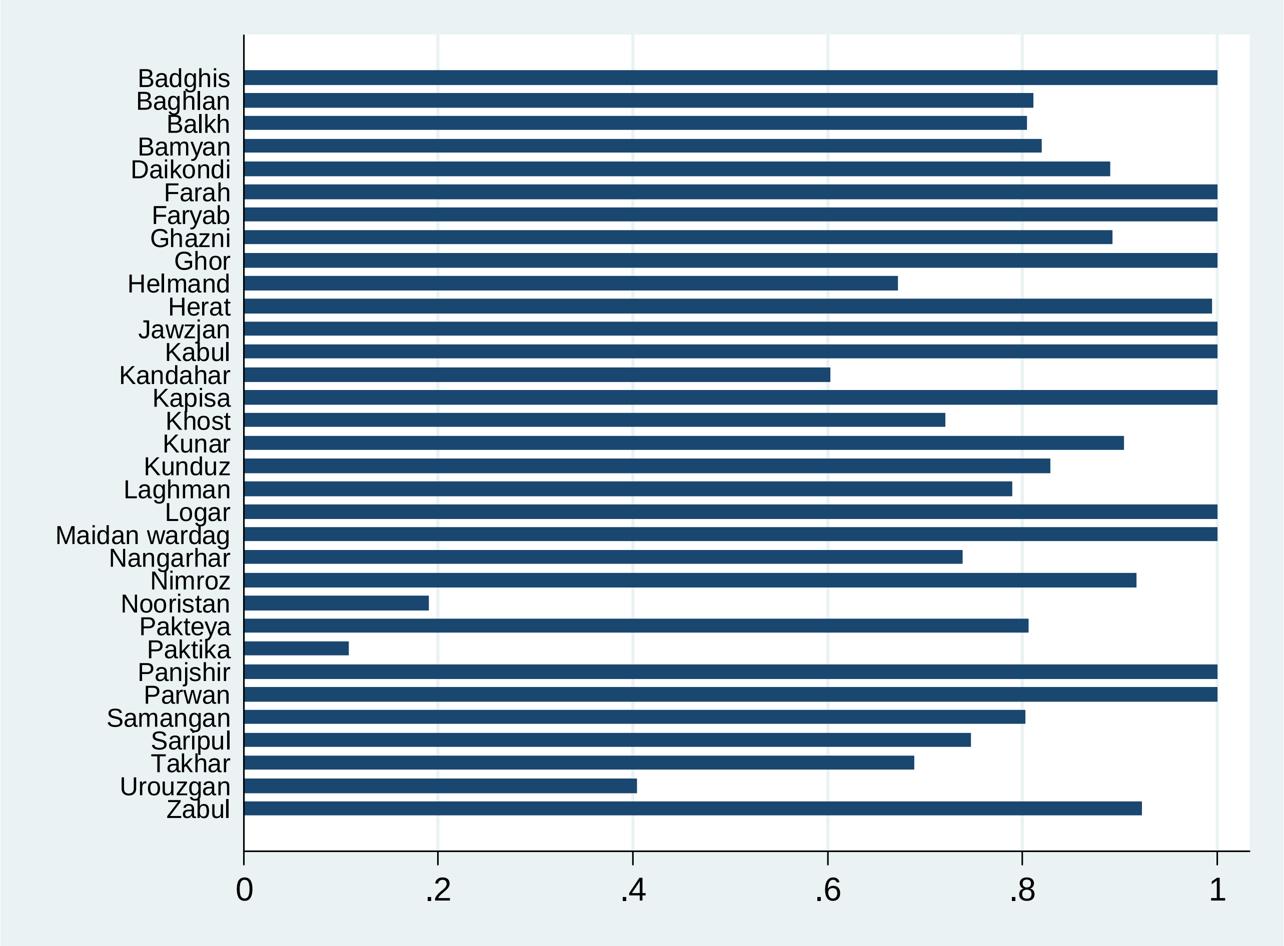

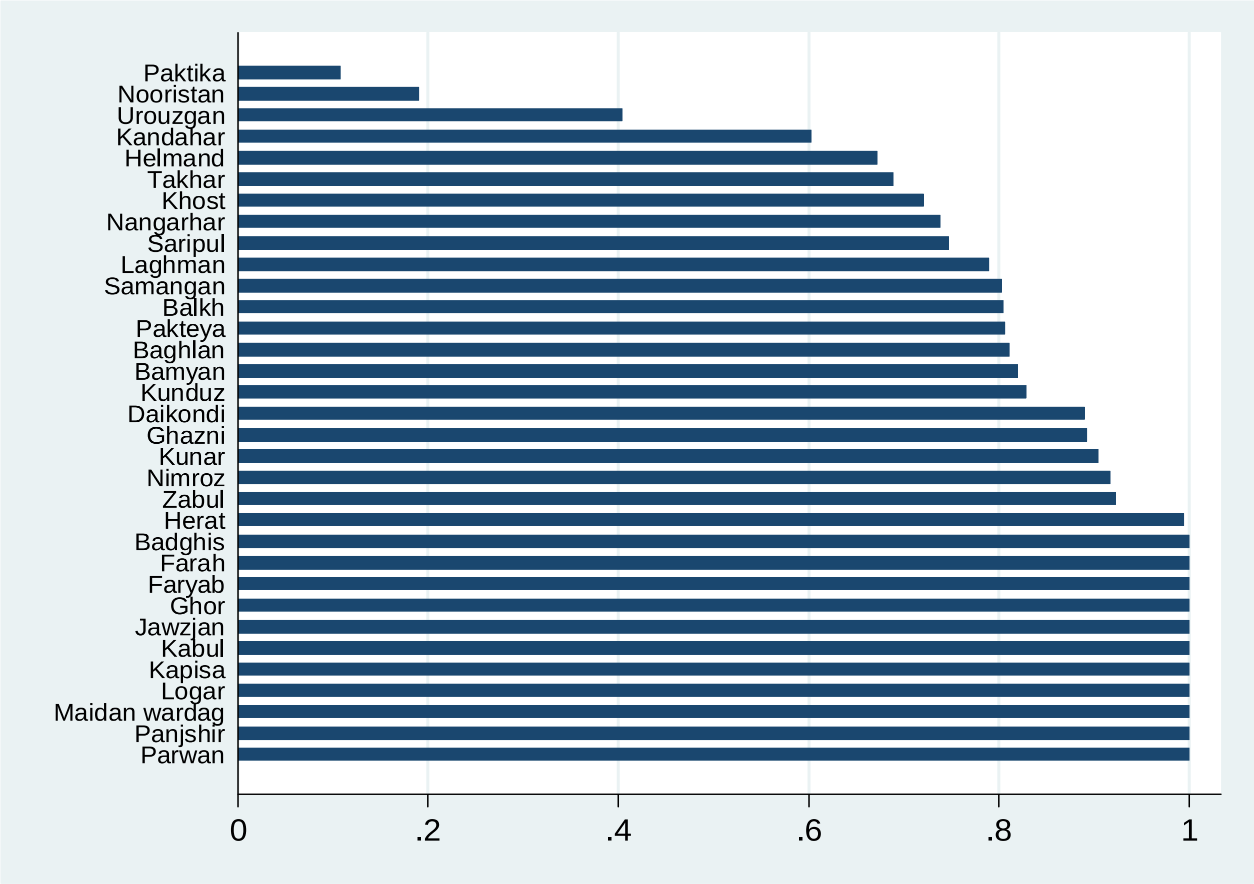
Paktika
Nooristan
Urouzgan
Kandahar
Helmand
Takhar
Khost
Nangarhar
Saripul
Laghman
Samangan
Balkh
Pakteya
Baghlan
Bamyan
Kunduz
Daikondi
Ghazni
Kunar
Nimroz
Zabul
Herat
Badghis
Farah
Faryab
Ghor
Jawzjan
Kabul
Kapisa
Logar
Maidan wardag
Panjshir
Parwan
0
.2
.4
.6
.8
1

۲۲سوال: آیا درای محلونه دارینو توکو له کمبود سره مخ شول؟ دهو په ځواب کي دهرولایت درای اچونی په محل کی ثبت شوی ،چي په ټول هیواد کي ٪۱۰۰سلنه جوړوی.

۳۰سوال: درایو په محلونو کي دناظرینواو استازو حضور، دهو په ځواب کي دهر ولایت درای اچونی په محلونوکي ثبت شوی ،چي په ټول هیواد کي ٪۸۴سلنه جوړوی.

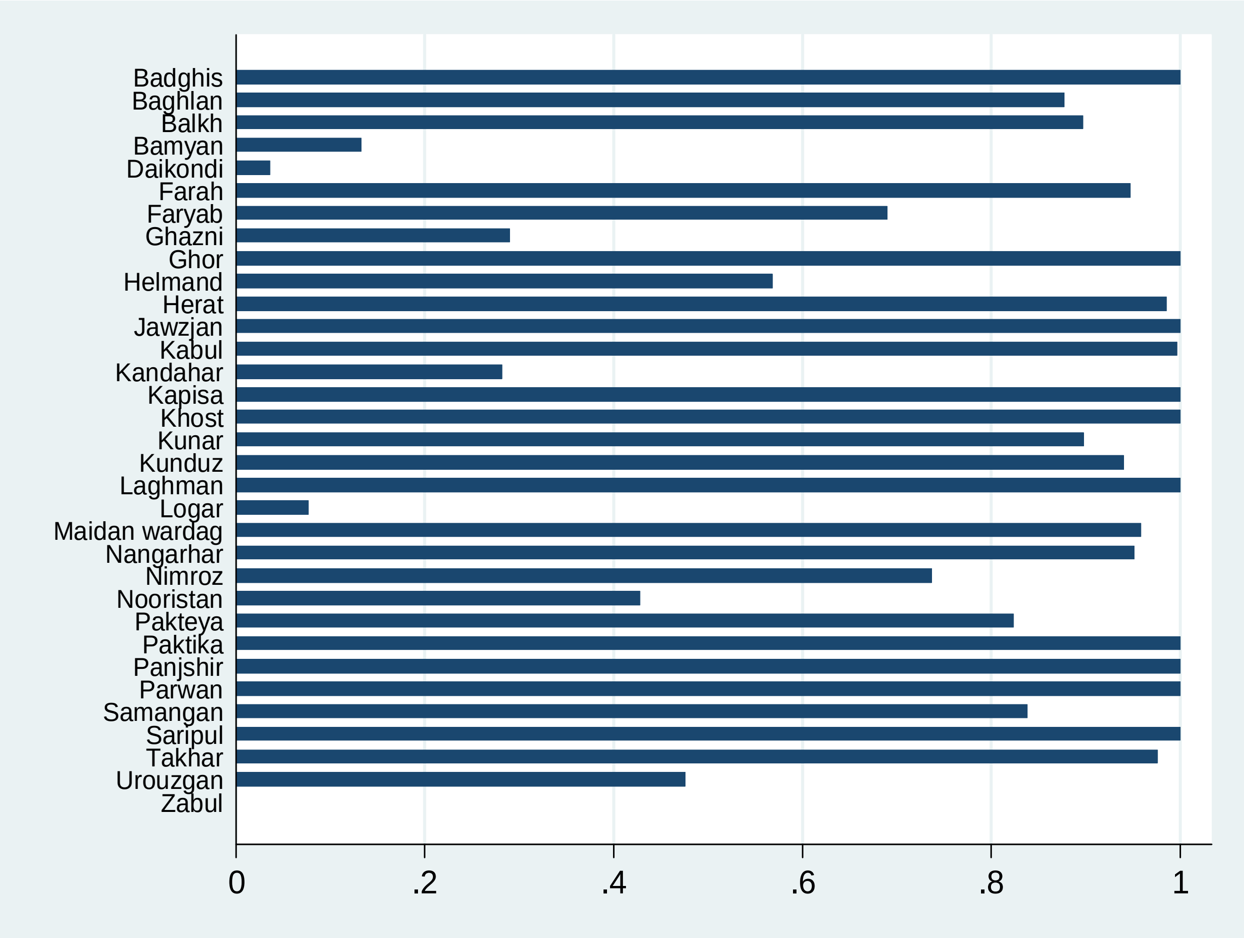

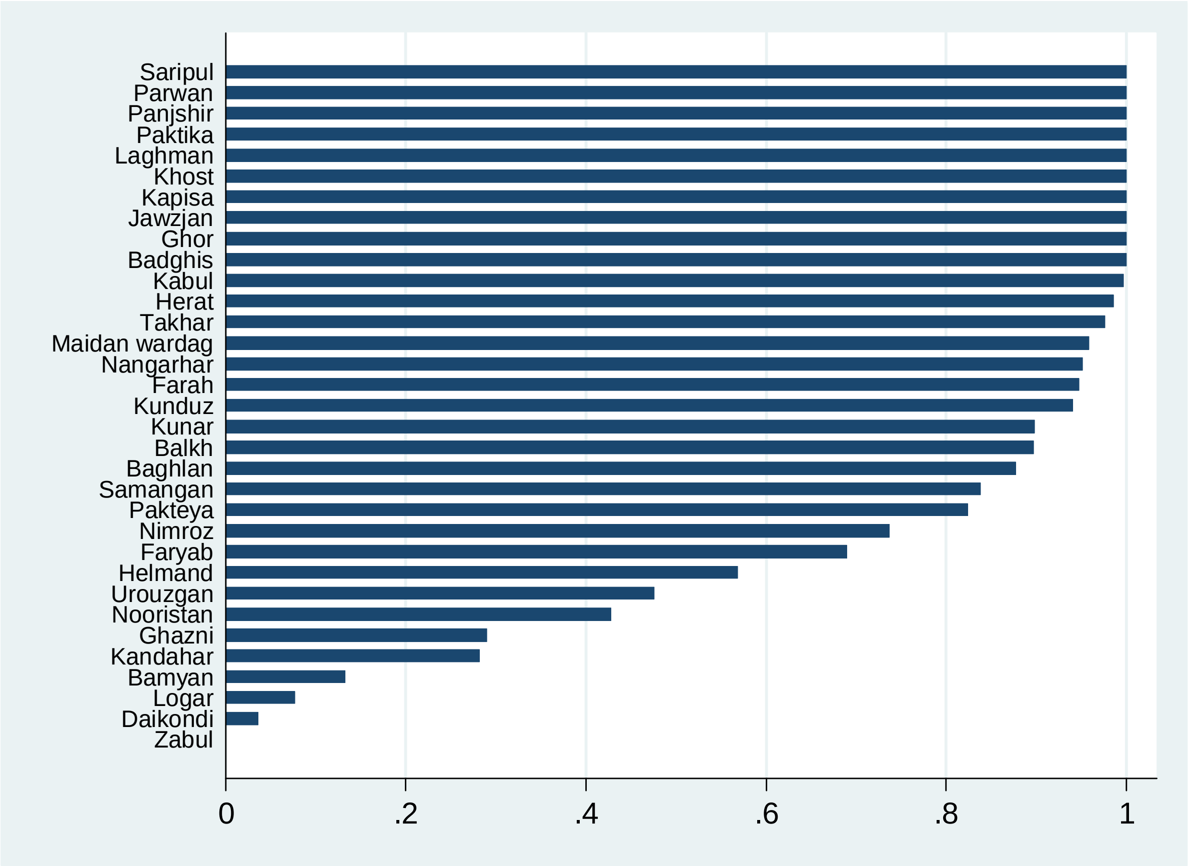
Saripul
Parwan
Panjshir
Paktika
Laghman
Khost
Kapisa
Jawzjan
Ghor
Badghis
Kabul
Herat
Takhar
Maidan wardag
Nangarhar
Farah
Kunduz
Kunar
Balkh
Baghlan
Samangan
Pakteya
Nimroz
Faryab
Helmand
Urouzgan
Nooristan
Ghazni
Kandahar
Bamyan
Logar
Daikondi
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

۳۱سوال: درای اچوني په محلونو کي دګوندونواو نوماندانو استازو حضور، دهو په ځواب کي په هر ولایت کي ثبت شوی ،چي په ټول هیواد کي ٪۸۶سلنه جوړوی.

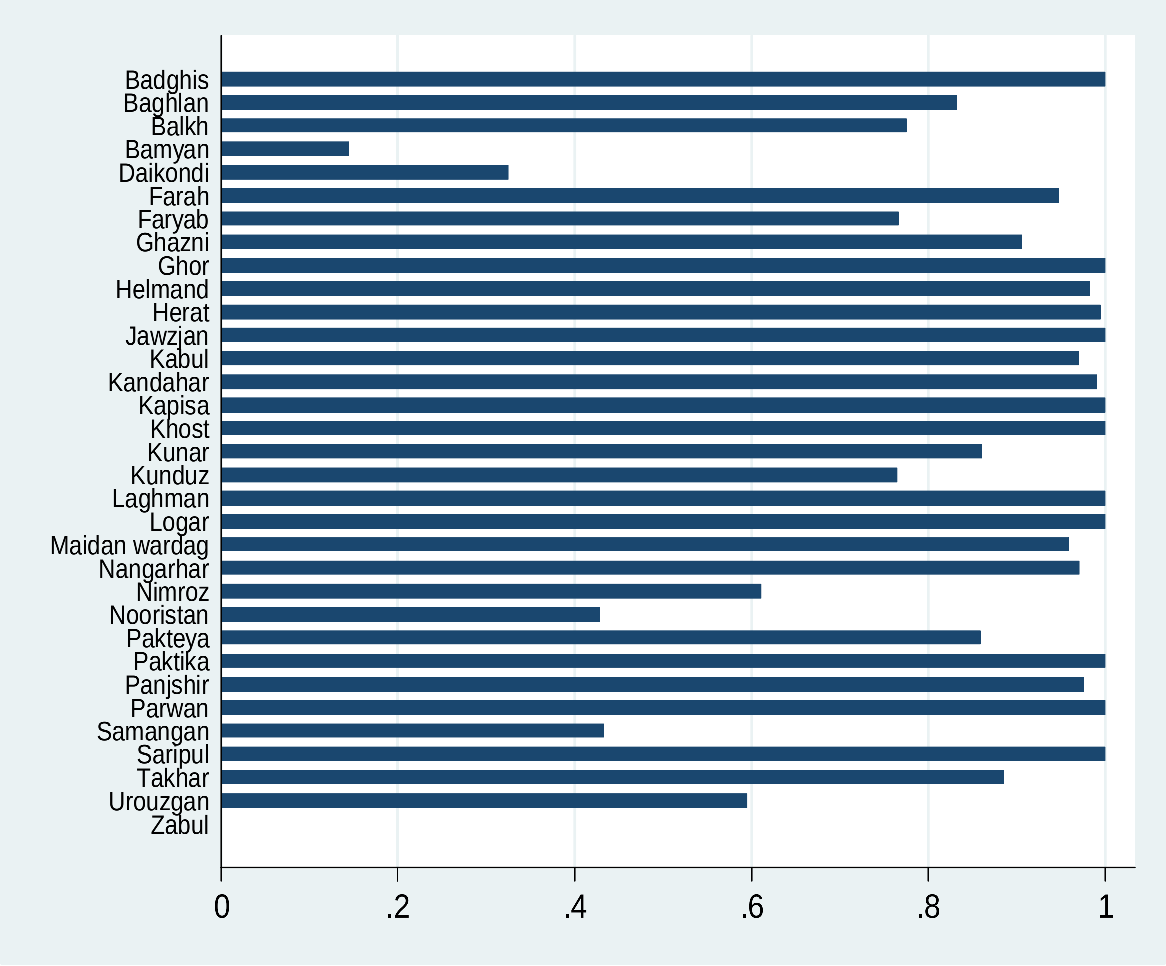

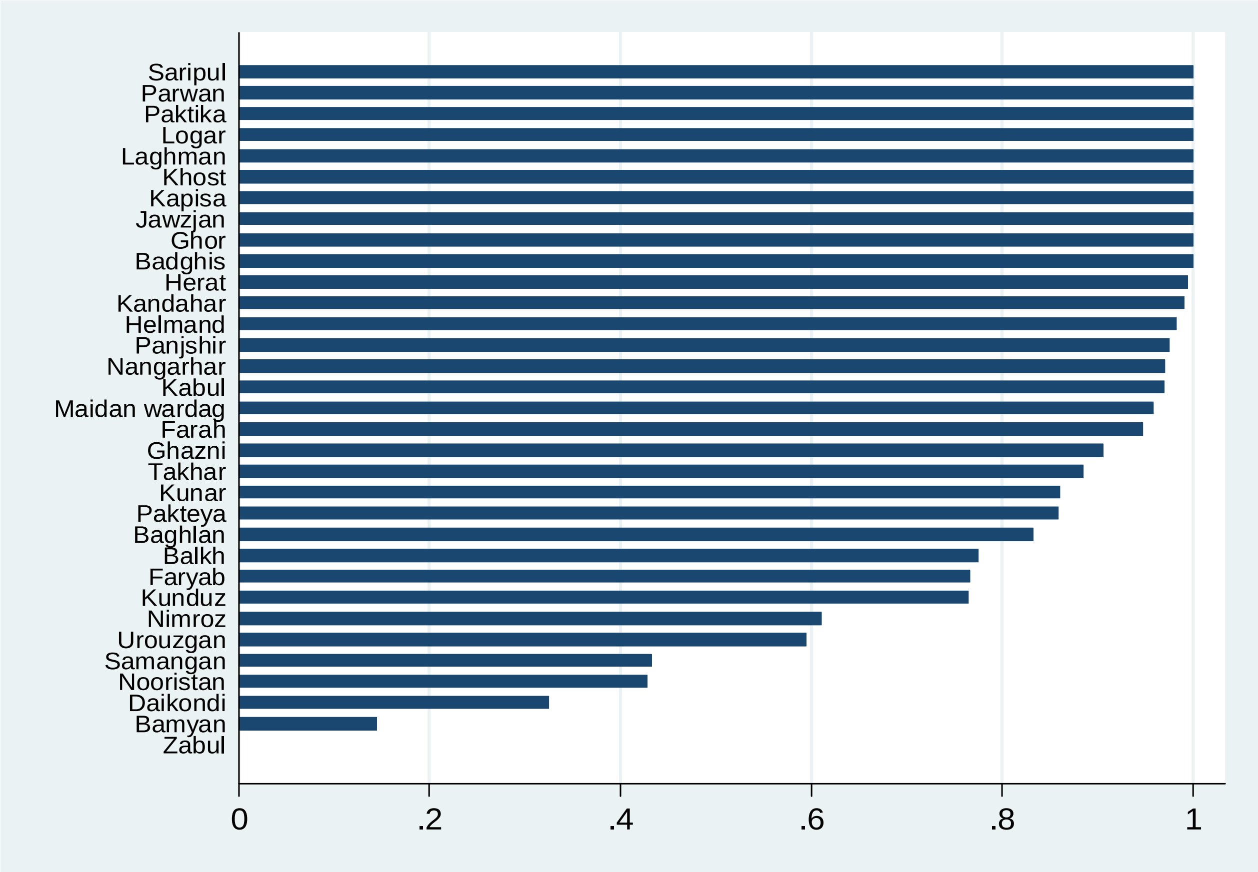
Saripul
Parwan
Paktika
Logar
Laghman
Khost
Kapisa
Jawzjan
Ghor
Badghis
Herat
Kandahar
Helmand
Panjshir
Nangarhar
Kabul
Maidan wardag
Farah
Ghazni
Takhar
Kunar
Pakteya
Baghlan
Balkh
Faryab
Kunduz
Nimroz
Urouzgan
Samangan
Nooristan
Daikondi
Bamyan
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

۳۲سوال: آیا درای ورکونکو له خوا خلکو ته درای پاڼی له مهرکولو څخه وروسته ورکول کیدی؟ دهو په ځواب کې دغه کار د هر ولایت درای اچونی په محلونو کی ثبت شوی،چې په ټول هیواد کې ۸۶٪سلنه جوړوی.

Zabul
Urouzgan
Parwan
Panjshir
Paktika
Pakteya
Nimroz
Maidan wardag
Logar
Kunar
Khost
Kandahar
Jawzjan
Helmand
Ghor
Ghazni
Faryab
Daikondi
Bamyan
Badghis
Kabul
Nangarhar
Kapisa
Herat
Laghman
Farah
Nooristan
Saripul
Kunduz
Baghlan
Takhar
Samangan
Balkh
0
.2
.4
.6
.8
1

۳۳سوال: آیا درای ورکونکو ګوته په رنګ توریده؟ دهو په ځواب کي دهرولایت درای اچونی په محلونو کي ثبت شوی ،چي په ټول هیواد کي ٪۸۶سلنه جوړوی.

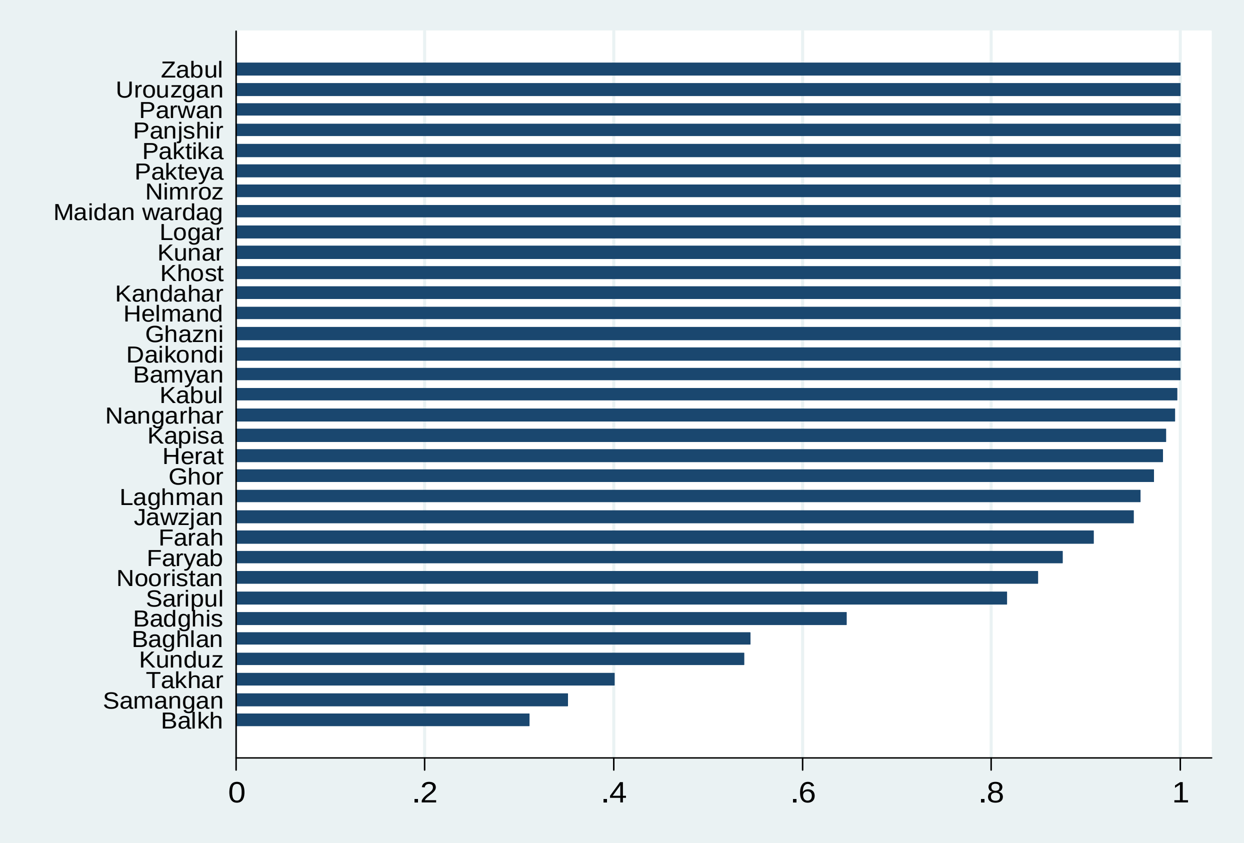
Zabul
Urouzgan
Parwan
Panjshir
Paktika
Pakteya
Nimroz
Maidan wardag
Logar
Kunar
Khost
Kandahar
Helmand
Ghazni
Daikondi
Bamyan
Kabul
Nangarhar
Kapisa
Herat
Ghor
Laghman
Jawzjan
Farah
Faryab
Nooristan
Saripul
Badghis
Baghlan
Kunduz
Takhar
Samangan
Balkh
0
.2
.4
.6
.8
1

۳۴سوال: آیا دګوتی درنګولو درنګ دپاکیدو امکان وو؟ دهو په ځواب کي د هرولایت درای اچونی په محلونو کي دغه کار ثبت شوی ،چي په ټول هیواد کي ٪۵۹سلنه جوړوی.

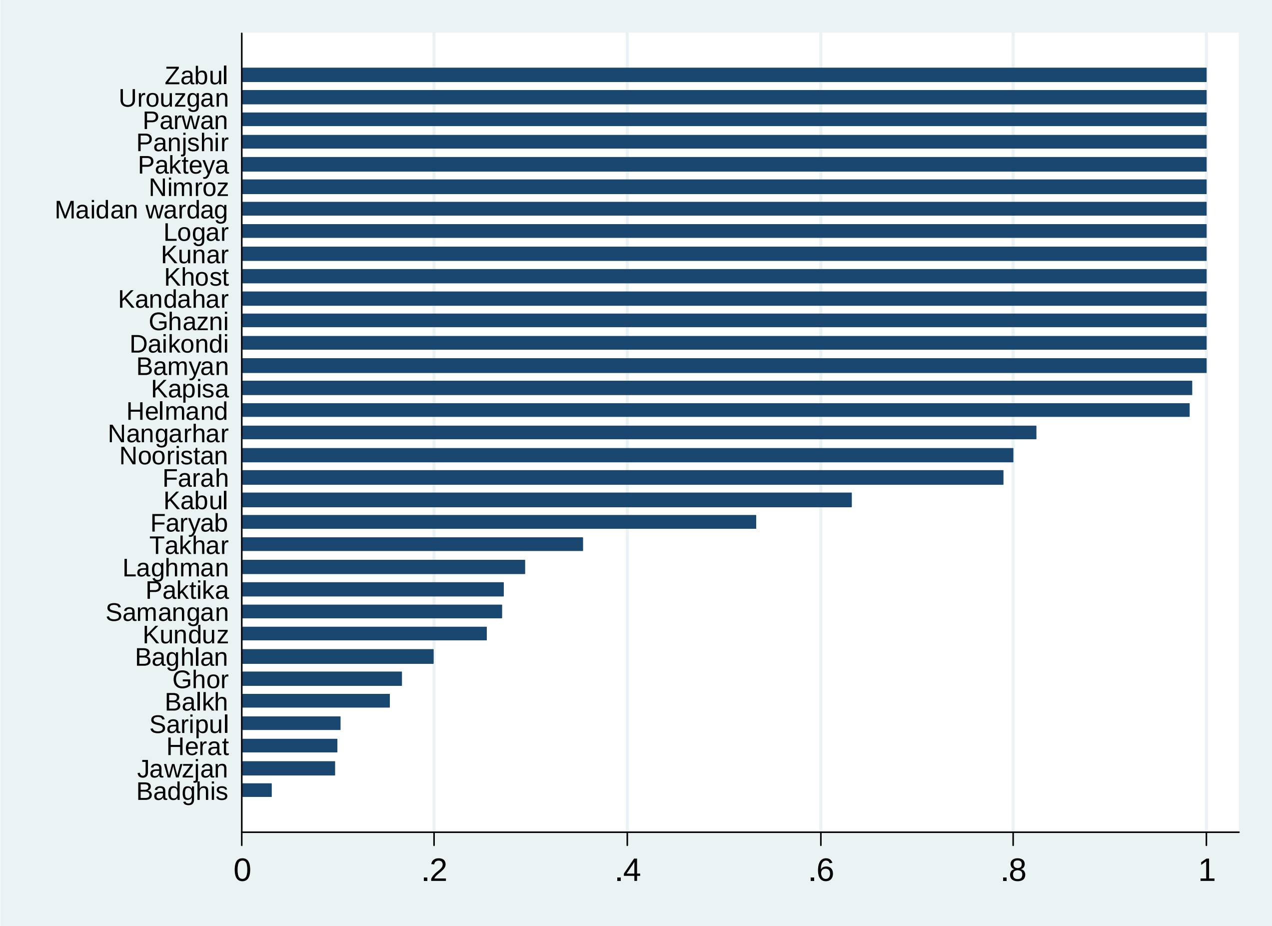
Zabul
Urouzgan
Parwan
Panjshir
Pakteya
Nimroz
Maidan wardag
Logar
Kunar
Khost
Kandahar
Ghazni
Daikondi
Bamyan
Kapisa
Helmand
Nangarhar
Nooristan
Farah
Kabul
Faryab
Takhar
Laghman
Paktika
Samangan
Kunduz
Baghlan
Ghor
Balkh
Saripul
Herat
Jawzjan
Badghis
0
.2
.4
.6
.8
1

۳۵سوال: آیا درای اچوني کارتونه دژورنال په کتاب کې ثبت کیدل؟ دهو په ځواب کې په هرولایت کې درای اچونی په محلونو کی دغه کړنه ثبت شوی ،چې په ټول هیواد کې ٪۷۲سلنه جوړوی.

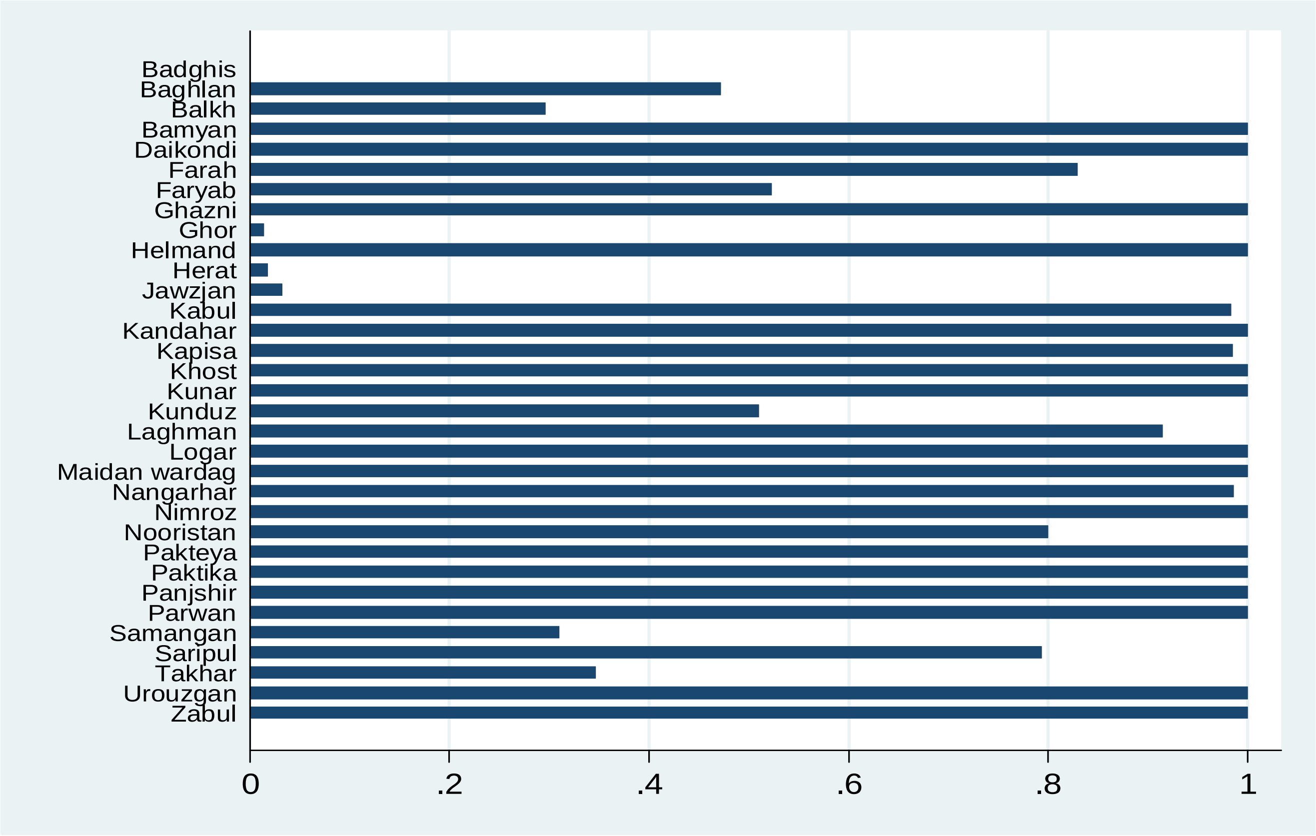

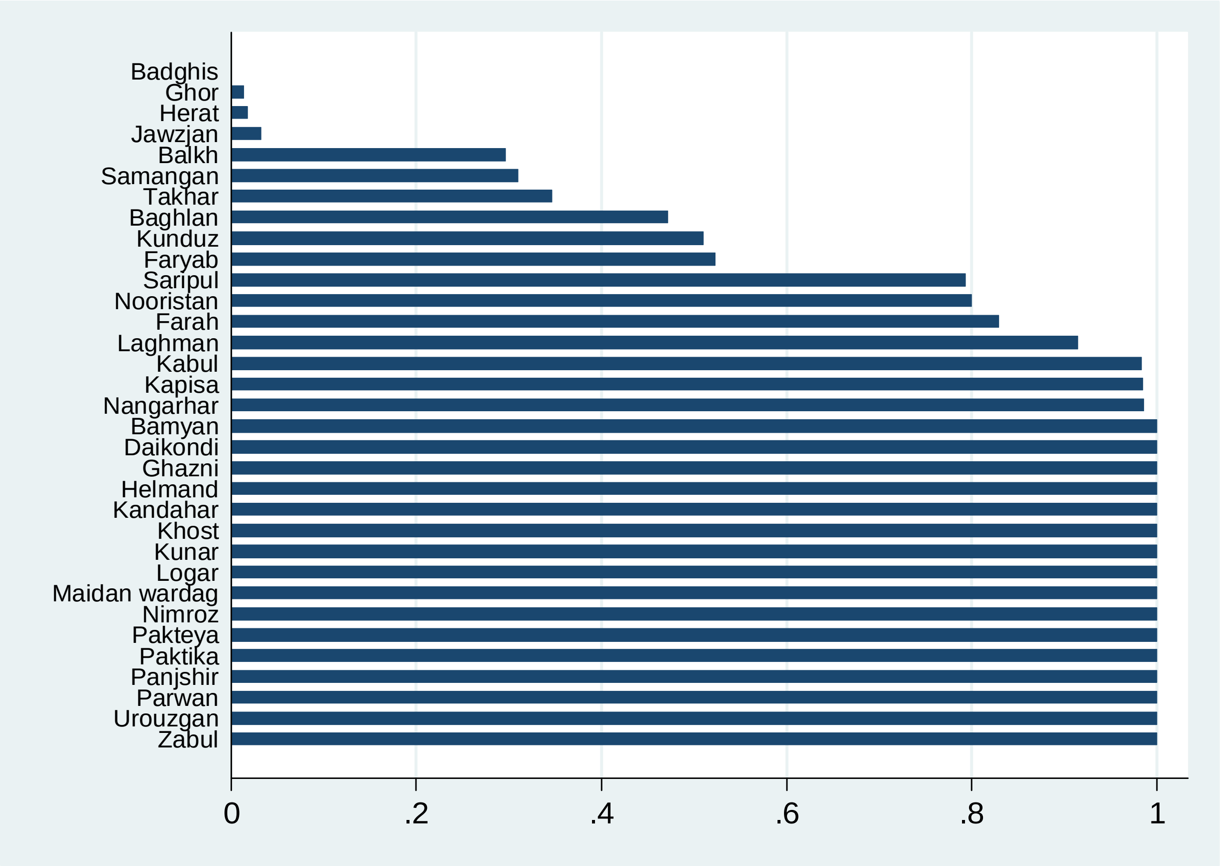
Badghis
Ghor
Herat
Jawzjan
Balkh
Samangan
Takhar
Baghlan
Kunduz
Faryab
Saripul
Nooristan
Farah
Laghman
Kabul
Kapisa
Nangarhar
Bamyan
Daikondi
Ghazni
Helmand
Kandahar
Khost
Kunar
Logar
Maidan wardag
Nimroz
Pakteya
Paktika
Panjshir
Parwan
Urouzgan
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

۳۹سوال: آیا دهغه چا لخوا رایه کارول کیده چي قانونی عمر۱۸يي نه وو بشپړکړی؟ دهو په ځواب کي دهرولایت درای اچونی په محل کی دغه کار ترسترګوشوی ،چي په ټول هیواد کی ٪۲۹سلنه جوړوی.

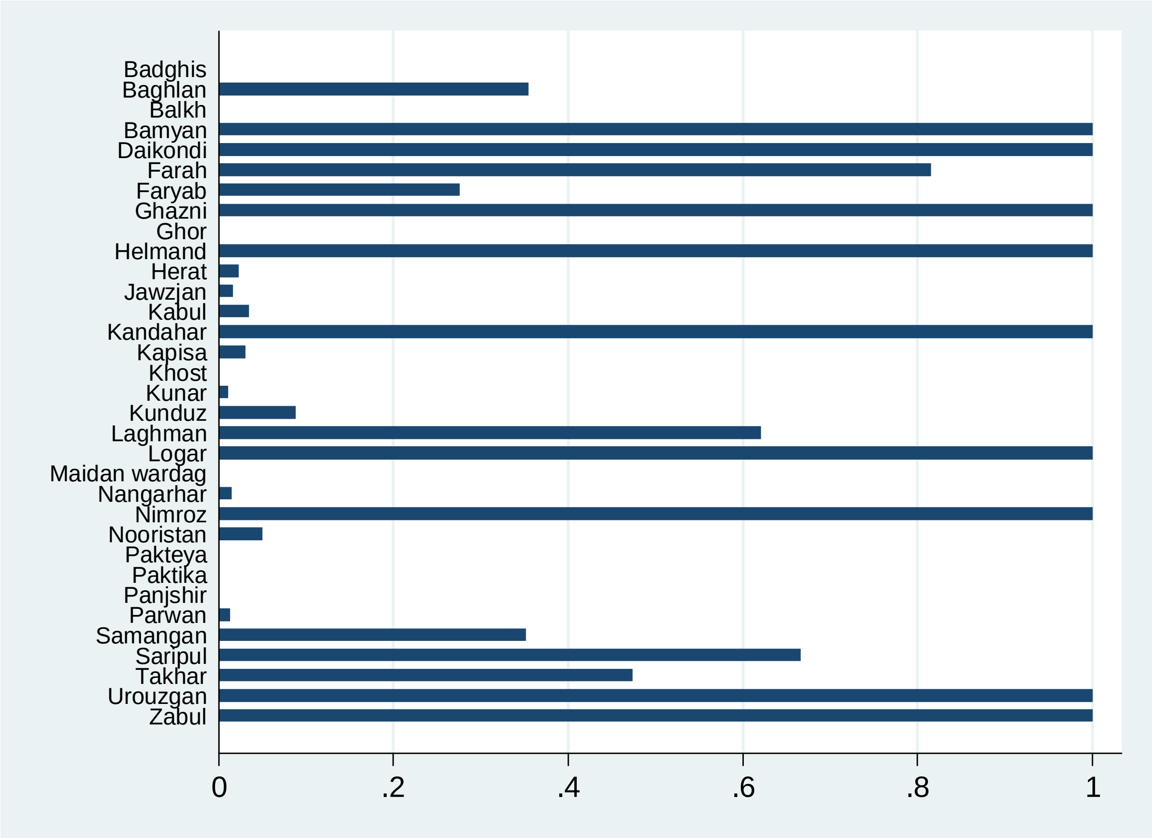

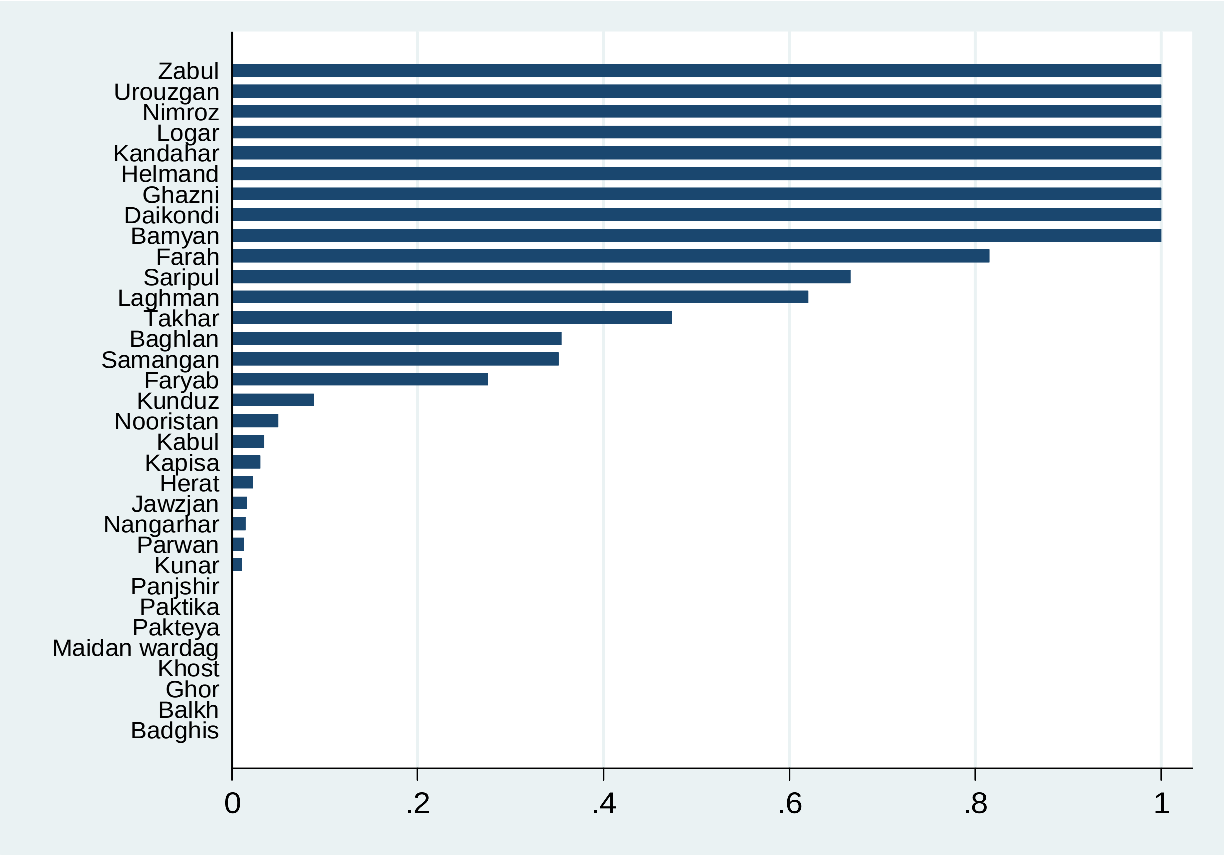
Zabul
Urouzgan
Nimroz
Logar
Kandahar
Helmand
Ghazni
Daikondi
Bamyan
Farah
Saripul
Laghman
Takhar
Baghlan
Samangan
Faryab
Kunduz
Nooristan
Kabul
Kapisa
Herat
Jawzjan
Nangarhar
Parwan
Kunar
Panjshir
Paktika
Pakteya
Maidan wardag
Khost
Ghor
Balkh
Badghis
0
.2
.4
.6
.8
1

۴۰سوال: آیا هغه چاته اجازت نه ورکول کیده چي رای اچونی کارتونه یي هم په لاس کي وو؟ دهو په ځواب کي په هر ولایت کي درای اچونی په محل کي ثبت شوی،چي په ټول هیواد کي ٪۲۴سلنه جوړوی.

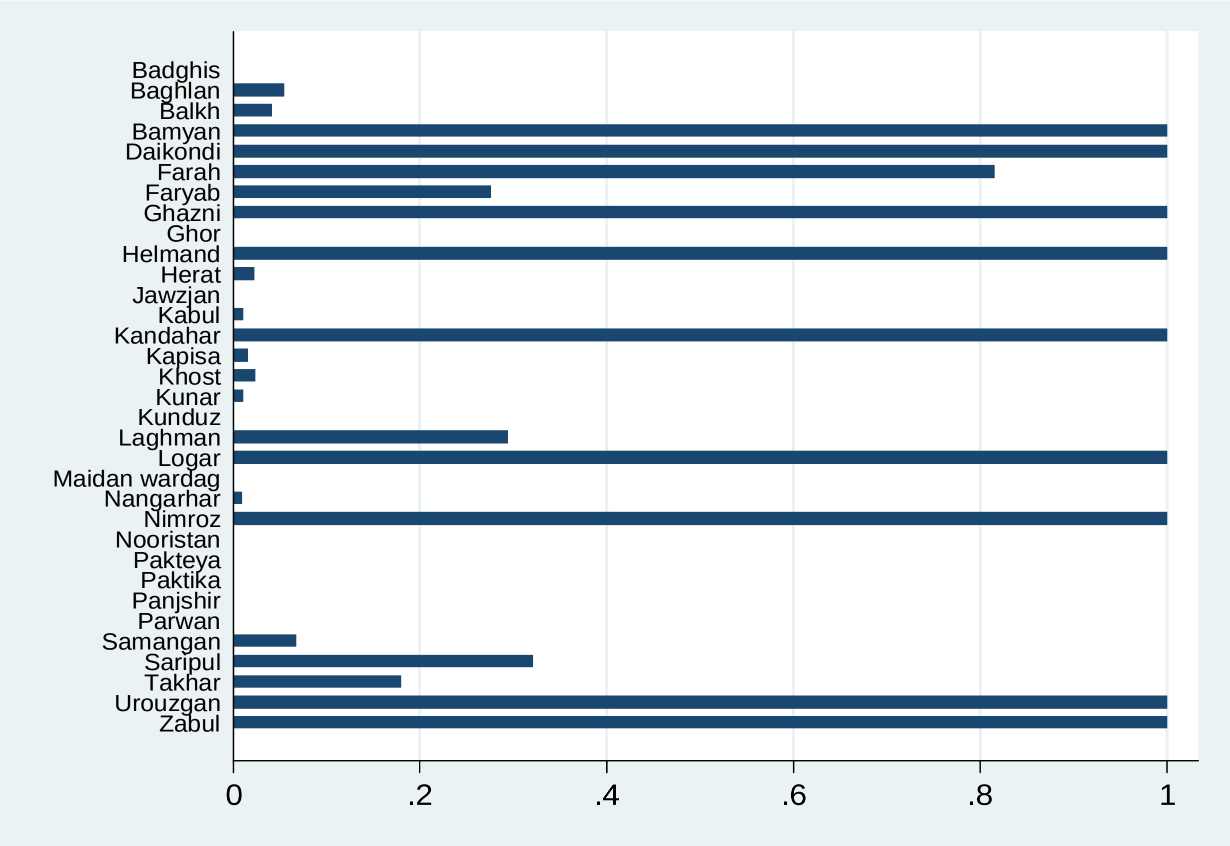

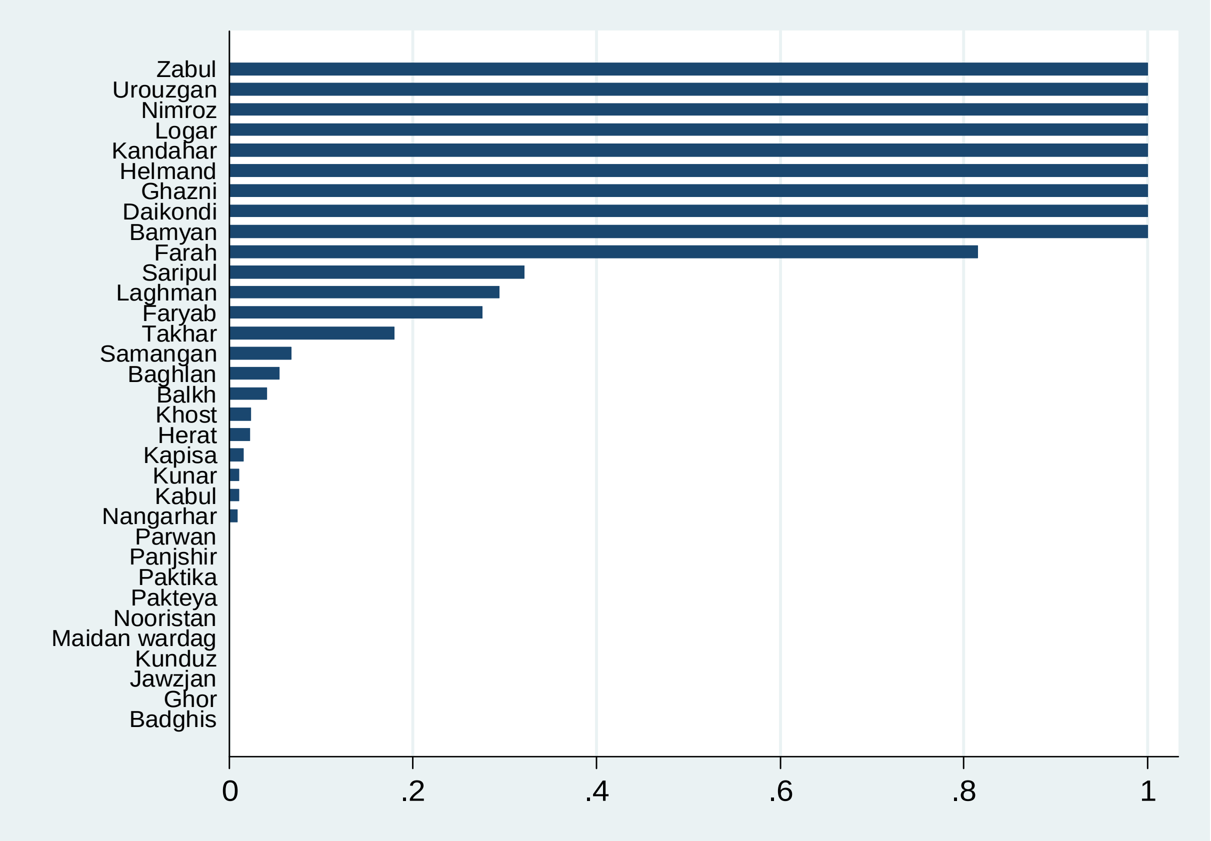
Zabul
Urouzgan
Nimroz
Logar
Kandahar
Helmand
Ghazni
Daikondi
Bamyan
Farah
Saripul
Laghman
Faryab
Takhar
Samangan
Baghlan
Balkh
Khost
Herat
Kapisa
Kunar
Kabul
Nangarhar
Parwan
Panjshir
Paktika
Pakteya
Nooristan
Maidan wardag
Kunduz
Jawzjan
Ghor
Badghis
0
.2
.4
.6
.8
1

۴۱سوال: آیا په ګروپې او فامیلی ډول رای اچونه ترسره کیده؟ دهو په ځواب کې په هرولایت کې درای اچونی په محلونو کې دغه ډول کارونه ثبت شوی ،چې په ټول هیواد کې ٪۲۴سلنه جوړوی.

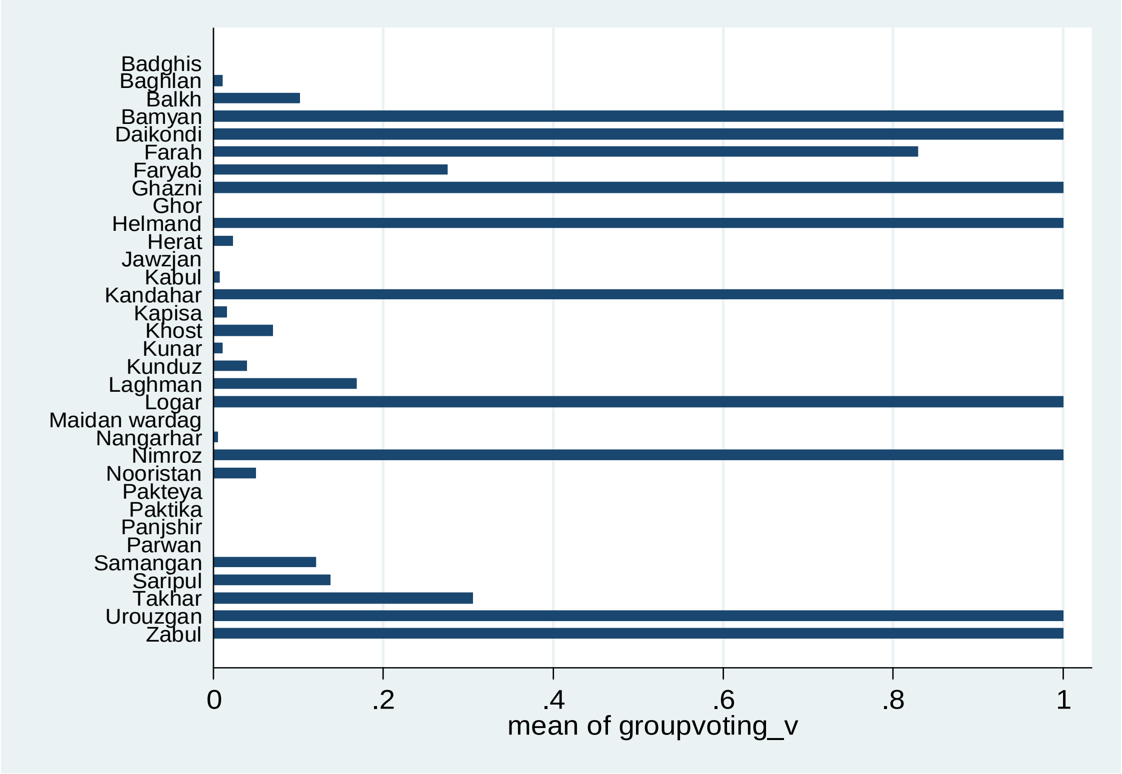

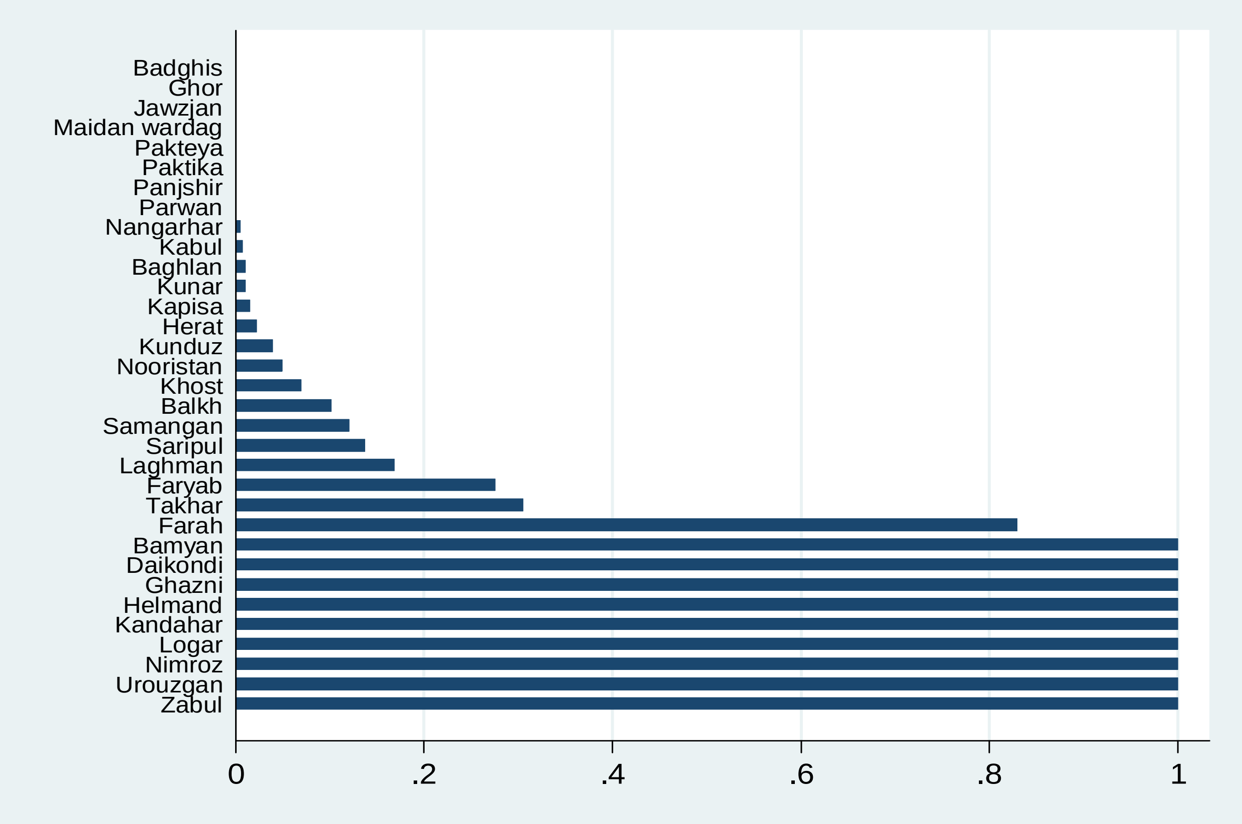
Badghis
Ghor
Jawzjan
Maidan wardag
Pakteya
Paktika
Panjshir
Parwan
Nangarhar
Kabul
Baghlan
Kunar
Kapisa
Herat
Kunduz
Nooristan
Khost
Balkh
Samangan
Saripul
Laghman
Faryab
Takhar
Farah
Bamyan
Daikondi
Ghazni
Helmand
Kandahar
Logar
Nimroz
Urouzgan
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

۴۴سوال: آیا تاسو داسی څوک لیدلي ،چي په رای اچونه کي یي دخلکو سره مرسته کوله؟ دهو په ځواب کي په هرولایت کي درای په محلونو کی ترسره شوی ،چي په ټول هیواد کي ٪۲۲سلنه جوړوی.

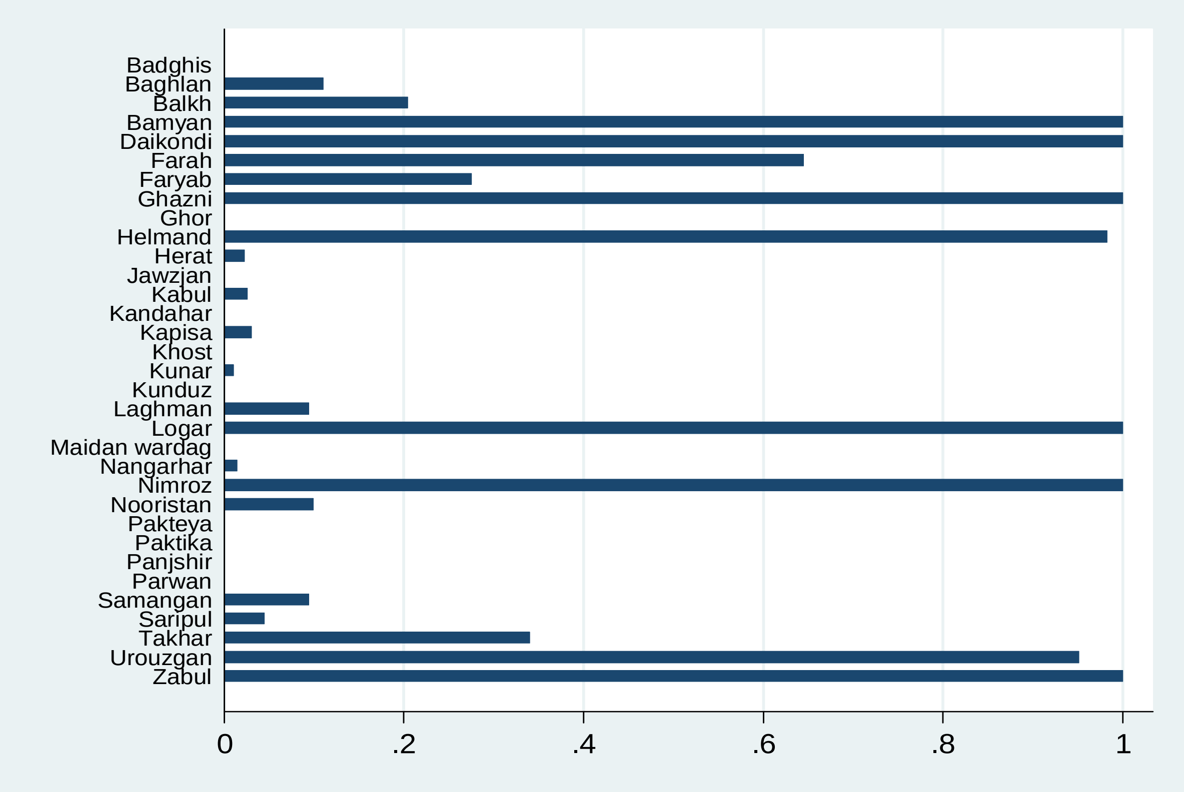

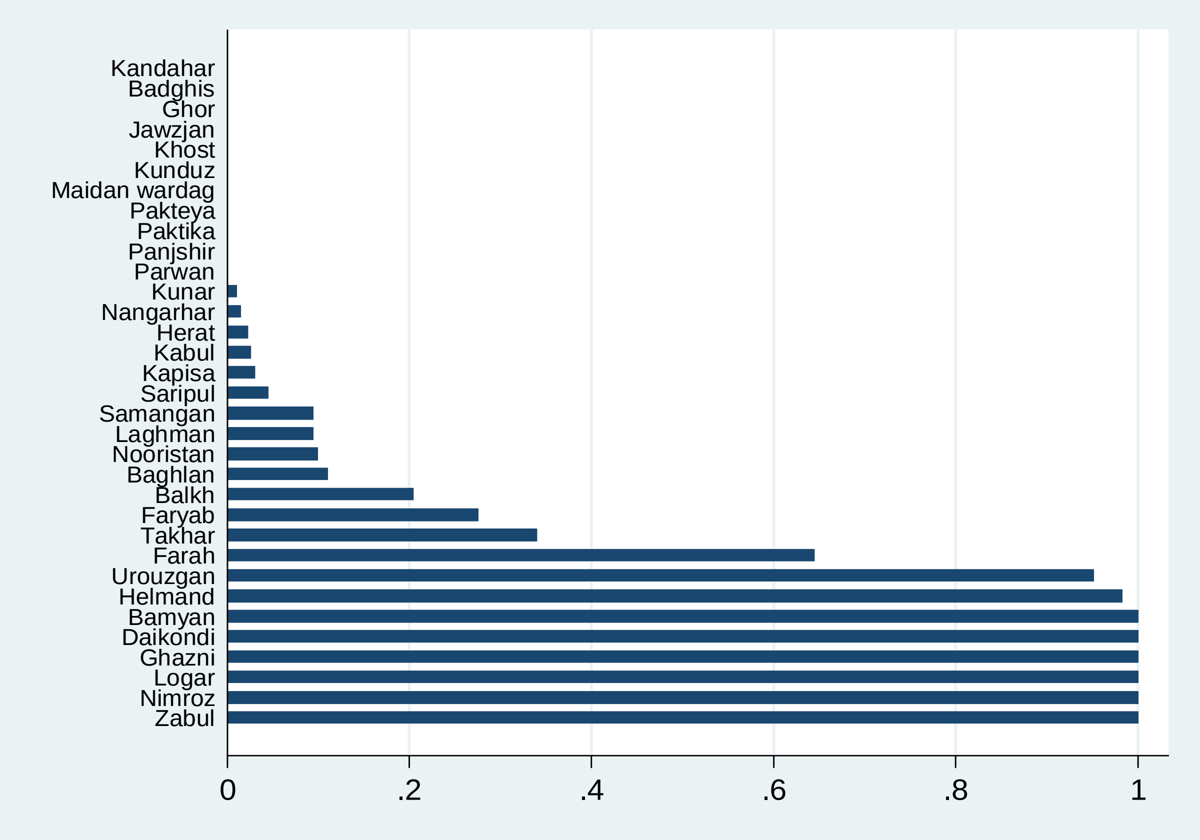
Kandahar
Badghis
Ghor
Jawzjan
Khost
Kunduz
Maidan wardag
Pakteya
Paktika
Panjshir
Parwan
Kunar
Nangarhar
Herat
Kabul
Kapisa
Saripul
Samangan
Laghman
Nooristan
Baghlan
Balkh
Faryab
Takhar
Farah
Urouzgan
Helmand
Bamyan
Daikondi
Ghazni
Logar
Nimroz
Zabul
0
.2
.4
.6
.8
1

۵۰سوال: آيا راى وركوونكو دمازديگر له ۴بجو ځخه ورسته دراى اچوني اجازت درلود ؟ دهو په ځواب كي دهرولايت دراى اچونى په مركز كي دغه كار ثبت شوى ،چي په ټول هيواد كي ٪۴۷سلنه جوړوى.

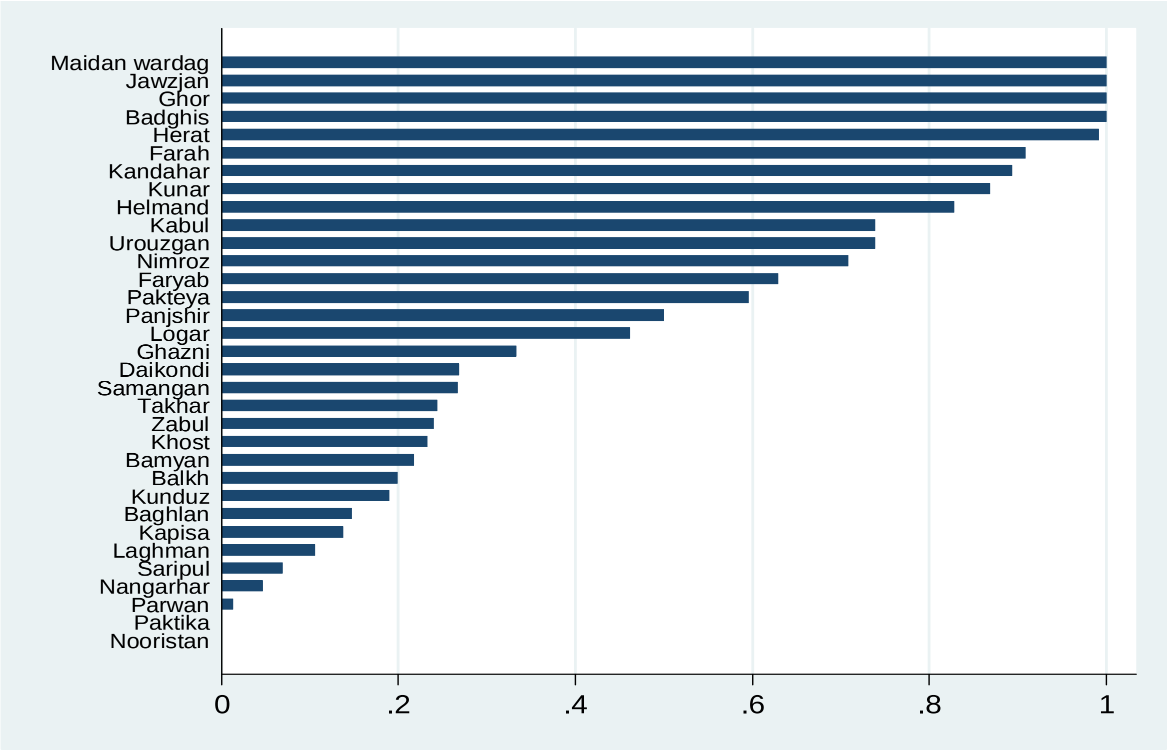

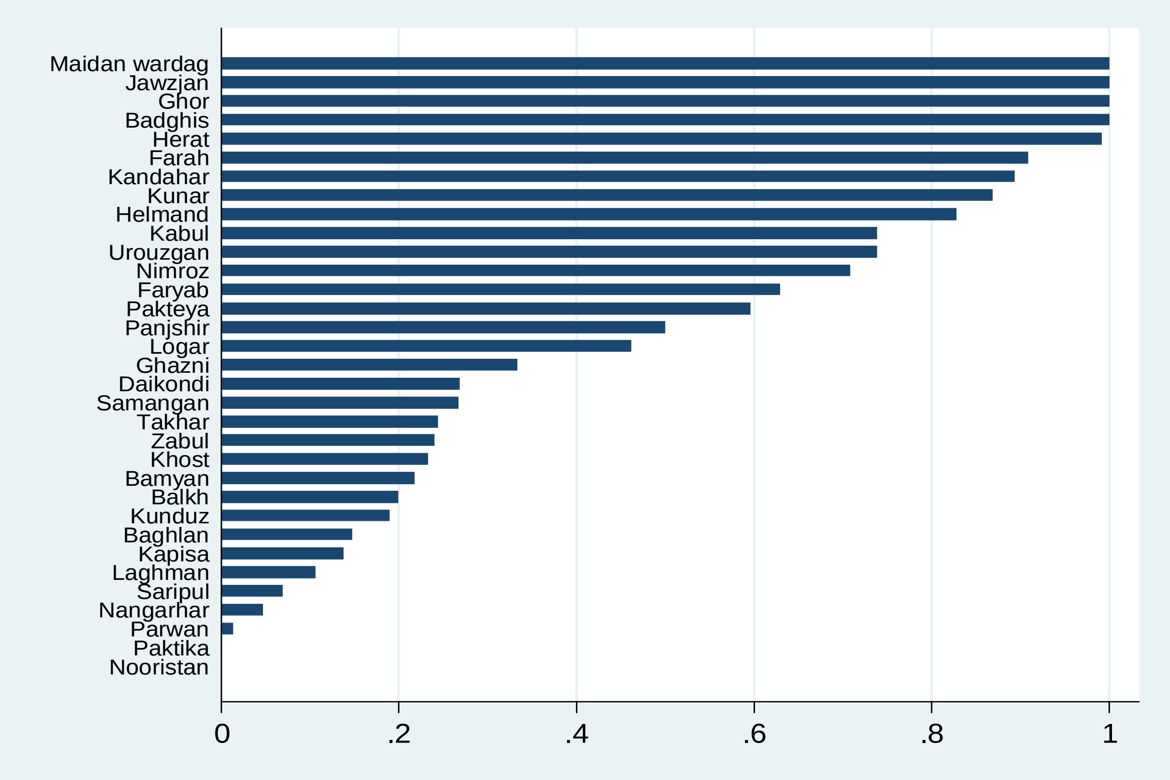
Maidan wardag
Jawzjan
Ghor
Badghis
Herat
Farah
Kandahar
Kunar
Helmand
Kabul
Urouzgan
Nimroz
Faryab
Pakteya
Panjshir
Logar
Ghazni
Daikondi
Samangan
Takhar
Zabul
Khost
Bamyan
Balkh
Kunduz
Baghlan
Kapisa
Laghman
Saripul
Nangarhar
Parwan
Paktika
Nooristan
0
.2
.4
.6
.8
1

۵۱سوال : آیا درای اچونی دبهیر له پای څخه وروسته صندوقونه مهرلاک کیدل؟ دهو په ځواب کي دهرولایت دراچونی په محلونو کي دغه کار ترسره شوی ،چي په ټول هیواد کي ٪۹۷سلنه جوړوی.

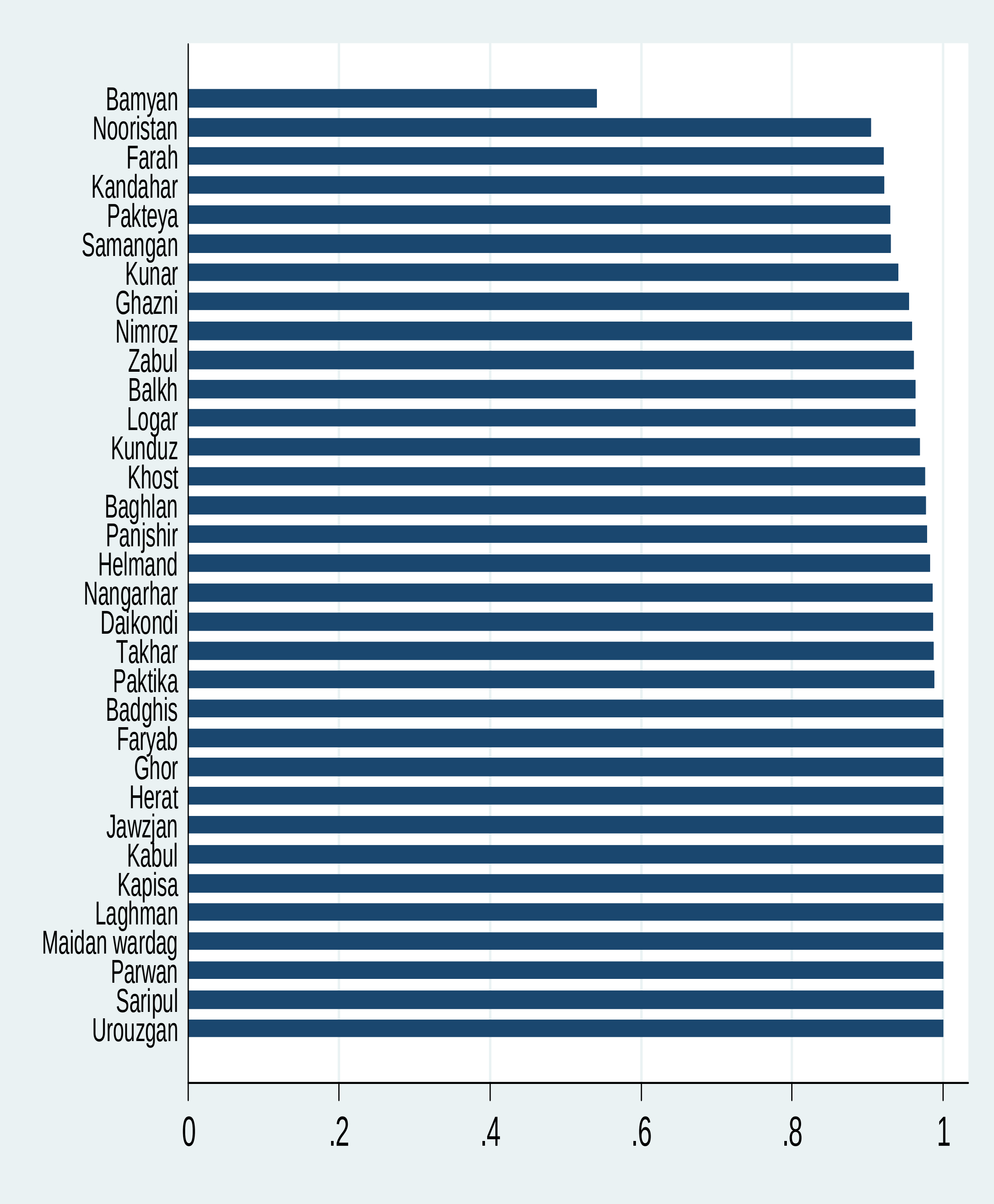
Bamyan
Nooristan
Farah
Kandahar
Pakteya
Samangan
Kunar
Ghazni
Nimroz
Zabul
Balkh
Logar
Kunduz
Khost
Baghlan
Panjshir
Helmand
Nangarhar
Daikondi
Takhar
Paktika
Badghis
Faryab
Ghor
Herat
Jawzjan
Kabul
Kapisa
Laghman
Maidan wardag
Parwan
Saripul
Urouzgan
0
.2
.4
.6
.8
1